

केन्द्रीय पुस्तकालय

वनस्पती विद्यापीठ

शेखी संख्या २१४.१९
पुस्तक संख्या B167 R (O.S.)
प्रदानित क्रमांक २३ ३५९

Banasthali Vidyapeeth

22239

294 12 B167R(cos)

Central Library

॥ श्री ॥

ऋग्वेदनी शांखायनी छाखानु
आन्हिक.

श्रीमत्परमहंस परिव्राजकाचार्य पूज्य
स्वामी सच्चिदानंद सरस्वतीजीनी
आज्ञानुसार
रचना

शुद्ध जयानंद बजीभाई,
अने

छपावी प्रसिद्ध करनार

ओझा विजयशंकर वि० गौरीशंकर तथा
ओझा प्रभाशंकर वि० गौरीशंकर.

भावनगरः

दरवारी छापखानायां छापुं.

संवत् १९४६. सिमरित्त ६०. ६०. ६०.

॥ प्रस्तावना ॥

अनाविसिद्ध त्रिकाण्डात्मक एवा वेदमां कहेला स्वर्णाश्रमधर्म प्रमाणे प्रत्येक मनुष्ये जीवितपर्यंत वर्त्ती पोताना जन्मनुं सार्थक करवुं ए आवश्यक छे. सर्वे नदीओनुं जेम अेक अयन (स्थान) समुद्र छे तेम सर्वे शास्त्रोनुं एक अयन वेद छे. पयित्र वेदना पठन पाठननो अधिकार ब्राह्मणोने छे; जेथीके तेओ सर्ववर्णोशिरोमाणि परम पूज्य गणाया छे. पूर्वना ऋषि मुनिओ वेद, वेदांग अने वेदान्तादिक सच्छास्त्र सम्पन्न हता एवं प्राचीन ऐतिहासिकादिक ग्रन्थोयी प्रतीत थायछे. कालान्तरे सर्वोत्कृष्ट वेदविद्यानो न्हास थतो जायछे ए अति शोचनीय छे. आपणा भरतखंडमाना केटलाएक भागोना करतां हमणाना समयमां तो काशी वगेरे स्थलोमां वेदनो प्रचार टकी रह्यो छे. बाकीना भागोमां तो वेदविद्या विराम पामी गई होय एम सर्व कोइ जाणेछे.

आवीरीते वेदविद्यानो न्हास थतो जोईने तेनी उन्नतिनी वृद्धिने अर्थे श्रीभावनगरमां संवत् १९४१ नी शालमां वेदविद्योत्तेजक ब्रह्मविद्वरिष्ठ श्रीभावनगर माजी दीवान आजम गौरीशंकर उदयशंकर ओझा, सी. एस. आई. (उत्तराश्रमना स्वामीश्री सच्चिदानंदसरस्वती) ए महान् प्रतापी भावनगर भूपति श्री सर तस्तसिंहजी जी. सी. एस. आई. बहानूरना विजयी राज्यमां चारे वेदनी शाला स्थापन करेली छे. तेमां

चारे वेदना ब्राह्मणोने सारीरति वेदाभ्यास कराववामां आ-
 वेछे. वेदशाळा स्थापी ब्राह्मणोना उपर उपकार कर्णानी साये
 चारे वेदना ब्राह्मणोनां प्रातःकाली आरंभी रात्रिपर्यन्त स्व-
 शाखीय नित्य नैमित्तिकादि आवश्यक कर्तव्य कर्मोनां आ-
 न्हिको श्रीमान् गौरीशंकरजीए भावनगरनिवासी वडनगरा
 नागर ब्राह्मण वेदशास्त्रसम्पन्न शुक्ल जयानंद वजीभाई
 पासे तैयार कराव्यां छे. ते आन्हिको तैयार करवामां वेदमूर्ति
 जयानंदजीए घणो श्रम लेई सर्वेने आभारी कयाछि. तेमज ते
 आन्हिको केटलेक स्थले सर्वेने समजवानी सुगमतासारु गुज-
 राती टीप्पण सहित लखवा वंगरेना काममां वेदमूर्ति नागर-
 ब्राह्मण ब्रवाडी मयाशंकर वल्लभजीए पण श्रम लेई सारी
 मदद आपी छे.

उपरप्रमाणे चारे वेदनां आन्हिको तैयार थयांछे. जे
 के थोडी मुदतमां हवे पछी छपाई प्रसिद्ध थशे. तेमानुं आ-
 एक ऋग्वेद शांखायनी शाखाना ब्राह्मणोने उपयोगी आन्हि-
 क श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य स्वामी सच्चिदानंद सरस्व-
 तीजीनी आज्ञाथी सद्धर्मनिष्ठ रा० रा० ओझा विजयशंकर
 दि० गौरीशंकरजी तथा रा० रा० प्रभाशंकर वि० गौरीशंकर-
 जीए भावनगर दरवारी छापखानामां छपावी प्रसिद्ध करेलुंछे.
 जेनो के सर्वे ब्राह्मणो ब्रह्मतेजवृद्धिने अर्पे अमूल्य लाभ
 लेई ग्रन्थप्रसिद्धकर्तानो श्रम सफल करशे एवी आशा छे.

॥ तथास्तु ॥

॥ अनुक्रमणिका. ॥

संस्कृत विषयः...	विषयनी समजुती.	...पत्र.
उपोद्घातः...	प्रस्तावना.	... १
मूल टीकयो मंगलाचरणं...	मूलअनेटीकानुमंगलाचरण.	... ९
प्रबोधकालः...	सवारेउठवानो वखत.	... १०
प्रातःस्मरणं.	सवारमांउठीप्रातःस्मरणकरवुं ,	
पृथ्वी प्रार्थना.	पृथ्वीनी स्तुति.	... १५
सूर्योदयेसुप्तस्य प्रायश्चित्तं.	सूर्योदययथाछतां सूवे तो.प्रा.	,,
मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः	मूत्रवात्याकलशोजवानोविधि	१६
शौच विधिः	मूत्रवात्याकलशोगयापछीशुद्धी ,	
उदकंविनामूत्रपुरीषोत्सर्गें	पाणी विना पिशाब करेअथवा-	
प्रायश्चित्तं.	कलशे जाय तेनुं प्रायश्चित्त.	१७
यज्ञोपवीतंविनामूत्रपुरीषो	जनोइ वगर पीशाब करेअथवा-	
त्सर्गें प्रायश्चित्तं.	कलशे जाय तो प्रायश्चित्त ,	
उक्तशौचाकरणे दोषः	कहेल शौच न करवामां दोष ,	
उक्तशौचाकरणे प्रा.	कहेल शौच न बने तो प्रा.	... १८
दंतधावन विधिः	दातण करवानो विधि.	...
दंतधावनेनिषिद्ध दिवसाः	दातण करवामानिषेधदिवसां ,	
दंतकाष्ठप्रमाणं.	दातणनुं प्रमाण.	...

દંતકાષ્ઠવૃક્ષાઃ	કેવા વૃક્ષનું દાતણ કરવું તે વૃક્ષો. ૧૯
દંતકાષ્ઠાભાવે નિષિદ્ધ દિને-	દાંતણ નમલેત્યારે અને નિષેધ-
ચદંતધાવનવિધિઃ	દિવસે દાતણનો વિધિ. ... ,
અશક્તસ્ય સંક્ષિપ્તપ્રાતઃ	સ્નાનવિધિયે સ્નાન કરવા અ-
સ્નાનવિધિઃ	શક્તને સવારે સ્નાનનો વિધિ. ૨૦
સ્નાનાંગતર્પણં	સ્નાનને છેવટ કરવાનું તર્પણ. ૨૩
સ્નાના કરણે દોષઃ	પ્રાતઃસ્નાન ન કરવામાં દોષ. ૨૫
ગૃહેઽપ્ણોદક સ્નાનવિધિઃ ..	ઘેર ડંનાપાણીયેનાવાનો વિધિ. ૨૬
જ્વરાદિના સ્નાનાશક્તસ્ય-	તાવવીગેરેના કારણથીના અ-
ગૌણસ્નાનિ	શક્તને ગૌણસ્નાનો. ૨૯
તત્રમંત્રસ્નાનં.	તેમાં માર્જનસ્નાન ,
ગાયત્ર્યસ્નાનં.	ગાયત્રીસ્નાન. ૩૦
આગ્રેયસ્નાનં.	ભસ્મસ્નાન. ,
કાપિલસ્નાનં.	મીનુવસ્ત્રશરીરે ફેરવવું. ... ૩૧
વિષ્ણવાદિપાદોદકપ્રોક્ષણાદિ-	વિષ્ણુવિ. નાપાદોદકપ્રોક્ષણાદિ. ,
ગૌણસ્નાનૈઃ શુદ્ધિપ્રકારઃ ...	ગૌણસ્નાનોયેકદ્વાકર્મોમાં શુદ્ધિ-
યજ્ઞોપવીતનિર્માણપ્રકારઃ ...	જનો હવનાવવાનો પ્રકાર ... ૩૨
યજ્ઞોપવીતધારણનિમિત્તં ...	જનો હવદલવાનું નિમિત્ત ... ૩૩
પરપ્રૃતયજ્ઞોપવીતાદિધારણ-	બીજા યેધારણ કરેલ જનો હવીગેરે
નિષેધઃ	ધારણ કરવાનો નિષેધ ,
ઉપવીતનાશો ઉપવીતાંતરા-	જનો હનાશાયત્યારે બીજા જનો-
ભાવે કર્તવ્યનિર્ણયઃ	હના અભાવમાં કરવાનો નિર્ણય ૩૩

उपवीतधारणविधिः ...	जनोद्भूतपेरवानोविधि ...	३४
उपवीतसंख्या. ...	केटलांजनोद्भूतपेरवतिनीस्तं.	३५
जीवत्पितृकज्येष्ठभातृकण्य- ज्ञोपवीत धारण संख्याः...	वापअथवाभोटोभाइजीवता- होयतेनेजनोद्भूतपेरवानीसंख्या	३५
उपवीतत्यागनिमित्तं. ...	जनोद्भवदलवानुंनिमित्तं.	३६
प्रसादाद्वृत्तेऽन्योपवीतधार- णविधिः ..	प्रसादधीजनोद्भवोवायत्यारेवी- जुजनोद्भूतपेरवानोविधि. ...	३७
उपवीतविहीनत्वेप्रायश्चित्तं.	जनोद्भवगरेहेवामांप्रायश्चित्त.	३७
त्वस्थानच्युतेप्रा० ...	जनोद्भवभेदीस्वशीजायतेनुप्रा.	३७
क्रोधदिनात्यागे प्रा० ...	क्रोधवीगेरेनाकारणधीजनोद्भवा- त्यागमांप्रायश्चित्त. ...	३७
भस्मत्रिपुण्ड्र धारणविधिः...	भस्मधारणकरवानोविधि. ...	३८
प्रातः संध्याप्रयोगः ...	प्रातःसंध्यानोप्रयोग. ...	३९
गायत्र्यर्थः...	गायत्रीनोअर्थ. ...	४९
करमालाप्रकारः...	हाथेमालाफेरववानोप्रकार.	५०
अभिवादनप्रकारः ...	गुरुवी.नेनमस्कारकरवानोप्र.	५१
अशक्तस्य संध्या विधिः ...	शक्तिवगरनानेसंध्याकरवानोवि.	५१
अत्यशक्तस्यपुत्रादिद्वारा- संध्याविधिः ...	अतिअशक्तहोयतोपुत्रवीगेरेनी- पासेसंध्याकराववानोविधि. ,	५२
संध्यावश्यकत्वं...	संध्यानीआवश्यकता, ...	५२

॥ अनुक्रमणिका. ॥

संध्याऽकरणेप्रत्यवायः ...	संध्यानकरमांप्रत्यवाय ...	५२
सूत्रोक्तमंत्राध्ययननिर्णयः...	सूत्रोक्तमंत्रभणवानोनिर्णय.	५४
सूत्रोक्तमंत्राः	सूत्रमांकहेलाभणवानामंत्रो.	५५
संध्योत्तरमुक्तमंत्रपठनेदर्प- णकारमतं.	संध्यापछिसूत्रोक्तमंत्रभणवामां- दर्पणकारनोमत.	५९
देवपूजा विधिः....	देवपूजननोविधि ...	६०
विष्णवादिपंचायतनाऽनुक्रमः	विष्णुवीगेरेपांचदेवनास्थानोनो अनुक्रम	५९
तेषांकोष्ठाः	पंचायतननास्थाननाकोठा	६१
शिवपूजावश्यकत्वं.	शिवपूजानुंअवश्यपणुं ...	६२
पूजाऽधिकारिणः....	पूजाकरवानाअधिकारियो...	६९
स्त्रीशूद्रादेःशिवविष्णुस्पर्शता	स्त्रीशूद्रोनेशिवविष्णुनास्पर्शनु- ऽनर्हत्वं.....	७०
दूरतः पूजाविधिः	स्त्रीशूद्रोनेशीवविष्णुनीदूरयीपूजा करवानोविधि	७१
स्त्रीशूद्रयोर्गीताविष्णुसहस्र- नामपाठाऽनधिकारत्वं....	स्त्रीशूद्रनेगीताअनेविष्णुसहस्रना मनोपाठनकरवापणुं ...	७२
पंचायतना लाभेपूजाविधिः	विष्णुवीगेरेपंचायतननाअभाव- मांपूजानोविधि	७३
शिवपूजने भस्मरुद्राक्षधार- णावश्यकत्वं.	शिवपूजनमांभस्मअनेरुद्राक्षधार णनुअवश्यपणुं	७४

रुद्राक्षधारण स्थानानि तेषां-	रुद्राक्षधारणकरवानां स्थांनो अने	
संख्याश्च.	तेनी संख्या	७४
रुद्रनिर्णयः	रुद्रानो निर्णय	७५
अशक्तस्य पुजाप्रकारः	अशक्ते पूजाकरवानो प्रकार ,	
गंधः	टीलामाना पदार्थो	७५
विहितपुष्पाणि,	देवोने चढाववानां शास्त्रमांकहेलां	
	पुष्पो	७६
शिवाय विल्वीपत्रस्य विष्णु-	शिवने विल्वीपत्र अने विष्णुने	
वितुलसी दलस्य चार्पणाव-	तुलसी पत्र अर्पण करवानुं	
श्यकत्वं,	अवश्यपणुं,	७६
विल्वीपत्रछेदने निषिद्धिः, ...	विल्वीपत्र तोडवामां निषेध	७८
तुलसीछेदने निषिद्धिः दि-	तुलसीपत्र तोडवामां निषेध	
नानि,	दिवसो,	८०
पुष्पाद्यर्पण प्रकारः	पूष्पो तथा विल्वी पत्र विगरे	
	चढाववानो प्रकार	”
देवपूजा प्रयोगः	देवपूजानो प्रयोग	८१
रुद्राक्ष धारण प्रयोग	रुद्राक्षधारण करवानो प्रयोग, ”	
तैत्तरीय रुद्र ऋष्यादयः ...	आपस्तंब रुद्र ना ऋष्यादि ...	९३
सोडशोपचार पूजाशक्तस्य पं-	सोलउपचारे पूजा करवा अश-	
चोपचार पूजनं,	केपंचोपचारे पूजा करवी ...	९९
विष्णुवादिपंचायतन पूजावि,	विष्णु विगरे पंचायतन देवनी.	
शेषः	पूजामां विषेध	१०१

॥ अनुक्रमणिका. ॥

सूर्यादि पंचायतन पूजा वि-	सूर्य वीगेरे पंचायतनदेवोनी	
शेषः पूजामां विशेष.	... १०२
शक्त्यादिपंचायतनपूजा-	देवीवीगेरे पंचायतनदेवोना	
विधिः पूजननो विधि. ”
विनायकादि पंचायतनपूजा	गणपतिवीगेरेपंचायतनपूजा	
विशेषः मांदिशेष १०३
मूलमंत्राः पांचदेवोनामूलमंत्रो ”
केवलशिवपूजाप्रयोगः	... एकलाशिवनीपूजानोप्रयोग	१०४
पार्थिवपूजाविधिः पार्थिवपूजानोविधि ११०
तत्रवाणलिंग लक्षणं. तेमांवाणलिंगनुलक्षण ”
पार्थिव पूजाप्रयोगः पार्थिवपूजानोप्रयोग १११
स्त्रीछात्रदेर्नाममंत्रेणपूजा	स्त्रीअनेछात्रवीगेरेनेनाममंत्रे	
प्रयोगः पूजाकरवानोप्रकार १२३
पुत्रकामस्यपार्थिवपूजा	पुत्रनीकामनावालानेपार्थिव	
विशेषः पूजामांविशेष १२६
अभिलाषाष्टकस्तोत्रं. अभिलाषाष्टकस्तोत्र १२८
केवलविष्णुपूजाप्रयोगः	... एकलाविष्णुनीपूजानोप्रयोग	१३१
इति प्रथमभागकृत्वं.	... एरीतेपेहेलाभागनुकृत्यपुरुषयुं	१३३
द्वितीयभागेवेदाभ्यासः	... वीजाभागमविदाभ्यसकरवो	”
तृतीयभागेपोष्यवर्गसाधनं.	स्त्रीवी०नापोषणनुसाधन	”
अथ चतुर्थभागकृत्यं.	... हवेचोयाभागनुकृत्यकेहेछे	”

तत्रनित्यस्नानविधिः	तेसानित्यस्नाननोविधि...	”
अत्यशक्तस्यमंत्रस्नानं.....	स्नानविधियेनावाअतिअशक्त होयतोमंत्रस्नानकरवुं ...	१५१
मध्याह्नसंध्याकालः ...	मध्याह्नसंध्यानोकाल	”
मध्याह्नसंध्याप्रयोग.	मध्याह्नसंध्यानोप्रयोग	”
ब्रह्मयज्ञप्रयोगः	ब्रह्मयज्ञनोप्रयोग	१५३
ब्रह्मयज्ञप्रशंसा	ब्रह्मयज्ञनुं फल,	१६०
तर्पणप्रयोगः	तर्पणनो प्रयोग,	१६१
तर्पणेतिलग्रहणादिवसनिधि	तर्पणमां तिल लेवाना तथा	
ददिवसाः	तिलनलेवानादिवसो,...	१६३
तर्पणस्यप्रशंसाऽकरणेदोषश्च	तर्पणनुंफलनेनकर्मानोदोष	१६८
अथपंचमभागकृत्यं ...	हवे पांचमाभागनुंकृत्यकहेछे	१७०
पंचमहायज्ञाः ...	पांच महायज्ञो केहेछे. ...	”
निरग्निकवैश्वदेवविधिः ...	निरग्निकना वैश्वदेवनोविधि.	१७१
वैश्वदेवावश्यकत्वं ...	वैश्वदेवनुं अवश्यपणुं, ...	”
सायंप्रातर्वैश्वदेवाविधिः ...	सायंकाले अने सवारे वैश्व देवकरवानोविधि. ...	१७२
सायंप्रातर्वैश्वदेवयोःसहक-	सायंकाल अने सवारनो साथे	
रण विधिः ...	वैश्वदेव करवानो विधि ...	१७३
वैश्वदेवफलं ...	वैश्वदेव करवानुं फल ...	”
वैश्वदेवाऽकरणेदोषाः ...	वैश्वदेव नकरवामां दोषो...	”

वैश्वदेवाऽकरणेप्रायश्चित्तं ...	वैश्वदेव न करवामांप्रायश्चित्तं ,,
प्रातर्मध्याह्निककर्मणांगौण	प्रातःकालनां अने मध्यान्ह
कालः	कालनां कर्मो पोताना वखते ..
	न थयां होयतो तेक्यां सुधी
	करवां तेनो काल. १७४
संध्यालोपेप्रायश्चित्तं ...	संध्यानो लोप थाय त्यारे
	प्रायश्चित्त. ,,
वैश्वदेवप्रयोगः	वैश्वदेवनो प्रयोग. १७५
एकादश्यादौपाकाऽसंभवे .	एकादशी वीगेरेने दीवसे
वैश्वदेवविधिः	रांधवा नो संभव न होय
	त्यारे वैश्वदेव करवानोविधि १८६
भोजनविधिः	जमवानो विधि. १८७
भुंजानस्यगुदस्त्रावेप्रायश्चित्तं.	जमतां दिशाय जवाय त्यारे
	प्रायश्चित्त. १९१
अपोशनोत्तरंप्राणाहुतेःप्रा-	अपोशन (आचमन) पछी
क्तत्स्त्रावेप्रायश्चित्तं. ...	अने प्राणाहुतिथी पेहेलां दि-
	शाय जवायत्यारे प्रायश्चित्त. ,,
भुंजानस्याशौचप्राप्तौकर्तव्य	जमतां आशौच (जन्म तथा-
निर्णयः	मृत्यु सुतक) प्राप्त थाय-...
	त्यारे शुं करवुं तेनो निर्णय. ,,
स्नानविनाभोजनेप्रायश्चित्तं	नाह्या वगर जमवामां प्रा. ,,

॥ अनुक्रमणिका. ॥

पज्ञोपवीतं विना भोजनेऽनुषा	जमवा वगर जमवासां तथा
नेच प्रायश्चित्तं पाणी पीवासां प्रायश्चित्त. ,,	
मत्याविशेषः जाणीने उपर प्रमाणे करतो	
	तेमां विशेष प्रायश्चित्त. ... ,,
एकपञ्चयुपविष्टानां स्नेहा- ...	एकपञ्चिमां जमवा वेठेला
दिनाविषमदानेदापनेच प्राय-	मार्थीकोइने ओछी वधती
श्चित्तं... ..	जमवानी चीज परीसे अथवा
	परीसावे तेनुं प्रायश्चित्त... ,,
जन्ममरणाशौचे कर्तव्यविधिः जन्म तथा मृत्यु सूतकमां	
	कर वानो विधि, १९२
इति पञ्चमभागकृत्वं	ए रीते पांचमा भागनुं
	कृत्यं पुरु थयुं... .. १९३
अथ षष्ठादिभागकृत्वं	हवे छटा सातमा अने
	आठमा भागनुं कृत्य ... १९३
सायं संध्याकालः	सायं संध्यानो वखत. ... १९३
सायं संध्याविधिः	सायं संध्यानो विधि. ... १९४
रात्रिसूक्तं	रात्रि ए भणवानुं सूक्त. ... १९६
तत्रेणनकृतश्चैवैश्वदेव	पेहेलां साथे न कर्यो होय
	तो वैश्वदेव करवो, ... ,,
रात्रौ भोजनकालाऽवधिः ...	रात्रे जमवाना वखत नीमर्यादा ,,
शयनविधिः	सुवानो विधि १९७

સ્ત્રીસંભોગસ્થદિવસાનિપિદ્ધ	સ્ત્રી સંભોગના દિવસો અને	
દિવસાશ્વ.	તેના નિષેધ દિવસો ...	૧૯૮
સંભોગાંતિશૌચવિધિ:	સંભોગનીછેવટેકરવાનીશુદ્ધી	૧૯૯
નિદ્રાસમયેતાંબૂલપુષ્પમાલા	નિદ્રાવંચત પાનફુલનીમાલા	
ભાર્યાદિત્યાગ:	અને સ્ત્રીવિગેરેનો ત્યાગ...	”
પ્રત્યહમાહ્નિકાવશ્યકત્વં ...	દરરોજ આહ્નિકનું અવશ્યપણું	”
આહ્નિકકર્માવશ્યકત્વં ...	આહ્નિકકરવામાં અવશ્યપણું	૨૦૦
નિત્યકર્માર્કર્તુ:પ્રત્યવાયોર્નિ	નિત્યકર્મનકરનારનેપ્રત્યવાય	
દાચ	તથા તેનીનિંદા	”
નિત્યકર્મકરણેફલં	નિત્યકર્મકરવામાંફલ ...	૨૦૧
સાગ્રે:પ્રાતર્વૈશ્વદેવપ્રયોગ: ...	સાગ્રિકનોસવારનોવૈશ્વદેવપ્ર.	૨૦૩
સાગ્રે:સાયંવૈશ્વદેવપ્રયોગ: ...	સાગ્રિકનોસાયંકાલેવૈશ્વદેવ	
	કરવાનો પ્રયોગ.	૨૧૪
સાયંપ્રાતર્વૈશ્વદેવયો:સહ	સાગ્રિકનેપ્રાતર્વૈશ્વદેવઅનેસાયં	
કરણ વિધિ:	વૈશ્વદેવસાથેકરવાનોવિધિ	૨૧૫
સાગ્રે:સાયંહોમપ્રયોગ: ...	સાગ્રિકનાસાયંહોમનોપ્રયોગ	૨૧૬
સાગ્રે:પ્રાતર્હોમપ્રયોગ: ...	સાગ્રિકનાપ્રાતર્હોમનોપ્રયોગ	૨૧૯
ગ્રંથકારયિતૃનામ	ગ્રંથકરાવનારનુંનામ	૨૨૧
ગ્રંથટીકાકર્તૃનામ	ગ્રંથઅનેટીકાકરનારનુંનામ.	૨૨૨

अथो पौद्घातः

मू. = तत्रयद्यप्याद्विकग्रन्था अनेकशः सन्ति तथापि तेषु
कर्मप्रयोगाणां निर्णयानां च बाहुल्यादस्मिन्समये बा
लानां श्रद्धाहीनानां नास्तिकानां प्रमादादिग्राह्यस्ता
नां च तेषु प्रवृत्त्यभावान्नित्यकर्मलोपेन शूद्रतुल्या भवन्ति
तेषां स्वकर्मसु प्रवृत्त्यर्थमवश्यकर्तव्यतां मनसि
निधाय विशेषनिर्णयं विहाय नित्यकर्मणामकरणे प्र
त्यवायस्य करणे फलवाक्यस्य च संग्रह पूर्वकं स्फुटतराऽ
ऽवश्यकप्रयोगदर्शनायैष मम प्रयासो विद्वद्भिरङ्गीकार्यः

१ टीका— तेहेमां, आद्विक ग्रंथो घणा छे, तोपण, तेओमां,
कर्मोना प्रयोगो, अने निर्णयनुं घणापणुं छे; माटे, आ समय
मां; संस्कृत ज्ञान विनाना, श्रद्धाहीन, नास्तिक, (कर्म उपर
आस्था वगरना). अने प्रमादादि झूढे गळेलाओनी; ते आद्वि
कोमां, प्रवृत्ति (शीखीने ते प्रमाणे करवा) नो अभाव छे.
माटे, नित्यकर्मना लोपेंकरी, शूद्र बराबर थाय छे. ॥ तेओ
नी, पोताना कर्मोमां प्रवृत्तिने माटे, जे जरूरी करवानुं छे ते,
मनमां राखी, घणो निर्णय पढतो मुकी; नित्यकर्मो न करवा
मां दोष; अने करवामां, फलनां वाक्योना संग्रह पूर्वक, अ
त्यंत; सारो जरूरी प्रयोग देखाववा माटे; आ माहारो प्रया

મુ. = અથાધુનિકૈઃ કૈશ્ચિદ્ધૃતૈર્વેદોક્તધર્મ એવ ધર્મ इत्य
 મિધાય સૂત્રસ્મૃતિપુરાણાનાં વેદબાહ્યત્વમઙ્ગીકૃત્યબ્રાહ્મ
 ણાદૈર્નિવચયન્તિ ॥ તેષાં મતનિરાકરણાયાઽનાદિધર્મપ્ર
 તિપાદનાય ચ ક્વિઞ્ચિદ્વદામિ ॥ ઇહ તાવત્પુંસાં ધર્માર્થકાં
 મમોક્ષારહ્યાશ્રત્વારઃ પુરુષાર્થા ભવન્તિ ॥ તેષાં ચ ધર્મો
 મુખ્યઃ ॥ ન ચ પુરુષાર્થસાધારણ્યાદર્થાદયોઽપિ મુખ્યા ભ
 વન્તીત્યાશન્કનીયસ્ ॥ યતઃ ॥ ધર્માદર્થશ્ચ કામશ્ચ મોક્ષશ્ચ
 વપ્રજાયતે ॥ તસ્માદ્ધર્મસદાસેવેદિતિવ્યાસસ્મરણમ્ ॥ ત
 થાચ યોગીશઃ ॥ અર્થશાસ્ત્રાનુબલવદ્ધર્મશાસ્ત્રમિતિ સ્થિતિ

ટીકા. = સ, વીદ્વાનોએ અંગીકાર કરવો જોઈએ.

હાલના કેટલાક ધુતારાઓએ વેદે કહેલો ધર્મ તેજ ધર્મ છે; એમ
 કહી, સૂત્ર સ્મૃતિ પુરાણોનું વેદથી બાહ્યપણું અંગીકારકરી બ્રાહ્મણ
 વિગેરેને છેતરે છે; તેઓના મતો નિષેધ કરવા માટે, અને અના
 દિ ધર્મ સિદ્ધ કરવા માટે; થોડુંએક કહું છું. ॥ આ જગતમાં
 પ્રથમ પુરુષોના ધર્મ; અર્થ; કામ; અને મોક્ષ એ નામવાળા ચાર
 પુરુષાર્થો છે. તેહેમાં ધર્મ મુખ્ય છે. પુરુષાર્થો ચારે સરસાં છે માટે
 અર્થ, કામ, અને મોક્ષ, એ પણ મુખ્ય છે; એમ, શંકા ન કરવી.
 કારણ કે, ધર્મ થકીજ અર્થ, કામ, અને મોક્ષ થાય છે, માટે ધર્મ
 ને રોજ રોજ સેવવો. (એટલે જરૂરી હોય તે કરવું.) એ પ્રકારે
 વ્યાસનું વચન છે. વળી યોગીશ કેહે છે કે; અર્થ શાસ્ત્રથી ધર્મ

સૂ. રિતિ॥ અર્થશાસ્ત્રગ્રહણે કામમોક્ષાવપિ ॥ પ્રત્યુકૌ કિ
 ઽચા ॥ યદ્યપ્યેતેષામિતરેતરા ઽ ઽપેક્ષા ઽ સ્તિ તથાપિ ધર્મસ્ય
 સ્વતંત્રત્વાત્તન્મુચ્યતયાપુરુષાર્થગ્રહણાચ્ચાર્થવિરોધેનાપિ
 ધર્મો ઽ નુષ્ટેયઃ ॥ સચ શ્રૌતસ્માર્ત્તભેદાદ્દ્વિભેદઃ ॥ તત્ર શ્રૌ
 તે તદા ઽધિકારી સ્યાદ્યદા ગર્ભાધાનાદિસ્માર્ત્તધર્મસંસ્કૃ
 તો બ્રાહ્મણો ભવતિ ॥ ઇતરથા શ્રૌતેન સ્માર્ત્તો ઽતિવાચ્ય
 તે ॥ વેદો ઽ સ્વિલોધર્મ મૂલમિતિ સ્મૃતેરિતિ મતં તન્ન વેદો
 ઽ સ્વિલોધર્મ મૂલમિતિ યદુકં તત્રા ઽ સ્વિલશબ્દેન સ્મૃતિ
 પુરાણા ઽ ઽદાન્યસ્વિલાનિ ધર્મશાસ્ત્રાણ્યભિધીયન્તે ॥ કુત

ટીકા—શાસ્ત્ર બલ્લવાન છે. તેમાં અર્થશાસ્ત્રનું ગ્રહણ છે, માટે; કા
 મ; અને મોક્ષ પળ, ગ્રહણ કરવા. વઢી વીજું કેહેવાનું કે.

કદી; એ ચારમાં; એકવીજાની જરૂરી છે, તો પળ ધર્મનું સ્વતંત્ર પ
 ણું છે, અને તેના મુખ્ય પળાએ પુરુષાર્થોમાં તેમનું ગ્રહણ પળ છે,
 માટે; અર્થના વિરોધે કરીને પળ ધર્મ કરવો. તે ધર્મ; શ્રૌત, અને
 સ્માર્ત્તના ભેદથી, બે પ્રકારનો છે. તેમાં શ્રૌતમાં ત્યાહારે અધિકારી
 થાય કે; જ્યારે, ગર્ભાધાનાદિ સ્માર્ત્ત ધર્મવડે સંસ્કાર કરેલો બ્રા
 હ્મણ થાય છે. તે વગર શ્રૌતે કરી, સ્માર્ત્ત (ધર્મ) ઘણો વાધ પામે
 છે. સમગ્ર વેદ ધર્મનું મૂલ છે; એમ સ્મૃતિનો મત છે, તેનહિ. વેદ,
 સર્વ ધર્મનું મૂલ છે, એમજે કહ્યું છે, તેહેમાં અસ્વિલ (સમગ્ર) શબ્દે
 કરી, સ્મૃતિ પુરાણાદિ, સર્વ ધર્મશાસ્ત્રો કહિયે છે. તે શાકારણ

મૂ. = એતત્ ॥ પુરાણન્યાયમીમાંસાધર્મશાસ્ત્રાદ્ભૂમિશ્રિ
 તાઃ ॥ વેદાઃ સ્થાનાનિ વિદ્યાનાં ધર્મસ્ય ચ ચતુર્દશે
 તિ યોગીશ્વરસ્મૃતેઃ ॥ ન ચૈવં સતિ પ્રથમં ગર્ભા
 ધાનાદિસ્મૃતિવિહિતધર્મસૈસ્કૃતસ્ય યાગાઽઽદિશ્રોત
 ધર્માઽધિકારદર્શનાત્સ્માર્ત્તં સ્યાત્ ॥ યતોહિ પ્રથમકર
 ણમાત્રાત્પ્રાધાન્યાઙ્ગીકારે દીક્ષણીયાદિભિર્યાગાદિભિ
 શ્વરિતાઽર્થતા સ્યાત્ ॥ ન ચૈવમસ્તિ ॥ તસ્માત્સ્માર્ત્તસ્ય
 પુરશ્ચરણરૂપત્વાદ્વૈદિકસ્યૈવ પ્રાધાન્યમ્ ॥ અતોયોગીશઃ

ટો. = માટે કે; પુરાણ; ન્યાય; મીમાંસા; ધર્મશાસ્ત્ર, અને શિક્ષા; ક
 અર્પણ; વ્યાકરણ; નિર્કૃત; છંદ, અને ય્યોતિષ; એરીતે છ અંગાંયે
 એક ચાર વેદો મલી; ચૌદ ૧૪ વિદ્યાનાં, અને ધર્મનાં, સ્થાનોછે.
 એ પ્રમાણે યોગીશ્વર સ્મૃતિછે. એમ, અખિલ શબ્દવડે, સ્મૃતિ વીગે
 રેનું ગ્રહણ થાય એમછે; ત્યારે, પ્રથમ ગર્ભાધાનાદિ સ્મૃતિયેં કહે-
 લાંધર્મે સંસ્કાર પછા બ્રાહ્મણને યજ્ઞ વીગેરે, શ્રોતધર્મનો, અ
 ધિકાર જણાયછે. માટે તે કર્મો સ્માર્ત્ત નહોય, પણ વૈદિકોજછે.
 કદી પ્રથમ તે સંસ્કારો કરવામાત્રથી, પ્રધાનપણાનો અંગિકાર
 કરીયે ત્યાહારે, દીક્ષણી યાદિ નામના યાગાદિકોયે કરી કૃતાર્થ
 તા થાય, માટે એમ નથી, તેમાટે સ્માર્ત્તનુપુરશ્ચરણરૂપ (તેકરવા
 થી શ્રોત કર્મમાં આધિકાર) પળુછે, તેથી વૈદિકનુંજ પ્રધાનપણ
 છે. વાસ્તે યોગીશ સંસ્કાર કરવાનો કાઢ કહ્યા પછી આ

उपोद्घातः.

मू. = संस्कारकरणकालं कथयित्वेति स्मृतवान् ॥ एव
मेनः शमं याति बीजगर्भसमुद्भवमिति ॥ एनसि गते
सति श्रौतेऽधिकारी भवतीत्यर्थः ॥ श्रुतिरपि ॥

॥ “यदाऽग्निहोत्रं जुहोत्यथ दशगृहमेधिन आप्नोत्येक
याराज्येत्याह” ॥ अथ खण्डसमाप्तेः पाठोज्ञातव्यः ॥ य
दा यस्मिन्काले अग्निहोत्रं जुहोति अग्निहोत्रहोमं क
रोति अथाऽनन्तरं दशगृहमेधिनो गार्हस्थ्यकर्मानुष्ठा
यिनोये ब्राह्मणास्तैर्दशसंख्याकैर्यत्सुकृतं मुपाज्यते तदे
कया राज्ञ्या एकस्मिन्दिनेऽनुष्ठितेनाग्निहोत्रेण प्राप्नो
ति लभत इति श्रुतेरर्थः ॥ अन्यच्च ॥ मन्वादिभिरष्टा

टी. = प्रमाणे कहेछेके, एप्रकारे गर्भाधानादि संस्कारवडे शास्त्रे
कहेला निषेध दिवसे रहेला गर्भनुं थएलुं पाप शांत पामेछे,
वास्ते पाप जाय त्याहारे श्रौतमां अधिकारी थाय एम, अर्थछे,
श्रुतिपण कहेछे के जे ब्राह्मण ज्याहारे अग्निहोत्र होमेछे.
त्याहारे, एकरात्रियेकरी, अग्निहोत्र शीवाय कहेलां स्मार्त्तकर्मों
करवावाला, दशगृहस्था श्रमी ब्राह्मणोये, करेला फळने पामेछे.
बीजु, मनु वीगेरे स्मृतिकारोयें अडतालीश ४८* संस्कारो कहेला

* १ गर्भाधान. २ पुंसवन. ३ सौमन्तोन्नयन. ४ जातकर्म ५ नामकर्म. ६ अ
न्नप्राशन. ७ चूल. ८ उपनयन. ९ शौक्रिय. १० शाकर. ११ वातिक. १२ औप
निषद. १३ समावर्त्तन. १४ विवाह. १५ देवयज्ञ. १६ भूतयज्ञ. १७ पितृयज्ञ.
१८ ब्रह्मयज्ञ. १९ मनुष्ययज्ञ. २० अष्टका. २१ पसादिस्थालीपाक. २२ दशभ्रातृ

મૂ. = ચત્વારિંશત્સંસ્કારાઃ સ્મર્યન્તે તેષુ “વિષ્ણુર્યોનિકલ્પયત્વિ” ત્યાદિમન્ત્રવિનિયોગદર્શનાદ્વૈદિકા એવ ॥
 અતોમનુઃ ॥ વૈદિકૈઃ કર્મભિઃપુણ્યૈર્નિષેકાયૈર્દ્વિજન્મનામ્ ॥ કાર્યઃ શરીર સંસ્કારઃ સુસ્વાય પ્રેત્યચેહચેતિ ॥
 પ્રેત્ય પરલોકંપ્રાપ્ય ॥ તસ્માત્સ્મૃતિ પુરાણાદ્યુકધર્મેષુ
 વૈદિકધર્મતો બાહ્યતામનાશઙ્ક્ય તમાચરેદેવ ॥ યથા ઽહ
 મનુઃ ॥ આચારાદ્વિચ્યુતોવિપ્રોન વેદફલમશ્નુતે ॥ આ

ટી. = છે. તેહેમાં “વિષ્ણું યોનિની કલ્પના કરો” ઇત્યાદિ મંત્રનો સ્મૃતિમાં વિનિયોગ જણાયછે, માટે તેસ્માર્ત્ત કર્મો વેદિકોજ છે.
 વાસ્તે મનુ કેહે છે કે, પવિત્ર એહેવાં, ગર્ભાધાનાદિ વૈદિક કર્મોર્થેકરી, આલોક અને, પરલોકના સુઘને અર્થે, બ્રાહ્મણોના શરીરના સંસ્કારો કરવા. તેમાટે, સ્મૃતિ, પુરાણાદિક ધર્મમાં વૈદિક ધર્મથી, બાહ્યપણાની આશંકા ન કરતાં, તે અવશ્ય કરવા. જેથી મનુ કહેછે જે, આ ચાર (સ્વધર્માચરણ) થી ભ્રષ્ટ થાણો

૨૬ શ્રાવણ માર્ગશીર્ષ ચૈત્ર અને આશ્વિનની પૂર્ણિમાનાં કર્મો ચાર ૨૭ આધાન. ૨૮ અગ્નિહોત્રહોમ. ૨૯ દર્શપૂર્ણમાસનો યાગ ૩૦ ચાતુર્માસ્ય. ૩૧ આગ્રહાયણેષ્ટિ ૩૨ નિલઘ્ન ચુવંધ ૩૩ સૌવામણી. ૩૪ અગ્નિષ્ઠોમ, ૩૫ અગ્નિષ્ઠોમ. ૩૬ હમ્ધ્ય. ૩૭ ષોઢશી. ૩૮ ષાંજપેય ૩૯ અતિરાત્ર. ૪૦ આતોર્વામ. ૪૧ દયા. ૪૨ હમા. ૪૩ પરોપકાર ૪૪ પવિત્રતા. ૪૫ નકામની મેહેનત. ૪૬ ઉત્સાહ. ૪૭ ઉદારતા ૪૮ નિર્ભય. ॥
 ચૌદ સંસ્કારો ૧૪ પાંચપંચમહાયજ્ઞો ૧૯ સાતપાંકસંસ્થા ૨૬ સાતહવિઃસંસ્થા ૩૩ સાતસૌમસંસ્થા ૪૦ અને પોતાના આઠ ગુણો મલી ૪૮ સંસ્કારો ગૌતમે કહેલ્યાંછે.

ચારેણ તુ સંયુક્તઃ સમ્પૂર્ણફલભાવસ્મૃત ઇતિ ॥ સ્મૃતિશ્ચ
દ્વિવિધા ॥ સાધારણી વૈશેષિકી ચ ॥ મન્વાદ્યાઃ સાધા
રણ્યઃ ॥ સ્વશાસ્ત્રાગૃહ્યલક્ષણા વૈશેષિકી ॥ તસ્માત્સ્વ
સૂત્રસ્મૃતિપુરાણાદ્યુક્તધર્મ એવ વેદોક્ત ધર્મ ઇતિ સુધી
ભિરવશ્યમાદરર્ણય મિત્યલમ્

ટી. = બ્રાહ્મણ વેદના ફળને નપામે ને આ ચારવહે (સ્વધર્માચરણે)
યુક્ત સંપૂર્ણ ફલ ભોગવવાવાલો થાયછે, એમ કહ્યું છે. સ્મૃતિ
બે પ્રકારની છે. સાધારણ, અને વૈશેષિકી; મન્વાદિ સ્મૃતિયો
સાધારણ, અને પોતાની શાખાના ગૃહ્ય (સૂત્ર) વાઢી વિશેષ છે.
માટે પોતાનુ સૂત્ર (ગૃહ્યસૂત્ર) સ્મૃતિ, અને પુરાણાદિકમાં, કહે
લો ધર્મ તેજ વેદોક્ત ધર્મછે, એમ, વિદ્વાનોયે જરૂર આદર કરવા
યાગ્ય છે.

॥ श्री ॥

॥ ऋग्वेदस्य ॥

॥ शाङ्खायन शाखाऽऽह्निकम् ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥

॥ अथ शाङ्खायन शाखिनामाह्निकप्रयोगः ॥

मूलं-शङ्करं श्रीहरिं सूर्यं शैवं वार्णीं विशेषतः ॥

नत्वानिरग्निकानां चश्रीशाङ्खायनशाखिनाम् ॥१॥

॥ टीकानुं मंगळाचरण ॥

*शङ्करादीन्प्रणम्यादौ टीका गुर्जरभाषया ॥

आवश्यकानां पद्यानां गद्यानां चार्थसिद्धये ॥१॥

भावार्थबोधिनी नाम्ना ऽस्याज्ञानध्वान्तनाशिनी ॥

वालानामुपकाराय क्रियते ज्ञानहेतवे ॥ २ ॥

*प्रथम, शंकर विगेरे देवोने प्रणामकरी; गुजराती भाषावहे,

जरूरी गद्यो, तथा पद्योना; अर्थ समजवा माटे; ॥ १ ॥ नामे,

भावार्थ बोधिनी; अने अज्ञान रूपी, अंधकारने नाश करवावा

ळी; वालको (संस्कृत ज्ञान विनाना) ना उपकार माटे, तथा

ज्ञान सारु; आ आह्निकनी टीका करुं छुं. ॥ २ ॥

(हवे शांखायनि शाखावाळाना, आह्निकनो प्रयोग कहियेछेये.)

१ टीका-शंकर, लक्ष्मी युक्तहरि; सूर्य; गणेश, अने सरस्वतीने,

मूलं=प्रयोगपद्धतिः सम्यक् प्रातः कृत्यादिकर्मणाम् ॥

ग्रन्थानालोढयत्नेन लिख्यते ज्ञानहेतवे ॥ २ ॥

॥ तत्र प्रथमभागकृत्यम् ॥

॥ तत्र रात्रेश्चरमयामस्य तृतीयमुहूर्ताऽऽख्यब्राह्मे
मुहूर्तं उत्थायाऽऽचम्येष्टदेवतां नमस्कृत्य प्रातःस्मरणं
कुर्यात् ॥ यथा * ॥

अथ प्रातःस्मरणम्

पद्यम् ॥ महर्षिर्भगवान्व्यासः कृत्वेमां संहितां पुरा

॥ श्लोकैश्चतुर्भिर्द्यमांऽऽत्मा पुत्रमध्यापयच्छुकम् ॥ १ ॥

मातापितृसहस्राणि पुत्रदारशतानि च ॥ सँसारेष्व
नुभूतानि यान्ति यास्यन्ति चापरे ॥ २ ॥ हर्षस्था
नसहस्राणि भयस्थानशतानि च ॥ दिवसे दिवसे मूढ

नमीने; घणुकरीने शाङ्खायनि शाखावाला निरग्रिकना ज्ञानना
उपयोगने माटे; यत्नवडे ग्रंथो विचारिने, प्रातःकालना कर्मयी
माडीने कर्मोना प्रयोगनी पद्धति (प्रयोग) लखीये छैये ॥ १ ॥ २ ॥

१ ॥ तेमां दिवसना पेहेला भागनुं कृत्य ॥

टीका ॥ तेमां, रात्रिना चोथा प्रहरना त्रिजा मुहूर्त, (आशरे
पाछली बे घडी रात्रिनी अगाउनी बे घडी) ए नामना, ब्राह्म
मुहूर्तमां उठी, आचमन लेइ, इष्ट देवताने नमस्कार करी, प्रा
तः स्मरण करवु. (एटले नीचेना श्लोको भणवा) ते आरीते *

मू. = माविशान्ति न पण्डितम् ॥ ३ ॥ ऊर्ध्वबाहुर्विरौम्येष
न चकश्चिच्छृणोति मे ॥ धर्मादर्थश्च कामश्च स किमर्थं न
सेव्यते ॥ ४ ॥ न जातु कामान्न भयान्न लोभाद्धर्मं त्य
जेज्जीवितस्याऽपि हेतोः ॥ धर्मानित्यः सुखदुःखे त्वनि
त्ये जीवोनित्यो हेतुरस्य त्वनित्यः ॥ ५ ॥ इमां भारत
सावित्रीं प्रातरुत्थाय यः पठेत् ॥ स भारतफलं प्राप्य
परं ब्रह्माऽधिगच्छति ॥ ६ ॥

॥ अथ शिवस्मरणम् ॥

प्रातः स्मरामि भवभीतिहरं सुरेशं गङ्गाधरं वृष
भवाहनमम्बिकेशम् ॥ खट्वाङ्गभूलवरदाभयहस्तमीशं
संसाररोगहरमौषधमद्वितीयम् ॥ १ ॥ प्रातर्नमामि
गिरिशं गिरिजाऽर्द्धदेहं सर्गस्थितिप्रलयकारणमादि
देवम् ॥ विश्वेश्वरं विजितविश्वमनोऽभिरामं संसार०
॥ २ ॥ प्रातर्भजामि शिवमेकमनन्तमाद्यं वेदान्तवेद्यमन
द्यं पुरुषं महान्तम् ॥ नामाऽऽदिभेदरहितं षडभावशून्यं
संसार० ॥ ३ ॥ प्रातस्समुत्थाय शिवं विचिन्त्य श्लोकत्र
यं येऽनुदिनं पठन्ति ॥ ते दुःखजालं बहुजन्मसञ्चितं
हित्वा पदं यान्ति तदैव शम्भोः ॥ ४ ॥

अथ विष्णुस्मरणम्.

भू. = प्रातःस्मरामि भवभीतिमहार्तिशान्त्यै नारायणं
 गरुडवाहनमब्जनाभम् ॥ आहाऽभिभूतवरवारणसु
 किहेतुं चक्राऽऽयुधं तरुणवारिजपत्रनेत्रम् ॥ १ ॥ प्रातर्न
 मामि मनसा वक्षसा च मूर्ध्ना पादारविन्दयुगलं परमस्य
 पुंसः ॥ नारायणस्य नरकाऽर्णवतारणस्य पारायणप्रवण
 विप्रपरायणस्य ॥ २ ॥ प्रातर्भजामि भजतामभयं करं
 तं प्राक्सर्वजन्मकृतपापभयाऽपहत्यै ॥ योग्राहवक्त्रप
 तिताङ्गिगेज्जेन्द्रघोरशोकप्रणाशम्करोद्धृतशङ्खचक्रः ॥ ३ ॥
 श्लोकत्रयमिदं पुण्यं प्रातः काले पठेत्तु यः ॥ लोकत्र
 यगुरुस्तस्मै दद्यादात्मपदं हरिः ॥ ४ ॥

अथ सूर्यस्मरणम्

प्रातःस्मरामि खलु तत्सवितुर्वरेण्यं रूपं हिमण्डल
 सृचोऽथ तनुर्यजूषि ॥ सामानि यस्य किरणाः प्रभवा
 दिहेतु ब्रह्माहराऽऽत्मकमलक्ष्यमचिन्त्यरूपम् ॥ १ ॥ प्रात
 र्नमामि तरणिं तनुवाङ्मनोभिर्ब्रह्मेन्द्रपूर्वकसुरैर्नुतमर्चितं
 च ॥ वृष्टिप्रसोचनविनिग्रहहेतुभूतं त्रैलोक्यपालनकरं
 त्रिगुणाऽऽत्मकं च ॥ २ ॥ प्रातर्भजामि सवितारमन
 न्तशक्तिं पापौघशत्रुभयरोगहरं परं च ॥ तं सर्वलोक

मू=कलनाऽऽत्मककालमूर्तिं गोकण्ठबन्धनविमोचन
मादिदेवम् ॥३॥ श्लोकत्रयमिदं भानोः प्रातः प्रातःपठे
तु यः ॥ सर्वव्याधिविनिर्मुक्तः परं सुखमवाप्नुयात् ॥ ४ ॥

॥ अथ गणपतिस्मरणम् ॥

प्रातःस्मरामि गणनाथमनाथबन्धुं सिन्दूरपूरपरि
शोभितगण्डयुग्मम् ॥ उद्वण्डविघ्नपरिखण्डनचण्डदण्ड
माखण्डलाऽऽदिसुरनायकचन्दबन्धम् ॥ १ ॥ प्रातर्न
मामि चतुराऽऽननबन्धमानमिच्छानुकूलमखिलंच वरं
दधानम् ॥ तं तुन्दिलं द्विरसनं प्रिययज्ञसूत्रं पुत्रं वि
लासचतुरं शिवयोः शिवाय ॥ २ ॥ प्रातर्भजाम्यभयदं
खलु भक्तशोकदावानलं गणविभुं वरकुञ्जराऽऽस्यम्
॥ अज्ञानकाननविनाशनहव्यवाहमुत्साहवर्द्धनमहं सुत
मीश्वरस्य ॥ ३ ॥ श्लोकत्रयमिदं पुण्यं सदा साम्राज्य
दायकम् ॥ प्रातरुत्थाय सततं यः पठेत्प्रयतः पुमान् ॥ ४ ॥

॥ अथ देवीस्मरणम् ॥

प्रातःस्मरामि शरदिन्दुकरोज्ज्वलाभां सद्गच्छव
स्त्रकरकुण्डलहारभूषाम् ॥ दिव्याऽऽयुधोर्जितसुनीलस
हस्रहस्तां रक्तोत्पलामचरणां भवतीं परेशाम् ॥ १ ॥
प्रातर्नमामि महिषाऽसुरचण्डमुण्डशुम्भासुरप्रमुखदै

मू=त्यविनाशदक्षाम् ॥ ब्रह्मेन्द्ररुद्रमुनिमोहनशीललो
 लां चण्डीं समस्तसुरमूर्तिमनेकरूपाम् ॥ २ ॥ प्रातर्भजा
 सि भजतामभिलाषदात्रीं धात्रीं समस्तजगतांदुरिताऽ
 पहन्त्रीम् ॥ संसारबन्धनविमोचनहेतुभूतां मायां परां
 समधिगम्य परस्यविष्णोः ॥ ३ ॥ श्लोकत्रयमिदं दे
 व्याश्चण्डिकायाः पठेन्नरः ॥ सर्वान्कामानवाप्नोति वि
 ण्णुलोके महीयते ॥ ४ ॥ ॥ ब्रह्मा मुरारिस्त्रिपुरान्तका
 री भानुः शशी भूमिसुतोबुधश्च ॥ गुरुश्चशुक्रः शनि
 राहुकेतवः कुर्वन्तु सर्वमम सुप्रभातम् ॥ १ ॥ भृगुर्वशि
 ष्ठः क्रतुरङ्गिराश्च मनुः पुलस्त्यः पुलहश्च गौतमः ॥
 रैभ्यो मरीचिश्चवनश्च दक्षः कुर्वन्तु स० ॥ २ ॥ स
 नत्कुमारः सनकः सनन्दनः सनातनोऽप्यासुरिपिङ्ग
 लौ च ॥ सप्तस्वराः सप्तरसातलानि कुर्वन्तु स० ॥ ३ ॥
 सप्ताऽर्णवाः सप्तकुलाचलाश्च सप्तर्षयोद्वीपवनानि स
 त् ॥ भूरादिकृत्वा भुवनानि सप्त कुर्वन्तु स० ॥ ४ ॥
 पृथ्वी सगन्धा सरसास्तथाऽऽपः स्पर्शा च वायुर्ज्वल
 नंच तेजः ॥ नभःसशब्दं महता सहैव कुर्वन्तु स० ॥ ५ ॥
 इत्थं प्रभाते परमं पवित्रं पठेत्स्मरेद्वा शृणुयाच्चत
 इत् ॥ दुःस्वप्ननाशस्त्रिह सुप्रभातं भवेच्च नित्यं भ

मू. = गवत्प्रसादात् ॥६॥ पुण्यश्लोकोनलोराजा पुण्य
श्लोकोजनार्दनः ॥ पुण्यश्लोका च वैदेही पुण्यश्लोको
युधिष्ठिरः ॥ ७ ॥ अश्वत्थामा बलिर्व्यासो हनुमाँश्च
विभीषणः ॥ कृपः परशुरामश्च सप्तैते चिरजीविनः
॥८॥ सप्तैतान्सँस्मरेन्नित्यं मार्कण्डेयं तथाऽष्टमम् ॥
जीवेद्धर्षशतं सोऽपि सर्वव्याधिविवर्जितः ॥९॥ अहल्या
द्रौपदी सीता तारा मन्दोदरी तथा ॥ पञ्चकं ना स्मरे
न्नित्यं महापातकनाशनम् ॥१०॥ ॥ इत्यादि पुराणम
न्त्रान्पठित्वा ॥ प० ॥ “समुद्रवसने देवि पर्वतस्तनमण्ड
ले ॥ विष्णुपत्नि ! नमस्तुभ्यं पादरूपं क्षमस्व मे” * ॥
इति भूमिप्रार्थयेत् ॥ सूर्योदये स्वस्थो मत्स्यासुप्तो दिनेति
ष्ठन्सावित्रीं जपन्नुपवसन्नास्ते ॥ सूर्यास्तसमये सुप्तो रात्रौ
तिष्ठन्सावित्रीं जपन्नाऽद्यादिति प्रायश्चित्तेन्दुशेखरे ॥

१ टीका. = इत्यादि पुराणमंत्रो भणी, “समुद्रवसने ० स्वमे”
ए मंत्रे भूमिनी प्रार्थना करवी. ॥ सूर्योदयवसते, शरीरे स्वस्थ
छतां, बुद्धिपूर्वक सुवेतो, दिवसे उभेउभे, सांजसुधी, गायत्री
जपतां उपवासकरी रेहवु. ॥ सूर्यना अस्तवसते सुवेतो, रात्रि
मां सवारसुधी उभेउभे, गायत्री जपतां, जमवुं नही. एम,
प्रायश्चित्ते इंदुशेखर नामना ग्रंथमां कहेलुंछे.

॥અથ મૂત્રપુરીષોત્સર્ગવિધિઃ॥

મૂ. = તતો મૂત્રપુરીષોત્સર્ગાર્થગ્રામાન્નૈઋત્યાં શરક્ષેપા
દધિકભુવં ગત્વા ॥ ૫૦ ॥ હસ્તાન્દ્વાદશસન્ત્યજ્ય મૂત્રં કુ
ર્યાજ્જલાશયાત્ ॥ અવકાશેષોઢશં તુ પુરીષે ચ ચતુર્ગુ
ણમ્ * ॥ તત્રવૃણાચન્તર્હિતાયાં ભૂમૌ વાસસા શિરઃ
પ્રાવૃત્યોપવીતં કળ્થાઽવલમ્બિતં કર્ણે કૃત્વા દિવાસ
ન્ધ્યયોરુદક્ષુસ્વોરાત્રૌ દક્ષિણામુસ્વોમૌની આસીનોમૂ
ત્રપુરીષોત્સર્ગં કુર્યાત્ ॥ તતઃ ॥ ૫૦ ॥ એકા લિઙ્ગે ગુદે

હવે પીંશાવકરવા તથા દીશાયેજવાનો
વિધિ કહીયેછીયે.

ટી. = તેપછી; મૂત્રપુરીષોત્સર્ગ (મુતરવા કલસેજવા) માટે, ગામથી
નૈરુતિદિશામાં, તીરનાસ્થેલુ પોહોંચે તેથી વધતી ભૂમિસુધી જઈ,
જલાશયથી વાર, અને આગળના સંધ્યાના સમયને વાધ ન આ
વેતો, સોલહાય છેટે પીંશાવકરવો. અને તેથી ચોગળે, એટ
લે અડતાલીશ, અગર ચોસઠ હાય છેટે, દિશાયે જવા જવું. ત્યાં
સ્વહ વિગેરેથી પાથરેલી ભૂમિઠપર, વસ્ત્રમાથે ઓઢી, જનોઈ કંઠય
કરી જમણા કાને વીટી, દિવસે, તેમજ દિવસ તથા રાત્રિની સં
ધિવસ્તે, (સવારે; અને સાજે) ઉત્તર દિશાસામે મુશ્કરી, અને
રાત્રીયે દક્ષિણ દિશાસામે મુશ્કરી, વગર વોલે, વેણી પીંશાવ કર
વો, તથા દીશાયે જવું. ॥ તે પછો એક ૧ વાર લિંગે ત્રણ ૩ વાર ગુદાથે,

मूत्रमूत्रस्तथा वामकरे दश ॥ उभयोः करयोः सप्त सप्त
त्रिर्वाऽपि पादयोः ॥* इति रीत्याऽऽर्द्रामिलकमात्र
या मृदा जलेन च शौचं कुर्यात् ॥ मूत्रमात्रोत्सर्गे शु
द्धमृदं सकृल्लिङ्गे त्रिवारं वामकरे द्विवारमुभयोः कर
योर्दत्त्वा तावद्वारं जलेन क्षालयित्वा पुरीषे द्वादशाऽ
ष्टौ वा मूत्रे चतुरोगण्डूषान्कुर्यात् ॥ मत्पोदकं विना
मुत्राद्युत्सर्गे उपोष्य सचैल स्नानम् ॥ यज्ञोपवीतं वि
ना मत्वा मूत्रादिकरणे भक्षणे चाष्टशतगायत्रीजपः ॥
अकामतोनकम् ॥ शौचाऽकरणेदक्षः ॥ प ० ॥ शौचे

टीका.= दश १० वार डावाहाये, सात ७ वार फरी बे हा
ये, अने सात ७ अथवा त्रण ३ वार बे पंगे, एरीते लीला आं
वला प्रमाणनी माटी; अने पांणीबडे, प्रक्षालन करवुं. अने ते
पात्र, त्रण वखत, जल; अने माटीथी घसवुं. केवळ पीशाव
करेतो शुद्ध माटी एक १ वार लिंग, त्रण ३ वार डावाहाये,
अने बे २ वार फरी बेहाये, चोली, तेटलीवार पांणीयें धोइ,
दिशायें जइने वार १२ अथवा आठ, ८ अने पीशाव करी,
चार ४ कोगला करवा. ॥ जाणीने पांणी वगर पीशाव वीगे
रे करेतो, उपवास करी तेवख सहित नाहावुं जोइए. ॥ ज
नोइ वगर जाणीने पीशाव वीगेरे करे, अने कांइ खायतो,
एकसोआठ गायत्री जपवी; अने अजाणथी करेतो नैक भो
जनं करवुं. ॥ शौच (ए प्रकारे शुद्धि) न करे तो दक्ष कहेछेके.

સૂ. = યત્નઃ સદા કાર્યઃ શૌચમૂલોદ્વિજઃ સ્મૃતઃ ॥ શૌચાઽઽ
 ચારવિહીનસ્ય સમસ્તા નિષ્ફલાઃ ક્રિયાઃ * ॥ ઇતિ
 યથોક્તશૌચાઽકરણેતુ ગાયત્ર્યષ્ટશતં જપ્ત્વા પ્રાણાયામ
 ત્રયં ચરેત્ ॥ ॥ ઇતિ સૂત્રપુરીષોત્સર્ગવિધિઃ ॥

અથ દન્તધાવનવિધિઃ

તતો વદ્વશિસ્થોવિધિવદાચમ્ય પ્રાઙ્મુખોદન્તધાવનં કુ
 ર્યાત્ ॥ પ્રતિપત્ષપ્થષ્ટમીનવમ્યેકાદશસિદ્ધક્રાન્તિવ્ય
 તીપાતવ્રતોપવાસશ્રાદ્ધદિનાઽર્કમૌમશુક્રમન્દદિનેતિ
 નિષેધદિનાતિરિક્તદિનેષુ દ્વાદશાઽહુલં દશાઽહુલંવા

ટી. = શૌચ કર્મમાં હમેશ યત્ન કરવો. કેમકે, તેકર્મ બ્રાહ્મણનું
 મુખ્યછે. તેથી શૌચ, અને આચાર રહિત બ્રાહ્મણની સર્વે ક્રિયાઓ
 નિષ્ફલ થાયછે. ॥ ઉપર કહેલા વિધિયે શૌચ (શુદ્ધિ) ન કરેતો,
 એકસોઆઠ ૧૦૮ ગાયત્રી જપી, ત્રણ પ્રાણાયામો કરવા. ॥
 ॥ પીશાવ કરવા તથા દીશાયે જવાનો વિધિ પુરો થયો. ॥

॥ હવે દાતળ કરવાનો વિધિ કહીયેં છીયેં. ॥

પછી શિશ્વા વાંધી વિધિયે આચમન કરી પુરવસામે વેણી દાતળ
 કરવું. ॥ તે, પહવો; ૧ છઠ; ૬ આઠમ; ૮ નોમ; ૯ અગીવા
 રશ; ૧૧ સક્રાંતિ; ૧૨ (મેષથી મીન સુધીની વાર) વ્યતીપા
 ત; વ્રત; ઉપવાસ, અને શ્રાદ્ધદિવસ; રવિ; મંગલ; શુક્ર, અને
 શનિવાર, એરિતે નિષેધ વગરના દિવસે, વાર ૧૨ અથવા દશ ૧૦

कण्टक्षीरवृक्षाऽपामार्गादिकाष्टाद्भवं दन्तकाष्ठं गृहीत्वा प्रक्षाल्य ॥ प० ॥ “आयुर्वलं यशोर्वचः प्रजाः पशुवसूनि च ॥ ब्रह्म प्रज्ञां च मेधां च त्वं नाधेहि वनस्पते” ॥ इति सम्प्रार्थ्य गृहीत्वा ॥ प० ॥ “मुखदुर्गन्धिनाशाय दन्तानां च विशुद्धये ॥ धीवनाय च गात्राणां कुर्वेऽहं दन्तधावनम्” ॥ इति मन्त्रेणाऽभिमन्त्र्य तदग्रकृतकूर्चेण दन्तान्संशोध्य जिह्वामुल्लिख्य द्वादश गण्डूपाङ्कुरात् ॥ दन्तकाष्टाऽभावे निपिद्धदिने च पर्णाऽऽदिना प्रादेशिनीवर्ज्याङ्गुल्या वा द्वादशगण्डूपैर्वा दन्ताञ् शोधयेत् ॥
॥ इति दन्तधावनविधिः ॥

टी. = आंगलनुं, बोरडी विंगरे कांटा बाला, अग दुधबाला बड वींगरे झाडनुं, नहीतां अघंडानुं दातण लेइ; अने धोइ; ते पासे मुकी: “आयुर्वलं ० ॥ ते” ए मंत्रि तेनी प्रार्थना करी, ते हाथमां लेइ ॥ “मुखदुर्गन्धि ० नं” ॥ ए मंत्रि अभिमन्त्रण करी, ते ना अग्रभागे चावी, करेला कुचाए दांतोने साफकरी, जीभनु उल्लेखन करी, बार १२ कोगला करवा. ॥ दातण न मलेत्पारं, अने निपिद्ध दिवसे, पादडां वींगरेयें अथवा अंगोठापासेनी आंगली विनानी आंगली वडे, अथवा बार १२ कोगलाए करी, दांतोनी शुद्धि करवी.

परीते दातण करवानो विधि पुरो थयो.

મૂ. = ॥ અથાઽશકસ્ય પ્રાતઃસંક્લિપ્તસ્નાનવિધિઃ ॥

નદ્યાદૌ ગત્વા શિશ્વાં વધ્વા જાનૂર્ધ્વજલે તિષ્ઠન્ન્ય
થા તૂપવિશ્યાઽઽચમ્ય ॥ દેશકાલૌ સંક્લીર્ત્ય ॥ મમ કા
યિક વાચિક માનસિક દોષનિરસનપૂર્વકં સર્વકર્મસુ
શ્રુદ્ધિસિલ્ધ્યર્થં પ્રાતઃસ્નાનં કરિષ્યે ॥

ટી. = ॥ તેપછી અશકને સંક્ષેપે પ્રાતઃસ્નાનનો વિધિ
કહીયેં છીયેં ॥

નદી વિગેરે (વાવ કુવા તळाव) યે જઈ, શિશ્વા બાંધી, ગોઠળ
થી ડુંચા પાણિમાં ડમે ડમે, અને તેથી ઓછા પાણિમાં વેશી,
આચમન લઈ, દેશકાલનું કીર્તન (સંકલ્પ) કરવું. ઇટલે ॥

“અત્રાચ” [ચૈત્ર, વૈશાખ, જ્યેષ્ઠ, આષાઢ, શ્રાવણ, ભાદ્રપદ,
આશ્વિન, કાર્તિક, માર્ગશીર્ષ, પૌષ, માઘ, અને ફાલ્ગુન,] એ
વારમાસોમાં જે માસ હોય તે કહી “માસે” એમ કહેવું ॥ [શુક્લ.

ઋણ] એવેમાં જે પક્ષ (પસ્વવાહીયું) હોય તે કહી, “પક્ષે” એમ કે
હેવું. [પ્રતિપદિ, દ્વિતીયાયાં, ત્રિતીયાયાં, ચતુર્થી, પંચમ્યાં, ષષ્ઠ્યાં

સપ્તમ્યાં, અષ્ટમ્યાં, નવમ્યાં, દશમ્યાં, એકાદશ્યાં, દ્વાદશ્યાં, ત્રયોદ
શ્યાં, ચતુર્દશ્યાં, પૌર્ણમાસ્યાં, અમાવાસ્યાયાં] એ તિથિઓમાંની

જોતિયિ આમાહેના કર્મોના સંકલ્પ વચ્ચે હોય તે કહી, “તિથો”
એમ કહેવું. [રવિ, સોમ, ભૌમ, બુધ, ગુરુ, શુક્ર, અને શનિ]
એમાંનો જે વાર હોય તે કહી, “વાસરે,” એમ કહેવું. તે પછી
॥ “એવંવિશિષ્ટે પુણ્યે દેશે કાલેચ મમ કાયિક ંરિષ્યે” ॥

मू. = इतिसङ्कल्प्य ॥ जलं नत्वा प्राङ्मुखः प्रवाहाऽभि-
मुखो वा त्रिरवगाह्याङ्गानि विनिमृज्य स्नात्वा द्विराच-
म्य ॥ ततः ॥ पवित्रवन्तइति दर्भान्परिगृह्य ॥ पवित्रव-
न्तइति पवित्र आङ्गिरसः पवमानः सोमोजगती ॥ द-
र्भग्रहणे विनियोगः ॥ अपवित्रवन्तः परिवाचमासतेपि-
तैषां प्रत्नो अभिरक्षति व्रतम् ॥ महः समुद्रं वरुणस्तिरो-
दधे घोराइच्छेकुर्धरुणे प्वारभम् ॥ १ ॥ अम्बयोयन्तीति न-
वभिर्मार्जयेत् ॥ अम्बयोयन्तीति नवर्चस्य सूक्तशेषस्य
मेधातिथिः काण्व आपोगायत्र्यन्त्याध्यर्द्धाग्नेय्यप्स्वन्तः
पुरउष्णिक्परातुष्टप् तिस्रश्चान्त्या आपः पृणीतेति प्र-
तिष्ठा ॥ दर्भैर्मार्जने विनियोगः ॥ अम्बयोयन्त्यध्वभिर्जा-
मयो अध्वरीयतां ॥ पृच्छतीर्मधुनापयः ॥ १ ॥ अमूर्याउ-
पसूर्येयाभिर्वा सूर्यः सहा तानोहिन्वंत्वध्वरम् ॥ २ ॥ अपो-
देवीरुपह्वयेयत्रगावः पिबन्तिनः ॥ सिधुभ्यः कर्त्वं हविः ॥ ३ ॥

टी. = १ एम संकल्प करी, जलने नमी, पूर्वसामे अथवा प्रवा-
हना सामे त्रण वार नाही, शरीरं चोली पाछा नाही, बेवार
आचमन करवां. (विधियें त्रण आचमन करी फरी ते प्रमा-
णे आचमन करवुं) तेपछी “पवित्रवन्तः ० रभम्” एमंत्रे दर्भों लइ
“अम्बयोयन्त्यध्वभिः” ए नव मंत्रो वढे मार्जन करवुं. *

मू. = अप्स्व । तस्मृत् मप्सुमपज मपा मुत प्रशस्तये ॥
 देवाभवन्त वाजिनः ॥ ४ ॥ अप्सुमेसो नो अत्रवीदन्त वि
 श्वानिभेपजा ॥ अग्निं च विश्वशं भुवमापश्च विश्वभेष
 जीः ॥ ५ ॥ आपः पृणीतेभेपजं वरूयन्तन्वे । मम ॥
 ज्योक्कसूर्यं दृशे ॥ ६ ॥ इदमापः प्रवहतयत्किं च दु
 रितं मयि ॥ यद्वाहमभिद्रोह य द्वाशे पउता नृतं ॥
 ७ ॥ आपो अद्यान्वचारिपं रसेन समंगस्महि ॥ पय
 स्वानग्न आगहि तमा सं सृजवर्चसा ॥ ८ ॥ संमाग्ने
 वर्च सासृज संप्रजया समायुषा ॥ विद्युर्मे अस्य देवा
 इन्द्रो विद्यात्सह ऋषिभिः ॥ ९ ॥ जलमध्ये चतुर्हस्तं
 चतुरस्रं ॥ ॐ नमोनारायणाय ॥ इति तीर्थं प्रकल्पये
 त् ॥ ततः शिखां विमुच्य केशान्द्विधा कृत्वाऽऽङ्गुष्ठा
 ऽङ्गुलीभिः श्रोत्रद्वङ्गासिकामुखं पिधाय ॥ मेधातिथि
 विष्णुर्गायत्री ॥ विष्णुस्मरणे वि० ॥ इदं विष्णुर्विचक्रमे
 त्रेधानि दधेपदम् ॥ समूळहमस्य पांसुरे ॥ इति विष्णुं
 टी. = पछी जलमां चारहाथनुं चतुरस्र (चोखंडुं) “ॐ नमो० य” ॥
 ए मंत्रे तीर्थं कल्पवुं. तेपछी शिखा छोढी, केशोना बे विभाग
 करी, अंगोठा, अने आंगलीयोए करी आंख, कान, नाक, अने
 मुख, ढांकी ॥ “ॐ इदं वि० रे” ॥ एमंत्रे विष्णुं नु स्मरण करी

म. = सैस्मृत्य नद्यां प्रवाहाऽभिमुखोऽन्यत्र सूर्याभिमुखो
निमज्जेत् ॥ एवं त्रिः षट्कृत्वोद्वादशकृत्वोवा शक्त्यानिम
ज्ज्य शिखां बध्वा पुनर्जलेनिमग्नः सन्नृतंचसत्यंचेति सूक्त
स्य त्रिः सकृद्वा जपेनाऽघमर्षणं विदध्यात् * ॥ ऋतंचेति
सूक्तस्य माधुच्छंदसोऽघमर्षणोभाववृत्तोऽनुष्टुप् ॥ अघ
मर्षणे विनियोगः ॥ ॐ ऋतंचसत्यंचभीद्वातपसोऽर्घ्यजा
यत ॥ ततोरात्र्यजायतततः समुद्रोअर्णवः ॥ १ ॥ समुद्राद
र्णवादधिषंवत्सरोअजायत ॥ अहोरात्राणि विदधद्विष्व
स्यमिषितोवशी ॥ २ ॥ सूर्याचंद्रमसौधातायथापूर्वमकल्प
यत् ॥ दिवंचपृथिवीचांऽतरिक्षमथोस्वः ॥ ३ ॥

ततः स्नानाङ्गतर्पणम्.

प्राङ्मुख ऋजुकुशैर्देवतीर्थैर्नैकाऽऽजलिना तर्पयेत् *

टी. = नदीमां प्रवाहना सामा मुखे, अने ते शीवायमां सूर्य सामा
मुखे नहावुं. एम त्रण; ३ छ; ६ अथवा वार १२ वार, शक्ति
प्रमाणे नहाइ, शिखा बांधी फरी, जलमां डुवतां “ऋतंचसत्यं
स्वः” एसूक्तना त्रण अथवा एकवार जपवडे अघमर्षण (पाप
निवृत्तिन कर्म) करवुं. *

१ तेपछी स्नानांगतर्पणकरवुं ॥ तेमां पूर्वसामे उभी पाधरा दभोंवडे,
देवतीर्थे (आंगलीयोना अग्रवडे) एक एक अंजलीयेंतर्पणकरवुं *

ઈધ્રુવસ્તૃપ્યતુ ॥ ૧ ॥ ઋઅધ્વરસ્તૃપ્યતુ ॥ ૨ ॥ ઋઆપ
 સ્તૃપ્યન્તુ ॥ ૩ ॥ ઈસોમસ્તૃપ્યતુ ॥ ૪ ॥ ઈઅનલસ્તૃ
 પ્યતુ ॥ ૫ ॥ ઈઅનિલસ્તૃપ્યતુ ॥ ૬ ॥ ઈપ્રત્યૂષસ્તૃ
 પ્યતુ ॥ ૭ ॥ ઈપ્રભાસસ્તૃપ્યતુ ॥ ૮ ॥ ઈજમ્બુકાયસ્વા
 હા ॥ ૯ ॥ ઈઅઘ્યાદયોદેવતાસ્તૃપ્યન્તુ ॥ ૧૦ ॥ ઈ
 ઇથિવ્યાદીનિ સર્વભૂતાનિતૃપ્યન્તુ ॥ ૧૧ ॥ તૈતઃ પ્રાચી
 નાવીતી દક્ષિણામુખઃ પિતૃતીર્થેન દ્વિગુણદર્ભેશ્ચિશ્ચિ
 સ્તર્પયેત્ ॥ * ઈશતર્ચ્યાદય ઋષયસ્તૃપ્યન્તુ ॥ ૧ ॥ ઈ
 સુમન્વાદય આચાર્યાસ્તૃપ્યન્તુ ॥ ૨ ॥ ઈપિતૃવંશસ્તૃ
 પ્યતુ ॥ ૩ ॥ ઈમાતૃવંશસ્તૃપ્યતુ ॥ ૪ ॥ તૈતોનીવી
 ત્યુદઙ્મુલ્લોમનુપ્યતીર્થેન મધ્યકુશૌર્દિર્દિસ્તર્પયેત્ * ॥
 સનકાદયોમનુપ્યાસ્તૃપ્યન્તુ ॥ યૈજ્ઞોપવીર્તા *

ટી.= ૧ પછી અપસવ્ય કરી, દક્ષિણ સામે ડમી, પિતૃ
 તીર્થે (અંગોઠો અને તેની પાસેની આંગલીના મૂળના વચલા
 ભાગે) કરી, વેવડા વાલેલા દર્ભોવહે ત્રણ ત્રણ વાર તર્પણકરવું *
 ૨ ત્યાર પછી જનોઈ કંઠયકરી, ઉચર સામે ડમી, મનુ
 પ્યતીર્થે (છેવટની આંગલીના મૂળે) કરી મધ્યકુશો (દર્ભના
 છેવટના બે ભાગ બે હાથમાં રાખી તેના વચલા ભાગે) બેવેવાર
 તર્પણ કરવું *

૩ સવ્ય કરી તર્પણ કરવું *

म. = आब्रह्मस्तम्बपर्यन्तं जगत्तृप्यतु ॥ १ ॥ इदं तर्पणं
चिन्त्यम् ॥ नित्यतर्पणवत्तर्पणमेव युक्तम् ॥
इति स्नानाऽङ्गतर्पणम्

॥ ॥ ततो जलादुत्क्रम्य ॥ आपो अस्मानिति देव
श्रवा यामायन आपस्तृष्टुप् ॥ जपे विनियोगः ॥ ॐ
आपो अस्मान्मातरः शुन्ध्यन्तु घृतेन नो घृतत्वं पुनन्तु
विश्वं हरिप्रं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरापूत एमि ॥
१ ॥ इति मन्त्रं जपेत् ॥ ततो धौते वाससी परिधाय
विधिवत्तिलकं विदध्यात् ॥ ॥ स्नानाकरणे दोषमाह
स्मृतिः ॥ प० ॥ प्रातः स्नानं त्यजन्विप्रः सत्पाहाच्छूद्रतां
ब्रजेदिति ॥ * ॥ इदं भानुवारे आवश्यकम् ॥

टीका. = १ आ तर्पण विचारवा जेवुंछे, तेथी आगळना
नित्यतर्पण बराबर तर्पण करवुं तेज सारुंछे.

॥ एरीते स्नानांग तर्पण पुरुंथयुं ॥

पछी जलमांथी बाहारनीकली, ॥ “ॐ आपो अस्मा ० मि” ॥
ए मंत्र जपवो. पछी धोयेल वस्त्र पेहेरी, तथा एक ओढो, विधि
प्रमाणे तिलक (टीलुं) करवुं. ॥ स्नानं न करवामां दोषनें स्मृ
ति केहेछे. ॥ प्रातः स्नानं न करनारो ब्राह्मण, सात ७ दिवसे
शूद्रपणाने पामेछे. आरीतनुं स्नानं रविवारे जरूर करवुं जोइए. ॥

મૂ. = ॥ અથાઽશક્તસ્ય ગૃહે ઉષ્ણોદકસ્નાનવિધિઃ ॥

સ્નાનસ્થલે ગત્વા ગૃહાઽભિમુખ ઉપવિશ્ય શીતાસ્વા
પ્તૂષ્ણાનિઃક્ષેપ્યા નતૂષ્ણાસુશીતાઃ ॥ પાણી પાદૌ ચ
પ્રક્ષાલ્ય શિખાં વત્થ્યા ॥ ઇદં વિષ્ણુર્મેધાઽતિથિઃ કા
વોવિષ્ણુર્નિચ્છદ્વાયત્રી ॥ વિષ્ણુસ્મરણે વિનિયોગઃ ॥
ૐઇદંવિષ્ણુર્વિચંક્રમેત્રેધાનિદધેપદમ્ ॥ સમૂહમસ્યપાં
સુરે ॥ ૧ ॥ ઇતિ વિષ્ણું સ્મૃત્વા દક્ષિણહસ્તે જલં ગૃ
હીત્વા ॥ અત્રાચ ॥ અદોમાસે ॥ અદઃ પક્ષે ॥ અદ
સ્તિયૌ ॥ અદોવાસરે ॥ મમ ત્રિવિધં કાયિકં ચતુર્વિ
ધં વાચિકં ત્રિવિધં માનસં ત્રિવિધં યોગસમ્ભૂતમિતિ
ત્ર્યધિકદશવિધપાપક્ષયાર્થં કરિષ્યમાણપ્રાતઃસન્ધ્યા
દિનિમિત્તં ચ નદ્યાચુદ્વૃતાષ્ણોદકેન સ્નાનમહં કરિષ્યે ॥

હવે અશક્તને ઘર આગલે ઉંના પાણીયે નાહાવાનો
વિધિ કહિયે છીયે.

ટી. = નાહાવાને ઠેકાણે જઈ, ઘરની સામા મુખે બેસી, ટાઢા
પાંણીમાં ઉનું પાંણી નાંખવું પળે ઉંનામાં ટાહું પાંણી ન નાંખવું.
હાથ પગ ધોઈ, શિખા વાંધી, “ ૐઇદંવિષ્ણુ ૦ રે ” ॥ ઈરીત
ના મન્ત્રે વિષ્ણુનું સ્મરણ કરી, જમણા હાથમાં જલ ગ્રહણ ક
રી, માસ, પક્ષ, તિથિ; અને વારનો ઉચ્ચાર પત્ર ૨૦ માં લ
ખ્યા મુજબ કરી, “મમત્રિ૦કા૦ચ૦વા૦ત્રિ.મા.ત્રિ.યો૦રિષ્યે”

प्रू. = इति सङ्कल्प्य ततो जलमध्ये चतुरस्रं तीर्थं परिकल्प्य ॥ तत्र ॥ तत्त्वायामीत्यस्या आजीगर्तिः शुनः शेषः कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातो वरुणस्त्रिष्टुप् ॥ वरुणाऽऽवाहने विनियोगः ॥ उतत्त्वा यामि ब्रह्मणा वंदमानस्तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ॥ ओहं लमानो वरुणेह बोध्युरुशंसमान आयुः प्रमोषीः ॥ १ ॥ इति वरुणमावाह्य ॥ गङ्गाया द्वादश नामानि स्मरेत् ॥ स्कान्दे गङ्गावाक्यम् ॥ प० ॥ नन्दिनी नलिनी सीता मालती च महापगा ॥ विष्णुपार्दाब्जसम्भूता गङ्गा त्रिपथर्गामिनी ॥ १ ॥ भागीरथी भोगवती जाङ्गवी त्रिदशेश्वरी ॥ द्वादशैतानि नामानि यत्र यत्र जलाशये ॥ २ ॥ स्नानोद्यतः पठेन्नित्यं तत्र तत्र वसाम्यहम् ॥ * इति द्वादशनामानि स्मृत्वा स्नानं कृत्वा ॥ तद्विष्णोरिति मेधातिथिः काण्वो विष्णुर्गायत्री ॥ दर्भैर्मार्जने विनियोगः

टी. = एरीते संकल्प करी, पछी जळमां चतुरस्र तीर्थनीं कल्पना करी तेमां ॥ “उतत्त्वा यामि ० षीः” ॥ ए मंत्रे वरुणनुं आवाहन करी, गंगानां बार १२ नामोनुं स्मरण करवुं. ते विषे स्कंद पुराणमां गंगानुं वाक्यछे. ॥ “नन्दिनी ० नी ॥ १ ॥ भागीरथी ० ये ॥ २ ॥ स्नानो ० हम् ॥” एरीते स्मरण करी, स्नानं करी,

मू॥ उँतद्विष्णोः परं पदं सदा पश्यंति सुरयः ॥ दिवावच

सुरातंतम् ॥ १॥ इति मन्त्रेण दर्भे र्मीजनं कृत्वा स्नान

स्थलादुत्क्रम्य ॥ आपो अस्मानिति देवश्रवायामायन

आपस्त्रिष्टुप् ॥ जपे विनियोगः ॥ उँ आपो अस्मान्मातरः

शुं धयंतु घृतेन नो घृतप्वः पुनंतु ॥ विश्वं हिरिप्रं वंहति

देवीरु दिदाभ्यः शुचिरापूत एमि ॥ १॥ इति मन्त्रं जपि

त्वा धौते वाससी परिधाय द्विराचामेत् ॥

॥ इति गृहे उष्णोदक स्नानविधिः ॥

टी. = “उँतद्विष्णोः प० तंतम्” ॥ १॥ एरीतेना मन्त्रे दर्भो वडे मा

र्जन करी, स्नाननी जगोथी आघा जइने “उँ आपो अस्मा० ए

मि” ॥ १ ॥ एरीते मन्त्रं जपी, धौएल वस्त्र पेहेरी, तथा ओ

ढी, वे वार आचमन करवुं (एक वार विधिथी आचमन करी

फरी तेज प्रमाणे करवुं) उत्तरीय (जनोइ नी ज्यम कायम

राखवानुं वस्त्र) तथा वीजुं वस्त्र कायम राखवुं जोइए पण ते

वने नही माटे तेनी जगोथी कायमनां वे जनोइ शिवाय वी

जां वे जनोइ धारण करवां एटले कुल चार जनोइ थाय तेमां

उत्तरीय निमित्तनुं जनोइ जेमने पिता तथा मोटेरो भाइ ए

वेमांथी कोइ पण जीवता होय तो तेणे न पहेरवुं.

॥ ए रीते घर आगल स्नाननी विधि पुरो थयो. ॥

सू. अथ ज्वरादिवशेन स्नानाऽशक्तेन सन्ध्याद्यधिका
राथ गौणस्नानं कृत्वा सन्ध्याद्यवश्यं कार्यम् ॥

॥ अथ गौणस्नानानि ॥

तत्रादौ मन्त्रस्नानम् ॥ देशकालौसङ्कीर्त्य ॥ सन्ध्याद्य
धिकारार्थं मन्त्रस्नानं करिष्ये ॥ इति सङ्कल्प्य ॥

आपोहिष्ठेति तिसृणां त्रिशिरास्वाष्टःसिन्धुद्वीपोवाऽम्ब
रीष आपोगायत्री ॥ मन्त्रस्नाने विनियोगः ॥ उँआपो
हिष्ठामयोभुवस्तान ऊर्जेदधातन ॥ महेरणाय चक्षसे
॥ १ ॥ योवः शिवतमो रसस्तस्य भाजयते हनः ॥ उ
ग्रतीरिवमातरः ॥ २ ॥ तस्मा अरंगमामवोयस्य क्ष
यायजिन्वथ ॥ आपोजिन यथा च नः ॥ ३ ॥ इति त्रि
भिर्मन्त्रैः सर्वाङ्गप्राक्षणम् ॥ इति मन्त्रस्नानम् ॥ १ ॥

टीका=त्यार पछी ताव विगेरेना कारणथी स्नान करवाने
अशक्त पुरुषे संध्या विगेरेना अधिकार माटे गौण स्नान करी
संध्या विगेरे अवश्य कर्म करवुं जोइए.

॥ ते गौण स्नानो कर्हीये छीयें ॥

तेमां प्रथम मंत्र स्नान कहेछे ॥ पत्र २० ना टीपणमां
लख्या प्रमाणे देश कालनुं कीर्त्तन (संकल्प) करी “संध्या
रिष्ये” एरीते संकल्प करी ॥ “उँआपोहि चनः” ॥ ३ ॥ ए त्रण
मंत्रोवडे शरीरनुं प्रोक्षण करवुं ॥ एरीते मंत्र स्नान पुरुं थयुं ॥ १ ॥

मू.=॥ अथवा मन्त्रस्नाना ऽशक्तेन गायत्र्यस्नानं ॥

कर्त्तव्यम् ॥ २ ॥

देशकालौसङ्कीर्त्य ॥ सन्ध्याद्यधिकारार्थं गायत्र्यस्नानं करिष्ये ॥ इति सङ्कल्प्य ॥ गायत्र्या दशकृत्वोजलमभिमन्त्र्य तेन सर्वाऽङ्गुप्रोक्षणम् ॥ इति गायत्र्यस्नानम् ॥ २ ॥

॥ अथवा ऽऽग्नेयस्नानम् ॥ ३ ॥

देशकालौसङ्कीर्त्य ॥ सन्ध्याद्यधिकारार्थमाग्नेय स्नानं करिष्ये ॥ इति सङ्कल्प्य सर्वाऽङ्गेषु भस्मलेपनम् ॥ ॥ इत्याग्नेयस्नानम् ॥ ३ ॥

टी.=॥ अथवा मन्त्रस्नानं करवा अशक्ते गायत्र्य स्नानं करवुं ते आ रीतिं ॥

पत्र २० ना टीपणमां लख्या प्रमाणे देश कालनुं कीर्तन (संकल्प) करी “सन्ध्याद्य०रिष्ये” ए रीते संकल्प करी गायत्रीये दश वार जलनुं अभिमन्त्रण करी ते वडे सर्व अंगोनुं प्रोक्षण करवुं. ॥ ए रीते गायत्र्य स्नानं पुरुं थयुं ॥ २ ॥

॥ अथवा आग्नेय स्नानं करवुं ते आ रीतिं ॥

पत्र २० ना टीपणमां लख्या प्रमाणे देश कालनुं कीर्तन (संकल्प) करी “सन्ध्याद्य०रिष्ये” ए रीते संकल्प करी सर्व अंगे भस्मनुं लेपन करवुं, ॥ ए रीते आग्नेय स्नानं पुरुं थयुं ॥ ३ ॥

॥ अथवाकापिलस्नानम् ॥

मू.देशकालौसङ्कीर्त्य ॥ सन्ध्याद्यधिकारार्थं कापिलस्नानं
करिष्ये ॥ इति सङ्कल्प्य ॥ आर्द्रवस्त्रेणाऽङ्गमार्जनम् ॥

॥ इति कापिलस्नानं ॥ ४ ॥

विष्णुपादोदकविप्रपादोदकप्रोक्षणविष्णुध्यानादि भि
श्वस्नानान्तराणि ॥ गौणस्नानैर्जपसन्ध्यादौ शुद्धिर्न
तु श्राद्धदेवाऽर्चनादौ ॥ ब्रह्मयज्ञो विकल्पः ॥

॥ इति गौणस्नानानि ॥

अथ सकलकर्मणां यज्ञोपवीतं विनाऽधिकराऽभावादा

टी. ॥ अथवा कापिलस्नानं करवुं ते आ रीतिं ॥

पत्र २० ना टीपणमां लव्या प्रमाणे देश कालनुं कीर्त्तन
(संकल्प) करी, “सन्ध्याद्य०रिष्ये” ए रीते संकल्प करी, भीना
वस्त्रे अंग शुद्ध करवुं ॥ ॥ ए रीतिं कापिल स्नानं पुरं थयुं
॥ ४ ॥ विष्णुपादोदक अने विप्रपादोदक वडे शरीरनुं प्रोक्षण
अने विष्णुना ध्यानं विगेरेयें पण बीजां स्नानोछे.

गौण स्नानोए करीने जप अने संध्या विगेरेमां शुद्धि था
यछे. पण श्राद्ध अने देवार्चन वीगेरेमां शुद्धि थती नथी. ब्र
ह्म यज्ञमां शुद्धिनो विकल्पछे एटले शुद्धि थाय पण खरी, ने
नो पण थाय.

॥ ए रीते गौण स्नानो पुरां थयां ॥

हवे सर्व कर्मोनो जनोइ वगर अधिकार नथी माटे

મૂ. = દાવુપવીતકરણતદારણપ્રયોગોલિચ્યતે ॥

॥ તત્રાઽઽદૌયજ્ઞોપવીતનિર્માણપ્રકારઃ ॥

તત્રાઽનાધ્યાયવર્જિતેઽહનિ પ્રાતઃકૃત્યં વિધાયાઽઽ
 મુઽજ્ઞાનોમધ્યાન્હાર્વાગદ્વિજનિર્મિતં સધવાદ્વિજસ્ત્રીનિ
 મિતં વા કાર્પાસસૂત્રં પ્રક્ષાલિતં પાણિપાદ આચાન્તઃ
 શુચૌદેશે પ્રાહ્નુસ્વ ઉદહ્નુસ્વોવોપવિશ્ય વામહસ્તસ્યા
 ઽઽષ્ટવર્જિતાઙ્ગુલયઃ સંહતાઃ સરલાઃ કૃત્વા દક્ષિણહસ્તે
 ન સમાદાયાઙ્ગુલીનાં મૂલે પણ્ણવતિ ૧૬ સઙ્ગસ્ય યાઽઽ
 વેષ્ઠ્ય તદેવ યત્નતસ્ત્રિગુણીકૃત્ય પ્રક્ષાલ્ય વામાઘૃતં

ટી. પ્રથમ જનોઈ કરવા, તથા તે ધારણ કરવાનો વિધિ કહીયેં છીયેં.
 તેમાં પેહેલાં જનોઈ બનાવવાની રિતિ કહીયેં છીયેં.

તેમાં અનાધ્યાય (નભણવા) ના દિવસો (પઢવો,
 આઠમે, ચૌદશે, પુનમે, અને અમાસે,) વગરના દિવસે પ્રાતઃ
 કૃત્ય (નિત્યકર્મ) કરી, જમ્યા વગર મધ્યાહ્નની પેહેલાં બ્રાહ્મ
 ã બનાવેલ અગર પતિ વાઢી બ્રાહ્મણની સ્ત્રીયેં બનાવેલ કપા
 સના સૂત્રને હાથ પગ ઢોડ, આચમન લેડ, પવિત્ર જમ્યોમાં પુ
 રવ દિશા સામા અથવા ઉત્તર દિશા સામા મુઁવે વેશી, ઢાવા હાથ
 ની અંગોઠા વગરની ચારે આંગલી ઁકઠી અને પાસરી કરી, જમ
 ã હાથે લેડ, તે સૂત્ર ઢાવા હાથની આંગલીયોના મૂલે છતું ૧૬
 આઢા. વીટી તેને જ યત્ન વઢે ટ્રેવઢું કરી ઁટલે તે પ્રમાણના
 વીજા વે તંતુ [ત્રાગઢા] તેની સાથે મેલવી, તે ઢોડે, ઢાવી ત

मू. = बलयित्वा पुनस्तांघ्रिगुणीकृत्य दक्षिणाऽऽवृत्तं बल
यित्वोपविश्य प्रदक्षिणं त्रिरावेष्ट्य स्वगोत्रोत्थप्रवरस
ङ्ख्ययाऽऽवृत्त्यैकादृढग्रन्थिं कुर्यात् ॥ एवं सम्पादितमु
पवीतं पूर्वधृतोपवीतनाशेऽथः पाते वाधारयेत् ॥ न
परधृतोपवीतं धारयेत् ॥ ५० ॥ उपानहौ च वस्त्रं च
धृतमन्येन धारयेत् । उपवीतमलङ्कारं स्वजं करकमे
वचेतिमनूक्तेः ॥ • ॥ उपवीतनाशे उपवीतान्तराभावे वस्त्रं
तदभावे कुशरज्जुमुपवीतयत्कृत्वा धारयेदुपवीतधारणं
यावत् ॥ वस्त्रकुशरज्ज्वादिपुत्रिवृतादिनियमाऽभावः ॥

टी. = रफ बल जाय तेम तेने वणी, फरी ते त्रेवहुं करी जमणी
तरफ बल जाय तेम तेने वणी, वेणी, प्रदक्षिणा वर्त्तन त्रणआं
टा लेइ पोताना गोत्रना प्रवरनी जेटली संख्या होय तेटलाआं
टा लेइ, एक मजवुत गांठ घांघवी. एरीते संपादन करेलुं जनो
इ, प्रथम पेहेरेल जनोइनो नाश थाय त्यारे अथवा ते हेठे पढी
जाय त्याहारे पेहेरवुं. वीजाए धारण करेलुं जनोइ पेहेरवुं नही.
सबबजे, उपान, (जोडा) वस्त्र, जनोइ, अलंकार (घरेणां) अने कम
डल, एटलांवांनां वीजाये धारण करेलानुं धारण करवुं नही. एम
मनुनुं केहेवुंछे. जनोइनो नाश थाय त्याहारे वीजु जनोइ नमले
तो, वस्त्र अथवा तेन होय तो दर्भथी घनावेली दोरी जनोइनी
पेठेकरी, ते उपवीत पेहेरीये त्याहां सुधी धारण करी राखवी.
वस्त्र, अने दर्भनी दोरीने त्रेवडा करवानी जरूर नथी.

॥ अथोपवीतधारणविधिः ॥

मू. प्रक्षालितपाणिपादः प्राङ्मुख उदङ्मुखोवोपविश्या
 ऽऽचम्य ॥ सिद्धे मन्त्राः प्रयोक्तव्याः ॥ इतिन्यायेन सिद्धं
 यज्ञोपवीतं सूत्रोत्पादनादिनामादिभिरभिमन्त्र्य मन्त्रे
 ण धारयेत् ॥ तद्यथा ॥ सूत्रोत्पादने ब्रह्माणं ध्यायामि ॥
 त्रिगुणीकरणे विष्णुं ध्यायामि ॥ ततः ॥ उँ आपो हि ष्टा ०
 से ॥ १ ॥ योर्वः शि ० रः ॥ २ ॥ तस्मा ० नः ॥ ३ ॥ इति तिसृभिः
 प्रक्षाल्य ॥ पुनः ॥ उँ तत्सं ० यात् ॥ इति सावित्र्या त्रि
 गुणीकृत्य ग्रन्थिवन्धने ॥ रुद्रं ध्यायामि ॥ इति ध्यात्वा ॥
 दशकृत्वोगायत्र्या ऽऽभिमन्त्रिताभिराद्भिः सम्प्रोक्षेत् ॥

एषे उपवीत धारण करवानो विधि केहेछे.

टी=हाथ पग धोइ, पुरव अथवा उत्तर दिशा सामा मुखे वेशी,
 आचमन लेइ “सिद्ध थाय त्यारे सर्व मंत्रोनो प्रयोग करवो
 जोइए” ए न्यायें तैयार थयेल जनोइनुं “सूत्रोत्पादनादि”
 नामोए अभिमंत्रण करी, मंत्र वडे पेहेरवुं तेनी रीत आ रीतें.
 ॥ “सूत्रो ० यामि ॥ त्रिगुणीक ० मि” ॥ ते पछी “ॐ आपो
 हि ष्टा ० से ॥ १ ॥ योर्वः शि ० रः ॥ २ ॥ तस्मा ० नः ॥ ३ ॥” ए रीतनी
 पत्र २९ मांलखेलीत्रण ऋचावडे तेनुं प्रक्षालन करीफरी “उँ तत्सं ०
 यात्” ए रीते गायत्री वडे त्रेवहुं करी गांठ बांधवामां. “रु
 द्रं ० मि” ए रीते ध्यान धरी दश वार गायत्री वडे अभिमं
 त्रण करेला जल वडे तेनुं चता हाथे प्रोक्षण करवुं ॥

सू॥ एवं संस्कृतमुपवीतं हस्ताभ्यामादाय ॥ उँ ह
रये नमः ॥ उँ ब्रह्मणे नमः ॥ उँ ईश्वराय नमः ॥ इति
नत्वा गायत्र्याऽभिमन्त्र्य दक्षिणं बाहुं प्रवेश्य वामस्क
न्धे मन्त्रेण स्थापयेत् ॥ उँ यज्ञोपवीतमसि यज्ञस्यत्वो
पवीते नोपनम्यामि ॥ १ ॥ एवं द्वितीयं ॥ उत्तरीयाऽर्थं तृती
यम् ॥ वस्त्राभावे चतुर्थम् ॥ प० ॥ यज्ञोपवीते द्वेधार्ये श्रौते
स्मार्ते च कर्मणि ॥ तृतीयमुत्तरीयार्थं वस्त्राऽभावे चतुर्थ
क मिति ॥ * आचारार्के स्मृत्यन्तरवाक्यात् ॥ जीव
त्पितृकेण जीवज्जेष्ठमातृकेण चोत्तरीयार्थं न धार्यम् ॥

टी= ए रीते संस्कार करेलुं जनोइ वे हाथ वडे लेइ “ उँ
हर० मः । उँ ब्रह्म० मः ॥ उँ ईश्व० मः ” ॥ ए रीते नमस्का
र करी, गायत्री वडे अभिमन्त्रण करी, जमणो हाथ पेसाडी
डावे खभे “ ॐ यज्ञो प० मि ” ॥ ए मन्त्र वडे स्थापन कर
वुं. ए रीते बीजुं जनोइ पेहेरवुं उत्तरीय निमित्त त्रीजुं पेहेरवुं
ने हरेक कर्म वखते उत्तरीय शीवाय वस्त्र राखवुं जोइए, ते
घने नही माटे तेनी वती चोथुं जनोइ पेहेरवुं सववके “ श्रौत
(वेदोक्त) कर्ममां तेमज स्मार्त (स्मृतिमां कहेलां कर्ममां) वे ज
नोइ धारण करवां. उत्तरीयमाटे त्रीजुं अने ते शीवायना वस्त्र
ना अभावे चोथुं जनोइ पेहेरवुं ” एम आचारार्क नामना ग्रंथ
मां स्मृतिनुं वाक्यछे. जेने पिता अगर मोटो भाइ जीवता हो
य तों तेणें उत्तरीय निमित्तनुं जनोइ पेहेरवुं नही.

મૂ=વિનિષ્ઠાદ્યુપવીતસ્ ॥ “ૐસમુદ્રં ગच्छ स्वाहा” ॥ इति म
न्त्रेणाऽऽप्तु प्राक्षिपेत् ॥ एवं चितिकाष्ठाचितिधूमचाण्डाल
रजस्वलाशवसूतिकास्पर्शं कण्ठलम्बितत्वाद्यकृत्वामल
मૂत्रोत्सर्गं च धारणोत्तरं मासचतुष्टयान्ते च यज्ञोपवीत
त्यागोऽन्यधारणं च ॥ यज्ञोपवीतं प्रमादाद्वात્રतं चेत्तूष्णीं लौ
किकं धૃत्व ॥ मनोज्योतिर्जुષतामाज્યं ચિલિન્નં યજ્ઞસમિમં
દં ધાતુ ॥ યાદૃષ્ટાદૃષ્ણો નિઘૃતશ્ચૃતાઃ સંદધામિ હૃવિષા ધૃ
તેન ॥ ૧ ॥ અગ્રે વ્રતપતે વ્રતં ચરિષ્યામિ તચ્છકે યં તન્મે શધ્ય
તામ્ ॥ ૨ ॥ વાયો વ્રતપતે ૦ તામ્ ॥ ૩ ॥ આદિત્ય વ્રતપ

ટી=ત્યાગ કરેલા જનોઈને “ૐસમુદ્રં ગच्छ स्वाहा” એ મંત્રે જલમાં
નાચી દેવું. એ પ્રમાણે ચિતાના કાષ્ઠ, તથા તેના ધુવાડા, રજ
સ્વલા (અટકાવ વાળી સ્ત્રી) શવ, (મઢવું) અને સૂતિકા (દસ
દીવસ સુધીની સુવાવડી સ્ત્રી) નો સ્પર્શ થાય ત્યાહારે, અને
પ્રથમ શૌચ પ્રકરણમાં, કહ્યા મુજબ જનોઈ કંઠય કર્યા વગર
શીશાયે જાય, અને પિશાવ કરે ત્યારે, તથા જનોઈ પેહેર્યા
વહી ચાર મહીનાને છેવટે, પ્રથમના યજ્ઞો પવીત્રોનો ત્યાગ ક
રવો અને વીજા જનોઈ ઉપરના વિધિયે પેહેરવાં.
પ્રમાદથી જનોઈ ગયું હોયતો લૌકીક જનોઈ પેહેરી “મનोज्यो
ति० તેન ॥ ૧ ॥ અગ્રે વ્રતપતે ૦ ધ્યતાં ॥ ૨ ॥ વાયો વ્રતપતે ૦
તાં ॥ ૩ ॥ આદિત્ય વ્રતપતે ૦ તાં ॥ ૪ ॥”

मू.ते० ताम् ॥ ४ ॥ इति मन्त्रचतुष्टयेनाऽग्निस्थापन
पूर्वकं चतस्र आज्याहुतीर्हुत्वाविधिवन्नृतनं धारयेत् ॥
यज्ञोपवीतहीनःक्षणतिष्ठेच्चैच्छतगायत्रीजपः ॥ वाम
स्कन्धात्कूर्परे मणिवन्धान्ते वा पतिते यथास्थानं धृत्वा
त्रीन् षड्वा यथाक्रमं प्राणायामान् कृत्वा नवं धार
येत् ॥ क्रोधादिना स्वयं यज्ञोपवीतत्यागे पूर्ववल्लौकिकं
धृत्वा प्रायश्चित्तान्ते नवं धारयेत् ॥

॥ इत्युपवातधारणविधिः ॥

॥ ततः श्रोपण्यादिप्रज्ञस्तपीठादौ प्राङ्मुख उपविश्य
टी॥ए चार मंत्रो वडे अग्निना पंचभूसंस्कार पुरःसरस्थापन पूर्व
क तेमां चार धीइनी आहुति होमी उपरना विधि मुजव नवुं
जनोई पेहेरवुं. जनोइ वगर क्षणवार रहेतो सोगायत्री जपवी.
डावे खभेयी जनोइ खशी कोहोणी सुधी जायतो पाळुं
डावे खभे मूकी त्रण अने कांडा सुधी जायतो ठेकाणे करी
छ प्राणायामो करी नवुं जनोइ पेहेरवुं. क्रोध वीगेरेना आवे
शमां पोते जनोइनो त्याग कयों होयतो प्रथम मुजव लौकिक
पेहेरी, उपर वतावेला प्रायश्चित्तना छेवटे नवुं जनोइ पेहेरवुं.

॥ ए रीति जनोइ धारण करवानो विधि पुरो थयो ॥
पछी शीमला वीगेरे यज्ञोपयोगी (खेरखाखरा इत्यादि.) ना
सारां पाटला तेमज दर्भासन उपर पूर्व सामा मुखे वेशी,
॥

मू. = यथावा तिलकं भस्म त्रिपुण्ड्रधारणं वा कुर्यात् ॥

॥ अथ भस्म त्रिपुण्ड्रधारणविधिः ॥

भस्म गृहीत्वा ॥ उँ अग्निरिति भस्म ॥ वायुरिति भस्म ॥

जलमिति भस्म ॥ स्थलमिति भस्म ॥ व्योमेति भस्म ॥

सर्वं हवा इदं भस्म । मन एतानि चक्षुषि भस्मानि ॥

इति मन्त्रेणाऽभिमन्त्र्य । जलमिश्रितेन मध्यमाङ्गुलि

त्रयगृहीतेन ललाटे हृदये नाभिं गलाँसं वाहुसंधिं पृष्ठं

शिरः स्थानेषु ॥ उँ नमः शिवाय ॥ इति शिवमन्त्रेण ॥ उँ न

मो नारायणाय ॥ इति नारायणाऽष्टाक्षरेण वागायत्र्या

वा प्रणवेन वा त्रिपुण्ड्रान्कुर्यात् ॥ इति भ० विधिः ॥

टी = विधि प्रमाणे तिलक अथवा भस्म त्रिपुण्ड्र धारण करवुं ॥

॥ हवे भस्म त्रिपुण्ड्र धारण करवानो विधि कहेछे ॥

भस्म लइ तेने जमणा हायनी त्रीजी आंगळीनो स्पर्श करी

॥ “अग्निरिति भस्मानि” ॥ एमंत्र वडे तेनुं अभिमन्त्रण करी जल

नीसाये मिश्रित करी वचली त्रण आंगळीघोये ग्रहण करी

ललाट, हृदय, नाभि, कंठ, वेखभा, वे बाहुनी संधि पृष्ठ

अने सुस्तक एटले ठेकाणे ॥ “उँ नमः शिवाय” ॥ ए शिव

मंत्रे अथवा ॥ “उँ नमो नारायणाय” ॥ ए नारायणा ष्टाक्षर

मंत्रे अथवा गायत्री वडे अथवा प्रणव (उँ) वडे त्रिपुण्ड्र करवुं

॥ ए रीते भस्म त्रिपुण्ड्र धारण विधि पुरो थयो ॥

॥ अथ प्रातःसन्ध्याप्रयोगः ॥

मू. तत्रोदयात्पूर्वं सतारकायां वितारकायां वा कर्त्ता हस्तौपादौ प्रक्षाल्य धृतशुद्धवस्त्रोत्तरीयोबद्धकच्छोदर्भपाणिः प्राङ्मुख उपविश्य ॥ मानस्तोक इति मन्त्रस्य कुत्स आङ्गिरसो रुद्रो जगती । शिखाबन्धने विनियोगः ॥ ॐ मानस्तोकेतनये मानं आयौमानो गोपुमानो अश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामिनो वर्धाहिमिष्मन्तः सद्मिन्त्वाहवामहे ॥ १ ॥ इति मन्त्रेण गायत्र्या वा शिखां बद्ध्वा कपात्रे जलमादाय दक्षिणकरे गृहीत्वा तं वामतर्जन्या संस्पृश्य मुक्ताऽङ्गुष्ठकनिष्ठिकेन संहतत्र्यङ्गुलिना तेन

टी=तेमा मूर्त्योदयनी पेहेलां ताराए सहित अथवा ताराए रहितना वस्त्रे कर्त्ता हाथ पग धोइ, शुद्ध वस्त्र तेमज उत्तरीय वस्त्र धारण करी, कच्छवांधी, (काछडी पाटली तथा पाटलीनो नीचेनो छेडो खोड़ी) हाथमां दर्भ लइ, पुरव सामा मोये बेड़ी ॥ “मानस्तोक० महे” ॥ ए मन्त्रे अथवा गायत्री वडे शिखाने प्रदक्षिणाय अढी आंटा वडे बांधी कासुं, लोढुं, कलइ, सीसुं, अने पीतल, ए शीवायना पात्रमां जल लइ ते जल जमणा हाथमां लइ ते हाथने डाबा हाथनी तर्जनी (अंगोठा पासेनी आंगली) वडे स्पर्श करी अंगुठो अने छेवटनी आंगली अलग राखतां वचली त्रणे आंगली एकठी राखी, ते

મૂ. = કરેણ માષમિતમણિમજ્જનપરિમિતં જલં બ્રાહ્મેણ
 તીર્થેન વિપ્રસ્રિઃ પિબેત્ ॥ તતોહસ્તં પ્રક્ષાલ્ય શાન્ત્યુ
 પસ્પૃશેત્ ॥ અદ્યુષ્ટમૂલેન વારદ્વયમોષ્ટમુનૃજ્ય । સંહતા
 મિશ્ચિમિરદુર્લાભિરાસ્યં । અદ્યુષ્ટપ્રદેશિનીભ્યાંગ્રાણદ્વયમ્
 અદ્યુષ્ટાઽનામિકાભ્યાં ચક્ષુર્દ્વયં શ્રોત્રદ્વયં ચ । કાનિષ્ઠાદ્યુ
 ષ્ટાભ્યાં નાભિં । કરતલેન હૃદયમ્ । સર્વાભિરદુર્લાભિઃ
 શિરઃ । કરાઽગ્રેણાંઽસૌ ચ સ્પૃશેત્ ॥ અશક્તસ્રિઃ પો
 ત્વા કરં પ્રક્ષાલ્ય દક્ષિણં કર્ણં સ્પૃશેત્ ॥

ટી. = હાથે માષ (આઠ ચળોઠી માર) પરિમાણનો મણિ (પારો) વૃદ્ધે
 તેટલા પરિમિત જલને બ્રાહ્મ તીર્થે (અંગોઠાના મૂલ પાસેના
 ભાગે) બ્રાહ્મણ ત્રણ વાર પીયે ॥ પછી હાથ ધોઈ ઇન્દ્રિયોનો
 સ્પર્શ કરવો ॥ અંગોઠાના મૂલ વઢે વે વાર ઓષ્ટનુ માર્જન કરી,
 એકઠી વચલી ત્રણ આંગલીથી મુખને, અંગોઠો તથા તેની પાસે
 ની આંગલી વઢે જમણા ઢાલાબે નાકને, અંગોઠો અને છેવટની
 આંગલી પાસેની આંગલી વઢે જમણી ઢાલી આંખ, તેમજ બે
 કાનને, અંગોઠો અને છેવટની આંગલી વઢે નાભિને, હૃથેલી વઢે
 હૃદયને, સર્વ આંગલી વઢે મુસ્તકને, અને હાથના અગ્ર વઢે જમણા
 ઢાલા લખાને સ્પર્શ કરવો ॥ એ રીતે કરવા અશક્ત હોય તો
 ત્રણ વાર આચમ કરી હાથ ધોઈ જમણા કાંનનો સ્પર્શ કરવો ॥

मू. = इत्याचम्य ॥ जलं गृहीत्वा । अत्राद्य । अदोमासे ।
 अदःपक्षे । अदस्तिथौ । अदोवासरे ॥ ॥ “ममोपात्त
 दुरितक्षयार्थं प्रातःसन्ध्यापासनमहं करिष्ये” ॥ इति सङ्क
 ल्प्य पुनराचम्य ॥ “अपहता अमुरारक्षांसिवेदिषदः” ॥
 इति मन्त्रेणाऽऽत्मानं परितः प्रदक्षिणं जलं परिक्षिप्य
 चतुर्मन्त्रैस्तत्र सप्रणवापोहिष्ठीयनवपादैः शिरसि मार्ज
 येत् ॥ ॥ “उंकारस्यानुक्तगोत्रो ब्रह्मा परमात्मा देवी गा
 यत्री ॥ भूर्वाहस्पत्यो भरद्वाजोऽग्निर्गायत्री ॥ भुवो मारी
 चः कश्यपो वायुरुष्णिक् ॥ स्वाराहुगणो गोतमः सूर्यो नु
 टी. = ए रीते आचमन करी, हाथमां जल लइ, पत्र २० ना टीपण
 प्रमाणे देश कालनुं कीर्त्तन (संकल्प) करी “ ममो पात्त ० रि
 प्ये ” ए रीते संकल्प करी फरी आचमन लइ ॥ “अपहता ०
 पदः” ए मन्त्रे करी पोतानी फरती जमणे पढखे थइ डावा
 पढखानी तरफ लाववानी रीते जलनी धारा करी, चार मन्त्रो
 (ओंकार १ व्यावृत्तिओ त्रण २ गागत्री ३ अने आपोहिष्ठा
 नी ऋचा त्रण ४) वहे तेमां आपोहिष्ठानी ऋचा त्रणना नव
 पादना प्रणवयुक्त दरेक पादे मुस्तक उपर (तीर्थ वीगेरेमां ते
 ना जलाशयमांथी, अने घर आगल डावा हाथमां अथवा
 आचमनीमां पाणी लइ ते हाथ धरती उपर राखी तेमांथी
 दर्भे वहे) मार्जन करवुं ॥

मू०=पु० ॥ तत्सवितुर्भन्त्रस्य गाथिनोविश्वामित्रः सविता
 निवृत्तायत्री ॥ आपोहिष्ठेति तिसृणां त्रिशिरास्त्वाष्ट्रः
 सिन्धुद्वीपोवाऽम्बरीष आपीगायत्री ॥ मार्जने विनि
 योगः ॥ ॐ ॥ १ ॥ भू भुवः स्वः ॥ २ ॥ तत्सवितुर्वरेण्यं
 भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ ॐ
 आपोहिष्ठामयो भुवः ॥ ॐ तान ऊर्जे दधातन ॥ ॐ महेरणा
 यचक्षसे ॥ ॐ यो वः शिवतमोरसः ॥ ॐ तस्य भाजयतेहनः
 ॥ ॐ उग्रत्तीरिव मातरः ॥ ॐ तस्मा अरंगमामवः ॥ ॐ य
 स्य क्षयाय जिन्वथ ॥ ॐ आपो जनयथाचनः ॥ ४ ॥
 ॥ इति मार्जनम् ॥

॥ अथ प्राणायामः ॥

तर्जनीमध्यमारहिताभिरङ्गुलिभिर्नासापुटद्वयं धृत्वा
 दक्षिणेन वायुं समाकृष्य निरुद्ध्य मन्त्रं त्रिवारं जपि

टी०=१ ॥ ए रीते मार्जन पुरु थयुं ॥

॥ हवे प्राणायामनो विधि कहेछे ॥

अंगोठा पासेनी बे आंगळी वीना छेवटनी आंगळी बे तथा
 अंगोठाएकरी नासिकाना पुटो बेनुं धारण करी जमणा पुटवडे
 वायुने उंचो खेंची तेनुं रुंधन करी प्राणायामना मंत्रने त्रण

* * * * *
 मू. विराजश्छन्दांसि॥ आचमने विनियोगः॥ “उँ सूर्यश्च मा
 मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः पापेभ्योरक्षंतां यद्रा
 त्र्या पापमकार्षं मनसा वाचा हस्ताभ्यां पद्भ्यामुदरेण
 शिश्ना रात्रिस्तदवलुम्पतु यत्किञ्चिद्दुरितं मयि इद
 महं माममृतयोनौ सूर्ये ज्योतिषि जुहोमि स्वाहा”॥ इ
 त्याचम्य ॥ ॥ आपो हि षेति नवर्चस्य सूक्तस्य त्रि
 शिरास्त्राष्टः सिन्धुद्वीपो वाऽम्बरीष आपोगायत्री पञ्च
 मीवर्धमाना । सप्तमी प्रतिष्ठा । अन्त्ये द्वे अनुष्टुभौ ।
 मार्जने विनियोगः ॥ उँ आपो हि ष्ठा मयो भुवस्तान ऊर्जे
 दधातन ॥ महेरणा यचक्षसे ॥ १ ॥ यो वः शिवतमोर
 सस्तस्य भाजयते हनः ॥ उशती रि वमातरः ॥ २ ॥ तस्मा
 अरंगमामत्रो यस्य क्षयाय जिन्वथ ॥ आपो जनयथा च
 नः ॥ ३ ॥ शन्नो देवी रमिष्टय आपो भवन्तु पीतये ॥ शँयो
 रमित्त्वन्तु नः ॥ ४ ॥ ईशाना वार्याणां क्षयंती श्रुषणी
 नाम् ॥ अपो या चामिभेषजं ॥ ५ ॥ अप्सु मे सोमो अत्र
 वोदंतर्विश्वानि भेषजा ॥ अग्निं च विश्वशं भुवम् ॥ ६ ॥ आ
 पः पृणीत भेषजं वरूथं तन्वे मम ॥ ज्योक्स्व सूर्यं दृशे ॥

टी. “सूर्यश्च० स्वाहा” ए मंत्रे आचमन करी “ॐ आपो० वर्च

मू.। ७॥ इदमापः प्रवहत्य किंचदुरितं मयि ॥ यद्वाहमभि
दुद्रोहयद्वा शेष उतानृतं ॥ ८ ॥ आपो अद्यान्वचारिषं
से नु समं गस्महि ॥ पयस्वानम्र आगृहितं मांसं सूज्वर्चसा
॥ ९ ॥ इति ऋगन्तेऽर्धर्चान्ते पादान्ते वा शिरसो मा
र्जनं कुर्यात् ॥ इति मार्जनम् ॥ ततो दक्षिण करं गोकर्ण
वत्कृत्वा तत्र जलं प्रक्षिप्य तं नासिकाग्रं नीत्वा ॥
ऋतंचेति सूक्तस्य माधुच्छन्दसोऽघमर्षणो भाववृत्तोऽनु
ष्टुप् ॥ अघमर्षणे विनियोगः ॥ उँऋतंचं सत्यं चाभीद्वा
तपसोऽर्धजायत ॥ ततो रात्र्यर्धजायत ततः समुद्रोऽर्धवः
॥ १ ॥ समुद्रादर्धवा दधि संवत्सरोऽर्धजायत ॥ अहोरा
त्राणि विदधद्विश्वस्यमिषतो वशी ॥ २ ॥ सूर्याचन्द्रमसौ
धातायथा पूर्वमकल्पयत् ॥ दिवं च पृथिवीं चांतरिक्षमथो
टी. = सा ॥ १ ॥ एमदरेक ऋचाना अंते अथवा अरधी ऋचाना
अंते अथवा पादना अंते मुस्तक उपर मार्जन (पत्र ४१ ना
टीपणमां वताव्या प्रमाणे) करबुं. ए रीते मार्जन थयुं ॥
पछी जमणा हायने गायना कांन शरखो करी, तेमां जल
नांखी ते हाय नाकन अग्र पासे लइने ॥ ॥ “ उँऋतंचं
र्धवः ॥ १ ॥ समुद्रां वशी ॥ २ सूर्याचन्द्रः स्वः ॥ ३ ॥ ”

મૂ. = સ્વઃ ॥ ૩ ॥ ઇત્યાયતાસુઃ સઠ્ઠદનાયતાસુર્વાત્રિર્જપિત્વા
 દક્ષિણનાસાપુટતઃ પાપપુરુષંજલેનિઃ સારિતાંવિભાવ્ય
 તઞ્જલમનવલોકયન્વામભાગે ભૂમૌ ક્ષિપેત્ ॥ ઇત્યઘમ
 ષર્ષણમ્ ॥ તત ઉત્યાય તર્જન્યદુષ્ટયોગરહિતમુદકાઞ્જ
 લિં કૃત્વા । “ૐભૂર્ભુવઃસ્વઃ । તત્સંચ્યાત્” ॥ ઇતિ
 પ્રણવવ્યાહૃતિગાયત્ર્યાત્મકેન ત્રિકેનાઽર્કાઽભિમુખોજ
 લે તદભાવે શુચિસ્થલે ઊર્ધ્વે ત્રિઃ ક્ષિપેત્ ॥ ઇત્યઞ્જ
 લિઃ ॥ કાલાઽતિક્રમેતુ ॥ ॥ “સન્ધ્યાયાઃ કાલાઽતિ
 ક્રમદોષાઽપનોદાર્થં ચતુર્થા ઽર્ધપ્રદાનં કરિષ્યે” ॥ ઇત્યુ
 ટી. = આઘમર્ષણના મંત્રો એક શ્વાસે મળાયતો એકવાર અને
 એક શ્વાસે ન મળાયતો ત્રણ વાર જપી જમણી તરફના ના
 સાનાપુટથી પાપ પુરુષને જલમાં કાઢાડયો એમ ભાવના કરી
 તે જલને ન જોતાં ઢાબી મેર ભૂમિ ઉપર નાંચવું. । એરીતે
 ઘમર્ષણ થયું. પછી ડભા થઈ અંગોઠા પોતાની પાસેની
 આંગળીને ન અડે એમ ઉદકની અંજલી બે હાથે કરીને “ૐભૂ
 ર્ભુવઃસ્વઃ । તત્સંચ્યાત્” એ રીતે પ્રણવ, વ્યાહૃતિ, અને ગાયત્રી
 રૂપ ત્રણ મંત્રો કરી સૂર્ય સામે જલમાં, તે ન હોયતો પવિત્ર
 જગ્યામાં, ઉંચે ત્રણવાર અંજલિ નાંચવો. । એરીતે અંજલિ પુરો
 થયો. ॥ હવે કાલ (સંધ્યાના કાલ) નો અતિક્રમ (સવારે સૂર્ય
 ઉદય થયા પછી, ને સાયંકાલે તારા દેશાના પછી) થાયતો “સન્ધ્યા

मू० का गायत्र्या चतुर्थार्घं दद्यात् ॥ तत उपस्थानम् ॥
 उदुत्यं चित्रमिति ऋद्धयेन सूक्तद्वयेन वाभूवावसंसक्तपा
 णिरेकपादस्थोवादक्षिणप्रपदस्थोवा कृता ऽञ्जलिरु
 त्थ्वाहर्वाकुर्यात् ॥ * ॥ उदुत्यमित्येकर्चस्य प्रस्कण्वः
 काण्वः सूर्यो गायत्री ॥ चित्रं देवानामित्येकर्चस्याङ्गिर
 सः कुत्सः सूर्यस्त्रिष्टुप् । उपस्थाने विनियोगः ॥ उँ उदुत्यं
 जातवेदसं देवं वंहंति केतवः ॥ दृशे विश्वाँ य सूर्यं ॥ १ ॥
 चित्रं देवानामुदङ्गाद नीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ॥
 आप्राद्यावाँ पृथिवी अंतरिक्षं सूर्यं आत्मा जगत्स्तस्थुष
 श्च ॥ २ ॥ ॥ अथवा * ॥ उदुत्यमिति त्रयोदशर्चस्य
 सूक्तस्य प्रस्कण्वः काण्वः सूर्यो नवाद्या गायत्र्यो दशस्याद्या
 अनुष्टुभो ऽन्त्यास्त्र्युचो रोगघ्न उपनिषदन्त्योर्द्वर्चः शत्रुघ्न
 श्च ॥ उपस्थाने विनियोगः ॥ उँ उदुत्यं जात वेदसं देवं
 टी॥ याः का० करिष्ये” एरीते संकल्प करी गायत्री वडे चोयो अर्घ
 आपवो ॥ ते पल्ली उपस्थान करवुं ते “ उदुत्यं०” अने “चित्रं०”
 एवे ऋचाए अथवा एवे सूक्ते भूमि उपर पानी न अडे तेम वे
 पगे अथवा एक पगे (जमणाये) अथवा जमणा पगना अग्रवडे
 उभी वे हायनी अंजलि करी अथवा वाहु वेउंचा करी करवुं *
 १ अगर नीचे प्रमाणेना वे सूक्त वडे उपस्थान करवुं ते. *

मलं वंहतिकेतवः । दृशेविश्वायसूर्य ॥१॥ अपत्येता
 यवोयथानक्षत्रायत्यकुभिः । सूरायविश्वचक्षसे ॥ २ ॥
 अदृश्रमस्यकेतवोविश्वमयोजनोऽनु । भ्राजंतोऽग्न
 योयथा ॥ ३ ॥ तरणिं विश्वदर्शतोज्योतिष्कदासिसू
 र्य । विश्वमाभासिरोचनं ॥ ४ ॥ प्रत्यङ्देवानांविशः
 प्रत्यङ्मुदेषिमानुषान् । प्रत्यङ्गिविश्वस्वर्दृशे ॥५॥ १ ॥
 येनापावकचक्षसाभुरण्यंतंजनोऽनु । त्वंवरुणपश्यसि
 ॥ ६ ॥ विद्यामेषिरजस्पृध्वहामिमानोअकुभिः । पश्यं
 जन्मानिसूर्य ॥ ७ ॥ सप्तत्वाहरितोरथेव हंतिदेवसूर्य ।
 शोचिष्केशंविचक्षण ॥ ८ ॥ अयुक्तसप्तशुंध्युवःसूरोर
 थस्यनप्यः । तामिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ ९ ॥ उद्वयंतमस
 स्परिज्योतिष्पश्यंतउत्तरं । देवं देवत्रासूर्यमगन्मज्यो
 तिरुत्तमं ॥ १० ॥ उद्यन्नद्यमित्रमहआरोहन्नुत्तरादिवं ।
 हृद्रोगंममसूर्यहरिमाणंचनाशय ॥ ११ ॥ श्रुकेषुमेहरि
 माणरोपणाकासुदध्मसि । अथोहारिद्रवेषुमेहरिमाणं
 निदध्मसि ॥ १२ ॥ उदगादयमादित्योविश्वेनसहसा
 सह । द्विषंतमहंरंधयन्मोअहंद्विषतेरंधं ॥ १३ ॥ २ ॥
 चित्रदेवानामितिषड्भ्रूचस्यसूक्तस्याङ्गिरसःकुत्सःसूर्य
 स्त्रिष्टुप् । उपस्थाने विनियोगः ॥ ॥ उचिचित्रदेवानां

 मू=मुदगादनीकचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः॥आप्राद्या
 वा पृथिवीअंतरिक्षंसूर्यंअत्माजगतस्तस्थुषश्च ॥१॥सू
 र्योदेवीमुषसंरोचमानामर्योनयोषामभ्येतिपश्चात् । य
 त्रान रोदेवयतोयुगानिवितन्वतेप्रतिभद्रार्यभद्रं ॥२॥भ
 द्राअश्वाहरितःसूर्यस्यचित्रापतंग्वाअनुमाद्यासः । नम
 स्यतोदिवआपृष्ठमस्थुः परिद्यावापृथिवीयंतिसद्यः ॥
 ३ ॥ तत्सूर्यस्यदेवत्वंतन्मह्निमध्याकर्त्तौर्विततंसंजभा
 र । यदेदयुकहरितःसधस्थादाद्रात्रीवासस्तनुतोसिमसै
 ॥ ४ ॥ तन्मित्रस्यवरुणस्याभिचक्षेसूर्योरूपंकृणुतेद्यो
 रूपस्थे ॥ अनंतमन्यद्गुहादस्यपाजःकृष्णमन्यद्हरितःसं
 भ्रंरंति ॥ ५ ॥ अद्यादेवाउदितासूर्यस्यनिरंहसःपिष्ट
 तानिरवद्यात् । तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुः
 पृथिवीउतद्यौः ॥ ६ ॥ इत्युपतिष्ठेत् ॥ ततस्तिष्ठन्नेव
 दक्षिणकरंवस्त्रेणाच्छाद्यरुद्राक्षाऽऽदिमालयाध्यानपूर्वकं
 टी=१९ रीते उपस्थान करबुं॥ ते पछी उभे उभेज जमणा हायने
 वस्त्र वडे डांकी रुद्राक्ष वींगिरीनी माला वडे ध्यान * पूर्वक
 * ॥ गायत्रीनो अर्थ ॥ देव एहेवा जे ते सविता एटले सर्वनी उत्पति, स्थिति, अ
 ने संहारना करनारा सूर्य,वेनु श्रेष्ठ एहेवुं जे भर्ग एटले तेज-तेनुं ध्यान करीये.छेये
 ते सूर्य-मगारी बुद्धिने मेरो, एटले सफल-सत्कर्मयां वत्पर करो ॥ ९ रीते गायत्रीनो
 अर्थ पुरो षयो. ॥

મૂ.મનસા પ્રણવવ્યાહૃતિપૂર્વિકાં ગાયત્રીં સૂર્યોદયપર્યન્ત
મષ્ટોત્તરશતં ચતુષ્પંચાશદષ્ટાવિંશતિવાજપેત્ ॥ ઈંભૂર્ભુ
વઃસ્વઃ । તત્સવિતુર્વરેણ્યંભર્ગોદેવસ્યધીમહિ । ધિયોયો
નઃ પ્રચોદયાત્ ॥ જપાનન્તરમ્ ॥ “અનેન જપેન શ્રી
ભગવાન્સવિત્ દેવતા પ્રીયતાં” । इत्युक्त्वा सूर्यं प्रणम्य
गुर्वादीन्प्रणमेत् ॥ ૫૦ “આસત્યલોકાત્પાતાલ લોક
લોકપર્વતાત્ ॥ ये सन्ति ब्राह्मणा देवास्तेभ्यो नित्यं

ટી.—મનવહે પ્રણવ, અને વ્યાહૃતિપુરઃ સર ગાયત્રીનો સૂર્યોદય
સુધી એકસો આઠ ૧૦૮ અથવા ચોપન ૫૪ અથવા અઠયા
વીશ ૨૮ વાર જપ કરવો. [કદી હસ્ત વહે જપ કરવો હોય
તો, વચલી (વીજી) આંગલીના બે પર્વો (મૂલ, અને મધ્યની
બે રેખા) નિષેઘછે માટે અનામિકા (ટચલી આંગલીની
સેની) ના વચલા પર્વ (રેખા) થી આરંભી તર્જની (અં
પાસેની) ના છેલા પર્વ (રેખા) સુધી પ્રદક્ષિણા વર્તને (-
મિકાના મધ્ય, અને મૂલનાં પર્વ ૨, તથા તેની પાસેની
ચલી આંગલીનાં ત્રણ ૩, અનામિકા, તથા વચલીનાં છેલાં એક
૧ એક ૧ અને અંગોઠા પાસેનીનાં ત્રણ, એ રીતે) અગ્ર ન અહે
તેમ અંગોઠા વહે સંખ્યા ગણવી તે દશ થાય તેમ જપ કરવો.] ॥
જપ થયા પછી “ અનેન જ૦યતાં ” એ રીતે કહી જપ અર્પણ કા
રી સૂર્યને પ્રણામ કરી, ગુરુ વીગેરેને પ્રણામ કરવો તે “

म.मोनमः” १ * ॥ इति पठित्वादक्षिणोत्तरकर्णौ वामदक्षिणपाणिभ्यां स्पृष्ट्वा अमुकप्रवरा “न्वितो”ऽमुकगोत्र “ऋग्वेदान्तर्गतशाङ्खायनशाखाध्यायी” अमुकशर्मा “ऽहं भोगुरो त्वामभिवादये” । इति भूम्युपसङ्ग्रहण पूर्वकं नमस्कुर्यात् ॥ इति प्रातःसन्ध्याप्रयोगः ॥

॥ अथाऽऽशक्तस्य सन्ध्याविधिः ॥

अशक्तेनाऽऽचमनप्राणायामत्रयसङ्कल्पाऽऽञ्जलिप्रदानोपस्थानगायत्रीजपमात्रम् ॥ अत्यशक्तेनाऽऽचमनसङ्कल्पाऽऽञ्जलिप्रक्षेपमात्रं कार्यम् ॥ ततोऽप्यशक्तः पुत्रा

टी. = त्य० नमः ” ॥ ए श्लोक भणी जमणा अने डावा कनने डावा अने जमणा हाथे स्पर्श करी पोताना प्रवरो कही “अन्वितः” एम केहेवुं. पछी पोतानुं गोत्र कही “ऋग्वेदा० यी ” त्यां सुधी केहेवुं. पछी पोतानुं नाम तथा शर्म कही “अहं० ये” त्यां सुधी केहेवुं. ए रीते पृथिवीना स्पर्श पुरःसर नमस्कार करवो ॥ ए रीते प्रातःसंध्यानो प्रयोग पुरो थयो. ॥

॥ हवे अशक्तनो संध्यानो विधि कहेछे. ॥

अशक्ते आचमन, त्रण प्राणायाम, संकल्प, अंजलि प्रदान, उपस्थान, अने गायत्रीनो जपमात्र, अने तेथी अशक्ते आचमन, संकल्प, अने अंजली प्रक्षेप मात्र करवुं. तेथी पण अश

મૂ.દિદ્વારાસર્વાં સંધ્યાં કારયેત્ ॥ ઇત્યશક્તસંધ્યાવિધિઃ

॥ અથ સંધ્યાઽઽવશ્યકત્વમાહ ॥

ધર્માબ્ધૌ ॥ ૫૦ ॥ સંધ્યામુપાસતે યે તે નિષ્પાપા બ્રહ્મલોક
ગાઃ ॥ અન્યકર્મફલં નાસ્તિ સંધ્યાહીનેઽશુચિત્વતઃ

॥ ૧ ॥ જીવમાનોભવેચ્છૂદ્રોમૃતઃશ્વા જાયતે ધ્રુવમિતિ ॥

વાક્યાન્તરમ્ ॥ મૃદં વિનાતુ માસેન સંધ્યાહીનાસ્ત્રિભિ

ર્દિનૈઃ । પ્રાતઃસ્નાનં ત્યજન્વિપ્રઃ સપ્તાહાચ્છૂદ્રતાં વ્રજે

દિતિ ॥ કાત્યાયનઃ ॥ અત ઊર્ધ્વં પ્રવક્ષ્યામિ સંધ્યો

ટી.ક્ર હોયતો પુત્ર વીંગેરેની પાસે તમામ સંધ્યા કરાવવી. ॥ ૧ ॥

રીતે અશક્તનો સંધ્યાનો વિધિ પુરો થયો. ॥

॥ હવે સંધ્યાનાં જરૂરી પણાને કહેછે ॥

॥ ધર્મસિંધુમાં ॥ જેઓ સંધ્યાનું ઉપાસન કરેછે તેઓ નિષ્પાપ

થઈ બ્રહ્મલોકમાં જાયછે. સંધ્યા ન કર્યાથી અશુચિ પણાને લીધે

તેઓને વીજા કર્મનું ફલ થતું નથી ॥ ૧ ॥ એટલુંજ નહિ પણ

જીવે ત્યાંસુધી ગૂઢ વરાવર થતાં મુવા પછી નિશ્ચેતે કુતરો અ

વતરેછે ॥ વીજું વાક્ય ॥ માટી વગર શૌચ ક્રિયાકરેતો એક

માસે, અને સંધ્યા ન કરેતો ત્રણ દીવસે, અને પ્રાતઃસ્નાન ન

કરેતો સાત દીવસે બ્રાહ્મણ ગૂઢ પણાને પામેછે ॥ કાત્યાય

ન કહેછેકે ॥ આપછી જેમાં સંધ્યાઓનું ઉપાસન રહેલુંછે તે

વિધિને હું કહીશ ॥ જેથી સંધ્યાહીન બ્રાહ્મણ સર્વ કર્મો કર

मू.पासनकं विधिम् ॥ अनर्हः कर्मणां विप्रः सन्ध्याही
नोयतः स्मृतः ॥ १ ॥ तथा सन्ध्याविधिमुक्ता ॥ एतत्स
न्ध्यात्रयं प्रोक्तं ब्राह्मण्यं यत्र तिष्ठति ॥ यस्य नास्त्या
दरस्तत्र न स ब्राह्मण उच्यते ॥ करणे फलमाह
स एवा॥सन्ध्यालोपस्य चकितः स्नानशीलस्तु यः सदा
॥ तं दोषा नोपसर्पन्ति गरुत्मन्तमिवोरगाइति ॥ * ॥
ततः साग्निर्होमानंतरमेव ॥ “उत्थाय प्रातराचम्याहरहः
स्वाध्यायमधीयीताद्यानो देवसवितरिति द्वे अपेहि मनस
स्पत इति सूक्तं च सत्यं चेति सूक्तमादित्या अवहिरस्यते
तिसूक्तशेषे इन्द्रश्रेष्ठानीत्येकाहंसः शुचिषदित्येकानमो मह
द्भ्य इत्येकायत इन्द्रमयामह इत्येकाधः स्वप्नस्येत्येकायो
मेराजन्नित्येकाममाग्नेवर्च इति सूक्तं स्वस्ति नो मिमीतामि
वाने अयोग्ये एम कहुंछे ॥ तेमजसंध्या विधि कही केहेछेके ॥
जेमां ब्राह्मणपणुं रहुंछे ते आ त्रण संध्या में कहीछे ॥ जेनो ते
त्रण्ये संध्या करवामां आदर नथी ते ब्राह्मण न केहेवाय ॥
संध्या करवामां फल तेज कहेछे ॥ संध्या लोपना भयथी बी
हीनेलो अने हमेश प्रातःस्नान करनारो जे ब्राह्मणछे ते प्र
त्ये दापो (पापो) जेम गरूड पासे सर्प जइ सकता नथी तेमा
जतां नथी ॥ ॥ ते पछी साग्रिकने होम पछीज “ उत्था

तिचपंचा॥” इतिसूत्रोक्तान्मन्त्रान्पठेदितिदर्पणकारः ॥
 ब्रह्मयज्ञस्तु प्रातर्होमोत्तरतर्पणात्प्राग्वा वैश्वदेवावसाने
 वाकार्यइतिप्रयोगदीपे ॥ निरग्निकानां होमाऽभावात्तैः
 सन्ध्योत्तरमेवसूत्रोक्तमन्त्राः पठनीयाः ॥ ततो ब्रह्मयज्ञः ॥
 तेयथा ॥ * ॥ अद्यानो देवइति द्वयोर्ऋचोः श्यावाश्वआ
 त्रेयः सविता गायत्री ॥ अपेहीति पंचर्चस्य सूक्तस्य प्रचेता
 आङ्गिरसो दुःष्वप्रघ्न्यं वैश्वदेवमानुष्टुभंतृतीया पंचम्यौ
 त्रिष्टुप्पङ्क्तिः ॥ ऋतंच सत्यंचेति सूक्तस्य माधुच्छन्दसो घर्मर्ष
 णो भाववृतोनुष्टुप् ॥ आदित्या अवहिस्वतेष्टर्चस्य सूक्त
 शेषस्याप्यस्त्रित आदित्योन्त्याः पंचौषस्यो दुःष्वप्रघ्न्यं
 महापङ्क्तिः ॥ इन्द्रश्रेष्ठानीत्यस्या द्विगोत्रोगृत्समदइन्द्र
 स्त्रिष्टुप् ॥ हंसः शुचिषदित्यस्या वामदेवो गोतमः सूर्यो
 जगती ॥ नमो महद्भ्य इत्यस्या द्विगोत्रः श्रुनः शोपो देवा
 स्त्रिष्टुप् ॥ यतइन्द्रेत्यस्या भर्गः प्रागाथइन्द्रा बृहती ॥
 अधः स्वप्नेत्यस्याः कक्षीवान्दैर्घतमस उशक् प्रसूता वाश्वि
 य० पंच” ए सूत्रमां कहेला मन्त्रो भणवा एम दर्पणकार केहेले.
 ब्रह्मयज्ञतो प्रातर्होम पछी अथवा तर्पणनी पेहेलां अथवा वैश्व
 देवनी समाप्तिमां करवो एम प्रयोगदीपमां कह्युंले. निरग्निकोने
 होमो अभावले माटे तेणे संध्यापछीज सूत्रोक्त मन्त्रो भणवा
 ने ते पछी ब्रह्म यज्ञ करवो. ॥ ते सूत्रोक्त मन्त्रो आ प्रमाणे. *

नौगायत्री । योमेराजन्नित्यस्याः कूर्मआङ्गिरसोद्विगो
 त्रोग्रत्समदोवावरुणस्त्रिष्टुप् ॥ ममाग्नइतिनवर्चस्यसूक्त
 स्यआङ्गिरसोवैश्वदेवंत्रैष्टुभमन्त्याजगती । सहस्रैलि
 कया । अग्न्यन्वाधानेतथादर्शनात् । स्वस्तिनोमिमीता
 मितिपंचर्चस्यसूक्तशेषस्यात्रेयः स्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवा
 आद्यास्तिस्त्रिष्टुभोत्येद्वेअनुष्टुभौजपेविनियोगः ॥ ॐ
 अद्यानोदेवसवितःप्रजावत्सावीःसौभगं ॥ परादुःष्व
 ज्यंसुव ॥ १ ॥ विश्वानिदेवसवितर्दुरितानिपरासुव ॥
 यद्भद्रंतन्नआसुव ॥ २ ॥ अपोहिमनसस्पतेपक्रामपर
 श्वर ॥ परोनिर्ऋत्याआचक्ष्वबहुधाजीवतोमनः ॥ १ ॥
 ॥ ३ ॥ भद्रंवैव रंरुणतेभद्रयुंजंतिदक्षिणं ॥ भद्रं वैवस्व
 तेचक्षुर्वहुत्राजीवतोमनः ॥ २ ॥ ४ ॥ यदाशसानिःश
 साभिःशसोपारिमजाग्रतोयत्स्वपंतः ॥ अग्निर्विश्वान्यप
 दुष्कृतान्यजुष्टान्यारेअस्मदधातु ॥ ३ ॥ ५ ॥ यदिन्द्र
 ब्रह्मणस्पतेभिद्रोहंचरामसि ॥ प्रचेतानआङ्गिरसोद्विष
 तांपात्वंहंसः ॥ ४ ॥ ६ ॥ अजैष्माद्यासंतामचाभूमा
 १ टी=“ममाग्ने” एनवक्त्रा “अर्वाचमिद्र” एखिल ऋचाए
 सहितमले दस ऋचा भणवी. केमके इष्टिमां अग्निना अन्वा धा
 नमां तेम भणवानुं जणायछे ॥ * ॥

नागसोवयं ॥ जाग्रत्स्वप्नः संकल्पः पापोयं द्विष्मस्तं स
 ऋच्छतु योनो द्वेष्टितमृच्छतु ॥ ५ ॥ ७ ॥ ऋतं च सत्यं चाभीष्टा
 तप्रसोध्य जायत ॥ ततो रात्र्य जायत ततः समुद्रो अर्णवः
 ॥ १ ॥ ८ ॥ समुद्रादर्णवादधि संवत्सरो अजायत ॥ अहोरा
 त्राणि विदधुर्द्विष्वस्यमिषतो वशी ॥ २ ॥ ९ ॥ सूर्या चंद्र
 मसौ धाता यथा पूर्वमंकल्पयत् ॥ दिवं च पृथिवीं चांतरिक्ष
 मथोऽस्वः ॥ ३ ॥ १० ॥ आदित्या अवहिरस्यता धिकूला
 दिवस्पशः ॥ सुतीर्थमर्वतो यथानुनोनेषथा सुगमनेह सो
 वरुतयः सुरुतयो वरुतयः ॥ १ ॥ ११ ॥ नेह भद्रं रक्षस्वि
 नेनावयै नो पया उत ॥ गवे च भद्रं धेने ववीराय च श्रवस्य
 तेनेह सोव ॥ २ ॥ १२ ॥ यदा विर्यं देपीच्यं देवा सो
 अस्ति दुष्कृतं ॥ त्रितेतद्विष्वमाप्त्य अरे अस्मदधातना
 नेह सोव ॥ ३ ॥ १३ ॥ यच्च गोषु दुःष्वप्न्यं यच्चास्मे दु
 हितं दिवः ॥ त्रिताय तद्विभावयाप्याय परावहानेह सो
 व ॥ ४ ॥ १४ ॥ निष्कंवाघाकृणवते स्रजं वा दुहित
 दिवः ॥ त्रिते दुःष्वप्न्यं सर्वमाप्त्ये परिदन्नस्य नेह सोव ॥
 ५ ॥ १५ ॥ तदन्नाय तदपसेतं भागमुपसेदुषे ॥ त्रिता
 य च द्विताय चोषो दुःष्वप्न्यं वहानेह सोव ॥ ६ ॥ १६ ॥

मू. यथाकृलांययाशफयथक्रुणंसन्नयामसि ॥ एवादुःष्व
 ज्युंसर्वमाप्त्येसन्नयामस्यनेहसोव ० ॥ ७ ॥ १७ ॥ अजे
 प्माद्यासनामचाभूमानांगसोवयं ॥ उषोयस्मादुःष्वज्या
 दभैप्मापतदुच्छत्वनेहसोव ० ॥ ८ ॥ १८ ॥ इन्द्रश्रेष्ठा
 निद्रविणानिधेहिचित्तिदक्षस्यसुभगत्वमस्मे ॥ पोषंरयी
 णामरिष्टितनूनांस्वाद्यानंवाचः सुदिनत्वमह्ना ॥ १ ॥
 १९ ॥ हंसःशुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्वोतावेदिषदतिथिर्दु
 रोणसत् ॥ नृषद्वरसदृतसव्योमसदब्जागोजाक्रुतजाअ
 द्रिजाक्रुतं ॥ १ ॥ २० ॥ नमोमहद्भ्योनमोअर्भकेभ्यो
 नमोयुवभ्योनमआशिनेभ्यः ॥ यजामदेवान्यदिशकन
 वाममाज्यायसःशंसमावृक्षिदेवाः ॥ १ ॥ २१ ॥ यतइं
 द्रभयामहेततो नोअभयंकुधि ॥ मघवच्छुग्धितवतन्नऊ
 तिभिर्विद्विषोविमृधोजहि ॥ १ ॥ २२ ॥ अयःस्वप्नस्य
 निर्विदेभुंजतश्चरवेतः ॥ उभाताबस्त्रिनश्यतः ॥ १ ॥ २३
 यो मेराजन्युज्योवासखावास्वप्नेभयंभीरदेमह्यमाहं ॥
 स्तेनोवायोदिप्सतिनोवृकोवात्वं तस्माद्वरुणपाह्यस्मा
 न् ॥ १ ॥ २४ ॥ ममाग्नेवर्चोविह्वेष्वस्तुवयंत्वेन्धाना
 स्तन्वंपुषेम ॥ मह्यंनमंतांप्रदिशश्चतस्त्रस्वयाध्यक्षेणष्टत
 नाजयेम ॥ १ ॥ २५ ॥ ममदेवाविह्वेसंतुसर्वइन्द्रवंतो

मू॒म॒रुतो॒विष्णु॒रग्निः॥ममा॑न्तरि॒क्षमु॒रुलो॒कमस्तु॑मह्य॒वातः॑
 प॒वता॑कामेअस्मिन् ॥ २ ॥ २६ ॥ मयि॑दे॒वाद्रवि॑ण॒मा
 य॒जन्ता॑मय्या॒शीरस्तु॑मयि॑दे॒वहू॑तिः ॥ दै॒व्याहो॑ता॒रोवनु॑
 षन्त॒पूर्वे॑रि॒ष्टाः स्या॑म॒तन्वा॑सु॒वीराः ॥ ३ ॥ २७ ॥ मह्यं
 य॒जन्तु॑म॒यानि॑ह॒व्याकू॑तिः॒सत्या॑म॒नसो॑मेअस्तु ॥ ए॒नो
 मा॒निगा॑क॒तम॒ञ्च॒नाहं॑वि॒श्वेदे॒वासो॑अधि॒वोच॑तानः ॥ ४ ॥
 २८ ॥ दे॒वीःष॒ळुर्वी॑रु॒रुनः॑कृ॒णोत॑वि॒श्वेदे॒वासइ॒हवी॑रय
 ध्वं॥माहा॑स्महि॒प्रज॑या॒मात॒नूभिर्मा॑र॒धाम॑द्विष॒ते सो॑मरा
 जन् ॥ ५ ॥ २९ ॥ अ॒ग्नेम॒न्युं॒प्रति॑नुद॒न्य रे॒षाम॑द॒व्योगो॑
 पाः परि॑पाहि॒नस्त्वं ॥ प्र॒त्यं॒चोय॑तु॒निगु॑तः पु॒नस्ते॑मै
 षां॒चित्तं॑प्र॒बुधा॑वि॒नेश॑त् ॥ ६ ॥ ३० ॥ धा॒ताधा॑तृ॒णांभुव॑
 न॒स्यय॑स्पति॒र्देवं॑त्रा॒तार॑म॒भिमा॑तिषा॒हं ॥ इ॒मंय॑ज्ञम॒श्वि
 नो॒भाबृ॑ह॒स्पति॒र्दे॒वाःपा॑तु॒यज॑मानं॒न्यथा॑त् ॥ ७ ॥ ३१ ॥
 उ॒रुव्य॑चा॒नोम॑हि॒षःश॑र्मयंसद॒स्मिन्ह॑ वे॒पुरु॑हूतःपु॒रुक्षुः॥
 स॒नःप्र॑जा॒यैह॑र्य॒श्वमृ॒ळ्येद्र॑मानो॒रीरि॑षो॒माप॑रा॒दाः ॥
 ८ ॥ ३२ ॥ येनः॑स॒पत्ना॑अ॒पते॑भवं॒त्विद्रा॑ग्नि॒भ्याम॑व
 बा॒धाम॑हे॒तान् ॥ व॑स॒वोरु॑द्राआ॒दित्या॑उ॒परि॑स्पृ॒शंमो॑ग्रं
 चे॒त्तार॑म॒धिरा॑जम॒क्रन् ॥ ९ ॥ ३३ ॥ खि॒ल ॥ अ॒र्वीच॑मि

मू.द्रुममुतोहवामहेयोगोजिद्वनजिद्वजिद्यः।इमंनोयज्ञं
विह्वेजुपस्वास्यकुल्मीहरिवोमेदिनंत्वा॥१०॥३४॥स्व
स्तिनोमिमीतामश्विनाभर्गःस्वस्तिदेव्यादितिरनर्वणः॥
स्वस्तिपूपाअसुरोदधातुनः स्वस्तिद्यावापृथिवीसुचेतु
ना ॥१॥ ३५॥ स्वस्तयेवायुमुपब्रवामहेसोमंस्वस्तिभुव
नस्ययस्पतिः ॥ बृहस्पतिसर्वगणंस्वस्तयेस्वस्तयेआ
दित्यासोभवन्नुनः ॥ २ ॥ ३६ ॥ विश्वेदेवानोअद्यास्व
स्तयेवैश्वानरोवसुरग्निःस्वस्तये ॥ देवाअवन्वृभवः
स्वस्तयेस्वस्तिनोरुद्रःपात्वंहंसः ॥ ३ ॥ ३७ ॥ स्व
स्तिमित्रावरुणास्वस्तिपथ्येरेवति ॥ स्वस्तिनइन्द्रश्चा
ग्निश्चस्वस्तिनोअदितेकृधि ॥ ४ ॥ ३८ ॥ स्वस्तिपं
थामनुचरेमसूर्याचन्द्रमसाविव ॥ पुनर्दत्ताघ्नताजानता
संगमेमहि ॥ ५ ॥ ३९॥ इति सूत्रोक्तमन्त्राःसमाप्ताः ॥

टी=१ एरिते सूत्रोक्त मंत्रो * पुरा थया.

* आ सूत्रोक्त मंत्रो सवारमा उठी, भावमन कर, भक्त्या एव दयाशंकर कृत
पयोगदीपमां कर्मांछे, अने " उःथाप० एव " ए सूत्रमाना " उःथाप " ए शब्दो
भर्ष दर्पणकारे " होमना स्थानक थकी उठीने भण्ण " एहेयो करोत्येछे माटे दपं
नकारना मतने अनुसरी आ जगोए मंत्रो दाखल कर्मांछे. सबवेने सवारमा भणेतो
स्नान तथा संध्याना बलतने हरकत पोहोचे माटे पष ५,४ मां लक्ष्म्या मुनय आ न
गोए भण्ण ते नधारे सांछे. ॥

॥ અથ દેવપૂજાવિધિઃ ॥

મૂ.પ૦ ॥ અતઃ પરં ચદેવાનામર્ચનં કારયેદ્બુધઃ ॥ ગણેશં પૂજયેદ્યસ્તુ વિઘ્નસ્તસ્ય નવાધતે ॥ આરોગ્યાર્થેઽર્ચયેત્સૂર્યં ધર્મમોક્ષાય માધવમ્ ॥ શિવં ધર્માર્થમોક્ષાય ચતુર્વર્ગાયચણ્ડિકામ્ ॥

॥ અથશ્રી વિષ્ણ્વાદિપઞ્ચાઽઽયતનાનિ ॥

વિષ્ણૌમધ્યેશિવેભાસ્ય સૂર્યાઽઽર્ચ્યા ઈશાદિક્રમાત્ ॥ શમ્ભૌમધ્યે વિષ્ણુસૂર્યગજાસ્યાર્યાસ્તથા ક્રમાત્ ॥ રવૌમધ્યગતે રુદ્રગણેશાઽચ્યુતશકયઃ ॥ મધ્યેદેવ્યાંવિષ્ણુ

હવે દેવ પૂજાનો વિધિ કહેછે ॥

સૂત્રોક્ત મંત્રો ભળ્યા પછી બુધ જન દેવોનું અર્ચન કરે. જે ગણેશનું પૂજન કરે તેને વિઘ્ન બાધ કરે નહીં. આરોગ્યતાને માટે સૂર્યનું; ધર્મ, અને મોક્ષને માટે વિષ્ણુનું; ધર્મ, અર્થ, અને મોક્ષને માટે શિવનું; અને ધર્મ, અર્થ, કામ, અને મોક્ષને માટે ચંડીનું પૂજન કરવું. ॥

॥ હવે શ્રીવિષ્ણુવીગેરેનાં પાંચ સ્થાનો કહેછે. ॥

વિષ્ણું મધ્યમાં હોય ત્યારે શિવ, ગણેશ, સૂર્ય, અને અંબિકાને અનુક્રમે ઈશાન, અગ્નિ, નૈઋત નેવાયુ કોણામાં; અને એજ અનુક્રમથી શિવ મધ્યમાં હોય ત્યારે, વિષ્ણું, સૂર્ય, ગણેશ, અને અંબિકાને; સૂર્ય મધ્યમાં હોય ત્યારે શંકર, ગણેશ, વિષ્ણું અને

मू. शिवगणेशरवयः क्रमात् ॥ मध्येगणपतौ विष्णुशिवसू-
र्याऽम्बिकास्तथा ॥ ऐशान्यादिक्रमेणैव पञ्चायतनप-
ञ्चकम् ॥

॥ पञ्चाऽऽयतनकोष्टाऽऽकृतिः ॥

१०.	अ०	१०.	अ०	१०.	अ०	१०.	अ०	१०.	अ०
शंकरः	गणेशः	विष्णुः	सूर्यः	शिवः	गणेशः	विष्णुः	शिवः	विष्णुः	शिवः
१	२	२	१	२	१	१	२	२	१
	विष्णुः		शिवः		सूर्यः		देवी		गणेशः
	१		१		१		१		१
देवी	सूर्यः	देवी	गणेशः	देवी	विष्णुः	सूर्यः	गणेशः	देवी	सूर्यः
५	४	५	४	५	४	५	४	५	४
वा.	नै.	वा.	नै.	वा.	नै.	वा.	नै.	वा.	नै.

एतासु पञ्चस्वपि देवतासु यस्य आराध्यत्वेन या मुख्या
तस्याः प्राधान्येन पीठमध्ये स्थापनाऽर्चने । अपरे च

टी. शक्तिने; देवी (अंबिका) मध्यमां होय त्वारे विष्णुं, शंकर,
गणेश, अने सूर्यने; गणपति मध्यमां होय त्वारे विष्णुं, शि-
व, सूर्य, अने अंबिकाने; एरीते ईशानादिक्रमे करी पांच देवोनां
पांच स्थान कहां ते स्थानकोनुं कोष्टक उपर लख्या प्रमाणे
समजवुं. आ पांच देवोमां जेने जे देव आराधन पणाए
मुख्य होय तेनुं प्रधानपणाए सिंहासनना मध्यमां स्थापन
अने अर्चन करवुं. बाकीना चार देवो कहेला प्रकारे ईशा-
न कोणाथी आरंभ करी वायु कोणा सुधी चारे कोणामां स्था-

મૂ. ત્વારો દેવા યથોક્તેન પ્રકારેણેશાનકોણાદારમ્યચતુ
ષ્કોણેષુ સ્થાપનીયાઃ ॥ તદુક્તમ્ ॥ ૫૦
ર્જિતાદેવા દુઃસ્વશોકમયાવહાઃ * । ઇતિ ॥

॥ અથ શિવપૂજાઽઽવશ્યકત્વમ્ ॥

શિવપૂજાયા આવશ્યકત્વં લિંગાર્ચનં ચન્દ્રિકાયાં યમા
દૂત સંવાદે યમેનોક્તમ્ ॥ ૫૦ ॥ તતોચત્તેન કર્તવ્યમ્
પૂજા નિરન્તરમ્ સ્નાનં સન્ધ્યા લિંગપૂજા હોમશ્ચ પિ
તૃતર્પણમ્ ॥ સ્વાધ્યાયશ્ચેતિ ષડ્વિપ્રૈઃ કર્તવ્યં નિયમે
ન હિ ॥ નિત્યત્વેનૈવ વિધિના પ્રાપ્તં લિંગસ્ય પૂજનમ્
॥ તથાચ ॥ શિવપૂજાર્થનાલસ્યંયઃ કરિષ્યતિ મૂઢધીઃ ॥

ટી. પવા ॥ તે કહ્યુંછે ॥ પોતાના સ્નાનથી વર્જિત થઈલા દેવો
દુઃસ્વ, શોક, અને મયને આપનારા થાયછે.

॥ હવે શિવપૂજાનું અવશ્યપણું કહેછે ॥

શિવપૂજાનું અવશ્યપણું લિંગાર્ચનં ચન્દ્રિકામાં યમ અને દૂતના
સંવાદમાં યમે દૂત પ્રત્યે કહ્યુંછે કે ॥ શિવ પૂજનનું અવશ્યપ
ણુંછે માટે યત્ન વડે નિરંતર શિવ લિંગની પૂજા કરવી. સ્નાન,
સંધ્યા, લિંગપૂજા, વૈશ્વદેવ, પિતૃતર્પણ, અને બ્રહ્મયજ્ઞ, એ છ
કર્મોઃ બ્રાહ્મણોએ જરૂર કરી કરવાં. માટે નિત્યપણાના વિધિયે
લિંગનું પૂજન પ્રાપ્ત થયું. ॥ તે પ્રકારે ॥ શિવપૂજાસારુ મૂઢ બુદ્ધિ

मू॥ स विहाय क्षीरमुष्णं मूत्रं पिबति सर्वदा॥ तथाचे
शानसंहितायाम्॥ यस्य नास्ति गृहे नित्यं शिवलिङ्गाऽ
र्चनं शिवे!॥ तद्रृहं चण्डि! चाण्डालगृहमेव न संशयः ॥
शिवलिङ्गं न यस्याऽस्ति गृहे बिल्वदलार्चितम् ॥ तद्रृहं
दूरतस्त्याज्यं चण्डालागारवद्रृहं॥ शिवलिङ्गं न यस्यास्ति
बिल्वपत्रादिपूजितं ॥ तद्रृहे जलमप्यल्पं न पेयं सर्व
था द्विजैः ॥ येन नाभ्यर्च्यते लिङ्गं मोहाद्भ्रान्त्या पि
सर्वथा ॥ न संवदेद्भ्रमेणापि तेन सार्द्धं न संवसेत् ॥
शिवलिङ्गार्चनं यस्तु न करिष्यति दुर्मतिः ॥ तत्स्प

टी.वालो जे आळस करी ते कढेला दुधनेतजीसदाकाल मूत्रनुं
पान करेछे॥ ते प्रमाणे ईशान संहितामां शिवे कट्टुछे॥ हे पा
र्वती! जेना घरमां रोज शिवलिंगनुं अर्चन थतुं नथी तो हे
चंडी! तेनुं घर चंडालनुंज घर समजवुं तेमां संदेह नथी. जेना
घरमां वीलीपत्र वडे अर्चन करेलुं शिवलिंग नथी, तेना घरने
चंडालना घरनी बराबर दूरथी तजवुं जोइए. ॥

जेना घरमां वीलीपत्र वीगेरेये पूजन करेलुं शिवलिंग नथी,
तेना घरमां ब्राह्मणोए कोइरीते थोडुं पण पाणी पीवुं नही. ॥
जेणे मोहथी, अने भ्रांति वडे शिवना लिंगनुं अर्चन कर्युं न
थी, तेनी साथेअजाणपणे पण कोइ वखत नबोलवुं, अने तेनो
संगपण न करवो. दुर्मतिवालो जे पुरुष शिवलिंगनुं अर्चन न

મૂ. ફેં માનુમાલોક્ય સચૈલં સ્નાનમાચરેત્ ।
 ર્ચને પ્રસ્ય નાઽસ્ત્યસાધારણા મતિઃ ॥ ચાળ્કાલઃ સ તુ
 જ્ઞેયઃ સર્વકર્મવહિષ્કૃતઃ ॥ શિવલિંગાર્ચનં નિત્યં
 જેદવિવેકતઃ ॥ સ યાતિ નરકં ઘોરં યાવદા ચન્દ્ર
 મ્ ॥ અત્યન્તદુર્લભં જન્મ કલૌ પ્રાપ્યાપિ માનુષમ્ ॥
 દિ નારાયણેચ્છમ્ભું તસ્ય જન્મનિરર્થકમ્ ॥ ન પેયં
 પ્યાદૌ મામનમ્બ્યર્ચ્ય સર્વથા ॥ પિવેદ્યદિ પ્રમાદેનરેતઃ
 યી ભવિષ્યતિ ॥ લિંગપુરાણેઽપિ ॥ શિવલિંગાર્ચનં
 ક્વા ભોક્તુમિચ્છતિ યોનરઃ ॥ તમાનીયાઽઽયસૈઃ પિષ્ટેઃ સ

ટી. ધીકરતો તેનો સ્પર્શ થાય ત્યારે સૂર્યનું દર્શન કરી તે
 સહીત નાહાવું. શિવલિંગના પૂજનમાં જેની આગ્રહવાળી
 નથી તેને સર્વ કર્મથી દૂર કરેલો ચાંડાલ જાણવો. જે અ
 કથી અવશ્ય એવું શિવલિંગનું અર્ચન તજે તોતે જ્યાંસુધી
 અને તારા રહે ત્યાંહાં સુધી ઘોર નરકને પામેછે ॥
 ધણો દુર્લભ મનુષ્યનો અવતાર પામીને પણજો શંભુનું આરા
 ન કરે તો તેનો જન્મ તથા સમજવો, મને (શીવને) ન પૂજીને
 રીતે તે પેહેલાં પાણી પગ પીવું નહીં, ને જો પ્રમાદ વડે
 વીર્યનો પીવાવાલો થાયછે. ॥ લિંગપુરાણમાં પણ ॥ જે
 શિવલિંગના અર્ચનને તજીને જમવા ઇછેછે તેને,
 લાવીને લોઢાના ગોળા વડે તાડન કરેછે. હે દેવી ! જેને

मू.न्ताडयति भास्करिः॥येन न क्रियते देवि! शिवलिङ्गस्य
पूजनम् ॥ तमानीयाऽतियत्नेन कण्टकैस्ताडयाम्यहम्
पाद्वेऽपि ॥ लिङ्गपूजां विहायैव यदि भुङ्क्ते भमाद्विजः॥
तदा तदन्नं निष्काश्य चरेच्चान्द्रायणाऽष्टकम् । तथा तत्रैव
॥ लिङ्गार्चनं विहायैव भुक्ते तैर्दुरात्मभिः ॥ पश्यैतान्कि
मिकुण्डस्थान्किमिभक्षणतत्परान् ॥ ब्रह्मोत्तरखण्डे ॥
वरं प्राणपरित्यागश्छेदनं शिरसोपि वा ॥ न त्वनभ्य
र्च्य भुञ्जीयाद्भगवन्तं त्रिलोचनम् ॥ तथा बृहज्जावालो
पनिषदपि ॥ “अहरहः शिवलिङ्गमनभ्यर्च्य नार्श्नीयात्फ
लमन्नमन्यद्वायद्यश्नीयाद्रेतोभक्षी भवेन्नापः पिबेद्यदिपि
टी. = वलिंगनुं पूजनं नथी कर्तुं तेने हुं यत्नं वडे लावीने कांटा
वडे ताडनं करुं छुं ॥ पद्मपुराणमां पण ॥ जे ब्राह्मण लिंग
पूजाने तजीनेज जो भ्रम थकी जमे त्यारे जमेला अन्ननुं वम
न करी तेणे आठ चांद्रायणो करवां ॥ ते प्रमाणे तेमांज ॥ आ
दुष्ट पुरुषोए लिंगपूजनं तजीनेज स्वाधुंछे तेपी एओने किमिना
कुंडमां पडेला अने किमिना भक्षणमां तत्पर थएलाने जूवो.
॥ ब्रह्मोत्तरखंडमां ॥ प्राणनो त्याग अथवा माथानुं कापवुं
ए वेवानां सारां, पण भगवान् एवा त्रिलोचनने पूज्याविना
जमवुं ते सारुं नथी. ॥ ते प्रमाणे बृहज्जावाल उपनिषद् पण
कहेछे ॥ “दररोज शिवलिंगने पूज्याविना फल, अन्न अथवा बीजुं
काइ स्वाधुं नहीं ; कदि स्वाधतो वीर्यं स्वावावालो थाय, तेम

વેત્પૂયપોભવેત્રમાદેનૈકદાત્વનમ્ભ્યર્ચ્યમાંભુત્કામોજયિ
 ત્વાવાકેશાન્વાપયિત્વાગવ્યાન્યપિપૃચ્ચસંગૃહ્યોપોષ્યજ
 હેરુદ્રસ્થાનેવાજપેત્રિવારં શતરુદ્રિયમાદિત્યં પશ્યન્નમિ
 ધ્યાયન્સ્વકં કર્મતતોરૌદ્રંદેવમન્ત્રૌ માર્જનં કુર્યાત્તતોમો
 જયિત્વાબ્રાહ્મણામ્પૂતોભવતિઅન્યથાપરેતોયાતનામશ્નુ
 તે”ઈતિ॥તથાચોક્તં વાયવ્યસંહિતાયામ્ ॥૫૦॥અસંપૂજ્ય
 નમૂઝીત શિવં પ્રાણસ્ય સઙ્ચરાત્ ॥યદિ પાપેન મૂઝી
 તસ્વૈરં તસ્ય ન નિષ્કૃતિઃ ॥ પ્રમાદેન તુ ભુક્તં ચેત્તદુદ્ગી
 ર્યં પ્રયત્નતઃ॥સ્નાત્વા દ્વિગુણમભ્યર્ચ્ય દેવંદેવિ ! હ્યુપો
 ટી.જ પાણી નપીવું જો પીયેતો પરુ પીવાવાલો થાય,પ્રમાદે એક
 વસ્ત્ર મને(શીવ)નેનપૂજી જમે,અથવા જમાડેતો મુંઢન કરાવી
 પંચગવ્ય (ગાયનું મૂત્ર, છાળું, દુધ,દહી અને ઘીર્)નું પાન કરી
 ઉપવાસ કરી જલમાં અથવા શિવાલયમાં ઉપરન પોતાનું
 કર્મ વિચારતે સૂર્ય નેં જોતાં ત્રણ વાર રુદ્ર જપ જપવો તે
 પછી રુદ્ર સંબંધી દેવ મંત્રો વઢે માર્જન કરવું પછી બ્રાહ્મણોને
 જમાડી ને પવિત્ર થાયછે.તેમ ન કરેતો સુવા પછીતે યમના દંડ
 ને પામેછે.”॥ તે પ્રમાણે વાયવ્ય સંહીતામાં કહ્યુંછે ॥શરીરમાં
 પ્રાણ છે ત્યાંહાં સુધી શિવને પૂજ્યા વગર જમવું નહીં, જો
 પાપના યોગે જમેતો પોતાની મેલે તે પાપનું નિવારણ ન થાય.
 જો પ્રમાદે જમાણું હોયતો, તે અન્નનું પ્રયત્ન વઢે વમન કરી,
 નાહી, ઉપોષણ કરી, હે દેવી ! શિવનું વમણું અર્ચન કરી,

मू. ष्यच ॥ शिवस्यायुतमभ्यस्येद्ब्रह्मचर्यपुरःसरं ॥ शिवस्य
मन्त्रमिति शेषः ॥ परेद्युःशक्तितोदत्वा सुवर्णाद्यं शिवा
यच ॥ शिवभक्ताय वा कृत्वा महापूजां शुचिर्भवेत् ॥
कूर्मपुराणे ॥ नार्चयन्ति च ये रुद्रं शिवं त्रिदशवन्दि
तम् ॥ तेषां ज्ञानं तपो यज्ञो वृथा जीवितमेव च ॥ यो
मोहादथवा लोभादकृत्वा शिवपूजनम् ॥ भुङ्क्ते स याति
नरकानन्ते सूकरतां व्रजेत् * ॥ इत्यादि शिवपूजाऽकरणे
प्रत्यवायबाहुल्यश्रवणान्नित्यं काम्यं चेति सुस्थिताः क
थमेकस्योभयविधित्वमिति चेदुच्यते ॥ यथा ” ज्योति

टी. ब्रह्मचर्य युक्त शिव पंचाक्षरनो मंत्र दस हजार जपवो पछी बी
जे दीवसे शक्ति प्रमाणे कल्याण सारु शिव भक्तनें सुवर्ण वीगेरे
आपी, अथवा शिवनी महा पूजा करिने, पवित्र थायछे ॥ कूर्म
पुराणमां ॥ जे पुरुषो देवोये वंदेला रुद्र ए हेवा शिवने नथी
पूजता, तेओनुं ज्ञान, तप, यज्ञ, अने जीवितर, वृथा ज
समजवुं. जे पुरुष मोहयी, अथवा लोभयी, शिव पूजन
कर्याविना जमेछे ते नरकोने पामेछे. अने ते पछी भुंडना
अवतारने पामेछे. इत्यादि शिवपूजां न करवामां प्रत्यवाय य
णोसंभलायछे माटे शिवपूजन नित्य, (नकरवाथी दोषवालुं) अने
काम्य, (करवाथी फलवालुं) छे. एक पूजन ना बे विधि
केम हशे ? तो ते वीथे कहिये छिये. “जेम, स्वर्ग कामनावालो

म. षोमेन स्वर्गकामो यजेत तमेतं वेदानुवचनेन ब्राह्मणा
विविदिषन्ति यज्ञेन दानेन तपसा अनाशकेन ॥ इत्या
दिश्रुतिषु सकामनिष्कामानुष्ठितस्याग्निष्टोमादिकर्मणः
स्वर्गापवर्गहेतुत्वमस्तीति भावः ॥ ननु ॥ प० लिङ्गैस्तु कोटि
भिर्द्वैष्टैर्यत्कल्पजितैः स्तुतैः ॥ शालिग्रामशिलायास्तु ह्ये
केनापि च तद्भवेत् ॥ इत्यादिवचनानां कागतिरिति चेदुच्य
ते ॥ एक शालिग्रामपूजा कोटिलिङ्गार्चया समा ॥ इत्या
दिवाक्यस्य स्वार्थेन तात्पर्यं स्तावकत्वात् ॥ “सर्वथानिन्दा
नहि निन्दनीयं निन्दितुमर्हति किन्तु प्रकृतं स्तोतुमर्हति”

टी. ज्योतिष्ठो मे जेतुं यजन करेछे ते आ ईश्वरने ब्राह्मणो वेद
पाठ वढे, अने यज्ञे, दाने, तपे, अने अनशने (उपवासे) करी
जाणवानी इछा राखेछे” ॥ इत्यादि श्रुतिओमां सकाम, अने
निष्कामवडे अनुष्ठान करेलां अग्निष्टोम वीगेरे कर्मोनुं स्वर्ग
अने मोक्षना हेतुपणुंछे एम मतलबछे. हवे करोडो लिंगनां
दर्शन, पूजन, अने स्तवने करी, जे फल, ते फल, शालिग्राम
नी शिलाना एकवार पूजने थाय, इत्यादि वचनोनी शीगति?
ए शंका उपर कहिये छैये. ॥ एक शालिग्रामनी पूजा करोड
शिवलिंगनी पूजा बराबरछे इत्यादि वाक्योनुं पोताना अर्थ
मां तात्पर्य नथी केमके स्तुति भागछे माटे, “सर्व प्रकारे
निंदावाक्य निंदा करवा योग्य अर्थने निंदवाने योग्य नथी केम

इतिन्यायेन तद्वाक्यं लिङ्गपूजां न निन्दति किन्तु शालिग्रामपूजां स्तोति ॥ यथा ॥ प० ॥ तपस्विभ्योऽधिको योगी ज्ञानिभ्योऽपिमतोऽधिकः ॥ कर्मिभ्यश्चाधिको योगी तस्माद्योगी भवार्जुन ! ॥ इत्यत्र योगिनस्तत्त्वज्ञानाधिक्यमुक्तं तद्वदत्रापीति दिक् ॥

॥ अथ पूजाऽधिकारिणः ॥

निर्णयसिन्धौ विष्णुपुराणे ॥ प० ॥ ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रश्च पृथिवीपते ! ॥ स्वधर्मतत्परो विष्णुमाराधयति नान्यथा * ॥ अविभक्तानामपि पृथग्देवपूजा

टी. के. प्रस्तुतनुं स्तवन करवाने योग्यछे ॥ ए न्याय वहे ते (उपरनुं) वाक्य लिंगपूजाने निंदतुं नथी केमके शालिग्रामनी पूजाने स्तवेछे । जेम गीतामां । तपस्विओ थकी योगी अधिकछे, ने ज्ञानीओ थकी पण योगी अधिक माने लोछे, एम कर्मनिष्ठोथी पण योगी अधिकछे, माटे हे अर्जुन ! तुं योगी या ॥ ए ठेकाणे योगीनुं तत्त्वज्ञान थकी अधिकपणुं श्री कृष्णे कहं तेम आ ठेकाणे पण तेमज समजवुं. ॥

॥ हवे पूजाना अधिकारीनो निर्णय कहेछे ॥

निर्णयसिंधुमां विष्णु पुराणमां ॥ हे पृथिवीपति ! पोताना धर्ममां तत्पर ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य, अने शूद्र विष्णुने आराधे, ने स्वधर्महीन न आराधे ॥ विभाग पादया वगरना

मू. माह प्रयोगपारिजाते आश्वलायनः ॥ प० ॥ पृथगप्येक
पाकानां ब्रह्मयज्ञोद्विजातिनां ॥ अग्निहोत्रं सुरार्चार्चस
न्ध्यानित्यं भवेत्पृथक् ॥ तत्रैव विष्णुधर्मे ॥ शालिग्राम
शिलां वापिचक्राङ्कितशिलां तथा ॥ ब्राह्मणः पूजयेन्नि
त्यं क्षत्रियादिर्न पूजयेत् ॥ इदं स्पर्शसहितपूजाविषयं ॥
शूद्रो वाऽनुपनीतो वा स्त्रियो वा पतितोऽपि वा ॥ केशवं
वा शिवं वापि स्पृष्ट्वानरकमश्नुते ॥ ब्राह्मण्यपि हरं विष्णुं
न स्पृशेच्छ्रेय इच्छतीति सनाथा मृतनाथा वा तस्यानास्तीह

टी. = भाइ तेओने पण जुदी देव पूजा प्रयोग पारी जातमां
आश्वलायन कहंछे ॥ जुदारही एक पाके जमनारा ब्राह्मणोये
ब्रह्मयज्ञ, अग्निहोत्र, देवार्चन, अने संध्या, कायम जुदां
जुदां करवां ॥ तेहेमांज विष्णुं धर्ममां ॥ शालिग्रामनी
शिलानुं, तेमज चक्रना चिन्हवालीं शिलानुं, ब्राह्मणे नित्य पूजन
करवुं ने क्षत्रिय विगेरेये न करवुं, आ क्षत्रिय विगेरेने पूजा नि
षेधनुं वाक्य स्पर्श सहित पूजामां समजवुं, गूद्र, जनोइ दीधा
वगरनो, स्त्रीयो, अने पतित (पातकी) विष्णुंनो अथवा शिवनो
स्पर्श करेतो नरकने पामेछे. कल्याणनी इच्छा राखना
री पतिवाली, अथवा पति वगरनी, ब्राह्मणनी स्त्री पण
विष्णुं अथवा शिवने अडके नही. कारण के आ बाबतमां
तेनी शुद्धि नथी. हे राजा स्त्रीओने, जनोइ दीधा वगरना

मू. निष्कृतिः ॥ स्त्रीणामनुपनीतानां श्रुद्वाणा च जनेश्वर!
स्पर्शने नाधिकारोऽस्ति विष्णोर्वाशङ्करस्यचाइति
स्कान्दात् ॥ स्पर्शरहिता तु तयोर्भवत्येव ॥ शालिग्रामं
नस्पृशेत्तुहीनवर्णोवसुन्धरे ! ॥ स्त्रीशूद्र करसंस्पर्शोवज्र
स्पर्शाधिकोमतः ॥ मोहाद्यः संस्पृशेच्छूद्रोयोषिद्वापि
कदाचन ॥ स्वपते नरके घोरे यावदाभूतसंभवम् ॥ यदि
भक्तिर्भवेत्तस्य स्त्रीणां वापि वसुन्धरे ! ॥ दूरादेवास्पृश
न्पूजां कारयेत्सुसमाहितः ॥ इति वाराहोक्तेः ॥ शालिग्राम
शिलामात्रे निर्वन्धोनप्रतिमादौ ॥ सर्ववर्णैस्तु संपूज्याः

टी. ने, अने शुद्रोने, विष्णुनो, तेमज शंकरनो, स्पर्श करवामां
अधिकार नथी, एम स्कंद पुराणमां कह्युंछे. माटे तेओने स्पर्श
रहित शिव, अने विष्णुनी पूजानो अधिकार छेज. हे पृथि
वी! हीन वर्णतो शालिग्रामने न अडके. सबवजे स्त्री, अने शूद्रना
करनो स्पर्श वज्रना स्पर्शथी अधिक मानेलोछे. जे शुद्र,
अथवा स्त्री, कोइ वखत पण मोहयकी संस्पर्श करेतो घोर
नरकमां ज्याहां सुधी आ जगतनो लय थाय त्याहां सुधी
सुवेछे. हे पृथिवी ! कवी शूद्र, अथवा स्त्रीयोने, भक्ति होयतो
दूरयकीज स्पर्श कर्या वगर एक चित्त थइ पूजा करवी एम
वाराह पुराणमां कह्युंछे. ॥ आ आग्रह शालिग्रामनी फक्त
शिलामां समजवो नेमुर्तिमानं समजवो. केमके सर्व वर्णोए सर्व

मू. सुधीभिर्विश्वस्यपञ्चायतनपूजनमवश्यं कर्तव्यम् ॥

॥ पञ्चायतनाऽलामेपूजाविधिः ॥

एतेपामलाभे ॥ प० ॥ अप्समौहदयेसूर्यस्थण्डिले प्र
तिमासुच । शालिग्रामेच चक्राङ्कपटेषुद्रासुदेवताः॥नि

त्यंसन्तिहिरण्येचब्राह्मणेपुचगोपुच॥इतिस्मृत्यर्थसारे

पूजनं तुषोडशभि रुपचारैः पञ्चभिर्वोपचारै

र्भस्मरुद्राक्षधारणपूर्वकं कार्यम्॥तदुक्तंलङ्के॥ प०॥विना

भस्मत्रिपुण्ड्रेण विना रुद्राक्षमालया॥पूजितोऽपिमहा

टी. नथी लखता माटे समजु जनोए विश्वास लावी पंचा
यतन देवनु पूजन अवश्य करवुं जोडए.

॥ पंचायतनदेवोनाअभावमां पूजानो विधि ॥

पंचायतन देवो पूजामां न मळेसो जलमां, अग्निमां,हृदयमां,
सूर्यमां, स्थण्डिल (ष्टवी) मां, मुर्तियोनां, चक्रांकित शालिग्रा

ममां, सारा वल्गमां चितरेली मुर्तियोमां, मुद्रा (छापेली प्र

तिमाओ)मां, सुवर्णमां, ब्राह्मणोमां, अने गायोमां हमेशां देवो

रहेछे.माटे तेमां देवोनी भावना करी पूजन करवुं, एम स्मृत्यर्थ

सार नामना ग्रंथमां कहुंछे. तेमां अग्निनुं वाहार पूजन करवुं.

पूजनतो सोल अथवा पांच उपचार वडे भस्म अने रुद्राक्षना

धारण पुरःसर करवुं.॥ते लिंग पुराणमां कहुंछे ॥ भस्मना त्रिपुं

ड वगर तेमज रुद्राक्षनी माला वगर, पूजेला माहादेव पण ते

મૂ. દવાનં તસ્ય ફલદોભવેત્ * ઇતિ ॥

॥ અયં રુદ્રાક્ષધારણવિધિઃ ॥

રુદ્રાક્ષાણાંધારણસ્થાનાનિ સંખ્યાશ્ચોકાબ્રહ્મોત્તરસ્વષ્ઠે
પ૦ ॥ અભાવેતુસહસ્ત્રસ્યવાહોઃ ષોડશષોડશ ॥ એકં શિ
સ્વાયાં કરયોર્દ્વાદશ દ્વાદશૈવહિ ॥ દ્વાત્રિંશત્કણ્ઠદેશેતુ
ચત્વારિંશચમસ્તકે । એકૈકંકર્ણયોઃષટ્ષટ્વક્ષસ્યષ્ટોત્તરં
શતં ॥ યોધારયતિરુદ્રાક્ષાન્નુદ્રવત્સોઽપિયુજ્યતે ॥ તથા
સ્કાન્દેઓઙ્કારમહાત્મ્યે ॥ રુદ્રાક્ષાણાં સહસ્ત્રાંહિમુમુક્ષુ
ધારયેત્સદા । તદભાવેશતંવાપિદશૈકમથાપિવા ॥ *

ટી. ને ફલ દેનારા થતા નથી.

॥ હવે રુદ્રાક્ષ ધારણ કરવાનો વિધિ કેહેછે ॥

તે રુદ્રાક્ષ ધારણનાં ઠેકાણાં અને તેની સંખ્યા બ્રહ્મોત્તર
સ્વંદમાં કહેલછે ॥ હજાર રુદ્રાક્ષ ધારણ કરવાના અભાવે વે
વાહુયે સોલ સોલ ૩૨ એક ૧ શિસ્વામાં બે કાંઠામાં બાર બાર
૨૪ ગલામાં વત્રીસ ૩૨ માથા ઉપર ચાલીસ ૪૦ એક એક
કાનમાં છઠ્ઠ ૧૨ અને હૃદયમાં ૧૦૮ એ રીતે કુલ રુદ્રાક્ષો
૨૪૯ જે ધારણ કરે તે પણ હજાર રુદ્રાક્ષ ધારણ
વાલાની સમાન રૂઢ (શીવ) શરણે ગણાયછે. તેમજ મુમુક્ષુ
(મોક્ષની ઇચ્છા વાળો) હમેશાં હજાર રુદ્રાક્ષ ધારણ કરે અને
તેનો અભાવ હોયતો સો અથવા વંશગલામાં પેહેરે અથવા એક
જનોડાં રાખે. એમ સ્કંદપુરાણમાં ઓંકાર માહાત્મ્યમાં કહ્યુંછે.

॥ अथ रुद्रनिर्णयः

तत्राऽभिषेकेयाजुषभिन्नैः सर्वैस्तैत्तरीयशाखोक्त एवरुद्रो
ग्राह्य इति भट्टैरुक्तम् ॥ प्रयोगदीपेऽप्येवम् ॥ परंपरात्रा
सताध्वर्यवशाखीय एव रुद्रोग्राह्य इति रुद्रकल्पद्रुमे ॥
स्वशाखारुद्राऽऽग्रहिभोरुद्रकल्पद्रुमोऽवलोकनीयः ॥
अशक्तेन त्वभिषेकनैवेद्यनमस्काराख्यैस्त्रिभिरुपचारैर
त्यशक्तेन भावपुरः सरं पुष्पक्षेपरूपैकोपचारेण वापि
पूजनमवश्यं कार्यम् ॥

॥ अथ गंधः ॥

पूजायां ॥ प० ॥ कर्पूरं चन्दनं दर्प्यं कुङ्कुमं च समां

॥ हवे रुद्र (रुद्री) नो निर्णयकहेछे ॥

ते पूजामां अभिषेकमां यजुः शाखा विनाना सर्वो ए तैत्तिरीय
शाखामां कहेलोज रुद्र ग्रहण करवो. एम नारायणभट्टे कहेलुंछे ॥
प्रयोगदीपमां पण एमजछे ॥ कुल परंपराथी चालतुं आवेलुं
जे शाखानु अध्वर्यु करता होयते शाखानो रुद्र ग्रहण करवो
एम रुद्रकल्पद्रुममां कह्युंछे ॥ पोतानी शाखाना रुद्रना आग्रह
राखनाराओ ए रुद्रकल्पद्रुम जोवो ॥ अशक्तेतो अभिषेक, नैवेद्य,
अने नमस्कार, नामना त्रण उपचारो ए अने तेथी अति अशक्ते
भावयुक्त पुष्पांजलिना एक उपचारेपण पूजन अवश्य करवुं ॥

॥ हवे गंध (टीलु) नो विधि कहेछे ॥

पूजामां कर्पूर, चंदन, कस्तुरी, अने केसर, एटलां सरखे भागे

મૂ. શકમ્ ॥ સર્વગન્ધમિતિ પ્રોકં સમસ્તસુરભૂષણમ્ * ॥
 દર્પ્યં કસ્તૂરિકા ॥ કુદ્દુમં કેસરં ॥ ઇતિ ગદ્યઃ ॥

॥ અથપુષ્પાણિ ॥

જાતિમહ્લિકાકરવીરા ડશોકોત્પલ ચમ્પકવકુલબિલ્વ
 શમી કુશાઃ ॥ એતાનિ સર્વ દેવાનાં વિહિતાનિ પુષ્પાણિ
 ચાર્પણીયાનિ ॥ તથાપિ શિવાય બિલ્વપત્રં વિષ્ણુવે તુલ
 સી ચાવશ્યમર્પણીયા ॥ તદુક્તં ધર્માબ્ધૌ ॥ ૫૦ મણિ
 મુકાપ્રવાલૈશ્વરત્નૈરપ્યર્ચનં કૃતં ॥ ન ગૃહ્ણામિ વિના
 દેવિ ! બિલ્વપત્રૈર્વરણને ! ॥ નારદીયે ॥ સર્વેભ્યશ્ચેવપ
 ત્રેભ્યોબિલ્વપત્રં વિશિષ્યતે ॥ દિનેદિને તુદાતવ્યં શોધ
 ટી. લેવા તેને સર્વગંધ કહેલછે. ને તે સમસ્ત દેવનુ ભૂષણછે ॥

॥ હવે દેવને પ્રિય પુષ્પો કહેછે ॥

જાદ, મોગરો, કરેણ, આસોપાલવ, કમલ, ચંપો, વકુલ,
 (બોરસરી) વીલી, શમી, અને દર્ભો, એટલાં સર્વ દેવોને કહેલાં
 પુષ્પો અર્પણ કરવાં ॥ તોપણ શિવને બિલીપત્ર, અને વિષ્ણુને
 તુલસી, અવશ્ય અર્પણ કરવી ॥ તે ધર્મ સિંધુમાં કહ્યાંછે. ॥
 હે શ્રેષ્ઠ સુખવાલી પાર્વતી ! મણિ, મોતી, પરવાલા અને
 રત્નોપકરીને પણ કરેલુ પૂજન બિલ્વપત્રો વિના હું (શિવ)
 ગ્રહણ કરતો નથી ॥ નારદપુરાણમાં ॥ સર્વપત્રોયકી બિલીનુંપ
 ત્ર વિશેષછે માટે વારંવાર ઘોડને દરરોજ ચઢવવાં. સાત

यित्वा पुनः पुनः ॥ सप्तरात्रमतिक्रम्य निर्माल्यत्वं प्रपद्येते ॥ पादौ ॥ चूर्णीकृतान्यपि प्राज्ञा विल्वपत्राणि वैदिकाः ॥ सम्पाद्य पूजयेत्त्वीशं नवाऽलाम्बे विचक्षणाः * ॥ श्रुष्कपर्युषिताऽलाम्बेऽर्पितान्यपि प्राज्ञाणि ॥ तदुक्तं स्कान्दे ॥ प० ॥ अर्पितान्यपि विल्वानि प्रक्षाल्य च पुनः पुनः ॥ शङ्करायाऽर्पणीयानि न नवानि यदि कश्चित् ॥ खण्डितं विल्वपत्रं च यादृशं तादृशं शिवे ! ॥ प्रत्यहं नियमेनेति प्राहुर्जावालशाखिनः ॥ इदं ह्यखण्डिताद्यभावे वेदितव्यम् ॥ अच्छिद्रैश्च नवैः शुद्धैः संवृतैः पुरतस्त्रितैः ॥ वामपत्रे स्थितो ब्रह्मा पद्मनाभश्च दक्षिणे ॥ मध्य

रात्रि गया पत्नी विलीपत्र निर्माल्यपणाने पामेछे, ॥ पद्मपुराणमां ॥ बुद्धिशाली अने विचक्षण एहेवा वैदिको नवा विलीपत्रना अभावे भुको करेलां पण विलीपत्रो संपादन करी, शिवने पूजेछे, मुकां अने पर्युषित (एकरातवीतेलां) नो अलाम्बहोय त्यारे चढावेलां पण गृहण करवां, ॥ ते स्कंदपुराणमां कह्युंछे ॥ कोइ चखत नवां नमलेतो अपेलां विलीपत्रो धोइने वारंवार शंकरने चढाववां ॥ हे पार्वती ! खंडित अने जेवुं होय तेवुं हमेशा अवश्य करी अर्पण करवुं, एम जावाल शाखावाला कहेछे, आ वाक्य अखंडित विगेरेना अभावेज जाणवुं ॥ अछिद्र, नवां, शुद्ध, अने अग्रभागमां प्रणपत्रो वदे

પત્રે સ્થિતોરુદ્રઃ સામ્બઃ સંસારમોચકઃ ॥ ઇષ્ટભાગે સ્થિ-
 તાઃ પ્રજ્ઞા હ્યમહાનાં નિષેધકાઃ ॥ ઇન્દ્રાદયોલોકપાલા
 ઇન્દ્રાગ્રે પરિકીર્તિતાઃ ॥ પૂર્વભાગે ઽમૃતં ન્યસ્તં દેવૈર્બ્રહ્મા-
 દિભિઃ પુરા । અતો વૈ પૂર્વભાગે ન પૂજયે દ્વિરિજાપતિમ્ ॥
 વારાહે ॥ પુષ્પં ચાધો મુખં નેષ્ટં તુલસીવિલ્વવર્જિતમ્ ॥
 તસ્માન્નાધો મુખં દેયં વિલ્વપત્રનુશઙ્કરે ॥ ઇતિ ॥ ધર્મા-
 બ્ધૌ ॥ તુલસી વિષ્ણોરતિપ્રીયેતિ ચ ॥
 ॥ અથ વિલ્વપત્રછેદને નિષિદ્ધાદિનાન્યાહ લૈઙ્ગે ॥
 અમારિકાસુ સંક્રાન્તાવષ્ટમ્યામિન્દુવાસરે ॥ વિલ્વપત્ર-
 જોડાણેલાં બિલીપત્રોણ પૂજન કરવું નેતેના ઢાબીમેરના પત્રમાં
 બ્રહ્મા, અને જમણામાં વિષ્ણુ, વચલાપત્રમાં સંસારથી મુકાવના-
 ર (મોક્ષ આપનારા) અંવિકાસહીત રુદ્ર રહેલાછે; અને ઇષ્ટ-
 ભાગમાં અમહાના નિષેધકરનારા ગણો રહ્યાછે. હીંટના પાસે
 ના ભાગમાં રચ્યાતિ પામેલા ઇન્દ્રાદિલોકપાલો રહ્યાછે. પેહેલાં
 બ્રહ્મા વિગેરે દેવોણ પૂર્વ (ચત્તા) ભાગમાં અમૃત મુકયુંછે એકાર-
 ણમાટે પૂર્વભાગવડે ગિરિજાપતિને પૂજવા ॥ વારાહપુરાણમાં ॥
 તુલસી અને બિલી શિવાય પુષ્પ ડંધામોહ્યે ચઢાવવું નિષેધછે
 માટે શંકરરૂપર બિલીપત્ર ડંધામોહ્યે ચઢાવવું ॥ ધર્મસિંધુમાં ॥
 તુલસી વિષ્ણુને અત્યંત પ્રિયછે.
 ॥ બિલીપત્રતોડવામાં નિષેધાદિવસોર્લિંગપુરાણમાં કેહેછે.
 અમાંસ, રિક્તા (ચોર્ય નોમં ચૌવશં) તિયિ, બારેસક્રાંતિના

मू. नचच्छिन्धाच्छिन्धाञ्चनरकं ब्रजेदिति ॥

टी. पुण्यकाल, * आठमं, अने सोमवार एटला दिवसे बिल्वा पत्र तोडवुं नही, अने तोडेतो ते नरकने पामेछे.

* मेष अने तूळ संक्रांतिनी पेहेलां तथा पछी पंजर अथवा दस घडी सुधी पुण्यकाल तेम मृष, कर्क, सिंह, मृश्मक अने कुंमनी पेहेलां अनुक्रमे १६-१०-१६ १६-१६-घडी सुधी, ने मिथुन, कन्या, धन, मकर अने मीननी पछीनीं अनुक्रमे १६-१६-१६-४०-१६ घडी सुधी पुण्यकाल.

वे घडीयी मांडी जेमजेम ओठो दिवस शेष होय ने ते बसते मिथुन, कन्या, धन, मकर, अने मीन संक्रांति बेसेतो तेनी उपर प्रमाणे जेटली घडी पछी पुण्यकाल छ-लिओळे तेने बदळे तेटली घडी पेहेलां पुण्यकाल समजवो.

सवारमां वे घडीयी मांडी जेम जेम ओछा बसतमां मृष, कर्क, सिंह, मृश्मक, अने कुंम संक्रांति बेसेतो उपर प्रमाणे तेनी जेटली घडी पेहेलां पुण्यकाल लप्प्योछे तेने बदळे तेटली घडी पछीनी सुधी पुण्यकाल समजवो.

राते मध्य राशि पेहेलां मकर तथा कर्क विनागी कोइपण संक्रांति बेसेतो आगला दिवसना बपोर पछीनो माग पुण्यकाल ने मध्यरात्रि पछी उपर मुजब संक्रांति बेसेतो विना दिवसना बपोर सुधी ने बराबर बरधी राते (रात्रिना आठमा मुहूर्तमां) संक्रांति उपर प्रमाणे बेसेतो आगला दिवसना बपोर पछी अने पाछला दिवसना बपोर सुधी पुण्यकाल समजवो.

रात्रे त्रण घडी रात गया पछी-या मागमां मकर संक्रांति बेसेतो पाछलो दिवस पुण्यकाल, नेसूर्प अस्त थया पछी त्रण घडी सुधीमां बेसेतो आगलो दिवस पुण्यकाल रात्रिना कर्क संक्रांति बेसेतो आगला दिवसे, ने सूर्योदयनी पेहेलां त्रण घडीना प्रातःकालमां बेसेतो आवता दिवसे पुण्यकाल समजवो.

बाटे संक्रांतिनी आगछी थया पाछली सोळसोळ घडी पुण्यकाल गणावळे एहेन-मावळे पण ते साधारणछे.

॥ અથતુલસ્યાઃ ॥

મૂ.વૈધૃતૌચવ્યતીપાતે ભૌમભાર્ગવભાનુષુ ॥ પર્વદ્વયેચ સં
ક્રાન્તૌ દ્વાદશ્યાં સૂતકદ્વયે । તુલસીં યે વિચિન્વન્તિ તે
છિન્દન્તિ હરેઃ શિરઃ ॥ નૈવછિન્ધ્યાદ્રવૌ દૂર્વાં તુલસીં નિ
શિસન્ધ્યયોરિતિ. * ॥

॥ અથ પુષ્પાદ્યર્પણવિધિઃ ॥

પુષ્પપત્રાદિકં સ્વામિમુખમુત્તાનમર્પયેત્ ॥ પ૦ ॥ પત્રં પુષ્પં
ફલં ચૈવયથોત્પન્નં તથાઽર્પયેદિત્ * ॥ ઇતિવચનાત્ ॥ વિ
લ્વપત્રં તુસ્વામિમુખાગ્રં ન્યુક્તમર્પયેત્ ॥ સુવર્ણપત્રપુષ્પા

॥ હવે તુલસી ગ્રહણકરવાના નિષેધ દિવસો કહેછે ॥

વૈધૃતિ, વ્યતિપાત, ભૌમ, શુક્ર, અને રવિવાર, અમાસ, પુનમ, ચારે
સંક્રાંતિના (૬. ૭૧ સુજબ) પુણ્યકાલો, વારણ, અને જન્મ તથા
મૃત્યુ સૂતક, ઇટલા દિવસોમાં જ તુલસી તોડે તે વિષ્ણુનું મા
થું કાપેછે. વલી દૂર્વા (ધ્રો) રવિવારે અને તુલસી રાત્રિમાં
તથા બે સંધિ (સૂર્યના ઉદય તથા અસ્ત વચ્ચે) નજ તોડવી.

॥ હવે પુષ્પ તથા બીલીચઢાવવાનિરીત કહેછે ॥

પુષ્પ અને પત્રો વિગેરે (બિલી અને તુલસી સીવાય) પોતાના
સામા મુલ્કે ચર્તાં અર્પણ કરવાં ॥ પત્ર, પુષ્પ, અને ફલ, જેમ ઉગે
તેમ ચઢાવવાં એ પ્રમાણે વચન છે. માટે ॥ બિલીપત્રતો પોતાની
સામું અગ્ર રાંચી ડંધું ચઢાવવું ॥ સોનાનાં પત્ર, અને પુષ્પ, નિ

द्योजातमिति शिरसि शिखायां च ॥ 'उंसद्योजातंप्रपद्या
 मिसद्योजातायवैनमोनमः । भवेभवेनातिभवेभवस्वमांभ
 वोद्भवायनमः' ॥ वामदेवायेति कर्णयोः । 'उंवामदेवायन
 मोज्येष्टायनमः श्रेष्ठायनमोरुद्रायनमः कालायनमः कल
 विकरणायनमोबलविकरणायनमोबलायनमो बलप्रमथ
 नायनमः सर्वभूतदमनायनमीमनोन्मनायनमः' ॥ अ
 घोरेभ्य इति कण्ठे ॥ 'उअघोरेभ्योयघोरेभ्योघोरघोरतरे
 भ्यः ॥ सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्योनमस्ते अस्तुरुद्ररूपेभ्यः' ॥
 तत्पुरुषायेति हृदये ॥ 'उतत्पुरुषायविद्महेमहादेवायधी
 मही । तन्नोरुद्रः प्रचोदयात्' ॥ ईशान इति करयोर्बाह्वो
 श्व । 'उईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधि
 पतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवोमे अस्तु सदाशिवोम्' ॥ इ
 ति धृत्वा ॥ चला र्चायां देवोपरितो निर्माल्यमपसार्य

टी. पासेनी आंगलीवहे रुद्राक्षनो स्पर्शकरतां तेनुं अभिमंत्रणक
 रीधारणं करवा ॥ "उंसद्योजातं नमः" ॥ एमंत्रे मुस्तके अने
 तेजमंत्रे शिखायां ॥ "उंवामदेवनमः" ॥ एमंत्रे वेकानोमां ॥
 'उअघोरे' ॥ पेभ्यः' ॥ एमंत्रे कंठमां ॥ "उतत्पुरुषात्" ॥ एमंत्रे
 हृदयमां एटले ते जगोये स्पर्श थाय तेम पेहेरवा ॥ "ईशां शि
 वोम्" ॥ एमंत्रे बेहायने कांडे, अने बाहुये ॥ एरीते रुद्राक्षधारण
 करी चलित देवनी पूजामां देवनाः उपरधी निर्माल्य काहाडी

मू. स्ववामेजलकलशं शङ्खं च संस्थाप्य स्वदक्षिणतो घण्टां
पूजासामग्रीं च संस्थाप्य स्ववामे घृतदीपं दक्षिणे तैलदी-
पं च निधाय स्वपुरतः पूजापात्रं निधाय पवित्रपाणिर्वि-
धिवदाचम्य प्राणानायम्य गणेशादिदेवान् प्रणमेत् ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीअम्बिकायै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो
नमः ॥ श्रीइष्टदेवताभ्यो नमः ॥ ॐ श्रीलक्ष्मीनारायणा-
भ्यां नमः ॥ श्रीकुलदेवतायै नमः ॥ सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो
नमः ॥ ॐ सुमुखश्चैकदन्तश्च कपिलोगजकर्णकः ॥ लम्बो-
दरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥ १ ॥ धूषकेतुर्गणा-
ध्यक्षो भालचन्द्रो गजाननः ॥ द्वादशैतानि नामानि यः
पठेच्छृणुयादपि ॥ २ ॥ विद्याऽऽरम्भे विवाहे च प्रवेशे नि-
र्गमे तथा ॥ सङ्ग्रामे सङ्कटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥
३ ॥ शुक्लाम्बरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ॥ प्रसन्नवद-
नं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ ४ ॥ अर्भाप्सितार्थसिद्ध्य-

टी. नाखी पोताना डाबे पदखेजलनो कळश अने शंखने मुकी, पो-
ताना जमणे पदखे घंटा अने पूजा सामग्रीनुं स्थापन करी, पो-
तानि डाबी तरफ घीहनो अने जमणी तरफ तेलनो दीवो मुकी,
पोतानी पासे पूजापात्र मुकी हाथमां दर्भनु पवित्रुं पेहेरी, वि-
धिवत् आचमन अने प्राणायाम करी गणेशादि देवोंने प्रणाम
करवा. *

* * * * *
 मू. र्थपूजितोयःसुराऽसुरैः॥सर्वविघ्नच्छिदेतस्मैगणाऽधि
 पतयेनमः॥५॥वक्रतुण्ड ! महाकाय ! सूर्यकोटिसमप्रभ !
 ॥ अविघ्नं कुरु मे देव ! सर्वकार्येषु सर्वदा ॥ ६ ॥ वागीशा
 द्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ॥ यं नत्वा कृतकृत्याः
 स्युस्तं नमामि गजाननम् ॥ ७ ॥ गणाऽधिपं नमस्कृत्य
 नमस्कृत्य पितामहम् ॥ विष्णुं रुद्रं श्रियं देवीं वन्दे भक्त्या
 सरस्वतीम् ॥ ८ ॥ स्थानं क्षेत्रं नमस्कृत्य दिननाथं निशाक
 रम् ॥ धरणीगर्भसम्भूतं शशिपुत्रं बृहस्पतिम् ॥ ९ ॥ दै
 त्याचार्यं नमस्कृत्य सूर्यपुत्रं शनैश्चरम् ॥ राहुं केतुं नम
 स्कृत्य कर्माऽऽरम्भे विशेषतः ॥ १० ॥ शक्रादिदेवताः
 सर्वाऋषीश्चैव तपोधनान् ॥ गर्गं मुनिं नमस्कृत्य नार
 दं पर्वतं तथा ॥ ११ ॥ वसिष्ठं मुनिशार्दूलं विश्वामित्रं
 च गोभिलम् ॥ व्यासं कण्वं हृषीकेशं देवलं गौतमं
 कृपम् ॥ १२ ॥ अगस्त्यं च पुलस्त्यं च दक्षमित्रं प
 राशरम् ॥ भारद्वाजं च माण्डव्यं याज्ञवल्क्यं च गाल
 वम् ॥ १३ ॥ अन्ये विप्रास्तपोयुका वेदशास्त्रविचक्ष
 णाः ॥ तान्सर्वान्प्रणिपत्याऽऽहमेतत्कर्म समारभे ॥
 १४ ॥ पीताऽम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ॥
 प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ १५ ॥ अग्रतः
 * * * * *

म. श्रीनृसिंहश्चष्टतोदेवकीसुतः ॥ उभयोः पार्श्वयोर्दे-
वौ भ्रातरौ रामलक्ष्मणौ ॥ १६ ॥ लाभस्तेषां जयस्तेषां
कुतस्तेषां पराजयः ॥ येषामिन्दीवरश्यामोद्दयस्थो-
जनादर्दनः ॥ १७ ॥ तदेवलङ्गं सुदिनं तदेव ताराबलं
चन्द्रबलं तदेव ॥ विद्याबलं देवबलं तदेव लक्ष्मीपते !
तेऽङ्घ्रियुगं स्मरामि ॥ १८ ॥ यत्र योगेश्वरः कृष्णो यत्र
पार्थो धनुर्धरः ॥ तत्र श्रीर्विजयो भूतिर्ध्रुवानीतिर्मतिर्मम
॥ १९ ॥ सर्वेष्वारम्भकार्येषु त्रयस्त्रिभुवनेश्वराः ॥ देवा-
दिशन्तुनः सिद्धिं ब्रह्मेशानजनादर्दनाः ॥ २० ॥ सर्वम-
ङ्गलमाङ्गल्ये ! शिवे ! सर्वार्थसाधिके ! ॥ शरण्ये ! त्र्य-
म्बके ! गौरि ! नारायणि ! नमोऽस्तुते ॥ २१ ॥ इति श्लोका-
न्पठित्वा दक्षिणहस्ते सकुशयवकुसुमं जलमादय सकु-
ल्पंकुर्यात् ॥ * ॥ उद्ग्रहं पृथिव्यां जम्बूपद्वीपे भारते वर्षे
आर्यावर्तान्तर्गतब्रह्मावर्ते कदेशे श्रीसौराष्ट्रमण्डले कुमा-
रिकाक्षेत्रे कुमारिकाक्षेत्रान्तर्वर्तिनि श्रीमद्विष्णुप्रजाप-
तिक्षेत्रे अस्मिन् श्रीगृहमण्डपायतने देवब्राह्मणानां
सन्निधौ एवं गुणविशिष्टे पुण्ये देशे काले च अद्य श्री

टी. १ ए प्रमाणे श्लोको भणानि जमणा हाथमां दर्भ,
यव, अने पुष्प सहित जल लेइने संकल्प करवो ते. *

મ. બ્રહ્મણોદ્વિતીયે પરાર્દે ચેતવારાહકલ્પે વૈવસ્વતમન્વ
 ન્તરે અષ્ટાવિંશતિતમસ્ય કલિયુગસ્ય પ્રથમચરણે શ્રીમ
 દ્વિષ્ણોર્વૌદ્વાવતારે ઽદઃ સંવત્સરે * અદઃઋતૌ * અદોમા
 સેઅદઃપક્ષે ઽદસ્તિથૌ અદોવાસરે * અદોનક્ષત્રે ઽ
 દોયોગે ઽદઃકરણે ઽદોરાશિસ્થિતે ચન્દ્રે * અદોરાશિ
 સ્થિતે સવિતરિ * અદોરાશિસ્થિતે દેવગુરૌ * શેષેષુ.

ટી. ૧ આ જગોયે પ્રભવાદિ સાઠ સંવત્સરોમાંથી પંચાંગમાં
 વિક્રમનો જે સંવત્સર હોય તેનું નામ લઈ 'સંવત્સરે' એમ કેહેવું.
 અને તે સંવત્સર દર વર્ષે અસાદ સુદ ૧ મેથી વદલાયછે *

૨ આ જગોયે ચૈત્ર અને વૈશાખમાં વસંત, જ્યેષ્ઠ અને આ
 શાઢમાં ગ્રીષ્મ, શ્રાવણ અને ભાદ્રપદમાં વર્ષા, આશ્વિન અને
 કાર્તિકમાં શરદ, માર્ગશીર્ષ અને પૌષમાં હેમંત, માઘ અને
 ફાલ્ગુનમાં શિશિર કહી "ઋતૌ" એમ કેહેવું. *

૩ આજગોયે માસ, પક્ષ, તિથિ, અને વાર પત્ર ૨૦ તા ટી
 પ્પણમાં લઘ્યા પ્રમાણે કેહેવું *

૪ આજગોએ નક્ષત્ર, યોગ, કરણ, અને ચંદ્ર છાપેલા પં
 ચાંગ પ્રમાણે કહી અનુક્રમે " નક્ષત્રે, યોગે, કરણે, રાશિસ્થિ
 તે ચંદ્રે, " એમ કેહેવું *

૫ આજગોએ જે માસમાં જે સંક્રાંતિ હોય તે કહી " રાશિ
 સ્થિતે સવિતરિ " એમ કેહેવું *

૬ ચાલંતા પશ્વવાહીયાની કુંડલીમાં જે આંકે ગુરુ હોય

मू. ग्रहेषु यथास्थानस्थितेषु सत्सु एवं गणविशिष्टेषु
पुण्ये काले देशे च ॥ अशक्तः । 'गणेशादिभ्योनमः' । इति
नत्वा 'अत्रायमासे पक्षे तिथौ वासरे' । इतिवोक्त्वा ॥ श्री
शिवप्रीतये नित्यविधिरूपां श्रीविष्णुसूर्यविनायकशक्ति
परिवृतश्रीशिवपूजां करिष्ये ॥ इति सङ्कल्प्य ॥ " क
लशस्य मुखे विष्णुग्रीवायांतुमहेश्वरः ॥ मूले त्वस्य स्थि
तो ब्रह्मा मध्ये मातृगणास्तथा ॥ १ ॥ कुक्षौ तु सागराः
सप्तसप्तद्वीपाचमेदिनी ॥ अर्जुनी गोमती चैव चन्द्रभा
गा सरस्वती ॥ २ ॥ कावेरी कृष्णवीणा च गङ्गा चैव महा
नदी ॥ तापी गोदावरी चैव माहेन्द्री नर्मदा तथा
॥ ३ ॥ नदाश्च विविधा जाता नद्यः सर्वास्तर्थाऽपराः ॥ ए
ष्यिव्यायानि तीर्थानि कलशस्थानितानि वै ॥ ४ ॥ शान्तिः
पुष्टिश्च गायत्री सावित्री कलशस्थिता ॥ रुग्वेदस्तु य
यजुर्वेदः सामवेदस्त्वथर्वणः ॥ ५ ॥ अङ्गैश्च सहिता ह्ये
ते कलशान्तु समाश्रिताः ॥ सर्वसमुद्राः सरितः सरांसि च
ते टलामी राशिनं नाम लङ् "राशिस्थिते देवगुरौ" एम केहेवुं
१ अशक्तहोय तो ॥ "गणेशादिभ्योनमः" ॥ एम नमी "अत्रा
य" एम कही " मासे, पक्षे, तिथौ, अने वासरे, " एम जेम
हाय तेम कही " श्री शिव प्रीतये नित्य० करिष्ये " एरीते
संकल्प करी " कलशस्य मुखे विष्णुग्री० दुरितक्षयकार."

जलानिच ॥ ६ ॥ आयान्तु देवपूजार्थं दुरितक्षयकारकाः ॥
 एभिर्मन्त्रैः कलशे तीर्थान्यावाह्य ॥ तत्त्वायामीति श्रुतः
 शेषो वरुणस्त्रिष्टुप् ॥ कलशे वरुणाऽऽवाहने विनियोगः ॥
 'उत तत्त्वायामि ब्रह्मणा वंदमानस्तदाशास्ते यजमानो हवि-
 र्भिः' ॥ अहेळमानो वरुणे हवो ध्युरुशं समान आयुः प्रमो-
 षीः ॥ १ ॥ 'वरुणमावाहयामि' ॥ अशक्तः ॥ प० ॥ 'ब्रह्मा-
 ण्डोदरि! तीर्थानि करैस्सृष्टानि ते रवेः ॥ तेन सत्येन मे दे-
 वतार्थं देहि दिवाकर !' ॥ इति तीर्थान्यावाह्य ॥ 'उँ वरुण-
 मावाहयामि' ॥ इति वाऽऽवाह्य ॥ 'उँ वरुणाय नमः
 ॥ सकलपूजार्थं गन्धपुष्पे समर्पयामि' ॥ एवं वरुणं सम्पू-
 ज्य ॥ 'पाञ्चजन्याय नमः ॥ स्नानं समर्पयामि ॥ पाञ्च-
 जन्याय नमः ॥ गन्धपुष्पे समर्प०' ॥ ॥ इति शंखं स-
 म्पूज्य ॥ 'उँ जगत्त्वनिमन्त्रमातः स्वाहानमिः ॥ घण्टा-
 यै नमः ॥ स्नानं समर्पयामि ॥ उँ जग० मः ॥ घण्टायै
 नमः' ॥ एमंत्रो बडे कलशमां तीर्थे नु आवाहन करी "उत तत्त्वायामि०
 प्रमोषीः ॥ वरु० मि" एमंत्रे वरुणं नु आवाहन करवुं ने तेम क-
 रवा अशक्त होयतो "ब्रह्माण्डोदरि० दिवाकर" एमंत्रे तीर्थं नु
 आवाहन करी "० वरु० मि" एमंत्रे वरुणं नु आवाहन
 करी "० वरुणा० मः । सकलपू० यामि " एरीते वरुणं नु पूजन
 करी " पांचज० मः ॥ स्नानं स० । पांच० नमः । गंध० यामि"
 एरीते शंखं नु पूजन करी " ० जगत्त्वनि० स्वाहा धंटा यै नमः

मू. नमः ॥ सकलपूजार्थगन्धपुष्पसमं ० मि ॥ ५ ॥ इतिसं
 स्पृज्य शङ्खं प्रणवेनाऽद्भिः पूरयित्वा शङ्खोदकेनाऽऽत्मानं
 पूजासंभारंचसम्प्रोक्ष्य पुनः पूरयित्वा निधाय पुरुषसूक्ते
 नन्यासान्कुर्यात् ॥ * ॥ सहस्रशीर्षेति नारायणः पुरु
 षो नुष्टुबन्त्या त्रिष्टुप् ॥ स्वाङ्गन्यासादौ विनियोगः ॥ उँसह
 स्त्रशीर्षा ० लम् ॥ १ ॥ वामकराय नमः ॥ उँपुरुष
 वेदं ० हति ॥ २ ॥ दक्षिणकराय नमः ॥ उँएतावानस्य ०
 दिवि ॥ ३ ॥ वामपादाय ० ॥ उँत्रिपादूर्ध्व ० अमि
 ॥ ४ ॥ दक्षिणपादाय ० ॥ उँतस्माद्विरालं ० पुरः ॥
 ॥ ५ ॥ वामजानुने नमः ॥ उँयत्पुरुषेण हविषा ० द्विवि
 ॥ ६ ॥ दक्षिणजानुने नमः ॥ उँतं यज्ञं ब ० श्रये ॥ ७ ॥
 वामकट्यै नमः ॥ उँतस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं ० श्रये ॥
 ॥ ८ ॥ दक्षिणकट्यै ० ॥ उँतस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ऋचः ०
 यत ॥ ९ ॥ नाभ्यै नमः ॥ उँतस्मादश्वा ० वयः ॥ १० ॥

स्तानं सं ० मि । ॐ जग ० हानमः । धं ० मः । सकलपू ० यमि ॥ एरिति
 घटानुं पूजन करी, शंखने प्रणवे (ॐ) करी पाणीये भरीने ते
 शंखना जले पोताना रीरनुं तथा पूजासामग्रीनुं प्रोक्षण करी
 फरीथी पाणी पूरी मुकीने पुरुषसूक्तवदे न्यास करवा एटले प्र
 योगमां कहेला स्थानके मंत्रभणते हाथ अराडवो ॥ *

मू. हृदयायनमः ॥ उ॒यत्पुरुषं॑व्यदधुः० च्येते ॥ ११ ॥ क
ण्ठायनमः ॥ उ॒ब्राह्म॒णो॒स्य॒० यत ॥ १२ ॥ वामभुजाय
नमः ॥ उ॒चंद्र॒माम॒नसो॒० यत ॥ १३ ॥ दक्षिणभुजाय
० ॥ उ॒नाभ्या॑आसी० यन् ॥ १४ ॥ मुखायनमः ॥ स
तास्यासन् ० प॒शुं ॥ १५ ॥ नेत्राभ्यांनमः ॥ उ॒यज्ञे॑न
य॒ज्ञ० दे॒वाः ॥ १६ ॥ मु॒र्ध्ने॒नमः ॥

॥ अथपञ्चाऽङ्गन्यासः ॥

उ॒ब्राह्म॒णो॒स्य॒० यत ॥ १ ॥ हृदयायनमः ॥ उ॒चंद्र॒माम॒न
सो॒० यत ॥ २ ॥ शिरसेस्वाहा ॥ उ॒नाभ्या॑आसी० यन्
॥ ३ ॥ शिखायैवषट् ॥ उ॒स॒प्तास्या॑सन् ० प॒शुम् ॥ ४ ॥
कवचायहुम् ॥ उ॒यज्ञे॑नय॒ज्ञ० दे॒वाः ॥ ५ ॥ अस्त्रायफट्
॥ ए॒वमे॒वदे॒वाङ्ग॒न्यासं॑कृत्वा षोडशोपचारैः पूजयेत् * ॥
उ॒स॒हस्रं॑शीर्षा० लम् ॥ श्रीशिवविष्णुसूर्यविनायकशक्ति
भ्यांनमः ॥ मन्त्रपुष्पंसमर्पयामि ॥ १ ॥ उ॒पुरु॑षए॒वदे॒०
ह॒ति ॥ श्रीशिव०मः । आसनंस०मि ॥ इतिपुष्पाद्या

टी. १. ते पछी पंचांगन्यास करवोते.

२. एप्रमाणेजं देवना अगें (तेते अंगनी कल्पनाकरी)
न्यासंकरी सोलउपचारोवडे पूजा करवी. *

३. पुष्प विगेरेनुं देवोने आसन अर्पण करवुं. *

ननंदेयम् ॥ २ ॥ उंणुतावानम्य ० द्विवि ॥ श्रीशिव ० मः ॥
पावसं ० मि ॥ ३ ॥ उंशिपादृध्वं ० अमि ॥ श्रीशिव ०
नः ॥ अंध्यंसं ० मि ॥ ४ ॥ उंनस्नाद्विगलं ० पुरः ॥ श्री
शिव ० मः ॥ आचमनीयंसं ० मि ॥ ५ ॥ उंयन्पुरं पेण
० द्विविः ॥ श्रीशिव ० मः ॥ स्नानंसं ० मि ॥ ६ ॥ सति
सम्भवेपञ्चामृतस्नानं यथा ० ॥ आप्यायस्वगोतमो
राहुगणः सामोनिच्छद्रायत्री । पयःस्नानं विनिचोगः ॥
उंआप्यायस्वसमेतुतेविश्वतः सोमवृण्यं ॥ भवावाजस्य
संग्रथे ॥ श्रीशिव ० मः ॥ पयःस्नानंसं ० मि ॥ ७ ॥ द
धिक्राव्णो वामदेवो गोतमो दधिक्राव्णो नुष्टुप् ॥ दधि
स्नाने वि ० गः ॥ उं दधिक्राव्णो अकारिपिंजिष्णोरश्वस्य
द्राजिनः ॥ सुगभिर्नो मुखं करत्प्रण आधूंयितारिपत् ॥
श्रीशिव ० मः ॥ दधिस्नानंसं ० मि ॥ ८ ॥ घृतं मिमि
इति गृत्समद आप्रस्त्रिष्टुप् ॥ घृतस्नाने वि ० गः ॥ उं घृतं मि

टी १. आपाद्वयमां दर्भ, गंध, पुष्प अने चव महिन जललेला
चडादवुं.

२. आ अर्धमां पाद्यमां लग्न्या मुजय दध्ने वींगिरे सहीन
जल लेड चडाववं.

३. संभव होयतो पंचामृतवडे स्नान करायवं ते आगते.४

मू.मिक्षेघृतमस्ययोनिर्घृतेश्रितोघृतम्वस्यधाम॥अनुष्व
 यमावहमादयस्वस्वाहाकृतंघृषभवाक्षिहव्यम् ॥ श्रीशि
 व०मः । घृतस्नानंस०मि॥३॥ मधुवाताइत्यृचस्यराहुग
 णोविश्वेदेवागापत्री । मधुस्नानेवि०गः ॥ मधुवाताऋ
 तायतेमधुक्षरंतिसिंधवः ॥ माध्वीर्नसंत्वोषधीः ॥ १ ॥
 मधुनक्तंमुतोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः ॥ मधुद्यौरस्तुनः
 पिता॥२॥मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमांस्तुसूर्यः ॥ माध्वी
 र्गावोभवंतुनः ॥ ३ ॥ श्रीशिव०मः ॥ मधुस्नानंस०मि
 ॥४॥ स्वादुःपवस्वेतिवेनोभार्गवः पवमानःसोमोजगती
 ॥ शर्करास्नानेवि०गः ॥ उँस्वादुःपवस्वदिव्यायज
 न्मनेस्वादुरिंद्रायसुहवीतुनाम्ने ॥ स्वादुर्मित्रायवरुणाय
 वायवेवहस्पतयेमधुमांअदाभ्यः ॥ श्रीशिव०मः ॥ श
 र्करास्नानंस०मि ॥ ५ ॥ आपोहिष्ठेतितिसृभिःशुद्धोद
 केन प्रक्षाल्यैकादशाऽऽवृत्त्यैकाऽऽवृत्त्यावा रुद्रेण पु
 रुषसूक्तेन चाऽभिषेकः * ॥

टी. १. आपोहिष्ठा ए (पत्र ४२ मां लख्या मुजबनी) त्रण
 ऋचावडे शुद्धोदके देवोनुं प्रक्षालन करी अगीयारवार अथवा
 एकवार रुद्रे तथा पुरुषसूक्ते करी अभिषेक करवो ते. *

॥ अथ तैत्तरीयरुद्रऋष्यादयः ॥

मू. अथऋष्यादयः ॥ नमकानां प्रथमानुवाके आद्यायाः क
श्यपो द्वितीयाया आत्रेय स्तृतीयायाः कश्यप स्ततो द्व
योगौ तम स्तत एकस्याः कण्व स्ततो द्वयोर्मत्वां स्तत ए
कस्या भगवाँ स्तत स्तिसृणां नारद स्तत स्तिसृणां भग
वान् द्वितीयानुवाकस्य मंडूक स्तृतीयानुवाकस्य भगवाँ
श्रुतुर्थानुवाकस्य दुर्वासाः पंचमषष्ठानुवाकयोर्भगवान्
सप्तमानुवाकस्य हेमकोशो षष्ठमानुवाकस्य नवमानुवाके
च नमो वइति यावद्भगवा नवशिष्टस्याग्निर्दशमानुवाके
प्रथमस्य पुलहो द्वितीयस्य स्कंद स्ततो द्वयोर्मोडव्य स्त
त एकस्य देराट् तत एकस्य भगवाँ स्तत एकस्यात्रि स्तत ए
कस्य वैय्याघ्र स्तत एकस्य भगवाँ स्तत एकस्य वैराज स्त
त एकस्य पुलह स्तत एकस्य नारद स्तत एकादशानुवाके
आद्यानां चतुर्णां दुर्वासा स्तत आसमाप्तिदेवल इत्यृष
यः ॥ प्रथमानुवाके आद्यस्य रुद्र स्तत एकस्य शंभु स्तत
एकस्य स्कंदात्मारुद्र स्ततो द्वयोरुद्र स्तत एकस्य शंभु स्त
तो द्वयोरादित्यात्मारुद्र स्तत एकस्य शंभु स्तत स्तिसृणां रु
द्र स्तत स्तिसृणां भगवां स्ततो द्वितीयत्रितीयानुवाक
योरुद्र स्तत श्रुतुर्थपंचमषष्ठानुवाकानां शंभुः सप्तमानु

मू. वाकस्यरुद्रो ऽष्टमानुवाकस्यनमोवःकिरिक्भ्यइत्यंत
 स्यचनवमस्यभगवानवशिष्टस्यरुद्रो दशमानुवाकेचतु
 र्णारुद्र स्ततएकस्यनंदीश्वरात्मारुद्र स्ततएकस्यभवा
 गवां स्ततएकस्यशंभु स्ततएकस्यरुद्र स्ततएकस्यभग
 वां स्ततोद्वयोःशंभु स्ततोवशिष्टानारुद्र इतिदेवताः
 ॥ प्रथमानुवाकेआद्येनुष्टुभौ ततएकास्वरालनुष्टुप्
 ततएकानिचदनुष्टुप् ततएकानुष्टुप् ततएकानिच
 दनुष्टुप् ततएकाप्रस्तारपंक्तिः पंचपदापंक्तिर्वा त
 तएकाष्टपदाजगती ततःसप्तानुष्टुभ स्ततोष्टानुवाका
 यजूंषि ततएकाप्रस्तारपंक्तिः पंचपदापंक्तिर्वा ततएका
 नुष्टुप् ततश्चतस्रोजगत्य स्ततस्तिस्त्रस्त्रिष्टुभ स्ततए
 कापंचपदात्रिष्टुप् महाबृहतीवा ततोद्वादशानुष्टुभस्तत
 स्त्रिणियजूंषि ततस्तिस्त्रोनुष्टुभ स्ततएकायजुरितिछं
 दांसि ॥ अथचमकानांअग्निकांडऋषिः आद्याआग्ना
 वैष्णवीगायत्री शिष्टानांवाजादयोन्नादिविशेषादेवता
 यजुः ॥ अभिषेके विनियोगः ॥ इत्यृष्यादयः ॥
 पुरुषसूक्तंयथा * ॥ उँसहस्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःस
 हस्रयात् ॥ सभूमिंविश्वतोवृत्वाव्यतिष्ठदशांगुलं ॥१॥

टी. १. पुरुषसूक्त आरीते. *

पुरुषपेदेदंसर्वयद्भूतं यच्च भव्यं ॥ उतामृतत्वस्येशानोय
 दन्नेनातिरोहति ॥ २ ॥ एतावानस्यमहिमातोऽन्यायां
 श्वपूरुषः ॥ पादोऽस्य विश्वाभूतानि त्रिपादस्यामृतं दि
 वि ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादोऽस्येहाभवत्पुनः ॥
 ततो विष्वङ् व्यक्रामत्साशनानशने अभि ॥ ४ ॥ तस्मा
 द्विराळजायत विराजोऽधिपूरुषः ॥ स जातो अत्यरिच्य
 त पश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥ ५ ॥ यत्पुरुषेण हविषा देवाय ज्ञा
 मतन्वत ॥ वसंतो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्विः
 ॥ ६ ॥ तं यज्ञं बर्हिषि प्रोक्षन् पुरुषं जातमग्रतः ॥ तेन देवा
 अयजंत साध्या ऋषयश्च ये ॥ ७ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वं हुतः
 संभृतं पृषदाज्यं ॥ पशून्तांश्च क्रेवाय व्यानारण्यान आ
 म्याश्च ये ॥ ८ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वं हुतं ऋचः सामानि ज
 ङ्गिरे ॥ छंदांसि जङ्गिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ ९ ॥
 तस्मादश्वा अजायंत ये केचो भयादतः ॥ गावो हजङ्गिरे
 तस्मात्तस्माज्जाता अजावयः ॥ १० ॥ यत्पुरुषं व्यद
 धुः कतिधा व्यकल्पयन् ॥ मुखं किमस्य का बाहू का ऊरूपा
 दा उच्येते ॥ ११ ॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः क

तः ॥ ऊरुतदस्ययद्वैश्यः पद्भ्यांशूद्रोअजायत ॥ १२ ॥
 चंद्रमामनसोजातश्चक्षोः सूर्योअजायत ॥ मुखेदिन्द्रश्चा
 ग्निश्चप्राणद्वायुरंजायत ॥ १३ ॥ नाभ्यांआसीदंतरिक्षं
 शीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्यांभूमिर्दिशःश्रोत्रात्तथालो
 काँअकल्पयन् ॥ १४ ॥ सुप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तस
 मिधःकृताः ॥ देवायद्यज्ञंतन्वानाअबध्नन्पुरुषंपशुं ॥
 १५ ॥ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यास
 न् ॥ तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः
 ॥ १६ ॥ श्रीशिव०मः ॥ आचमनीयंस०मि ॥ उँतंय
 ज्ञं०श्रये॥श्रीशिव०मः ॥ वस्त्रंस०मि ॥ ७ ॥ श्रीशि
 व०मः ॥ आचमनीयंस०मि ॥ उँतस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसं
 भृतं०श्रये । श्रीशिव०मः । यज्ञोपवीतंस०मि ॥ ८ ॥
 श्रीशिव०मः आचमनीयंस०मि ॥ उँतस्माद्यज्ञात्सर्वहु
 तःऋचः०यत । श्रीशिव०मः ॥ गन्धंस०मि ॥ ९ ॥ उँ
 तस्मादश्वा०वयः॥ श्रीशिव०मः ॥ पुष्पंस०मि ॥ १० ॥
 मूलमन्त्रेण बिल्वपत्रार्पणं तुलसीसमर्पणं च ॥ *
 उँयत्पुरुषंव्यदधुः०च्येते ॥ श्रीशिव ० मः । धूपंस०
 टी. १. मूलमंत्रकरी बिल्वपत्र अर्पण करवुं अने तुलसी पण
 अर्पण करवी ॥*

* * * * *
 मू. मि ॥ १३ ॥ उँब्राह्मणोस्य० यत ॥ श्रीशिव० मः ॥ दी
 पं स० मि ॥ १२ ॥ उँचंद्रमामनसो० यत ॥ श्रीशिव०
 मः ॥ यथांशतो नैवेद्यं स० मि ॥ १३ ॥ श्रीशिव० मः ॥
 आचमनयिं स० मि ॥ मूलमंत्रेण वैदिकमंत्रेण च नीराजनं
 यथा ॥ * उँनमः शिवाय ॥ उँये देवासो दिव्ये कादशस्थ
 पृथिव्या मध्ये कादशस्थ ॥ अप्सु क्षितो महि नैकादशस्थ ते
 देवासो यज्ञमिं जुषध्वं ॥ श्रीशिव० मः । नीराजनं स
 ० मि ॥ उँनाभ्या आसी० यन् ॥ श्रीशिव० मः ॥ नम
 स्कारं स० मि ॥ १४ ॥ उँसत्पास्या सन् ० पृथुं ॥ श्रीशिव
 ० मः ॥ प्रदक्षिणां स० मि ॥ १५ ॥ उँयज्ञेन यज्ञ० देवाः ।
 श्रीशिव० मः ॥ पुष्पाञ्जलिं स० मि ॥ १६ ॥ ततो मूलम
 न्त्रमद्योत्तरशतं जपेत् ॥ अस्य श्रीशिवपञ्चाक्षरमन्त्रस्य
 वामदेवऋषिः ॥ अनुष्टुप् छन्दः ॥ श्रीशिवो देवता ॥ ज
 पे विनियोगः ॥ उँनमः शिवाय ॥ इति मूलमन्त्रं जप्त्वा ॥
 अनेन जपेन श्रीशिवः प्रीयतां ॥ अनेन पूजनेन श्रीविष्णुसू
 र्याविनायकशक्तिपरिवृत श्रीशिवः प्रीयतां ॥ इति पूजांजपं
 टी. १. मूलमंत्रे अने वैदिकमंत्रे करी नीराजन (आरती)
 करबुं ते आरिते. *
 २. ते पछी मूलमंत्र एकसो आठवार १०८ जपवो. *
 ३. एरीते मूलमंत्र जपी “ अनेन ज० प्रीयतां । अनेन पू

ચનિવેદ્યદેવપ્રાર્થયેત્ ॥ તત્રમન્ત્રાઃ ॥ * પ ॥ મન્ત્રહીનં
 હીનંભક્તિહીનંસુરેશ્વર ! ॥ યત્પૂજિતંમયાદેવપરિપૂર્ણતદ
 સ્તુમે ॥ ૧ ॥ આવાહનંનજાનામિનજાનામિતવાર્ચનમ્ ॥ પૂ
 જાંચૈવનજાનામિક્ષમ્યતાંપરમેશ્વર ! ॥ ૨ ॥ અન્ય
 ણંનાસ્તિત્વમેવશરણંમમ ॥ તસ્માત્કારુણ્યભાવેનક્ષમ
 સ્વપરમેશ્વર ! ॥ ૩ ॥ ભૂમૌસ્થલિતપાદાનાંભૂમિરૈવાવલ
 મ્બનં ॥ ત્વયિજાતાઽપરાધાનાંત્વમેવશરણંવિભો ! ॥ ૪ ॥ *
 ઇતિપ્રાર્થ્ય ॥ પ ॥ શઙ્ખમધ્યેસ્થિતંતોયંધ્રામિતંકેશવોપરિ
 ॥ અદ્ભુતગ્રંથનુપ્યાણાં બ્રહ્મહત્યાંવ્યપોહતિ ॥ ૧ ॥ ઇતિ
 દેવોપરિશઙ્ખોદકંધ્રામયિત્વાજલંશિરસિચામ્યુક્ષ્ય ॥ પ ॥
 “અકાલમત્યુહરણં બ્રહ્મહત્યાવિનાશનં ॥ રોગગ્રંપુણ્યદં
 પાસ્યેસુરપાદાવનેજનમ્ * ” ॥ ઇતિમન્ત્રેણદેવતીર્થપીઠે
 જલંમિતિસંક્ષેપઃ ॥ ઇતિદેવપૂજાપ્રયોગઃ ॥

ટી. જનેનંપ્રીયતાં ” એરીતે જપ અને પૂજા નિવેદનકરી દે
 વની પ્રાર્થના કરવી તેના મંત્રો *

૧. એરીતે પ્રાર્થના કરી “ શંખમધ્યે ० વ્યપોહતિ ” એ મંત્રે
 દેવોની ઉપર શંખોદકને ફેરવી તે જલને માથા ઉપર છાંટી
 “અકાલ ० જનં” એમંત્રવડે દેવને નવરાવેલા જલનું પાન કરવું
 એરીતેસંક્ષેપછે.

એરીતે દેવપૂજાનો પ્રયોગ પુરો થયો.

सू० ॥ एवं पूजाकरणाशकौ पञ्चोपचारैर्वा पूजयेत् ॥
 तत्प्रयोगः ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥ देशकालौ
 सङ्कीर्त्य ॥ “श्रीशिवप्रीतये नित्यविधिरूपां श्रीविष्णुसूर्य
 विनायकशक्तिपरिवृतश्रीशिवपूजां करिष्ये” ॥ इति सङ्क
 ल्प्य ॥ “कलशेश्वरुणमावाहयामि” ॥ इत्यावाह्य ॥ “उ
 वरुणाय नमः ॥ गन्धपुष्पे समर्पयामि” ॥ ततः शङ्खं सं
 स्नाप्य ॥ “पाञ्चजन्याय नमः ॥ गन्धपुष्पे समर्पयामि” ॥
 घण्टां संस्नाप्य ॥ “उज्जगत्स्वनिमंत्रमातः स्वाहानमः ॥
 गन्धपुष्पे समर्पयामि” ॥ इति घण्टां संपूज्य ॥ शङ्खं प्रणवेना
 जिः पूरयित्वा तेनोदकेनात्मसहितं पूजासंभारं संप्रोक्षेत्
 ॥ * श्रीशिवविष्णुसूर्यविनायकशक्तिभ्यो नमः ॥ स्ना

टी. एरीते पूजाकरवा अशक्तहोय त्वारे पांच उपचारो व
 ढे पूजन करवुं तेनो प्रयोग आरीते ॥ आचमन अने प्राणा
 याम करी पृष्ठ २० ना टीप्यणमां लख्यामुजव देशकालनुं की
 र्त्तन (संकल्प) करी “श्रीशिवं करिष्ये” । एरीते संकल्प्य करी
 “कलशेश्वरुणमावाहन करीने” “वरुणमः गंधं
 मि” । एमंत्रे पूजन करी तेपछी शंखने नवरावीने “पांचमः
 गंधं मि” । ए मंत्रे शंखने पूजी घंटाने नवरावी “उज्जगत्स्व
 मः गंधं मि” । एरीते घंटाने पूजीने शंखने प्रणव (ॐ) वहे जले
 भरी तेजलवडे पोतासहीत पूजाना साहीत्यनुं प्रोक्षण करवुं *

॥ मू. नंसमर्पयामि ॥ स्नाने धूपे च दी-
 दिति आदौ संस्नापयेत् ॥ *
 चः० यत ॥ श्रीशिव० नमः ॥ गन्धंस० मि ॥ १ ॥ उ-
 तस्मादश्वा० वयः । श्रीशिव० नमः ॥ पुष्पंस० मि ॥
 २ ॥ बिल्वपत्रं तुलसीदलं चार्पयेत् ॥ * उयत्पुरुषं०
 च्येते ॥ श्रीशिव० नमः ॥ धूपंस० मि ॥ ३ ॥ उब्राह्म-
 णोस्य० यत ॥ श्रीशिव० नमः ॥ दीपंस० मि ॥ ४ ॥
 उचंद्रमा० यत ॥ श्रीशिव० नमः ॥ यथांशतो नैवेद्यंस०
 मि ॥ ५ ॥ श्रीशिव० नमः ॥ आचमनीयंस० मि ॥ एवं
 संपूज्य ॥ * अस्य श्रीशिवपंचाक्षरमंत्रस्य वामदेवऋ-
 षिः ॥ अनुष्टुप् छंदः ॥ श्रीसदाशिवो देवता ॥ जपे वि-
 नियोगः ॥ यथाशक्ति पञ्चाक्षरं जपेत् ॥ * अनेन श्रीपरमेश्व-
 रः प्रीयतां ॥ प० ॥ मन्त्रहीनं क्रियाहीनं भक्तिहीनं सुरेश्वर !
 ॥ यत्पूजितं मया देव ! परिपूर्णं तदस्तु मे ॥ १ ॥ आवाह-

टी. १. स्नान धूप अने दीपना वखत मां घंटा

नाद करवो पछी नवराववा *

२. बिल्वपत्र अने तुलसी अर्पण करवां

३. एरीते पूजा “ॐ नमः शिवाय” एरीतनो यथा शक्ति पं-
 चाक्षर मंत्र जपवो.

ननजानामिनजानामितवार्चनम् ॥ पूजाचैवनजानामि
क्षम्यतांपरमेश्वर ! ॥ २ अन्यथाशरणं नास्तित्वमेवश
रणंमम ॥ तस्मात्कारुण्यभावेनक्षमस्वपरमेश्वर ! ॥३॥
भूमौस्खलितपादानांभूमिरेवावलम्बनम्॥त्वयिजाताऽ
पराधानांत्वमेवशरणंविभो ! * ॥ ४ ॥ इतिपठित्वाशङ्क
जलंदेवोपरिश्रामयित्वास्वशरीरमभ्युक्ष्य॥प०॥ “अका
लमृत्युहरणं ब्रह्महत्याविनाशनं ॥ रोगघ्नपुण्यदंपास्ये
सुरपादावनेजनं * ॥ इतिदेवतीर्थपात्रेणैवपोत्वाविरमेत्
॥ अथविष्णवादिपञ्चायतनसंक्षिप्तपूजाप्रयोगः ॥ २ ॥
तत्पूजायांविशेषः॥संकल्पे*॥श्रीविष्णुप्रीतयोनित्यविधि
रूपांश्रीशिवविनायकसूर्यशक्तिपरिवृत श्रीमहाविष्णुपू
जांकरिष्ये ॥ उपचारार्पणे ॥ * श्रीविष्णुशिवविनाय
कसूर्यशक्तिभ्योनमः ॥ मन्त्रपुष्पंसमर्पयामि॥ इत्यादि

टी. १. एरीते भणी शंखना पाणीने देवोना उपर फेरवी ते
वडे पोताना शरीनुं प्रोक्षणकरी । “अकाल०जनं” एमंत्रे देव
तीर्थने (वनरावेला पाणीने) पात्रवडेज पने वीराम पामे.
ए रीते शंक्षेप देवपूजानो प्रयोग पुरो थयो.

॥ हवे विष्णु विगेरे पचायन पूजा कहेछे ॥ २ ॥
तेनीपूजामां विशेष कहेछे ॥ संकल्पमां विशेष आरीते *

१. उपचारना अर्पणमां विशेष आरीते *

मू. १ ॥ अथ सूर्यादिपञ्चायतनपूजाप्रयोगः ॥ ३ ॥

एवंसूर्यादिपञ्चायतनपूजायांसंकल्पे ॥ * श्रीसूर्य
प्रीतयेनित्यविधिरूपां श्रीशिवविनायकविष्णुशक्तिप
रित्तश्रीसूर्यपूजां करिष्ये ॥ उपचारार्पणे तु ॥ * श्रीसू
र्यशिवविनायकविष्णुशक्तिभ्योनमः ॥ मन्त्रपुष्पंसमर्प
यामि । इत्यादि ॥

३ ॥ अथ शक्त्यादिपञ्चायतनपूजाप्रयोगः ॥ ४ ॥

एवंशक्त्यादिपञ्चायतनपूजायांतु संकल्पे ॥ * ॥
श्रीशक्तिप्रीतयेनित्यविधिरूपां श्रीविष्णुशिवविनायक
सूर्यपरित्तश्रीशक्तिपूजां करिष्ये ॥ उपचारार्पणे तु *
॥ श्रीशक्तिविष्णुशिवविनायकसूर्येभ्योनमः । मन्त्र पु
ष्पं स०मि ॥ इत्यादि ॥

टी. १ हवे सूर्यादिपञ्चायतनपूजानोप्रयोग कहेछे ॥ ३ ॥

एरीते सूर्यवीगरे पञ्चायतननीपूजाना संकल्पमांविशेषआरीते *

२. उपचारना अर्पणमां विशेषआरीते *

३ हवेशक्त्यादिपञ्चायतन पूजानो प्रयोग कहेछे ॥ ४ ॥

एरीते शक्ति, वीगरे पञ्चायतननी पूजामांना संकल्पमां *

५. उपचारना अर्पणमां विशेष आरीते *

मू॥ अथ विनायकादिपञ्चायतनपूजाप्रयोगः ॥ ५ ॥
एवविनायकादिपञ्चायतन पूजायां सङ्कल्पे ॥ * ॥ श्री
विनायकप्रोतयेनित्यविधिरूपां श्रीविष्णुशिवसूर्यशक्ति
परित्तुश्रीविनायकपूजांकरिष्ये ॥ उपचारार्पणेतु ॥ *
श्रीविनायकविष्णुशिवसूर्यशक्तिभ्योनमः । मन्त्रपुष्पं
स० मि ॥ इत्यादि ॥ पूजान्तेजपमन्त्रास्तुतत्तद्देवप्रका
शकाः ॥ ते यथा * ॥ उँनमोनारायणाय ॥ इतिविष्णु
मंत्रः * ॥ २ ॥ उँह्रां ह्रीं सः । इतिसूर्यस्य * ॥ ३ ॥
उँ ऐँह्रीं ह्रीं चामुंडायैविच्चे । इतिशक्तेः * ॥ ४ ॥ उँ व
क्रतुण्डायह्रुं ॥ इतिविनायकस्य ॥ ५ ॥ इतिविशेषः ॥

१ हवेविनायकादिपञ्चायतनपूजानोप्रयोगकहेछे ॥ ५॥
टी. ए रीते विनायक वीगेरे पञ्चायतनना पूजामांना
संकल्पमां विशेष आरीते *
२. उपचारोना अर्पणमां विशेषआरीते *
३. पूजानी समासिमां जपना मंत्रोतो तेते देवना प्रका
शकोछे ते आ रीते *
४. ए रीते विष्णुनो मंत्र ॥ २ ॥ *
५. ए रीते सुर्यनो मंत्र ॥ ३ ॥ *
६. ए रीते शक्तिनो मंत्र ॥ ४ ॥ *
७. ए रीते विनायकनो मंत्र॥५॥“एरीते विशेषछे.”बाकी

મૂ. શેષમુકપ્રયોગવત્ ॥ इति विष्ण्वादिपञ्चायतनपूजायां विशेषः ॥

॥ अथकेवलशिवपूजनेच्छुं प्रतिशिवपूजाप्रयोगः ॥
तत्रकर्त्ता धृतभस्मत्रिपुंड्ररुद्राक्षः शिवायतनंगत्वा क्षालि-
तपादः स्वाचान्तउदङ्मुखो देशकालौ सङ्कीर्त्य श्रीशि-
वप्रतिर्यर्थं श्रीशिवपूजां करिष्ये ॥ इति संकल्पः * ॥
अस्य श्रीशिवपञ्चाक्षरमन्त्रस्य वामदेवऋषिः ॥ अनुष्टुप्
छन्दः ॥ श्रीसदाशिवो देवता ॥ न्यासे पूजने जपे च विनि-
योगः ॥ वामदेवऋपये नमः शिरसि १ । अनुष्टुप् छ-
न्दसे नमो मुखे । श्रीसदाशिवदेवतायै नमो हृदि । उन्नतत्पु-
रुषाय नमो हृदये ॥ १ ॥ उर्मं अघोराय नमः पादयोः
॥ २ ॥ उर्मिंस्योजाताय नमो गुह्ये ॥ ३ ॥ उर्मिं वाम

टी. = કહેલા પ્રયોગ પ્રમાણે સમજવું.

एरीते विष्णु विगेरे पंचायतननी पुजामां वीशेषछे ॥
॥ हवे एकला शिवना पुजननी इच्छावाला प्रत्ये शिव पुजा-
नो प्रयोग कहीये छीये ॥ तेमां पुजा करवावालो भस्म-
त्रिपुंड्र अने रुद्राक्ष धारण करेलो तेमज पग धोएलो अने
आचमन करेलो शिवना मंदिरमां जइने उत्तर सामा मुखे
वेशीं पत्र २० ना टीपणमां लख्या प्रमाणे देशकालनुं कीर्त-
न (संकल्प) करी “श्रीशिव० करिष्ये” ए रीते संकल्प करे *

म. देवाय नमो मूर्ध्नि ॥ ४ ॥ उयं ईशानाय नमो मुखे ॥ ५ ॥
 उँ उँ हृदयाय नमः ॥ १ ॥ उँ नं शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ उँ
 सं शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ उँ शिंकवचाय हुं ॥ ४ ॥ उँ वाने त्रया
 यवौ प्रट् ॥ ५ ॥ उँ यं अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ कुं भू पूजां विधाय
 ध्यायेत् * ॥ ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभं चारुचन्द्राव-
 तंसं रत्नाकल्पोज्ज्वलाङ्गं परशुमृगवराऽभीतिहस्तं प्रसन्न-
 म् ॥ पद्मासीनं समन्तात्स्तुतममरगणैर्व्याघ्रकूर्तिवसानं
 विश्वाद्यं विश्ववन्द्यं निखिलभयहरं पञ्चवक्त्रं त्रिनेत्रं
 ॥ १ ॥ इति ध्वात्वा प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा स्थाप्य लिङ्गं स्पृ-
 शन्नावाहनं कुर्यात् ॥ * ॥ उँ भूः पुरुषं साम्ब-
 सदाशिवमावाहयामि ॥ उँ भुवः पुरुषं साम्ब ० यामि ॥
 उँ स्वः पुरुषं साम्ब ० यामि ॥ उँ भूर्भुवः स्वः पुरुषं साम्ब ०
 यामि ॥ इत्यावाह्य ॥ "स्वामिन्सर्वजगन्नाथ ! यावत्पू-
 जावसानकम् ॥ तावत्त्वं प्रीतिभावेन लिङ्गेऽस्मिन्सन्निधौ

टी. १. पत्र ८७ मां लख्या मुजब कुं भू पूजा करी ध्यान करवुं ०

२. ए रीते ध्यान करी प्राणप्रतिष्ठा * करिने पासेना
 लिङ्गेने स्पर्श करतां आवाहन करवुं *

३. एरीते आवाहन करी "स्वामिन्सर्वजगन्नाथ ० सन्निधौ भ

* यदि आ ज्योए प्राण प्रतिष्ठा करवानी हापतो भागळ पार्थिव पूजावां लेखेछे
 मां जोषी.

 ભવ" ॥ ઇતિ પુષ્પાંજલિદયાત્ ॥ સ્થાવરલિંગે પૂર્વસંસ્કૃત
 ચરલિંગે ચ પ્રાણપ્રતિષ્ઠાદ્યાવાહનન્તં ન કાર્યમ્ * ॥
 ઈસદ્યોજાતં પ્રપદ્યામિ સદ્યોજાતાયૈવૈનમોનમઃ ॥ ઈનમઃ
 શિવાય શ્રીસામ્બસદાશિવાય નમઃ ॥ આસનં સમર્પયામિ
 ॥ સ્ત્રીશૂદ્રૈષેત્ ॥ ઈનમઃ શિવાયેતિ પંચાક્ષરીસ્થાને ॥
 શ્રીશિવાય નમઃ ॥ ઇતિ નમોન્તમન્ત્રેણ પૂજયેત્ ॥ * ॥ ઈ
 ભવેભવેનાતિભવેભવસ્વમાં ॥ ઈનમઃ શિવો નમઃ ॥ પાદ્યં
 સંમિ ॥ ઈભવોદ્ભવાય નમઃ ॥ ઈનમઃ શિવો નમઃ ॥ અ
 સંમિ ॥ ઈવામદેવાય નમઃ ॥ ઈનમઃ શિવો નમઃ ॥ અ
 ચમનાયં સંમિ ॥ ઈજ્યેષ્ઠાય નમઃ ॥ ઈનમઃ શિવો નમઃ ॥
 સ્નાનં સંમિ ॥ તંતોમૂલમન્ત્રેણાપ્યયસ્વેત્યાદિભિઃ
 ઽચામૃતેઃ સંસ્નાપ્ય આપોહિષ્ઠેતિતિ સૃભિઃ શુદ્ધોઃ

ટી. વ" એરીતેના મંત્રે પુષ્પાંજલિ આપવી ॥ સ્થાપેલા
 અને પ્રથમ સંસ્કાર કરેલા ચર (ચલિત) લિંગમાં પ્રાણપ્રતિષ્ઠા
 થી આવાહન સુધી ન કરવું *

૧. સ્ત્રી અને શૂદ્ર હોયતો તેણે ॥ ઈનમઃ શિવાય ॥
 પંચાક્ષરી મંત્રને ઠેકાણે ॥ શ્રીશિવાય નમઃ ॥ એ રીતે "નમઃ" ॥
 અંતે આવે તે રીતના મંત્રે કરી પૂજા કરવી *

૨. તે પછી મૂલમંત્રે અને આપ્યાયસ્વેત્યાદિ પંચ ૧૧
 માં લેખેલા મંત્રોએ પંચામૃતવડે નવરાવી આપો હિષ્ઠા એરીતે
 પંચ ૪૨ માંની ત્રણ ઋચાએ શુદ્ધોદકે પ્રક્ષાલન કરી આગીયાર

क्षाल्यैकादशावृत्यैकावृत्यावारुद्रेणपुरुषसूक्तेनच चन्द
 नकुङ्कुमकर्पूरवासितजलेनाभिपेकं कुर्यात् ॥ ३ ॥ ॐ नमः शि
 नमः । आचमनीयंसं ० मि ॥ इत्याचमनं दत्वा ॥ साक्षतज
 लेनतर्पणं कार्यं ॥ ४ ॥ ॐ भवदेवं तर्पयामि ॥ १ ॥ ॐ श
 र्वदेवं ० मि ॥ २ ॥ ॐ ईशानदेवं ० मि ॥ ३ ॥ ॐ पशु
 पतिदेवं ० मि ॥ ४ ॥ ॐ उग्रदेवं ० मि ॥ ५ ॥ ॐ रुद्र
 देवं ० मि ॥ ६ ॥ ॐ भीमदेवं ० मि ॥ ७ ॥ ॐ महान्तदे
 वं ० मि ॥ ८ ॥ ॐ भवस्य देवस्य पत्नीं ० मि ॥ १ ॥ ॐ
 शर्वस्य देवस्य पत्नीं ० मि ॥ २ ॥ ॐ ईशानस्य देवस्य प
 मि ॥ ३ ॥ ॐ पशुपतेर्देवस्य प ० मि ॥ ४ ॥ ॐ उग्रस्य देव
 स्य प ० मि ॥ ५ ॥ ॐ रुद्रस्य देवस्य प ० मि ॥ ६ ॥ ॐ भीमस्य
 देवस्य प ० मि ॥ ७ ॥ ॐ महतो देवस्य प ० मि ॥ ८ ॥ ॐ
 श्रेष्ठाय नमः ॥ ॐ नमः शि ० नमः ॥ वस्त्रं ० मि ॥ ॐ न
 मः शि ० नमः । आचमनीयंसं ० मि ॥ ॐ रुद्राय नमः ॥
 । ॐ नमः शि ० नमः । यज्ञोपवीतंसं ० मि ॥ ॐ नमः शि
 मः ॥ आचमनीयंसं ० मि ॥ ॐ कालाय नमः ॥ ॐ
 आवर्त्तने अथवा एक आवर्त्तने रुद्रं अने पुरुषसूक्ते चंदन के
 सर अने कर्पूरना सुगंधवाला जलबड़े अभिषेक करवो ॥ ४
 १, एरीते आचम आपी यव अथवा साल बड़े मिश्रित
 जले देवद्वार तर्पण करवुं ते ॥

* * * * *
 मू. नमः शि० नमः । चन्दनंस० मि ॥ उँकलविकर
 णायनमः । उँनमः शि० नमः अक्षतान्स० मि ॥ उँ
 विकरणायनमः ॥ उँनमः शिवाय० नमः । पुष्पाणिस०
 मि ॥ सहस्रमष्टोत्तरशतं वासहस्रादिनामभिर्मूलमन्त्रेण वा
 त्रिल्वपत्राणि दद्यात् ॥ * ॥ उँवलायनमः । उँनमः शिवा
 य० नमः । धूपंस० मि ॥ उँवलप्रमथनायनमः ॥ उँन
 मः शि० नमः दीपंस० मि ॥ उँसर्वभूतदमनायनमः ।
 उँनमः शि० नमः ॥ नैवेद्यंस० मि ॥ उँनमः शि० नमः । आ
 चमनीयंस० मि ॥ उँनमः शि० नमः । फलंस० मि ॥ उँ
 मनोर्न्मनायनमः ॥ उँनमः शि० नमः । तांबूलंस० मि ।
 मूलेन वैदिकैर्मन्त्रैश्च नीराजनं * उँईशानः सर्वविद्य
 नामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधि
 शिवो मे अस्तु सदा शिवो मे ॥ उँनमः शिवाय० नमः । मन्त्र
 पुष्पंस० मि ॥ उँमवायदेवायनमः ॥ १ ॥ उँशर्वायदेवा
 यनमः ॥ २ ॥ उँईशानायदेवायनमः ॥ ३ ॥ उँपशुप
 तयेदेवायनमः ॥ ४ ॥ उँउग्रायदेवायनमः ॥ ५ ॥ उँरु

टी. १. हजार १००० अथवा १०८ विलीपत्रोत्सहस्र

अथवा अष्टोत्तर शतनामे अथवा मूलमन्त्रे चहाववां *

२. मूलमन्त्र अने पत्र ९७ माना वैदिक मंत्रोये नीराजन
(आरति) करवुं *

* * * * *

द्वायदेवायनमः ॥ ६ ॥ उभीमायदेवायनमः ॥ ७ ॥ उ
 महतेदेवायनमः ॥ ८ ॥ उभवस्यदेवस्यपत्न्यैर्नमः ॥ ९ ॥
 उशर्वस्यदेवस्यपत्न्यैर्नमः ॥ १० ॥ उईशानस्यदेवस्यप
 त्न्यैर्नमः ॥ ११ ॥ उपश्रुपतेर्देवस्यपत्न्यैर्नमः ॥ १२ ॥ उ
 उग्रस्यदेवस्यपत्न्यैर्नमः ॥ १३ ॥ उरुद्रस्यदेवस्यपत्न्यै
 र्नमः ॥ १४ ॥ उभीमस्यदेवस्यपत्न्यैर्नमः ॥ १५ ॥ उमहतो
 देवस्यपत्न्यैर्नमः ॥ १६ ॥ इतिषोडशमंस्कारान्कृत्वा
 द्वादशपुष्पाञ्जलीन्दद्यात् ॥ * ॥ उशिवायनमः ॥ १७ ॥
 उरुद्रायनमः ॥ १८ ॥ उपश्रुपतेनमः ॥ १९ ॥ उनील
 कण्ठायनमः ॥ २० ॥ उमहेश्वर्यनमः ॥ २१ ॥ उहरिके
 शायनमः ॥ २२ ॥ उविरूपाक्षायनमः ॥ २३ ॥ उपिना
 किनेनमः ॥ २४ ॥ उत्रिपुरान्तकायनमः ॥ २५ ॥ उशम्भ
 वेनमः ॥ २६ ॥ उभूलिनेनमः ॥ २७ ॥ उमहादेवाय
 नमः ॥ २८ ॥ उनमः शि०नमः । प्रदक्षिणांस०मि॥
 उनमः शि०नमः ॥ नमस्कारान्स०मि ॥ ततोमूलमंत्रम
 षोत्तरशतंजप्त्वा “अनेनजपेनश्रीशिवःप्रीयता” ॥ इति
 जपनिवेद्य ॥ ५० ॥ “मन्त्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंसु
 टी. १. एरीते सोल मनस्कार करी बार-पुष्पाजलि अर्पण करवी
 २. मूलमंत्र (उनमःशिवाय) एकसोआठवार जपीने
 “ अनेनज०यतां ” एरीते जप निवेदन करी ” मंत्रहीन०

મૂ. રેશ્વર! ॥ યત્પૂજિતં મયાદેવ પરિપૂર્ણતદસ્તુમે * ॥ ઇ
તિક્ષમાપયિત્વા ॥ અનેનપૂજનેન શ્રીસામ્બસદાશિવઃ
પ્રીયતાં ॥ ઇતિનિવેદયેત્ ॥ ઇતિશિવપૂજાપ્રયોગઃ ॥

॥ અથ પાર્થિવપૂજાવિધિઃ ॥

અથ લિઙ્ગલક્ષણમુક્તસૂતસંહિતાયામ્ ॥ પ૦ ॥ નર્મદાજલમ
ધ્યસ્થં વાણલિઙ્ગમિતિસ્થિતં ॥ વાણાસુરાર્ચિતં લિઙ્ગં વાણ
લિઙ્ગં તદુચ્યતે ॥ તત્રાપિ ॥ ત્રિપરુચ્ચવારં યસ્યૈવતુલાસામ્યં
નજાયતે ॥ તદાવાણં સમાસ્થાતં શેષં પાષાણસંમિતં ॥ શે
ષનાર્ષદમુચ્યતે ॥ ઇતિપાઠાન્તરં ॥ નચાંવાપ્રક્ષિપેદ્વયોયદા
તદુપલભ્યતે ॥ વાણલિઙ્ગં તદાવિદ્ધિ સર્વલિઙ્ગોત્તમોત્તમમ્

ટી. સ્તુમે "એસંત્રેક્ષમાપન કરી" અનેન પૂજંયતાં "એરિતે
પૂજા નિવેદન કરવી ॥ એ રીતે શિવ પૂજાનો પ્રયોગ પુરો થયો ॥

॥ હવે પાર્થિવપૂજાનો વિધિ કેહેછે ॥

હવે લિંગનુલક્ષણ સૂતસંહિતામાં કહેલુછે, કે નર્મદાના
જલની મધ્યમાં રહેલુવાણ લિંગ કેહેછે. અને વાણાસુરે અર્ચ
ન કરેલુલિંગ વાણલિંગ કેહેવાયછે, તેહેમાં પળ જે વાણ ત્રણ
અથવા પાંચવાર તોલતાં તેના તોલની સમતા નથાય તે વા
ણલિંગ, અને વાંકી પાષાણ કેહેવાય એમ કેટલાક કેહેછે, ને
કેટલા નર્મદાજલનું વાણ લિંગથાય એમપણ કેહેછે, અથવા
જેને વારંવાર નદીમાં જ્યારે નાલે ને તેનુતે પ્રાપ્ત થાય ત્યારે

*॥इतिवाक्यात्तादृशबाणलिङ्गस्यदुष्प्राप्यत्वात् ॥ प०॥
कृतेमणिमयालिङ्गं त्रेतायाहिंससंभवं । द्वापरे पारदंश्रेष्ठं
पार्थिवंतुकलौयुगे ॥ सर्ववर्णाश्रमाणांतुकलौपार्थिवमेव
हि * ॥इतिलिङ्गात्कलौपार्थिवपूजाश्रेष्ठतस्मात्सोच्यते॥

॥ पूजाप्रयोगः ॥

अथ सद्योजातादिपञ्चब्रह्ममन्त्रबोत्थायनोक्तप्रकारेण
पार्थिवपूजाप्रयोगः ॥ तत्रादौकृताऽऽवश्यकक्रियःस्ना

ते सर्वलिङ्गोमांश्रेष्ठमांश्रेष्ठ बाण लिंग समजवुं. एवाक्य थ
की ते बाण लिंगनुं दुःप्राप्य पणुंछे माटे सत्ययुगमां मणिपी
बनावेलुं, त्रेतायुगमां सोनापी बनावेलुं, द्वापरयुगमां पारापी
बनावेलुं अने कलियुगमां पार्थिव (माटीनुं) लिंग श्रेष्ठ सम
जवुं. माटे सर्व वर्ण (ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य, अने शूद्र) अने
सर्व आश्रमो (ब्रह्मचारी, गृहस्थ, वानप्रस्थ, अने संन्यस्त)
ने तो कलियुगमां पार्थिव लिंगनुं श्रेष्ठपणुंछे एम लिंगपुराण
मां वाक्यछे माटे कलियुगमां पार्थिव पूजा श्रेष्ठछे माटे ते क
हीये छीये.

॥ हवेपूजानो प्रयोग कहेछे ॥

हवे सद्योजातादि पांच ब्रह्म (वेद) मंत्रो वडे बोत्थायने
कहेली पार्थिव पूजानो प्रयोग कहीये छीये.

तेमां पेहेलां अवश्यक क्रिया करेलो अने स्नान विगेरेपी

નાદિનાશ્ચુર્ચિર્મૂલ્લાધૃતાત્રિપુન્ડરુદ્રાક્ષમાલઃકૃતસન્ધ્યાવ
 ન્દનાદિનિત્યક્રિયઃપ્રયતોબ્રહ્મચારી
 શંગત્વાશ્ચૌદશેષાષાણકીટકેશાસ્થિવાલુકાદિદોષર
 હિતામૃદંદૃષ્ટાતત્રા॥ભૂમ્યૈનમઃ॥સકલપૂજાર્થગન્ધાક્ષતપુ
 ણ્પાણિ સમર્પયામિ॥ઇતિભૂમિસંપૂજ્યા॥ભૂમ્યૈનમઃ॥
 નત્વાર્દશાનકોણગતામૃદંશસ્ત્રિણોત્કીર્યાષ્ટાંડુલામૃદમપા
 કૃપ્ય॥પ૦॥ઉદ્ધતાસિવરાહેણકૃષ્ણેનશતબાહુના ।
 ત્વાંચ ગૃહ્ણામિપ્રજયાચધનેનચ ॥ઇતિમન્ત્રેણશુદ્ધાન્તમૃદ
 માદાયશૂદ્રાદિસ્પર્શરહિતોમૌનીગૃહમાગત્યશ્ચુચિ સ્થલે
 તાંસ્થાપયેત્ ॥કૃતાચમનોચૈલાજિનકુશોત્તરેદ્યાસનેઉદ
 પવિત્રપદ્મ. ભસ્મત્રિપુંડ્ર અને રુદ્રાક્ષનુ ધારણ કરી તેમજ
 વંદનાદિ નિત્યક્રિયા કરી ઇન્દ્રીયો નિયમ રાखી બ્રહ્મચારીવ્રત રા
 खી અને શ્વેત વસ્ત્ર પેહેરી ઉત્તર દિશા તરફ જઈ પવિત્ર જ
 ગ્યોમાં પથર, જીવાત, વાઢ, હાડકાં, અને રેતી વિગેરેથી દોષ
 રહિત માટી જોહને તે જગ્યોયે “ ભૂમ્યૈનમઃ । સકલંગન્ધાં
 મિ” એ મંત્રે ભૂમિનું પૂજનકરી ‘ ભૂમ્યૈનમઃ ’ એમંત્રે પૃથ્વીને ન
 સ્ત્રી ર્દશાન યુગ્મામાંના ભાગની માટી શસ્ત્ર (કોશવિગેરે) વડે
 સ્વોદી આઠ આગલ ડંડાઈસુધીની માટીને કાઠાડી નાચી
 “ ઉત્તૃષ્ટતાધનેનચ ” ॥એમંત્રે શુદ્ધ અંદરની માટી લેઈ રસ્તા
 માં શૂદ્ર લીગેરેનો સ્પર્શ ન થાય તેમ વગરવાળે ઘેર આવી પ
 વિત્રજગ્યોમાં તે માટીને મુકવી. પછી આચમન કરી પ્રથમ ધર્મો

मू. इखउपविशेत् ॥ ततः ॥ पृथ्वित्वया धृतालोकादेवि ! त्वं
विष्णुना धृता ॥ त्वं च धारय मां देवि ! पवित्री कुरु चासनं ॥ इ
ति भूमिं संप्रार्थ्य । अपसर्पन्तु ये भूता ये भूता भुविसंस्थिताः
॥ ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥ इति पठित्वा
गौरसर्षपाञ्चतुर्दिक्षु विकिरेत् ॥ देकालौ सङ्कीर्त्य ॥ श्री
शिवप्रीतये पार्थिवलिङ्गपूजनं करिष्ये ॥ इति सङ्क
ल्प्य ॥ उँसद्योजातं प्रपद्यामि सद्यो जाताय वैनमो नमः
॥ भवे भवेनाति भवे भवस्व मां भवोद्भवाय नमः ॥ इति
मन्त्रेण मृदश्चूर्णं कुर्यात् ॥ उँवामदेवाय नमो ज्येष्ठाय
नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय नमः कलविकर
णाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो बलप्रमथनाय
नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनो न्मनाय नमः ॥ इति जल

टो. पाथरी ते उपर अजिन (मृगचर्म) अने ते उपर
वस्त्र ए रीतना आसन उपर उत्तर दिशा सामु बेसव्. ॥
पछी “पृथ्वित्वया ० चासनं” ए मंत्रे भूमिनी प्रार्थना करी
“अपसर्पन्तु ० शिवाज्ञया” ए मंत्र भणी धोला सषैव चारेदि
शामां वेरवा. ॥ ते पछी पत्र ८५ वा २० ना टीप्यणमां लख्या
मुजब देशकालनुं कीर्त्तन (संकल्प) करी “श्रीशिवप्री ० करिष्ये”
ए रीते संकल्प करी “उँसद्योजातं ० यनमः” ए मंत्रे माटीनुं
चुरण (भूको) करवो “उँ वामदेवाय ० न्मनाय नमः” ए मंत्रे

સેચનં ॥ ‘અઘોરેભ્યોઽઘોરેભ્યો ઘોરઘોર તરેભ્યઃ । સર્વે
 ભ્યઃ સર્વે શર્વેભ્યો નમસ્તે અસ્તુરુદ્રરૂપેભ્યઃ’ ॥ ૩ ॥ ૩ ॥ ૩ ॥
 યોજનમ્ ॥ ‘ઉત્તપુરુષાય વિદ્મહે મહાદેવાય ધીમહિ ।
 તન્નોરુદ્રઃ પ્રચોદયાત્’ ॥ ૪ ॥ ૪ ॥ ૪ ॥ ૪ ॥ ૪ ॥ ૪ ॥ ૪ ॥
 ઈતિપિણ્ડીકરણમ્ ॥ ‘ઈર્દશાનઃ સર્વે વિદ્યાનામીશ્વરઃ
 સર્વે ભૂતાનાં બ્રહ્માધિપતિર્બ્રહ્મણોધિપતિર્બ્રહ્માશિવોમે
 અસ્તુ સદાશિવોમ્’ ॥ ૫ ॥ ૫ ॥ ૫ ॥ ૫ ॥ ૫ ॥ ૫ ॥ ૫ ॥
 ઈતિમન્ત્રેણયથોક્તમેશ્વરમખણ્ડલિઙ્ગવિધાય ॥ ‘સદ્યઃ સમસ્તાઘનાશન’
 ! ॥ ૬ ॥ ૬ ॥ ૬ ॥ ૬ ॥ ૬ ॥ ૬ ॥ ૬ ॥ ૬ ॥ ૬ ॥ ૬ ॥ ૬ ॥ ૬ ॥
 ઈતિશિરસાભિનમ્યપૂતેવામપાણૌવેદિકાયાંતામ્રપાત્રે
 વાવિત્વપત્રંનિધાયતદુપરિસાક્ષતપુષ્પંલિઙ્ગં સંસ્થાપ્ય
 પ્રાણ પ્રતિષ્ઠાં કુર્યાત્ * ॥ ૭ ॥ ૭ ॥ ૭ ॥ ૭ ॥ ૭ ॥ ૭ ॥ ૭ ॥
 અથપ્રાણપ્રતિષ્ઠા ॥ ૮ ॥ ૮ ॥ ૮ ॥ ૮ ॥ ૮ ॥ ૮ ॥ ૮ ॥

ટી. તેમાં જલ રેઢવું. “ ઈઁઘોરેભ્યોઃ રૂપેભ્યઃ ” એ મંત્રે જલ અ
 ને માટી એકઠું કરવું. “ ંત્તપુરુષાયઃ પ્રચોદયાત્ ” એ
 મંત્રે તેનો પીઢો કરવો. “ ંઈર્દશાનઃઃ ંશિવોમ્ ” એ મંત્રે ક
 હ્યા સૂજવની મેશ્વરા (જલાધારી) નુ અશ્વંઢિત લિંગવનાવી
 ને. “ ંસદ્યઃઃ ંનાશન ” એ મંત્રે મુસ્તકવડે તેને નમસ્કાર
 કરી પવિત્ર ઢાવા હાથમાં અથવા વેદિકા (ચોરુંઢુંસ્થંઢિલ)
 ઉપર અથવા ત્રાવાના પાત્રમાં વિત્વપત્ર મુકી તે ઉપર અક્ષત
 (યવ ને તેના અભાવે ચોરવા) અને પુષ્પ સાહેત લિંગનુ સ્થા
 પન કરી તેજ પ્રમાણે જમણા હાથની અનામિકા (ત્રીજી
 આંગળી) નો સ્પર્શ કરી પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા કરવી તે નીચે મુજબ. *

सू. णप्रतिष्ठामन्त्रस्यब्रह्मविष्णुरुद्राऋषयः ऋग्यजुः
सामानिच्छन्दांसि । प्राणाख्या देवता ॥ आंबीजं ॥ ईंश
क्तिः । क्रौंकीलकं । पार्थिवलिङ्गप्राणप्रतिष्ठापनेवि
नियोगः ॥ उँआंईंक्रौंयंरंलंवंशंपंसंहंसः । शिवस्यप्राणाः
॥ जीवः । शिवस्यसर्वेन्द्रियाणि इहागत्यसुखंचिरंति
ष्ठन्तुस्वाहाशिवेहागच्छेहतिष्ठ । इतिप्राणप्रतिष्ठांकृत्वा
सहपुष्पोदकेनलिङ्गेदेवमावाहयेत् ॥ उँभूःपुरुषमावाह
याम्योँभुवःपुरुषमावाहयाम्योँ सुवःपुरुषमावाहयाम्योँ
भूर्भुवःसुवःपुरुषमावाहयाम्यायातुभगवान्महादेवइत्या
वाहयेत् ॥ ५ ॥ स्वामिन्सर्वजगन्नाथयावत्पूजावसानकम
तावत्त्वंप्रीतिभोवनलिङ्गेस्मिन्सन्निधोभव ॥ इतिसंप्रार्थ्य
। स्वस्यवामभागेजलपूर्णकलशंस्थापयेत् ॥ सर्वोपचा
रान्दक्षिणभागेच ॥ उँआपोवाइद ॥ सर्वैविश्वाभूता
न्यापःप्राणावाआपः पशवआपोन्नमापोमृतमापः स
घाढापोविराडापश्छंदा ॥ स्यापोज्योती ० ष्यापोयजू
टी. १. एरीते प्राण प्रतिष्ठाकरी पुष्पसहित जलवढे लिंगमां वे
वनुं “ उँभूःपुरुष०महादेवः ” ए मंत्रे आवाहनकरी “ स्वा
मिन्सर्व०भव ” ए मंत्रे तेनी प्रार्थनाकरी पोताना डाबा भाग
मां जलेभरेलो कलश अने जमणी तरफ सर्व पूजासामग्री
मुकीने. “ उँआपोवा०ओम् ” ए मंत्रे जलकलशनुं अभि

ॐ ष्यापः सर्वादेवता आपो भूर्भुवः सुवराय ओम् ॥ इत्य-
 भिमन्त्र्य गन्धाक्षतैः संपूज्य कलशस्य मुखे विष्णुः कण्ठेरु-
 द्रः समाश्रितः । मूले तत्रास्थितो ब्रह्मामध्ये मातृगणाः स्मृ-
 ताः ॥ कुक्षौ तु सागराः सप्त सप्त द्वीपा वसुन्धरा ॥ ऋग्वेदोऽ-
 थ यजुर्वेदः सामवेदो ह्यथर्वणः ॥ अद्वैस्तु सहिताः ॥
 शंतु समाश्रिताः ॥ आयान्तु शिवपूजार्थं दुरितक्षयकारकाः
 ॥ इति कलशे सर्वतीर्थान्यावाह्य ॥ ततस्तदूर्ते जलैः । उत-
 त्पुरुषाय विद्महे ऋषिदेवाय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥
 इति रुद्रगायत्र्या स्वशरीरं पुजासंभारौ श्वसं प्रोक्ष्य ध्याये-
 त् ॥ ४ ॥ ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभं चारुचन्द्रावतंसं र-
 त्ना कल्पोज्ज्वलाङ्गपरशुमृगवराऽभीतिहस्तं प्रसन्नम् ॥
 पद्मासीनं समं तात्स्तुतममरगणैर्व्याघ्रकृत्तिं वसानां वि-
 द्यं विश्ववन्द्यं निखिलभयहरं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रम् ॥ ११ ॥
 त्सङ्गनिषण्णकुञ्जरमुखं प्रेम्णा केरणस्पृशन् वामोरु-
 स्थितवल्लभाङ्गललितः स्कन्दं करेण स्पृशन् । इष्टाभीतिम-
 नो हरं करयुगं विधत् प्रसन्नाननो भूयान्नः शरदिन् ॥ १२ ॥
 टो. मंत्रणं करो गन्धाक्षत वडे पूजनकरी “कलशस्य कारकाः”
 ए मंत्रो ए कलशमां तीर्थेणु आवाहन करी पछा ते कलशमा-
 ना जलवडे “ॐ तत्पुरुषाय प्रचोदयात् ” ए रुद्रगायत्री वडे पो-
 ताना शरीरेणु अने पूजासाहीत्यनुं प्रोक्षणकरी ध्यान करवुं ॥

नुःश्रेयस्करःशङ्करः ॥ २ ॥ एवमात्मानंरुद्ररूपंध्यात्वा ।
 उैनमःशिवायश्रीमहादेवायमानसिकंचन्दनंकल्पयामि
 ॥१॥ उैनमःशि०य मानसिकंपुष्पंकल्पयामि ॥ २ ॥
 उैनमःशि०य मानसिकंधूपंकल्पयामि ॥ ३ ॥ उैनमः
 शि०य मानसिकंदीपंकल्पयामि ॥ ४ ॥ उैनमःशि०य
 मानसिकंनैवेद्यंकल्पयामि ॥ ५ ॥ इत्यभ्यर्च्य । वामना
 सापुटाऽध्वनामनश्चिन्तितंशिवंपुष्पप्रक्षेपेणलिङ्गेआग
 तंविभाव्यपूजयेत् ॥ * उंसद्योजातंप्रपद्यामिसद्योजाता
 यवैनमोनमः । उैनमः शिवाय श्रीसाम्बसदाशिवायन
 मः । आसनंसमर्पयामि ॥ इतिपुष्पाद्यासनंदेयं * ॥ उं
 योरुद्रोअग्नौयोअप्सुयओषधीषुयोरुद्रोविश्वाभुवनादि
 वेशतस्मैरुद्रायनमोअस्तु ॥ इतियजुषापाद्यपात्रमभि

टी.१. ए प्रमाणे रुद्ररूप आत्मानुं ध्यानं करी, “ उैनमः
 शिवाय श्री०चंदनं कल्पयामि ॥ १ ॥ ए रीते मानसिक,
 पुष्प २ धूप ३ दीप ४ अने नैवेद्य वहे अर्चन करी. हावी
 तरफना नाकना पुट (छिद्र) ना मारग वहे मने चितवेला
 शिवने पुष्पना प्रक्षेपवहे लिंगमां आव्याएम भावना करी पू
 जन करवुं. *

२. ए मंत्रे पुष्प विगेरेनुं आसन अर्पण करवुं.*
 ३. ए रीतनी यजुषा (छंद वगरनीक्रचा) वहे पाद्यपात्रनुं

* * * * *
 मन्त्र्यप्रक्षाल्यतिरःपवित्रमपानीयपुनस्तेनैवापोऽ
 न्यसहपवित्रेणादित्यं दर्शयित्वार्पयेत् * ॥ उँ भवे भवे नाति
 भवे भवस्व मां ॥ उँ नमः शि० मः । पाद्यं समर्पयामि ॥ पु
 नः ॥ योरुद्रो० स्तु ॥ इति यजुषाऽर्घ्यपात्रमभिमन्त्र्य
 प्रक्षाल्यतिरः पवित्रमपानीयपुनस्तेनैवापोऽभिमन्त्र्य
 सहपवित्रेणादित्यं दर्शयित्वार्पयेत् * ॥ उँ भवोद्भवाय नमः ।
 उँ नमः शि० मः ॥ अर्घ्यं समर्पयामि ॥ पुनस्तथैवाचमनपा
 त्रमादित्यं दर्शयित्वार्पयेत् * ॥ उँ वामदेवाय नमः ॥ उँ नमः
 शि० मः । आचमनं स० मि ॥ उँ ज्येष्ठाय नमः । उँ नमः
 शि० मः । मधुपर्कं स० ॥ तैतः पञ्चामृतस्नानं ॥ ततः ।
 उँ आपो हिष्ठा० से ॥ १ ॥ यो वः शि० रः ॥ २ ॥ तस्मा
 अभिमंत्रणं करीते पात्रं प्रक्षालनं करीत्वा एतले पूर्वमां
 अग्रहे तेम पवित्रां (दर्शनो मध्यं भागं वर्जितं पङ्खानां दर्भ
 ना दस आंगलनावे कटका) उपरमुकीं तेमां जलरेढीं फरीते
 (योरुद्रो० अस्तु) ए मंत्रे जलं अभिमंत्रणं करी पवित्रा
 ये सहित पाद्यपात्रं सूर्यने बतावी ते पाद्यं अर्पणं करुं *
 १. उपरना पाद्यपात्रं मुजव अर्घ्यं तैयार करी अर्पणं करुं *
 २. फरी पाद्यं मुजवज आचमनीय पात्रं तैयार करी आचम
 नं अर्पणं करुं *
 ३. ते पछी पत्र ११ मां लख्यां मुजव पंचामृतं वडे स्नानं

अं० नः । इतितिसृभिः * । उ० नमः शि० मः ॥ शुद्धोदक
स्नानं स० ॥ उ० नमः ० मः आचमनीयं स० मि ॥ तैतः
साङ्गेन शतरुद्रीये गामिषेकं कुर्यात् ॥ ततः ॥ उ० भूर्भुवः
स्वः ॥ इति व्याहृतिभिः प्रदक्षिणमुदकं परिषिच्य पवि
त्रं पादमूले निधाय द्विस्तर्पयेत् * ॥ उ० भवदेवंतं पर्यामि
॥ १ ॥ उ० शर्वदेवंतं ० ॥ २ ॥ उ० ईशानं देवंतं ० ॥ ३ ॥
उ० पशुपतिं देवंतं ० ॥ ४ ॥ उ० रुद्रं देवंतं ० ॥ उ० उग्रं देवंतं ०
॥ ६ ॥ उ० भीमं देवंतं ० ॥ ७ ॥ उ० महान्तं देवंतं ० ॥ ८ ॥
इत्यष्टभिर्मन्त्रैस्तर्पणं कुर्यात् * ॥ उ० श्रेष्ठाय नमः ॥ उ० नमः
शि० मः वस्त्रं स० ॥ वस्त्राचमनं स० ॥ उ० रुद्राय नमः ॥
उ० नमः शि० मः ॥ उपवीतं स० । तैतः ॥ भवाय देवाय नमः
इत्याद्यष्टाभिरष्टौ पुष्पाणि दद्यात् * ॥ उ० भवाय देवाय नमः

टी. करावी. तेपछी पत्र ४४ मुजब "आपोहिष्ठा० नः । ३ । ए
त्रण ऋचावडे नवराववा. *

१. ति पछी सांग रुद्रावडे अभिषेक करवो पछी " ॐ भूर्भुवः
स्वः " एव्याहृतिवोवडे प्रदक्षिणावर्त्सन शिवनी फरतुं जलनुं
सेचन करी पवित्रां पादना मूलमां मुकी जलवडे तर्पणकरवुं.
२. एरीते आठमंत्रोवडे वरमन्त्रे तर्पण करवुं. *
३. ते पछी " भवाय देवाय नमः " इत्यादि आठ शिवना
नामो वडे आठ पुष्पो चढाववां. *

* * * * *
 मः ॥ १ ॥ ईशर्वायदे०मः ॥ २ ॥ ईशानायदे०मः
 ॥ ३ ॥ ईपशुपतयेदे०मः ॥ ४ ॥ ईरुद्रायदे०मः ॥ ५ ॥
 ईउग्रायदे० ॥ ६ ॥ ईभीमायदे० ॥ ७ ॥ ईमहतेदे० ॥ ८ ॥
 ईकालायनमः ॥ ईनमःशि०मः ॥ गन्धंस० ॥ ईकलवि
 करणायनमः ॥ ईनमःशि०मः ॥ अक्षतान्स० ॥ ईब
 लविकरणायनमः ॥ ईनमःशि०मः वि ३
 ण्पाणिचस० । ईबलायनमः । ईनमःशि०मः ॥ धू
 पंस० । ईबलप्रमथनायनमः । ईनमःशि०मः ॥ दीपं
 स० ॥ ईसर्वभूतदमनायनमः ॥ ईनमःशि०मः ॥ नै
 वेद्यंस० ॥ ईमनोन्मनायनमः ॥ ईनमःशि०नः ॥ आ
 चमनंस० ॥ ईशंभवेनमः ॥ ईनमःशि०मः ॥ ताम्बलंस
 ॥ ॥ ईशंभवेनमः ॥ शि०मः ॥ प्रदक्षिणांस० ॥ ईशंभवे
 नमः ॥ ईनमःशि०मः ॥ नीराजनंस० ॥ शंभवेनमः ।
 ईनमःशि०मः ॥ नमस्कारान्स० ॥ ततो लिङ्गस्य प्रा
 गादिदिक्षु अप्रादक्षिण्येन वक्ष्यमाणमन्त्रैरक्षतान् क्षिपे
 त् ॥ ईभवायक्षितिमूर्तयेनमः ॥ १ ॥ ईशर्वायजलमूर्त
 येनमः ॥ २ ॥ ईशानाय अग्निमूर्तयेनमः ॥ ३ ॥ ईप
 टी. १ ते पञ्चो लिंगनी फरतां पूर्वथी माढी अग्नि कोण । सु
 धी आठ विशामां अप्रदाक्षिणा वर्त्तन (अवला) आगलना
 मंत्रोवदे अक्षत (यव) छांटवा.
 * * * * *

यथाशक्तिपञ्चाक्षरमन्त्रस्यजपंकुयार्त्त ॥ * २ ०
 क्षरमन्त्रस्यवामदेवऋषिः ॥ अनुष्टुप्छन्दः ॥ २ १
 देवता ॥ सदाशिवप्रीत्यर्थेजपेविनियोगः ॥ यथाशक्तिज-
 प्त्वा ॥ अनेनजपेनशिवःप्रीयतां ॥ ततः ॥ प्रयातुभ-
 न्महादेवः ॥ इतिविसर्जनंकृत्वा ॥ २ २
 चोमापते! प्रभो! ॥ क्षमस्वदेवदेवेश! मामङ्गीकुरुशङ्कर! ॥
 इतिमन्त्रमुक्त्वा पूजांसमर्पयेत् * ॥ २ ३
 यत्कृतंतुमयाशिव! ॥ तत्सर्वपरमेशान! मयातुभ-
 तं ॥ इतिसमर्प्य ॥ ततः ॥ अयमेहस्तोभगवानयमे-
 वत्तरः ॥ अयमेविश्वभेषजोयंशिवाभिमर्शनः ॥ इतिमन्त्रं
 पठित्वासव्यहस्ततलेनलिङ्गंस्पृशेत् ॥ ततः शिवनिर्णे-
 जनोदकंचुलकमितंवारत्रयंपिबेत् ॥ तत्रमन्त्रः * ॥

टी. अथर्व वेदना मंत्रो तेमज ऋषिप्रणीत स्तोत्रोवडे
 करी यथा शक्ति शिवपञ्चाक्षर मन्त्रनो जप करवो. *
 १. यथाशक्ति शिवपञ्चाक्षरजपी “अनेनज०प्रीयतां” एम
 जपानिवेदनकरी ते पछी “प्रयातु०देवः” ए मन्त्रे विसर्जनकरी
 ‘आवाहनं०शंकर’ ए मन्त्रभणी पूजा अर्पण करवी तेनो मन्त्र *
 २. ए रीते अर्पण करी पछी “अयमे०मर्शनः” ए मन्त्र भणी.
 डावाहाथनी हथेली वडे लिंगनो स्पर्श करवो. ते पछी शिवने
 नवरावेलुं नमण चागलां प्रमाणतुं त्रणवार पीवुं तेनो मन्त्र. *

नू. मृत्युहरं पुण्यं ब्रह्महत्याविनाशनम् ॥ व्याधिघ्नं पुण्यं
दंपास्ये शिवनिर्णेजनोदकं ॥ इतिवौद्वायनोक्तप्रकारेण
लिङ्गार्चनचन्द्रिकानुसारी पार्थिवलिङ्गपूजाप्रयोगः अ
थ स्त्रीणांतुपार्थिवं लिङ्गं सभर्तृणां विशेषतः ॥ इतिवि
श्वेश्वरसंहितायामुक्त्वात् ॥ सर्ववर्णाश्रमाणां तुकलौ
पार्थिवमेहवहि ॥ इति पूर्वोक्तवाक्याच्च स्त्रीशूद्राणामपि
पार्थिवपूजा श्रेष्ठातस्मात्सोच्यते ॥

॥ अथ स्त्रीशूद्रयोर्नाममन्त्रेण पूजाप्रयोगः ॥

॥ उदङ्मुखोऽपविश्य ॥ शिवायनमः ॥ इतिमन्त्रे

टी. एरति बोद्वायने कहेलाप्रकारे लिङ्गार्चनं
चन्द्रिकाने अनुसरती पार्थिव लिङ्गपूजा पुरीथइ.

हवे सभर्तृ (पतिवाली) स्त्रीयोने विशेषे करी पार्थिव
लिङ्गनु पूजन करवुं एम विश्वेश्वर संहितामां कहेलुंछे तेथी
तथा सर्व वर्णों (ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य, अने शूद्र) ने तथा
सर्व आश्रमो (ब्रह्मचर्य गृहस्थाश्रम, वानप्रस्थ अनेसंन्यस्त)
ने तोकालियुगमां पार्थिव लिङ्गनु पूजन श्रेष्ठे एवा वाक्यथी
स्त्री अने शूद्र ने पार्थिव पूजा श्रेष्ठ जणावछे माटे ते
कहिये छीये.

॥ हवे स्त्री तथा शूद्रोने नाममन्त्रे पूजा करवी ते

उत्तर दिशा सामा मुखे बेशी " शिवायनमः " ए मन्त्रे

णश्रोत्रियागारपचनाग्निसंभूतभस्मत्रिपुण्ड्रतूष्णीरुद्रा
 क्षधारणंचकृत्वाऽऽचम्यदेशकालौसङ्कीर्त्य ॥ श्रीपरमे
 श्वरप्रीत्यर्थं पार्थिवलिङ्गपूजनमहं करिष्ये ॥ “हरायन
 मः” ॥ इतिमृदमाहृत्य संशोध्य जलप्रक्षेपेण संपीडय
 “महेश्वरायनमः” ॥ इतिलिङ्गंकुर्यात् ॥ “शम्भवेनमः ॥
 शिव! इहप्रतिष्ठितोभव” ॥ इतिसविल्वपत्रेताम्रपात्रेप्र
 तिष्ठाप्य ॥ देवस्यप्राणाः ॥ जीवः ॥ सर्वेन्द्रियाणिइहा
 गत्यसुखंचिरंतिष्ठन्तु ॥ ध्यायेन्नित्यंमहेशंरजतगिरिनिभं
 चारुचन्द्रावतंसंरत्नाकल्पोज्ज्वलाङ्गपरशुमृगवराभीति
 हस्तंप्रसन्नम् ॥ पद्मासीनंसमन्तात्स्तुतममरगणैर्व्याघ्र
 कृत्तिवसानंविश्वाद्यंविश्ववन्द्यंनिखिलभयहरंपञ्चवक्त्रं
 श्रोत्रीय (सांगवेदभणनार) ना घरना पाकना आग्निना
 भस्मनु त्रिपुण्ड्र तथा वगर मंत्रे रुद्राक्षनु धारण करी पत्र २०
 ना टीप्पणमां लख्या मुजब देशकालनु कीर्त्तिन (संकल्प)
 करी ' श्रीपरमेश्वर० करिष्ये ' एमसंकल्प करी ' हरायनमः '
 एमंत्रे प्रथमबताव्या मुजवनी शुद्ध माटी लावी ते साफ करी
 जल नाखी तेनो पीढो करी ' महेश्वरायनमः ' एमंत्रे लिंग
 बनावबु ने ' शंभवेनमः॥ शिवइह० भव ' एमंत्रे विलीपत्र
 सहीतु त्राबाना पात्रमां बेसारी ' देवस्य० तिष्ठतं ' एरीते
 प्राण प्रतिष्ठा करी नीचेना श्लोके ध्यान करवुं*

त्रिनेत्रं ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा ॥ शूलपाणयेनमः ॥ श्रीसाम्बस
दाशिव! इहागच्छ इह प्रतिष्ठ इत्यावाहयेत् ॥ शिवायनमः
॥ आसनं समर्पयामि ॥ इति पुष्पाद्यासनं देयं ॥ पि
नाकधृषेनमः ॥ पाद्यं स० । शिवायनमः ॥ अर्घ्यं स०
शिवायनमः ॥ आचमनं स० ॥ शिवायनमः ॥ स्नानं
स० ॥ शिवायनमः ॥ आचमनं स० ॥ शिवायनमः ॥
वस्त्रं स० ॥ शिवायनमः ॥ आचमनं स० ॥ शिवायनमः
॥ यज्ञोपवीतं स० ॥ शिवायनमः ॥ गन्धं स० ॥ शिवाय
नमः ॥ पुष्पं । बिल्वपत्रं स० ॥ शिवायनमः ॥ धूपं स०
शिवायनमः ॥ दीपं स० ॥ शिवायनमः ॥ नैवेद्यं स० ॥
शिवायनमः ॥ आचमनं स० ॥ तैतोलिङ्गस्य प्रागादिदिक्षु
अप्रादक्षिण्येन वक्ष्यमाणमन्त्रैरक्षतान्क्षिपेत् ॥ भवाय
क्षितिमूर्त्तयेनमः ॥ १ ॥ शर्वाय जलमूर्त्तयेनमः ॥ २ ॥
ईशानाय अग्निमूर्त्तयेनमः ॥ ३ ॥ पशुपतये वायुमूर्त्तये

टी. १. एरीते ध्यान करी 'शूलपाणयेनमः० । शि० प्रतिष्ठ'
एरीते आवाहन करवुं. *

२. पुष्प वीगेरेनुं आसन अर्पण करवुं. *

३. ते पछी लिंगनी फरता अप्रदक्षिणा वर्त्तन (अवला)
पूर्वथी माढी अग्नि कोणां सुधीनी आठे दिशां आगलना
मंत्रो वढे अक्षत (यव अथवा चोखा) नाखवा. *

નમઃ ॥ ૪ ॥ રુદ્રાય આકાશમૂર્ત્યર્ચનમેઃ ॥ ૫ ॥ ઊગ્રા
 યયજમાનમૂર્ત્યેનમઃ ॥ ૬ ॥ ભીમાય સોમમૂર્ત્યેતમઃ
 ॥ ૭ ॥ મહતે સૂર્યમૂર્ત્યેનમઃ ॥ ૮ ॥ તૈતઃ પ્રાર્થનો ॥ ન
 મોઙ્ગારંમયિ ॥ ૯ ॥ ઇતિ સ્તુત્વા ॥ પશુપત્યેનમઃ ॥
 ઇતિ ક્ષમાપ્યયથાશક્તિ ॥ ‘શિવાય નમઃ’ ॥ ઇતિ મૂળમન્ત્રં
 જપ્ત્વા ॥ અનેનજપેન શ્રીશિવઃ પ્રીયતાં ॥ ઇતિ નિવેદ્ય ॥
 મહાદેવાય નમઃ ॥ ઇતિ વિસર્જયેત્ ॥ ઇતિ લિંગાર્ચનચંદ્રિકા
 યાંધર્માધ્યનુસારી સ્ત્રીશૂદ્રયોર્નામમન્ત્રેણ પૂજાપ્રયોગઃ ॥
 અત્ર પ્રસન્નાક્તિઞ્ચિદુચ્યતે ॥ પુત્રકામસ્તુ દ્વિશતદિનપર્ય
 ન્તં પ્રત્યહં લિંગદ્વયં પીતમૃત્તિકયા કુર્યાત્ ॥ પంచામૃતેના

ટી. ૧ તે પછી પ્રાર્થના કરો તેમજ ‘નર્મોંકારંમયિ’ ॥ ૯ ॥ એરી
 તના પત્ર ૧૨૧ માં લખેલા શ્લોકો વહે સ્તુતી કરી “પશુપ
 ત્યેનમઃ” એ મંત્રે ક્ષમાપનકરી શક્તિપ્રમાણે “શિવાય નમઃ”
 એ મૂળમંત્ર જપી “અનેનજંયતાં” એ રીતે જપનિવેદનકરી
 “મહાદેવાય નમઃ” એમંત્રે વિસર્જન કરવું.

એ રીતે લિંગાર્ચન ચંદ્રિકામાં ધર્મસિંધુને અનુસરતો
 સ્ત્રી અને શૂદ્રને નામ મંત્રે પૂજા કરવાનો પ્રયોગ પુરો થયો.

આ જગોયે પ્રસંગો પાત્ત થોડુ કહીયે છીયે ॥ પુત્રની કામના
 વાલો ૨૦૦ દીવસ સુધી હમેશાં પીલી માટી વહે બધે લિંગકરે
 પંચામૃત (દુધ દહિ ઘીંઝ મધ અને સાકર) વહે અભિષેક કરવો.

 भिषेकः ॥ मल्लिकापुष्पाणिगुडोदननैवेद्यं ॥ उ०कांडात्कां
 डात्प्ररोहंतिपरुषःपरुस्पृशिरि ॥ एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्रे
 णशतेनच ॥ इतिमन्त्रंशतमष्टाधिकंजप्त्वा ॥ याशतेनप्र
 तनोषिसहस्रेणविरोहसि ॥ तस्यास्तेदेवीष्टकेविधेमह
 विषावयं ॥ इति मंत्रेणाष्टोत्तरशतदूर्वाप्रतिमन्त्रंसमर्प
 येदिति लिङ्गार्चनचन्द्रिकायां रुद्रयामले उक्तम् ॥ अ
 पुत्रस्य पुत्रकामनायां प्रत्यहं पार्थिवलिङ्गपूजां कृत्वा
 भिलाषाष्टकजपंसंवत्सरंकुर्यादितिसंस्कारकौस्तुभधर्मा
 न्यौचोक्तं ॥ तथापि यावत्कार्यसिद्धिर्भवेत्तावदनुष्ठानं ॥
 प्रतिबन्धकदुरितबाहुल्यस्य क्षये कालनियमाभावात् ॥
 तत्रसङ्कल्पेविशेषः ॥ देशकालौसङ्कीर्त्य ॥ ममअनेकज

टी. रवो । मल्लिका (मोषरा) नां पुष्पो गोल अने राषेला
 चोखानुं नैवेद्य करवुं “ उ०कांडात्कांडात्प्र०शतेनच ” ए मंत्र
 १०८ वार जपी “ याशतेन०वयं ” ए मन्त्रि १०८ दूर्वा वर
 मंत्रावृत्तीये चढाववी एम लिङ्गार्चन चन्द्रिकामां रुद्रयामल
 नामना ग्रंथमां कहेलुछे ॥ सुदल पुत्र न होय ने तेने पु
 त्रनी कामना होयतो तेहमेशां पार्थिव लिङ्गनुं पूजन करी आ
 गल बताव्या मुजब अभिलाषाष्टकनो वर्ष सुधी पाठ करे
 एम संस्कार कौस्तुभ तथा धर्मसिंधुमां कह्युछे ॥ तोपण ज्याहां
 सुधी कार्यनी सिद्धि थाय त्यांहासुधी अनुष्ठान करवुं ॥ कारण
 के संताति प्रतिबंधक पापोनुं घणापणुंछे तेथी तेना क्षयमां का

मू. न्मार्जितानपत्यत्वमृतापत्यत्वादिनिदानभूतबालया
 तनिक्षेपाहरणविप्ररत्नापहरणादिजन्यदुरितस्यसमूल
 नाशद्वारादीर्घायुष्मद्बहुपुत्रादिसन्ततिप्राप्तिकामः श्री
 भवानीशङ्करप्रतिपथ्यार्थिवलिङ्गपूजनमभिलाषा ऽष्टक
 जपंचकरिष्ये ॥ इति सङ्कल्प्य पूर्वोक्तविधिना पार्थिव
 पूजांकृत्वाऽभिलाषाष्टकं जपेदिति ॥ प्रत्यहं लिङ्गद्वयपू
 जने प्राणप्रतिष्ठाष्टकं ॥ आवाहने ॥ उँभूः पुरुषावावा
 हयाम्योँभुवः पुरुषावावाहयाम्योँसुवः पुरुषावावाहया
 म्योँभूर्भुवः सुवः पुरुषावावाहयम्यायातां भगवन्तौ महादे
 वौ ॥ इत्यावाहने शेषं ॥ शिवाभ्यां नमः ॥ इत्यादि द्वि
 वनान्तो हनेति विशेषः ॥

॥ अथाऽभिलाषाऽष्टकप्रारम्भः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ विश्वानरउवाच ॥ प० । एकं ब्रह्मै
 लना नियमनो अभावले ॥ हवे ते पूजाना संकल्पमां पत्र २०
 मुजव देश कालनु कीर्त्तन (संकल्प) करी “ मम अनेक ०
 करिष्ये ” ए रीते संकल्प करी प्रथम कहेला विधिवडे पार्थिवपूजा
 करी अभिलाषाष्टकनो जप करवो. हमेशां बे लिंगना पूजनमां
 प्राण प्रतिष्ठा जुदी करवी. ने आवाहनमां “ उँभूः पुरुषावा
 वा० माहादेवौ ” ए रीते ने बाकी “ शिवाभ्यां नमः ” एम
 द्विवचनांत उपचारे पूजन करवु एटलो विशेषछे बाकी शरखुंछे.

मू. वाद्वितीयसमस्तंसत्यंसत्यंनेहेनानास्ति किञ्चित् ॥ १ ॥
कोरुद्रो न द्वितीयो वतस्येतस्मादेकं त्वां प्रपद्ये महेशं ॥ १ ॥
एकः कर्ता त्वंहि विश्वस्य शंभो नाना रूपेष्वेकरूपोऽप्यरूपः
॥ यद्वत्प्रत्यप्स्वर्क एकोऽप्यनेकस्तस्मान्नान्यत्वां विनेशं प्र
पद्ये ॥ २ ॥ रज्जौ सर्पः श्रुक्तिकायां चरौऽप्यनैरः पूरस्त
न्मृगाख्ये मरीचौ ॥ यद्वत्तद्वद्विष्वगेष प्रपञ्चोऽस्मिन् ज्ञाते
तं प्रपद्ये महेशं ॥ ३ ॥ तोये शैत्यं दाहकत्वं च वन्हौ तापो भा
नौ शीतमानौ प्रसादः ॥ पुष्पे गन्धो दुग्धमध्ये च सर्पिर्यत्
च्छंभो ! त्वंततस्त्वां प्रपद्ये ॥ ४ ॥ शब्दं गृह्णास्य श्रवास्त्वं हि
जिघ्रे रघ्राणस्त्वं व्यङ्गिरायासि दूरात् ॥ व्यक्षः पश्येस्त्वं र
सज्ञोऽप्यजिह्वः कस्त्वांसम्यग्वेत्यतस्त्वां प्रपद्ये ॥ ५ ॥ नो वे
दस्त्वामीश साक्षाद्वेदो वा विष्णुर्नो विधाताऽखिलस्य
॥ नो योगीन्द्रानेन्द्रमुख्याश्च देवा भक्तो वेद त्वामतस्त्वां प्र
पद्ये ॥ ६ ॥ नो ते गोत्रनापि जन्मापि नाख्या नो वारूपं
नैव शीलं न देशः ॥ इत्थं भूतोपीश्वरस्त्वं त्रिलोक्याः सर्वा
न्कामान् पूरयेस्तद्व्रजे त्वां ॥ ७ ॥ त्वत्तः सर्वं त्वंहि सर्वस्मरारे !
त्वं गौरीशस्त्वं च नमोऽतिशान्तः ॥ त्वं वै त्वत्स्वं युवा त्वं च
बालस्तर्कियत्त्वं नास्त्यतस्त्वां न तोस्मि ॥ ८ ॥ स्तुत्वेति
भूमौ निपपातविप्रः सदण्डवद्यावदतीव हृष्टः ॥ तावत्स

बालोऽखिलवृद्धवृद्धः प्रोवाच भूदेव ! वरं वृणीहि ॥ १ ॥ तत
उत्थाय हृष्टात्मा मुनिर्विश्वानरः कृती ॥ प्रत्यब्रवीत्किमज्ञा
तं सर्वज्ञस्य तव प्रभो ! ॥ १० ॥ सर्वान्तरात्मा भगवाञ्छर्वः
सर्वप्रदो भवान् ॥ याञ्चां प्रतिनियुक्ते मां किमीशो दैन्य
कारिणीम् ॥ ११ ॥ इति श्रुत्वा वचस्तस्य देवो विश्वानर
स्य ह ॥ शुचेः शुचि व्रतस्याथ शुचिस्मिन् त्वा ब्रवीच्छुः ॥
॥ १२ ॥ बाल उवाच ॥ त्वया शुचेः शुचिष्मत्यां यो भिला
षः कृतो हृदि ॥ अचिरैरेव कालेन स भविष्यत्यसंशयः
॥ १३ ॥ तव पुत्रत्वमेष्यामि शुचिष्मत्यां महामते ! ॥ स्या
तो गृहपतिर्नाम्ना शुचिः सर्वा मरप्रियः ॥ १४ ॥ अभिला
षाष्टकं पुण्यं स्तोत्रमेतत्त्वयोरिति ॥ अब्दं त्रिकालपठना
त्कामदं शिवसन्निधौ ॥ १५ ॥ एतत्स्तोत्रस्य पठनं पुत्र
पौत्रधनप्रदं ॥ सर्वशान्तिकरं वापि सर्वापत्परिनाशनम् ॥
॥ १६ ॥ स्वर्गापवर्गसंपत्तिकारकं नात्र संशयः ॥ प्रात
रुत्थाय सुस्नातो लिङ्गमभ्यर्च्य शाम्भवं ॥ १७ ॥ वर्षजप
न्निदं स्तोत्रमपुत्रः पुत्रवान् भवेत् ॥ वैशाखे कार्तिके माघे
विशेषानियमैर्युतः ॥ १८ ॥ यः पठेत्स्नानसमये लभते स
कलं फलं ॥ कार्तिके स्य तु मासस्य प्रसादादहमव्ययः ॥
॥ १९ ॥ तव पुत्रत्वमेष्यामि यस्त्वन्यस्तत्पाठिष्यति ॥

अमिलाषाष्टकमिदं देयं यस्य कस्यचित् ॥ २० ॥ गोपनीयं प्रयत्नेन महाबन्ध्या प्रसूतिकृत् ॥ स्त्रियावापुरुषेणापिनियमाच्छिःसन्निधौ ॥ २१ ॥ अब्दं जप्तमिदं स्तोत्रं पुत्रदं नात्र संशयः ॥ इत्युत्क्रान्तर्दधे बालः सोऽपि विप्रो गृहंगतः ॥ २२ ॥ इति श्रीस्कन्दपुराणे काशीखण्डे विश्वेश्वरस्तोत्रं संपूर्णं ॥

॥ अथ केवलविष्णुपूजनेच्छुं प्रतिविष्णुपूजाप्रयोगः ॥ तत्र सङ्कल्पे * श्रीविष्णुप्रीतये श्रीविष्णोः पुजां करिष्ये ॥ कैलशे तीर्थावाहनादिन्यासान्तं कृत्वा पूजयेत् ॥ * उँसहस्रशीर्षाः ० गुलं ॥ श्रीमहाविष्णवे नमः ॥ मन्त्रपुष्पं समर्पयामि ॥ १ ॥ उँपुरुष एवेदं ० हंति ॥ श्रीम ० नम आसनं स ० मि ॥ २ ॥ उँ एतावोनस्य ० दिवि श्रीम ० नमः ॥ पाद्यं स ० मि ॥ ३ ॥ उँ त्रिपादूर्ध्वं ० अभि ॥ श्रीम ० नमः ॥ अर्घ्यं स ० मि ॥ ४ ॥ उँ तस्माद्द्विरालं ० पुरः ॥ श्रीम ० नमः ॥ आचमनीयं स ० मि ॥ ५ ॥ उँ यत्पुरुषेण ० ह्रविः ॥ श्रीम ० नमः ॥ स्नानं स ० मि ॥ ६ ॥

। हवे एकला विष्णुपूजानो प्रयोग कहेछे. ॥

टी. १. तेमां संकल्पमां विशेष आरीते *

कलशमां तीर्थना आवाहनयी न्यास सुधी पत्र ८७ थी ९० सुधीमां लख्या मुजब करिने पूजा करवी ते. *

श्रीम० नमः ॥ पुनराचमनीयंस० मि ॥ उ० तयज्ञं० श्रये
 ॥ श्रीम० नमः ॥ वस्त्रंस० मि ॥ ७ ॥ श्रीमहा० नमः ॥
 आचमनीयंस० मि ॥ उ० तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं० श्रये
 ॥ श्रीमहा० नमः ॥ यज्ञोपवीतंस० मि ॥ ८ ॥ श्रीम०
 नमः ॥ आचमनीयंस० मि ॥ उ० तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः
 च० यत ॥ श्रीम० नमोगन्धंस० मि ॥ ९ ॥ उ० तस्मादश्वा
 वयः ॥ श्रीम० नमः ॥ पुष्पाणिस० मि ॥ १० ॥ उ० य
 त्पुरुषं व्यदधुः० च्येते ॥ श्रीम० नमः ॥ धूपंस० मि ॥ ११ ॥
 उ० त्राह्मणोस्य० यत ॥ श्रीम० नमो दीपंस० मि ॥ १२ ॥
 उ० चंद्रमामनसो० यत ॥ श्रीम० नमः ॥ नैवेद्यंस० मि
 ॥ १३ ॥ श्रीम० नमः ॥ आचमनीयंस० मि ॥ ततो वै
 दिकमन्त्रेण नीराजनं ॥ * उ० ये देवासो दिव्येकादशस्थ
 पृथिव्यामध्येकादशस्थ ॥ अप्सुक्षितो महिनैकादशस्थ
 ते देवासो यज्ञमिमं जुषध्वं ॥ १४ ॥ श्रीम० नमः । नीराजनं
 स० मि ॥ उ० नाभ्या आसी० यन् ॥ श्रीम० नमः ॥ नम
 स्कारंस० मि ॥ १५ ॥ उ० सप्तास्यासन् पशुं० श्रीम०
 नमः ॥ प्रदक्षिणांस० मि ॥ १६ ॥ यज्ञेन यज्ञ० देवाः ॥
 श्रीम० नमः ॥ पुष्पाञ्जलिंस० मि ॥ १७ ॥ अनेन पूज
 टी. १ ते पत्नी वेदना मंत्र वदे नीराजन (आरती) करवुं *

मू. नेनश्रीमहाविष्णुः प्रीयतांनम ॥ इतिकेवलविष्णु
पूजनच्छुं प्रतिविष्णुपूजाप्रयोगः ॥ इत्यष्टधाविभक्तस्य
दिवसस्य प्रथमभागकृत्यं ॥ १ ॥ द्वितीयभागे वेदाभ्यासः
॥ २ ॥ तृतीयभागे पोष्यवर्गसाधनं ॥ ३ ॥ अ
थचतुर्थभागकृत्यं .

॥ तत्र नित्यस्नानाविधिप्रयोगः ॥

केचिदत्राऽन्धपरंपरया चतुर्दशीपरिशिष्टोक्त
स्नानविधिं कुर्वन्ति तदसत् । यतः प्रयोगदीपेतत्परिशि
ष्टस्याऽनार्थकत्वं सविस्तरेण प्रतिपाद्ययः प्रयोगोलिखि
तः सोऽत्र लिख्यते ॥ कर्ता उपयुक्तोपकरणानि

टी. १. एरीते केवल विष्णुपूजानी इछवाला ने विष्णुपूजानो
प्रयोग समाप्त थयो ॥ एरीते आठ प्रकारे विभाग करेला वी
वसना प्रथम भागनुं कृत्य पुरु थयु ॥ १ ॥ बीजा भागमां
वेदाभ्यास करवो ॥ २ ॥ श्रीजा भागमां कुटुंबवर्गना पोषणनु
साधन करवुं. ३ ॥ हवे चोपा भागनुं कृत्य कहेछे.

॥ तेमां प्रथम नित्यस्नान विधिनो प्रयोग कहिये छैये ॥

॥ केटला एक आ जगोये अंध परंपराये चतुर्दशी परिशिष्टमां कहे
ली स्नान विधि करेछे ते ठीक नथी. कारण के प्रयोग दीपमां
वयाझंकरे ते परिशिष्टनुं सविस्तर अनार्थक पणुं प्रतिप्रादन
करीजे प्रयोग कहेलो छे ते आठेकाणे लखीये छीये. कर्ता

गृहीत्वा नद्यादौ गत्वा रहसि तटं प्रक्षाल्य संभारां
 स्तत्रसंस्थाप्य तीर्थदेवतां नमस्कृत्य विधिवेदाचम्या
 ऽञ्जलिं कृत्वा विष्णुं संस्मृत्य शनैर्मदा कण्ठादनुत्तारित
 मुपवीतं संशोध्य गायत्र्या शिखां बध्वा मुसलवन्निम
 जेत् ॥ ततः ॥ अतितीक्ष्णमहाकाय कल्पान्तदहनोपमा ॥
 भैरवाय नमस्तुभ्यमनुज्ञां दातुमर्हसि ॥ इति भैरवं संप्रा
 र्थ्य ॥ तत्त्वायामीत्याजिगर्तिः शुनः शेषः कृत्रिमो विश्वा
 मित्रो देवरातो वरुणस्त्रिष्टुप् ॥ अर्घ्यदाने विनियोगः ॥
 उतत्त्वायामिब्रह्मणा वंदमानस्तदाशास्तेयजमानो हवि
 र्भिः ॥ अहेलमानो वरुणे हबोध्युरुशंसमान आयुः प्रमो
 पाः ॥ १ ॥ वरुण एतत्तेऽर्घ्यं नमः ॥ इति वरुणायार्घ्यं

टी. नाहावाना उपयोगी पदार्थो (गायनु छाण, दूर्वा,
 अघेडो, तल, वीगेरे) लइ नदी वीगेरे ए जइ एकांत स्थले
 कांठो धोइ, उपरनां दर्भ वीगेरे त्यां मुकी, पाणीनी बाहार
 माटी वडे हाथ पग धोइ, बे हाथमां दर्भ राखी, तीर्थ देवताने
 नमस्कार करी वीधीधी आचमन लइ हाथ जोडी विष्णुं नुं स्म
 रण करी धीमे धीमे माटी वडे कंठमांथी काहाडया विना जनो
 इ साफ करी गायत्री वडे शिखा बांधी ने नाहावुं ते पछी
 “ अतितीक्ष्णम० हंसि ” ॥ ए श्लोक वडे भैरवनी प्रार्थना
 करी ॥ उतत्त्वायामि० नमः ॥ एरीते वरुण ने अर्घ्य आपवुं ॥

दद्यात् ॥ ततोगङ्गाया अर्घ्यदद्यात् ॥ गङ्गा गङ्गेतियो
 ब्रूयाद्योजननां शतैरपि ॥ मुच्यते सर्वपापेभ्योविष्णु
 लोकं स गच्छति ॥ श्रीगङ्गे ! एतत्तेऽर्घ्यनमः ॥ इतिग
 ङ्गाया अर्घ्यदद्यात् * ॥ १ ॥ गङ्गाद्वारे प्रयागेच गङ्गा
 सागरसङ्गमे ॥ सर्वत्र दुर्लभा गङ्गा त्रिस्थानेषु विशेषतः
 श्रीगङ्गेएतत्ते०मः ॥ २ ॥ किरणा धूतपापा च पुण्यतोया
 सरस्वती ॥ गङ्गा च यमुना चैव पञ्चनद्यः पुनन्तु मां ॥
 श्रीपञ्चगङ्गाएतद्द्वैर्घ्यनमः ॥ इति पञ्चगङ्गाभ्योऽर्घ्यद
 द्यात् ॥ ३ ॥ विष्णुपादाब्जसंभूते ! गङ्गे त्रिपथगामिनि !
 ॥ धर्मद्रवेतिविख्याता पापं मे हरजान्हवि ! ॥ श्रीगङ्गे
 ०मः ॥ ४ ॥ जान्हवी सर्वतः पुण्या ब्रह्महत्यापहारि
 णी ॥ वाराणस्यां विशेषेण गङ्गाचोत्तरवाहिनी ॥ श्रीगङ्गे
 ए० ॥ ५ ॥ षष्टिकोटिसहस्राणि षष्टिकोटिशतानि च ॥
 सदा वसन्ति ते तीरे मध्यान्हे मणिकर्णिके ! ॥ श्रीमणि
 कर्णिके ए० ॥ ६ ॥ काशिकातिरिक्तगङ्गायां किरणेषु
 ष्टिकोटित्यर्घदानेन भवतः ॥ अन्यतीर्थं तत्तत्तीर्थदेवता
 टी. ते पत्नी गंगांगेति० नमः ॥ ए मंत्रे गंगाने अर्घ आपवो. *
 १. काशी शीवायनी गंगामां “कीरणा०तुमां ॥ ३ ॥” एतथा
 ‘षष्टिकोटि०र्णिके ॥ ६ ॥’ ए वे श्लोक वदे अर्घदान न करवा
 बीजा तीर्थमां ते ते तीर्थना देवने अर्घ्य आपवुं बीजा देवने

मू. यै अर्घ्यदेयनान्यस्यै ॥ तीर्थेन्तार्थातरं स्मरेदिति स्मृ-
 तेः ॥ तत्रापि गङ्गां तु स्मरेद्देव ॥ स्नानकाले ऽन्यतीर्थेषु
 जप्यते जान्हवी जनैः ॥ विनाविष्णुपदीं कान्यत्समर्थम-
 घशोधने ॥ इति स्कान्दात् ॥ तडागादौ सर्वाणि तीर्था-
 न्यावाह्यार्घ्यं दद्यात् ॥ * ॥ पुष्कराद्यानि तीर्थाणि ग-
 ङ्गाद्याः सरितस्तथा ॥ आगच्छन्तु पवित्राणि स्नानका-
 ले सदा मम ॥ १ ॥ गङ्गागंगेतियो ॥ २ ॥ गङ्गाद्वा-
 रे प्र ॥ ३ ॥ किरणाधूत ॥ ४ ॥ विष्णुपादाब्ज ॥
 ५ ॥ जान्हवोस ॥ ६ ॥ षष्ठिकोटिस ॥ ७ ॥ ग-
 ङ्गाद्वारे कुशावर्ते विल्वके नीलपर्वते ॥ स्नात्वा कन-
 खले तीर्थे पुनर्जन्म न विद्यते ॥ श्री गङ्गे ॥ ८ ॥ आ-
 दित्यदुहितर्देवि ! यमज्येष्ठे ऽतिपाविनि ! त्रैलोक्यवन्दि-
 ते ! वेणि ! पापं मे यमुने ! हर ॥ श्रीयमुने ॥ ९ ॥ स-
 रस्वति ! नमस्तुभ्यं पवित्रे ! पापनाशिनि ! ॥ हर त्वं पातकं
 टी. न आपवुं कारण के एक तीर्थमां बीजा तीर्थनुं स्मरण न
 करवुं एम स्मतिनुं वाक्य छे. माटे ते तीर्थोमां गंगानुं तो
 स्मरण करवुंज स्नान वखत बीजा तीर्थोमां मनुष्यो ए गंगां
 तु स्मरण थाय कारण के ते गंगा शीवाय पाप धोवामां बीजुं
 कोई तीर्थ क्याही पण समर्थ नथी. एम स्कंदनु वाक्य छे अने
 तळाव बीगेमां सर्व तीर्थोनुं आवाहन करी अर्घ्य आपवुं *

देवि! यन्मया पूर्वसञ्चितं ॥ श्रीसरस्वति ० ॥ १० ॥
 ब्रह्मकमण्डलुसंभूते सोमकान्तिसमप्रभे! ॥ त्रैलोक्यव
 न्दिते! मातर्हरपापं सरस्वति! ॥ श्रीसरस्वति ० ॥ ११ ॥
 प्राचीनं पावितं कर्म मेरुतुल्यं चभारत! ॥ सिद्ध्यन्ति स
 र्वकार्याणि प्राचीस्नानं यदाभवेत् ॥ श्रीप्राचीसरस्वति
 ० ॥ १२ ॥ असीविरुणयोर्मध्ये पञ्चक्रोशीमहत्फलं ॥
 अमरामृत्युमिच्छन्ति का कथा इतरेजनाः ॥ श्रीपञ्चक्रो
 शि ० ॥ १३ ॥ गङ्गायमुनयोर्मध्ये यत्र गुप्तासरस्वती ॥
 त्रैलोक्यवन्दिते! वेणि! गृहाणार्घ्यं नमोस्तुते ॥ श्रीत्रि
 वेणि ० ॥ १४ ॥ विराञ्चतनया प्राचीह्युदीची विष्णुपाद
 जा ॥ प्रतीची यमुना यत्र मुक्तिस्तत्र न संशयः ॥ श्रीत्रि
 वेणि ० ॥ १५ ॥ ओङ्कारे च भृगुक्षेत्रे तथारवौरसङ्गमे ॥
 सर्वत्र दुर्लभा रेवा त्रिस्थानेषु विशेषतः ॥ श्रीनर्मदे
 ० ॥ १६ ॥ प्रभाते वहते गङ्गा मध्याह्ने च सरस्वती
 ॥ अपराह्णे सर्वतीर्थानि रात्रौ वहति नर्मदा ॥ श्रीनर्म
 दे ० ॥ १७ ॥ गोमती गोमयस्नानं गोदानं गोपिचन्द
 नं ॥ दर्शनं गोपीनाथस्य गकाराः पञ्चदुर्लभाः ॥ श्रीगो
 मति ० ॥ १८ ॥ ब्रह्मज्ञानेन मुच्यन्ते प्रयागमरणेन वा ॥
 अथवा स्नानमात्रेण गोमत्यां कृष्णसन्निधौ ॥ श्रीगोम

ति ए० ॥ १९ ॥ प्रयागे वपनं कुर्यान्मरणं जान्हवी तटे ॥ दानं
 दद्यात्कुरुक्षेत्रे तत्त्रयं गोमती तटे ॥ श्रीगोमती ए० ॥ २० ॥
 गङ्गा च वैष्णवी मूर्तिर्ब्रह्ममूर्तिः सरस्वती ॥ रेवा च शाङ्करी
 मूर्तिस्तिस्रो नद्यः पुनन्तुमां ॥ श्रीत्रिवेणि ए० ॥ २१ ॥
 एतदशकौ गङ्गाया एव द्वादश नामानि स्मरेत् ॥
 तथा च स्कान्दे गङ्गावाक्यं * ॥ “नन्दिनी १ नलिनी २
 सीता ३ मालती ४ चमहापगा ५ ॥ विष्णुपादाब्जसंभू-
 ता ६ गङ्गा ७ त्रिपथगामनी ८ ॥ १ ॥ भार्गवी ९
 भोगवती १० जान्हवी ११ त्रिदशेश्वरी १२ ॥ द्वादशौ-
 तानि नामानि यत्र यत्र जलाशये ॥ २ ॥ स्नानोद्य-
 तः पठेन्नित्यं तत्र तत्र वसाम्यहं” ॥ इति अनुत्सृष्टतडा-
 गादौ तस्मात्पञ्च मृत्पिण्डानुत्थृत्य स्नायात् ॥ ततो मृ-
 त्स्वननम् ॥ * अगस्त्य इत्यनुक्तगोत्रोऽन्तेवासी ब्रह्मचा-
 रिरिति स्त्रिष्टुप् ॥ मृत्स्वनने विनियोगः ॥ उँ अगस्त्यः स्व-
 नमानः खनित्रैः प्रजामपत्यं बलमिच्छमानः ॥ उँ भौवर्णा

१. एटला श्लोको भणवानी अशक्ति होयतो गंगानां बार
 नामोनुं स्मरण करवुं ते प्रमाणे स्कंपुराणमां गंगानुं वाक्यछे. *
२. जलोत्सर्ग कर्षावगरना तलाव, वीगेरेमां तेमांपी माटीना
 पांच पिंडो. बाहार काहाडीने नाहावुं ते पछी माटीखोदवी *

 रुषिरुग्रःपुपोषसत्यादेवेष्वशिषोजगाम ॥ १ ॥ इति
 खनित्रेण मृत्तिकाखननं ॥ चतुरङ्गुलपरिमितं गतकृत्वो
 परितनां मृत्तिकां परित्यज्य ॥ अन्तःस्थामश्वक्रान्त इ
 त्यामन्त्र्य ॥ अश्वक्रान्ते ! रथक्रान्ते ! विष्णुक्रान्ते ! वसुन्ध
 रे ! ॥ मृत्तिके ! हर मे पापं यन्मया पूर्वसञ्चितं ॥ १ ॥ उत्थृ
 तासीत्युत्थृत्य ॥ उत्थृतासि वराहेण कृष्णेन शतबाहु
 ना ॥ मृत्तिके ! हर मे पापं यद्देवं यच्च मानुषम् ॥ इति
 ॥ २ ॥ दक्षिणहस्तेन शिरसि तूर्ण्णासकृदनुलिप्य ॥ द्वि
 र्नाभेरुपरितनेष्वङ्गेष्वनुलिप्य ॥ वामकरेण नाभेरधस्ता
 दापादंत्रिरनुलिम्पेत् ॥ ततो गोमयमादायाग्रमग्रमिति
 द्वाभ्य मानस्तोक इत्यनेन चाभिमन्त्र्य ॥ अग्रमग्रं

१. ए मंत्रे खोदवाना षडार्यो (कोश वीगेरे) वडे माटी
 खोदवी ने चार आंगलनो चोरस तथा उंडो खाडो करी उपर
 नी माटी काहाडी नांखी अंदरनी माटीनुं ॥ “अश्वक्रान्ते० चि
 तं” ॥ ए मंत्रे छेली आंगलीनी पासेनी आंगलीवडे अभिमंत्रण
 करी ॥ “उत्थृतांसि० नु षं” ए मंत्रे माटी लेइ पाणीयी पलाळी
 जमणा हाये मंत्र वगर माथा उपर एकवार तेमज नाभिना
 उपरना अंगोउपर बेवार चोपडी डाबाहाये नाभिनी नीचे पग
 सुधी त्रणवार चोपडवी ते पछी गायनुं छाण, लइ ॥ “अग्रमग्रं
 धनं” ए बे मंत्रे तथा “मानस्तोके० महे” ॥ ए मंत्रे अभिमंत्र

चरन्तीनामोषधीनां रसं वने ॥ यन्मे रोगं च शोकं
 तन्मे दहतु गोमयं ॥ १ ॥ अग्रम० वने ॥ तासां वृषभ
 पत्नीनांपवित्रं कायशोधनं ॥ २ ॥ मानस्तोक इत्यस्याः
 कुत्स आङ्गिरसोरुद्रो जगती ॥ गोमया लेपने विनियोगः
 ॥ उमानस्तोके तनये मानं आयौ मानो गोषु मानो अश्वेषु
 रीरिषः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामितो वधीर्हविष्मंतः स दमि
 त्वाह्वामहे ॥ १ ॥ तत्सूर्याय प्रदर्शय तच्छरीरेभ्यो ददनुलि
 त् ॥ ततो दूर्वा मादाय ॥ उकांढात्कांढात्प्ररोहंति परुषः प
 रुषस्परि ॥ एवानो दूर्वे प्रतनुसहस्रेण शतेन च ॥ १ ॥
 याशतेन प्रतनोषि सहस्रेण विरोहसि ॥ तस्यास्ते देवीष्ट
 के विधेम हविषा वयं ॥ २ ॥ आयनेत इत्यनेन दूर्वाङ्कुरैर्मा
 जयेत् ॥ आयनेत इति शार्ङ्गस्तं वमित्रोऽग्निरनुष्टुप् ॥ दु
 र्वाङ्कुरैर्मार्जने विनियोगः ॥ उँ आयनेते परायणे दूर्वारोहं
 तु पुष्पिणीः ॥ हृदाश्च पुंडरीकाणिसमुद्रस्य गृहा इमे ॥
 ॥ १ ॥ ततोऽपामार्गमादाय ॥ उँ अपाघ्नमपां किल्बिषम
 णकरी ते सूर्यने देखाडी ते छांण माटीनी जेम शरीर उपर
 चोपडवुं ते पछी ॥ कांढात्कांढात्प्र० वयं ॥ ए मंत्रे दूर्वालेइ
 आयनेतेप० इमे ॥ ए मंत्रे दूर्वाणा अंकुरो ए मार्जनकरी ते
 पछी अघेडोलेइ ॥ अपाघ्न० सुव ॥ ए मंत्रे मार्जन करवुं.

॥ ३ ॥ अ॒प्स्वः । तर॒मृतं म॒प्सुभे॒षज॒म॒पामु॒तप्र॒शस्त॒ये
 दे॒वाभ॒वते॒वानः ॥ ४ ॥ अ॒प्सुमे॒सोमो॒अ
 श्वा॒निभे॒षजा ॥ अ॒ग्निच॑वि॒श्वशं॑भु॒वमा॑प॒श्चवि॒श्वभे॑ष॒जी
 ॥ ५ ॥ आ॒प॒पृ॒णीत॑भे॒षजं॑वैरू॒थंत॒न्वे॒३म॑म ॥
 सू॒र्यदृ॒शे ॥ ६ ॥ इ॒दमा॑पःप्र॒वह॑त॒यत्कि॑च॒दुरि॑तंमयि
 यद्वा॒हम॑भि॒दुद्रो॑ह॒यद्वा॑शि॒प॒उ॒तानृ॑तं ॥ ७ ॥
 न्व॒चा॒रिष॑र॒सेन॑सम॒गस्म॑हि ॥ प॒र्यस्वा॑न॒ग्नआ
 संसृ॑ज॒वर्च॑सा ॥ ८ ॥ सं॒मा॒ग्नेव॑र्च॒सासृ॑ज॒संप्र॑ज॒यास॑मायु॒
 पा॒॥ वि॒द्युर्मे॑अस्यदे॒वाइ॑द्रो॒विद्या॑त्स॒ह॒ऋषि॑भिः ॥ ९ ॥
 इति॑न॒वर्च॑सूक्तं ॥ १० ॥ उ॒दुत्त॑मंवरु॒णेत्या॑जी॒गर्तिः
 नः॑शे॒पःकृ॒त्रिमी॑वै॒श्वामि॑त्रोदे॒वरा॑तोवरु॒णस्त्रि॑ष्टु॒प् ॥ ११ ॥
 र्मा॑र्जने॒वि० ॥ उ॒ँउ॒दुत्त॑मंवरु॒णपा॑श॒मस्म॑द॒वाधु॑मंवि॒मध्य॑
 मंश्र॑थाय ॥ अथा॒व्यमा॑दित्य॒व्रते॑त॒वाना॑ग॒सोअ॑दित॒ये
 स्या॑म ॥ ११ ॥ इ॒मंमे॑वरु॒णेति॑द्वया॒रोजी॑ग॒र्तिर्व॑रु॒णोगा॑
 य॒त्री ॥ द॒र्भेर्मा॑र्जने॒वि० ॥ उ॒ँइ॒मंमे॑वरु॒णशु॑घ्री॒हव॑म॒द्या
 चंस॑लय ॥ त्वा॒मव॑स्युरा॒चके ॥ १२ ॥ त्वंवि॒श्वस्य॑मे॒धि
 रा॑दिव॒श्च॒ग्मश्च॑राज॒सि ॥ स॒यामा॑नि॒प्रति॑श्रु॒धि ॥ १३ ॥
 त्वन्ना॑अ॒ग्नेवरु॑ण॒स्योति॑द्वयो॒र्वाम॑दे॒वोगौ॑त॒मो॒ग्नवि॑रु॒णो॒त्रि
 ष्टु॒प् द॒र्भेर्मा॑र्जने॒वि० ॥ उ॒ँत्वन्ना॑अ॒ग्नेवरु॑ण॒स्यवि॑द्वा॒देव॑स्प

हेळोवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठेवन्हितमःशोशुचानोवि
 श्वाद्वेषांसिप्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ १ ॥ सत्वन्नोअग्नेवमोभं
 वोतीनोदिष्ठेअस्याउषसोव्युष्टौ ॥ अवयक्ष्वनोवरुणंर
 राणोवीहिमृळीकंसुहवोनपधि ॥ २ ॥ १५ ॥ समुद्रादु
 मिरित्येकोदशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोगौतमआपस्त्रिष्टुवं
 त्याजगती ॥ दर्भैर्मार्जनेवि० ॥ उँसमुद्रादूर्मिमधुमाँउ
 दौरदुपांशुनासममृतत्वमानट् ॥ घृतस्यनामगुह्यंद
 स्तिजिह्वदेवानांममृतस्यनाभिः॥१॥वयंनामप्रब्रवामा
 घृतस्यास्मिन्यज्ञेधारयामानमोभिः ॥ उपब्रह्माशृणव
 त्स्यमानंचतुःशृंगोवमीदौरएतत् ॥ २ ॥ चत्वारिंशंग्वा
 त्रयोअस्यपादाद्वेर्षेसप्तहस्तांसोअस्य ॥ त्रिधावद्धो
 ष्ठपभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्यीआविवेश ॥ ३ ॥ त्रिधा
 हितंपाणिभिर्गुह्यमानंगविदेवांसोघृतमन्वविदन् ॥ इंद्र
 एकंसूर्यएकंजजानवेनादेकंस्वधयानिष्टतक्षुः ॥ ४ ॥ ए
 ताअपैतिहृद्यात्समुद्राच्छतब्रजारिपुणानावचक्षे ॥ घृत
 स्यधाराअभिचाकशीमिहिरण्ययोवित्सोमर्ध्यआसां ॥
 ५ ॥ सम्यक्स्त्रवंतिसरितोनधेनाअतर्हृदामनसापूयमा
 नाः॥एतेअर्षेत्यूर्मयोघृतस्यमृगाइवक्षिपुणोरीषमाणाः

॥ ६ ॥ सिधोरिवप्राध्वनेशूधनासोवातप्रमियःपतय
 तियव्हाः ॥ घृतस्यधाराअरुषोनवाजोकाष्ठाभिदन्मि
 मिःपिन्वमानाः ॥ ७ ॥ अभिप्रवंत समनेवयोषाःकल्या
 ण्यश्मयमानासोअग्नि ॥ घृतस्यधाराः समिधोनसंत
 ताजुषाणोहर्ह्यतिजातेवदाः ॥ ८ ॥ कन्याइववहतुमेतवा
 उअंज्यंज्यानाअभिचाकशोमि ॥ यत्रसोमःसूयतेयत्रय
 जोघृतस्यधाराअभितन्यवंते ॥ ९ ॥ अभ्यर्षतसुष्टुति
 गव्यमाजिमस्मासुभद्राद्रविणानिधत्त ॥ इमंयज्ञंन
 देवतानोघृतस्यधारामधुमल्पवंते ॥ १० ॥ धामंतेवि
 श्वंभुवनमर्धिश्रितमंतःसमुद्रेह्यं ; तरायुषि ॥ अपाम
 नीकेसमिथेयआभृतस्तमश्याममधूमतंतऊर्मिम् ॥ ११ ॥
 ॥ २६ ॥ प्रसंम्राजेबृहदित्यष्ठर्चसूक्तस्यभौमोत्रिवरुण
 स्त्रिष्टुप् ॥ दर्भैर्मार्जनेवि० ॥ प्रसंम्राजेबृहदर्चागभीरं
 ह्यप्रियंवरुणायश्रुताय ॥ वियोजघानशमितेवर्चमोपा
 स्तिरेष्टयिर्वीसूर्याय ॥ १ ॥ वनेषुव्यं ; तरिक्षंततानवा
 जमर्वत्सुपयउस्त्रियासु ॥ हत्सुक्रतुवरुणोअंश्वः शिद्वि
 सूर्यमदधात्सोममद्रौ ॥ २ ॥ नीचीनवारंवरुणःकवंधं
 ससर्जरोदसीअंतरिक्षं ॥ तेनाविश्वस्यभुवनस्यराजाय

वनदृष्टिर्व्युनत्तिभूम ॥ ३ ॥ उनत्तिभूमिं पृथिवीमुतथा
 यदादुग्धंवरुणोवष्टयादित् ॥ समभ्रेणवसतुपर्वतासः
 स्तविपी यंतःश्रययंतवीराः ॥ ४ ॥ इमामूष्वांसुर
 स्यश्रुतस्यमर्हामायावरुणस्यप्रवोचं ॥ मानेनेवतस्त्रिवा
 अंतरिक्षेवियोममेष्टाथिर्विसूर्येण ॥ ५ ॥ इमामूनुकुवि
 तमस्यमायामर्हदिवस्यनकिरादधर्ष ॥ एक्येदुद्गानेष्ट
 णत्येनीरासिंचतीरवनयःसमुद्रं ॥ ६ ॥ अयम्यंवरुण
 मिश्रंवासस्वायंवासदामिभ्रातरंवा ॥ वेशंवानित्यंवरुणा
 रणंवायत्सीमार्गश्चक्रमाक्षिश्रथस्तत् ॥ ७ ॥ कित्वा
 सोयाद्रिरिपुर्नदीवियद्वाधासत्यमुतयन्नविद्य ॥ सर्वाता
 विप्याशिथिरेवदेवाधातेस्यामवरुणाप्रियासः ॥ ८ ॥ ३४ ॥
 एतोन्विद्रमितिच्युचस्यतिरश्चरांगिरसइंद्रानुष्टुप् ॥ द
 भैर्मार्जनेवि ॥ एतोन्विद्रंस्तवामशुद्धंशुद्धेनसाम्ना ॥
 शुद्धैरुक्थेवावृथांसंशुद्धआशीर्वान्ममत्तु ॥ १ ॥ इंद्रंशु
 द्धोर्नागागहिशुद्धःशुद्धामिरूतिभिः ॥ शुद्धोरयिनिधारय
 शुद्धोर्ममदिसोम्यः ॥ २ ॥ इंद्रंशुद्धोहिनोरयिंशुद्धोर
 त्नानिदाशुषे ॥ शुद्धोवृत्राणिजिघ्रसेशुद्धोवाजंसिषास

सि ॥ ३ ॥ ३७ ॥ स्वादिष्ठयेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमाधु
 दावैश्वामित्रः पवमानः सोमोगायत्री दर्भैर्मार्जने
 योगः ॥ उँस्वादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया ॥
 द्रायपातवेसुतः ॥ १ ॥ रक्षोहाविश्व
 योहतं ॥ द्रुणांसधः स्थनासदत् ॥ २ ॥ वरिवो
 भवमंहिष्ठोवृत्रहंतमः ॥ पर्षिराधोमघोनां ॥ ३ ॥ अभि
 र्महानां देवानां वीतिमंधसा ॥ अभिवाजमुतश्रवः ॥ ४ ॥
 त्वामच्छाचरामसितदिदर्थेदिवेदिवे ॥ इंदोत्वेन आशसः
 ॥ ५ ॥ पुनाति ते परिस्तुतं सोमसूर्यस्य दुहिता ॥ वारणश
 श्वं तातना ॥ ६ ॥ तस्मीमण्वीः समर्य आगृभ्णंति योष
 णोदश ॥ स्वसारः पार्येदिवि ॥ ७ ॥ तर्मीहिन्वत्य
 युवोधमंतिवाकुरं हतीं ॥ त्रिधातुवारणमधु ॥ ८ ॥ अभी
 ३ समघ्न्या उत श्रीणांति धेनवः शिशू ॥ सोममिद्राय
 पातवे ॥ ९ ॥ अस्येदिद्रोमदेष्वाविश्वोवृत्राणि जिघ्र
 ते ॥ शूरोमघाचमंहते ॥ १० ॥ ४७ ॥ सनाचसोमे
 तिदशर्चस्यसूक्तस्य हिरण्यस्तूप आंगिरसः पवमानः सो
 मोगायत्री ॥ दर्भैर्मार्जने वि० ॥ उँ सनाचसोमजेर्षिच
 पवमानमहिश्रवः ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ १ ॥ स

नान्ज्योतिः सनास्व । विश्वाचसोमसौभगा ॥ अथानो ०
 धि ॥ २ ॥ सनादक्षमुतक्रतुमपसोममृधोजहि ॥ अथा
 नो ० धि ॥ ३ ॥ पर्वोतारः पुनीतनसोममिद्रायपातवे
 ॥ अथानो ० धि ॥ ४ ॥ त्वंसूर्येनआमजतवक्रत्वातवो
 तिभिः ॥ अथानो ० धि ॥ ५ ॥ तवक्रत्वातवोतिभिर्ज्यो
 क्पंडवेमसूर्ये ॥ अथानो ० धि ॥ ६ ॥ अभ्यर्षस्वायुध
 सोमद्विवर्हसंरयि ॥ अथानो ० धि ॥ ७ ॥ अभ्यार्षान
 पच्युतोर्यिसुमत्सुसासहिः ॥ अथानो ० धि ॥ ८ ॥
 त्वायज्ञैरवीदधन्पवमानविधर्मणि ॥ अथानो ० धि ॥ ९ ॥
 रयिन्नश्चित्रमश्विनमिदोविश्वायुमाभर ॥ अथानो ० धि
 ॥ १० ॥ ५७ ॥ प्रसुवआपइतिनवर्चस्यसूकस्यसिंधु
 क्षित्प्रैय्यमेधोनदीस्तुतिर्जगती ॥ दर्भैर्मार्जनेवि ० ॥ उ
 प्रसुवआपोमहिमानमुत्तमंकारुर्वोचातिसदनेविवस्वतः
 ॥ प्रसुसससत्रेधाहिचक्रमुःप्रसृत्वंरीणामतिसिंधुरोजसा
 ॥ १ ॥ प्रेतरद्वरुणोयातवेपथुःसिंधोयद्वाजांअभ्यद्रव
 स्त्वं ॥ भूम्याअधिप्रवतायासिसानुनायदेषामग्रंजगता
 मिरज्यसि ॥ २ ॥ द्विविस्वनोयततेभूम्योपर्यन्तंशुष्ममु
 दित्यर्तिभानुना ॥ अश्वादिवप्रस्तनयंतिदृष्टयःसिंधुयदे
 तिवृषभोनरोरुवत् ॥ ३ ॥ अभित्वासिंधोशि शुमिन्नमा

* * * * *
 तरोवाश्राजर्षेतिपयसेवधुनवः ॥ राजेवयुध
 मित्सिचौयदासामग्रं प्रवतामिनक्षसि ॥ ४ ॥ इमं मे गंगे
 यमुने सरस्वति श्रुतुद्रिस्तोमं सचतापरुष्ण्या ॥ असि
 कन्यामरुद्धे वितस्तयार्जीकीये शृणु ह्यासुषोमया ॥
 खिल ॥ सितासितेसरितेयत्रसंगेतत्राक्षुतासोदिवमुत्प
 तंति ॥ एवैतन्वः ; विसृजंति धीरास्ते वै जनासो अमृत
 त्वं भजन्ते ॥ १ ॥ तृष्टामया प्रथमया तवे सज्जः सुसत्त्वारस
 यांश्चेत्यात्या ॥ त्वंसिधो कुभयागोमर्ती कुमुमेह त्वासरथं
 याभिरीयसे ॥ ६ ॥ ऋजीत्येनी ऋशतीमहित्वा पारिज्या
 सिभरते रजांसि ॥ अदब्धासिधुरपसामपस्तमाश्वान
 चित्रावपुपीव दर्शता ॥ ७ ॥ स्वश्वासिधुः सुरया सुवासा
 हिरण्यया सुकृता वाजिर्नावती ॥ ऊर्णावती युवतिः सील
 मावत्पुता धिवस्ते सुभगामधुवृधं ॥ ८ ॥ सुखं रथं युयुजे
 सिधुराश्विनं तेन वाजं सनिषदास्मिन्नाजो ॥ महान्हास्यम
 हिमापनस्य ते दब्धस्य स्वयं शसो विरप्तिनः ॥ ९ ॥ ६६ ॥
 ततो देशकालावुच्चार्य सकल पापक्षयकामः श्रीपर
 मेश्वर प्रीत्यर्थं अस्मिन्विष्णुतीर्थे स्नानमहं करिष्ये ॥ इ

टी. १. ते मार्जन पङ्क्ति रक्षा पङ्क्ति पत्र २० वा ८५ ना
 टीप्पणमां लख्या मुजब देशकालनुं कीर्तन करो "सकल०
 * * * * *

तिसङ्कल्प्य ॥ ततो जलमध्ये चतुर्हस्तं चतुरस्रं ' उैनमोना
 रायणाय' इति तीर्थं प्रकल्पयेत् ॥ पूर्वोक्ततीर्थावाहनमत्र पु
 कं ॥ संप्रदायानुरोधात् पूर्वलिखितमिति बोध्यं ॥ ततः
 शिखाविमुच्य के शान्दिधा कृत्वा डुष्टा डुलिभिः श्रोत्रद्व
 इनासिकामुखं पिधाय ॥ इदं विष्णुर्विचक्रनेत्रे धानिदधे
 पुदं ॥ समूहलमस्य पांसुरे ॥ इति विष्णुसंस्मृत्यनद्यां प्र
 वाहाभिमुखोऽन्यत्र सूर्याभिमुखो निमज्जेत् ॥ एवं त्रिषष्ट
 कृत्वोद्वादश कृत्वो वाशक्त्या निमज्ज्य पुनर्जले निमग्नः स
 भृतंचेति सूक्तस्य त्रिःसकृद्वा जपेनाघमर्षणां विदध्यात् ॥
 रिष्ये" ए रीते संकल्प करी ते पछी जलना मध्यमां चार हा
 यना चतुरस्र (चोखंडुं) ने " उैनमो०य " ए मंत्रे तीर्थनी
 कल्पना करवी ने तेमां प्रथम कहेला तार्थनं आवाहन आ
 ठेकाणे घटितछे परंतु संप्रदाययी विरुद्धछे माटे पेहेलां लखेलुंछे
 एम जाणवुं ॥ ते पछी शिखा छोडी केडोना बे विभाग करी बे हा
 यना अंगोठा तथा आंगली वडेकांन, आंख, नाक, अने मुखने
 ढांकी "इदं विष्णु ० सुरे" ए मंत्रे विष्णुंनुं स्मरण करी नदी
 मां प्रवाहना सामे मुखे ने ते शीवाय सूर्यनी सामे मुखे नाहावुं
 ए रीते त्रणवार छवार अथवा बारवार शक्ति प्रमाणे नाही
 फरी जलमां दुपतां "ऋतंच०स्वः " ए सूक्तना त्रण अथवा
 एकवार जप वडे अथर्षमण (पाप शोधन) करवुं *

॥ मू. ऋतचेतिसूक्तस्यमाधुच्छदसो घमर्षणोभाववृत्तानिष्टुप ॥
 ॥ अघमर्षणेविनियोगः ॥ ऋतंचसत्यंचाभीह्रातपसो
 ॥ ध्यजायत ॥ ततोरात्र्यजायतततः समुद्रोअर्णवः ॥ १ ॥
 ॥ समुद्रादर्णवादधिसंवत्सरोअजायत ॥ अहोरात्राणिवि
 ॥ दधुविश्वस्यमिषतोवृशी ॥ २ ॥ सूर्याचंद्रमसौधातायथा
 ॥ पूर्वमकल्पयत् ॥ दिवंचपृथिवींचांतरिक्षमथोस्वः ॥ ३ ॥
 ॥ ततःशिखांबध्वा ऽऽचम्यजलस्थएवप्राह्नुस्वऋजुदर्भ
 ॥ र्देवतीर्थादिनोक्तवद्वक्ष्यमाण नित्यतर्पणवद्वास्नानांगंत
 ॥ र्पणंकृत्वाद्विराचामेत् ॥ ततो जलादुत्क्रम्यापोअस्मा
 ॥ नितिजपेत् * ॥ आपोअस्मानिति देवश्रवायार्णाय
 ॥ नआपस्त्रिष्टुप् ॥ जपेविनियोगः ॥ उँआपोअस्मा
 ॥ न्मातरःशुंध्यंतुघृतंनोघृतंष्वःपुनंतु ॥ विश्वंहिरिप्रं
 ॥ वहंतिदेवीरुदिदाभ्यःशुचिरापूतएमि ॥ १ ॥ ततोघौ

टी० १. ते पछी शिखाबांधी आचमन लइ जलमां उभे
 ज पूरवसांमा मुखे पाधरादर्भवडे देव, पितृ, अने मनुष्यतीर्थ
 वडे प्रथम कहेला पत्र २३ मांन स्नानांग तर्पणनीपठे अथ
 वा आगलना नित्यतर्पणनीपठे स्नानांग तर्पणकरी बेवार
 अचमन करवुं ॥ ते पछी जळनी बाहार नीदारी “आपोअस्मा
 न्मां० एमि ” एमंत्रजपवो *

२. ते पछी घोथेल वख पेहेरी तथा ओढि विधि प्रमाणे

तेवाससपिण्डीविधिवित्तिकंविदध्यात् ॥ अशक्तौ प्रा-
तर्वत्स्नायात् ॥ अत्यशक्तस्यमन्त्रस्नानं ॥ योगी ॥
येनस्नातादिविंशान्तिश्रद्धधानाद्विजोत्तमाइति ॥ यथा
हनि तथा प्रातर्नित्यं स्नायादनातुरइति कात्यायन-
ब्राह्म्येनित्यपदप्रयोगात्स्नानंनित्यं ॥ इतिनित्यस्नान-
विधिः ॥ सार्द्धप्रहरात्सायंयावन्मध्यान्हसन्ध्यांकुर्यात्॥

अथ मध्यान्हसन्ध्याप्रयोगः

प्रातःसंध्यावत्सर्वं ॥ विशेषोयथा ॥ सङ्कल्पे ॥ * म-

तिलकं करवुं॥आरीते नाहावामां अशक्ते होय तो प्रातःस्ना-
नना विधि प्रमाणे नाहाय अति अशक्ते प्रथमना पत्र २९मुजब
मन्त्र स्नानं करवुं. स्नानविषे योगी कहेछेके॥ जे स्नानं विधिये
नाहायलो श्रद्धावाळा उत्तम ब्राह्मणो स्वर्गने पामेछे ॥ तथा
रोगवगरनो ब्राह्मण जे प्रमाणे मध्यान्हे स्नान विधिये हंमेश
नाहाय ते प्रमाणे प्रातःकाले पण नाहाय एरीतना कात्याय-
नना काव्यमां “ नित्य ” एहेवुं पद कह्युछे. माटे स्नानवि-
धिये स्नानं करवुं ते अवश्यछे ॥ एरीते नित्य स्नानविधि
पुरो धयो ॥ ढोढपोहोर दीवसपछी सायंकाळसुधीमां मध्या-
न्ह संध्या करवीते ॥

॥ हवे मध्यान्ह संध्यानो प्रयोग कहेछे ॥

तेमां तमाम प्रातःसंध्यामुजबछे, ते शीवाय विशेष
भाग आप्रमाणे संकल्पमां *

ध्यान्हसन्ध्योपासनमहंकरिष्ये ॥ प्राणायामानन्तरमा-
 चमनेमंत्रः ॥ * आपःपुनंत्वित्यस्यथाज्ञवल्क्युपनिष-
 षिः ॥ पूतोवाआपः पृथिवीब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्मदवताः ॥
 अष्टपदाष्टेच्छंदः ॥ आचमनेविनियोगः ॥ उँआपः
 पुनंतुपृथ्वीपृथिवीपूतापुनातुमां ॥ पुनंतुब्रह्मणस्पति-
 र्ब्रह्मपूतापुनातुमां ॥ यदुच्छिष्टमभोज्ययद्वादुश्चरितंम-
 म ॥ सर्वपुनंतुमामापोऽसतांचप्रतिगृहंस्वाहा ॥ संकृदं
 जलिप्रक्षेपः ॥ उक्तोपस्थानांतोविभ्राड्बृहदित्यादीछया
 वाजपेत् ॥ यथा * ॥ विभ्राडितिऋक्कुतुष्टयात्मकस्यसूक्त-
 स्यसौर्यःसूर्यो जगत्यन्त्याऽस्तारपाङ्क्तिः ॥ उपस्थानेविनि-
 योगः ॥ उँविभ्राड्बृहत्पिबतुसोम्यंमध्वायुर्दधद्यज्ञर्पताव-
 विहंतं ॥ वातजुतोयोअभिरक्षतित्मनाप्रजाःपुपोषपुरु-
 धाविराजति ॥ १ ॥ विभ्राड्बृहत्सुभृतंवाजसातमंधम-
 दिवोधुरुणेसत्यमर्षिपंतं ॥ अमित्रहावृत्रहादस्युहंतमंज्यो-
 तिर्जज्ञेअसुरहासपत्नहा ॥ २ ॥ इदंश्रेष्ठज्योतिषांज्योति-

१. प्राणायाम पछी आचमनमानो मंत्र ॥

२. एकवार अंजलि आपवो प्रथम पत्र ४७ मां कहेला उ-
 पस्थानना छेवटे ॥ विभ्राड्बृ ०॥ इत्यादिमंत्रो विकल्पछे माटे
 अभिलाषावडे जपवा. *

रुत्तमं विश्वजिह्वनजिह्वुच्यते बृहत् ॥ विश्वभ्राड्भ्राजोम
हिसूर्योद्दृशउरुपंथेसहओजोअच्युतं ॥ ३ ॥ विश्वजं
ज्योतिषास्वर्गच्छोरोचनं दिवः ॥ येनेमाविश्वामुव
नान्याभृतविश्वकर्मणा विश्वदेव्यावता ॥ ४ ॥ ततो गाय
त्रीमष्टोत्तरसहस्रमष्टोत्तरशतं वा दशवारं वा जपेत् ॥
इति मध्यान्हसंध्याप्रयोगः ॥

॥ अथ शिष्टपरिगृहीतब्रह्मयज्ञप्रयोगः ॥

कर्ताययोककालेऽरण्ये तीर्थे स्वगृहे वा शुचिः शुची देशे द
र्भानास्तीर्थप्राङ्मुख उपविश्य पवित्रपाणिराचम्य प्राणा
नायम्य ॥ देशकालौ सङ्कीर्त्य ॥ “ममोपात्तदुरितक्ष
टी ॥ १ ॥ ते पल्ली गायत्री एकहजार आठवार १००८ अथवा एकसो
आठवार १०८ वार अथवा दशवार जपवी ॥ एरीते मध्या
न्हसंध्यानो प्रयोग पुरो थयो ॥

हवे शिष्टपुरुषोऽग्रहणकरेलो ब्रह्मयज्ञनो प्रयोग
केहेछे.

कर्त्ता कहेला वखते (आवखत अथवा प्रातःसंध्या
पल्ली अथवा वैश्वदेवनी समाप्तिथे) अरण्यमां, तीर्थने कांठे,
अथवा पोताने घेर पवित्रथइ पवित्र जग्याए दर्भो उत्तराय पा
थरी ते उपर उगमणे मुखे बेडी पवित्रुं हायमां राखी आ
चमन प्राणायामकरी पत्र २० नाटीष्यणप्रमाणे देशकालनुं कीर्त्त

यद्द्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं ब्रह्मयज्ञमहं करिष्ये ॥ इति
 संकल्प्याऽऽचम्य वामजानूपपरिदक्षिणपादं निधाय दक्षि-
 णजानुन्यध उत्तानस्थ वामकरस्योपरि पवित्रं निधाय तदु-
 परिदक्षिणं करं न्युब्जं निधाय द्वावापृथिव्योः संधिमी-
 क्ष्यमाणो मध्यमां वृत्तिमास्थाय पठेत् ॥ * गौतमोराहु-
 गणो विश्वे देवा अनुष्टुप् ॥ ईशन्नो मित्रः शंवरुणः शन्नो
 भवत्वयमा ॥ शन्न इन्द्रो बृहस्पतिः शन्नो विष्णुरुक्रमः
 ॥ १ ॥ स्वस्ति न इन्द्र इत्यस्य गौतमोराहुगणो विश्वे देवा
 विराट्स्थाना ॥ ईस्वस्ति न इन्द्रो वृधश्रवाः स्वस्ति नः पू-
 षा विश्व वेदाः ॥ स्वस्ति न स्ताक्षर्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति
 नो बृहस्पतिर्दधातु ॥ २ ॥ सुता सोमधुमत्तम इति द्वयोर्ऋ-
 चोर्नाहुषो ययातिः पवमानः सोमोऽनुष्टुप् ॥ ईसुता सो-
 मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मंदिनः ॥ पवित्रवंतो अक्षरन्देवा
 नृगच्छंतु वोमदाः ॥ १ ॥ इन्द्रुरिन्द्राय पवत इति देवा सो-

नकरी “ ममोपात्तं करिष्ये ” एरीते संकल्पकरी, आचमन-
 लइ, डावापगना गोठण उपर जमणो पग मुंकी, जमणा गोठ-
 ण उपर नीचे चतुराखेला डावा हाथ उपर पवित्रं मुंकी, तेना उप-
 र जमणो हाथ उंधोराखी आकाश तथा पृथिवीनी संधीने जो-
 तां जोतां मध्यम वृत्तीराखी भणवुं *

अब्रुवन् ॥ वाचस्पतिर्मखस्यतेविश्वस्येशानओजसा
 ॥ २ ॥ ४ ॥ ईकारस्यब्रह्मापरमात्मादैवीगायत्री ॥
 भूरित्यस्यगाथिनोविश्वामित्रोऽग्निर्गायत्री ॥ भुवइत्य
 स्यभार्गवोजनदग्निर्वायुरुष्णिक् । स्वरित्यस्यबार्हस्पत्यो
 भरद्वाजःसूर्योऽनुष्टुप् ॥ तदितिगाथिनोविश्वामित्रःसवि
 तानिच्छद्गायत्री ॥ ईर्भूर्भुवःस्वः ॥ तत्सर्वि०यात् ॥ त
 तोऽग्निमील्लेइत्यारभ्य सूक्तमनुवाकमधिकं वायथाशक्तिम
 न्द्रया वाचा ऋष्यादिपूर्वकं तथा अस्मिन्वलौकेइ
 त्यारभ्यब्राह्मणंचयथाशक्तिप्रत्यहंपठेत् ॥ अनधीतवेद
 श्वेदाद्यन्तंप्रत्यहंपठेदित्याचारः ॥ * ॥ अग्निनवमधुच्छ
 न्दाग्निर्गायत्री ॥ ईअग्निमील्लिपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्वि
 जं ॥ होतारंरत्नधातमं ॥ १ ॥ अग्निःपूर्वाभिर्ऋषिभिरी
 ड्योनूतनैरुत ॥ सदेवाँणहवक्षति ॥ २ ॥ अग्निनारयि
 मंश्नवत्पोषंवेदिवेदिवे ॥ यशसंवीरवत्तमं ॥ ३ ॥ अ

१, तेपछी“अग्निमिल्लि” एकरूचायी आरंभीने सूक्त,अथवा
 अनुवाक, अथवातेथीवधारे,शक्तिप्रमाणेधीमाधीमा उच्चारवदे
 ऋषि,देवता,अनेछंदसहित॥तेमज“अस्मिन्वलौके”त्यांधीमांडी
 ब्राह्मण पण शक्ति प्रमाणे हमेश भणवुं॥वेदनभणेलहोय तेणेआ
 दि,अने अंतनु सूक्त,अनेब्राह्मणना प्रथमनो त्या छेवटनो खंड,
 भणवो एम संप्रदायछे*

॥ अयेयज्ञमध्वरविश्वतःपरिभूरसि ॥ सइहेवेषुगच्छति ॥
 ॥ ४ ॥ अग्निर्होताकविक्रतुःसत्यश्चित्रश्रवस्तमः ॥ दे-
 वोदेवेभिरागमत् ॥ ५ ॥ १ ॥ यदङ्गदाशुषेत्वमग्नेभद्रं
 करिष्यसि ॥ तवेत्तत्सत्यमङ्गिरः ॥ ५ ॥ उपत्वाग्नेदिवेदिवे
 दोषावस्तर्धियावयं ॥ नमोभरंतएमांसि ॥ ७ ॥ राजं-
 तमध्वराणां गोपासृतस्यदीदिवि ॥ वर्द्धमानंस्वेदमे-
 ॥ ८ ॥ सनःपितेवसूनवेऽग्नेसूपायनोभव ॥ सचस्वानः
 स्वस्तये ॥ ९ ॥ २ ॥ इत्यादिमंसूक्तं * संसमिदि-
 तिऋक्चतुष्टयात्मकस्यसूक्तस्यसंवन्नःप्रथमायाअग्निर-
 न्यासांसंज्ञानमनुष्टुप्त्रितीयायास्त्रिष्टुप् ॥ संसमिद्युव-
 सेष्टुप्त्रिष्टुप्त्रिष्टुप्त्रिष्टुप्त्रिष्टुप्त्रिष्टुप्त्रिष्टुप्त्रिष्टुप्त्रिष्टुप्त्रिष्टुप्
 न्याभर ॥ १ ॥ संगच्छध्वंसंवदध्वंसंवोमनींसिजानतां
 ॥ देवाभाग्यथापूर्वेसंजानानाउपासते ॥ २ ॥ समा-
 नोमंत्रःसमितिस्मानीसमानंमनःसहाचित्तमेषां ॥ स-
 मानंमंत्रमभिमंत्रयेवःसमानेनवोहविपाजुहोमि ॥ ३ ॥
 समानीवआकूतिःसमानाहृदयानिवः ॥ समानमस्तुवो-
 मनोयथावःसुसहासति ॥ ४ ॥ ४९ ॥ इत्यन्तिमंसूक्तम्*

टी=१. एरीते पेहेलुं सूक्त पुरुं थयुं. *

२. एरीते छेवटुं सूक्त पुरुं थयुं. *

शंयुर्बार्हस्पत्यो विश्वेदेवा शक्करी ॥ उँतच्छंयोराष्ट
 णीमहे गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये दैवी स्वास्ति रस्तु
 नः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ॥ ऊँ द्वि जिगातुभेपुजं शन्नो अस्तु
 द्विपदेशं चतुष्पदे ॥ १ ॥ उँ नमो ब्रह्मणे नमो र्स्वप्नये
 नमः पृथिव्यै नम उँ पृथिवीभ्यः ॥ नमो वाचे नमो वाच
 स्पतये नमो विष्णवे मँ हूते करोमि ॥ २ ॥ * उँ अस्मिन्
 लोक उभये देवमनुष्या आसुस्ते देवाः स्वर्गलोकं यतो ग्नि
 म्नुचुस्त्वं न्नो अस्य लोकस्याध्यक्ष एधीतितानग्निरुवाचाथय
 द्रोहं घोरं संस्पर्शतमोऽस्म्यनपचायितारो मनुष्याः कथं व
 स्तद्भविष्यति यन्मनुष्येष्विति ते देवा ऊचुस्तस्य
 वै ते वयं घोरास्तनू विनिधास्यामो थैयवते शिवाश
 ग्म्या यज्ञिया तनूस्तयेह मनुष्येभ्यो भविष्यसीति तस्या
 प्सुपवमानामदधुर्वायो पावकामादित्ये शुचिमथयैवास्य
 शिवाशग्म्या यज्ञिया तनूरासीत्तयेह मनुष्येभ्यो तपदे
 तावा अग्नेस्तन्वस्तद्यदेतो देवतायजत्यत्राग्निः सांगः सत
 नः प्रीतो भवति तावैति स्त्रो भवंति त्रयो वा इमे लोका इमा
 ने वतं लोकानाप्नोति पौर्णमासं प्रथमायै तं त्रं भवत्यामावा
 स्यं द्वितीयायै तेन हास्यदर्शपूर्णमासावन्वारब्धौ भवतई
 लितवत्यौ हव्यवाहुत्यौ प्रथमायै संख्याज्येतत्संयाज्यारूपं

द्व्यग्नीद्वितीययद्वाग्नीयजतिसप्तदशसामिधेनीकात्
 त्रियासप्तदशसामिधेनीकावाइष्टिपशुबन्धास्तदिष्टिपशु
 बंधानाप्नोतिसद्वन्तावाज्यभागौभवतोसानीति वाग्नीना
 धत्तेस्यामितिकामयतेसयादिहवाअपिस्वैर्षावीरइवसन्न
 ग्नीनाधत्तेक्षिप्रएवसंभवति क्षिप्रेभोग्यतामश्रुतेयः सद्द्वं
 तौकुरुतेविराजौसंयज्येश्रीर्विराळनाद्यांश्रियोर्विराजो
 न्नाद्यस्योपाप्त्यै तावैगायत्र्यो भवन्ति गायत्रोवाअग्निर्गा
 यत्रच्छंदाःस्वेनैवतच्छंदसाग्नीनाधत्ते तावाउपांशुभवन्ति
 रेतःसिक्किर्वा अग्न्याधेयमुपांशुवै रेतः सिच्यतोभिरू
 पाभवन्ति यद्यज्ञेभिरूपंतत्समृद्धं यज्ञस्यैव समृद्धौ द्वाद
 शदद्याद्द्वादश वैमासाः संवत्सरः संवत्सरस्यैवा प्त्या
 अश्वं त्रयोदशं ददाति यस्त्रयोदशो मासस्तस्याप्त्यै॥१॥
 इत्यादि मःखंडः॥ * पंचच्छंदांसि रात्रौ शंसंत्यनुष्टुभं
 गायत्रीमुष्मिहं त्रिष्टुभं जगतीमित्येतानि वैरात्रि
 श्छंदांसि पंचाहा वारात्रिर्वाजपेयस्य चातिरिक्तोत्थ
 मुक्तस्यातिग्रहोरात्रि श्छंदस इच्छंदस एव तदाह्वयं
 त इति हस्माह कौर्षातकि रजामिताया अथ यत्तिरो
 अह्नवर्ती त्रिष्टुभमाश्विनोक्थग्रहस्य पुरोनुवाक्या

१. आ पेहेलो खंड पुरोययो *

* * * * *
 मन्वाह तिरोअह्मवान्प्रैषस्तिरो अह्न्याहिसोमाभ
 वन्त्यथोबलवैवीर्यं त्रिष्टुब्बलमेवतद्वीर्यं यजमानेदधाति
 चतुराहावान्याप्तेर्यामस्यातिरिक्तोकथानि भवन्ति प
 शवोवा उक्तानि चतुष्टयाव पशवोथोचतुष्पादाः प
 शूनामिवाप्त्यै क्षैत्रपत्याः परिधानीयाः कुर्वत इयंवै
 क्षेत्रं पृथिव्यस्या मदीनायामंततः प्रतिष्ठास्याम इत्य
 स्यामेव तददीनायामंततः प्रतितिष्ठत्यथयत्तिरोअ
 ह्न्यवत्यस्त्रिष्टुभो याज्या भवन्ति तिरोअह्म्याहि सो
 माभवंत्यथोबलं वैवीर्यं त्रिष्टुब्बलमेव तद्वीर्यं यजमाने
 दधत्यनुवषट्कुर्वन्त्याहुतीनामेव शांत्या आहुतीनां प्र
 तिष्ठित्या अयहारियोजनेन चरन्ति तस्योक्तं ब्राह्मणं
 त्रिष्टुभं हारियोजनस्य पुरोनुवाक्या मन्वाहतस्या
 उक्तं ब्राह्मणमथयदतिप्रैषस्य पुरोनुवाक्यामन्वाहा
 वीर्योहवा उसप्रैषोयोपुरोनुवाक्योथोद्विदेवत्येषु वै पु
 रोनुवाक्या भवन्ति सर्वेषुच प्रस्थितेषु तस्मादस्य पु
 रोनुवाक्या मन्वाहाथ यदतिप्रैषमाह परमेवैतदहर
 भि वदति परमेवै तदहरभ्यारभ्य वसन्तीति हस्माहकौ
 शीतकिः परमेवै तदहरभ्यारभ्यवसन्तीति हस्माहकौषी
 * * * * *

તકિઃ॥ ૧૧ ॥ ઇત્યન્તિમઃ સ્વંઢઃ॥ સમાપ્તેપુનઃ ॥ ઈશ
 ઞોમિત્રઃ ૦ ઋમઃ ॥ ૧ ॥ ૩ ॥ ઈસ્વસ્તિનંદં ૦ ધાતુ ॥ ૨ ॥ ઈસુ
 તાસોમ ૦ મદાઃ ॥ ૧ ॥ ૩ ॥ ઈંદુરિંદ્રાં ૦ જસા ॥ ૫
 ॥ ૪ ॥ ઈંભુર્ભુવસ્વઃ ॥ તત્સં ૦ યાત ॥ ૫ ॥ ઇતિ પૂર્વવ
 ત્પઠેત્ ॥ એવં પ્રત્યહં ક્રિયમાણઃ સમાપ્તે વેદે પુનરાદિત
 આરંભેત ॥ એવં યાવજ્જીવં પ્રત્યહં કુર્યાત્ ॥ તસ્ય દ્વાવ
 નધ્યાયૌ યદાત્માશ્ચુચિ રશ્ચુચિર્યદ્દેશઃ ઇત્યાશ્વલાયન
 સૂત્રાદાશૌચાદૌ લોપઃ ॥ ઇતિ બ્રહ્મયજ્ઞપ્રયોગઃ ॥

॥ અથ બ્રહ્મયજ્ઞપ્રશંસા ॥

કર્મપ્રદીપે ॥ ૫૦ ॥ ન બ્રહ્મયજ્ઞાદધિકોઽસ્તિ યજ્ઞોન
 તત્પ્રદાનાત્પરમાસ્તિ દાનં ॥ સર્વેઽન્તવંતઃ ક્રતવઃ સદાના

૧. આ છેવટનો સ્વંઢ પુરો થયોસમાપ્તિથાય, ત્યારે ફરીને “શ
 ઞોમિત્ર વીગેરે પાંચમંત્રોપૂર્વની પઠે મળવા. એમ હમેશા બ્રહ્મ
 યજ્ઞ કરતાં કરતાં વેદ સમાપ્ત થાય ત્યારે ફરીને પ્રથમથી આરં
 ભ કરવો. ॥ એપ્રમાણે જ્યાંહાં સુધી જીવે ત્યાંહાં સુધી રોજરોજ
 કરવું ॥ તેબ્રહ્મયજ્ઞના બે અનધ્યાયછે જ્યાંહારે શરીર અપવિત્ર
 હોય અને અપવિત્ર જગો હોય ત્યાંહારે ॥ એમ આશ્વલાયન સૂ
 ત્રમાં છે માટે સુતક વીગેરેમાં તેનો લોપ સમજવો ॥

॥ હવે બ્રહ્મયજ્ઞની પ્રશંસા કહેછે. ॥

કર્મપ્રદીપમાં ॥ પંચમહાયજ્ઞમાં બ્રહ્મયજ્ઞયજ્ઞકી અધિક

मू. नांतोदृष्टः कश्चिदस्य द्विकस्य ॥१॥ गुर्वप्येनोनतं
स्पृशेत्पि चैव पुनाति सः ॥ यं यं क्रतुं च पठति फल
भाक्तस्य तस्य च ॥ २ ॥ वसुपूर्णावसुमतीत्रिर्दानं
फलमाप्नुयात् ॥ ब्रह्मयज्ञादपि ब्रह्मदानमेवातिरिच्य
ते ॥ ३ ॥ इति ॥ तथा ॥ येरिष्टा सततं विप्रः प्राप्नु
यात्सद्यं शाश्वतमिति च ॥ ॥ इति ब्रह्मयज्ञप्रशंसा ॥

॥ अथतर्पणप्रयोगः ॥

॥ कर्ता यज्ञोपवीती प्राङ्मुखोभूत्वा दाक्षिणं जान्वाच्य
पवित्र पाणि ऋजुदर्भैर्वैवेदेवतीर्थेनोभाभ्यां हस्ताभ्यामे

टी. (मोटो) यज्ञनथी अने वेदना दानथां वीजुं उत्तम दान नथी
दानेसहीत सर्व यज्ञो नाशवतंछे अने ब्रह्मयज्ञ, तथा वेदना दा
ननो अंतकोइए दीठोनथी मोटुपाप ॥१॥ पण तेने अडके नही
नेते ब्रह्मयज्ञकरनार पांक्तिने पवित्र करेछे ॥ अनेजेजे यज्ञना
प्रकरणने भणेछे तेते यज्ञना फलने भोगवेछे ॥ २ ॥ द्रव्यथी
पुरेली पृथिवीना त्रणवार दाननुं जे फल पामे ते फल ब्रह्मयज्ञ
यकी थाय ने ब्रह्मयज्ञयकी पण वेदनं दान वधतुंछे ॥ ३ ॥ जेप
चमहा यज्ञोवडे हमेश यजनकरी ने ब्राह्मण ब्रह्म लोकने पामेछे
हवे तर्पणनो प्रयोग कहेंछे.

कर्ता सव्य जनोइ राखी, उगमणे मोये वेशी, जमणो पगवा
ली, दर्भनुं पवीतुं वे हाथमां पेहेरी, पाधरा दर्भो अने यवे क

मू. कैकाञ्जलिनादेवतास्तर्पयेत् ॥ तद्यथा ॥ दक्षिणह
स्तेजलं गृहीत्वा देशकालौसङ्कीर्त्य “ ममोपांतं दुरित
क्षयद्वारा श्री परमेश्वर प्रीत्यर्थं देवर्षि पितृ मनुष्या
र्दीस्तर्पयिष्ये ” ॥ इतिसङ्कल्प्य यथासूत्रपठितैर्मन्त्रैर्देवता
भ्यः षट्चत्वारिंशदजलीन्दद्यात् * ॥ उँअग्निस्तृप्यतु
॥ १ ॥ इत्युक्त्वा जलाञ्जलिं जले गृहे चेत्पात्रात्पात्रान्तरे
वा क्षिपेत् * ॥ उँवायुस्तृ ० ॥ २ ॥ उँसूर्यस्तृ ० ॥ ३ ॥
॥ उँविष्णुस्तृ ० ॥ ४ ॥ उँप्रजापतिस्तृ ० ॥ ५ ॥ उँ
विरूपाक्षस्तृ ० ॥ ६ ॥ उँसहस्राक्षस्तृ ० ॥ ७ ॥ उँसो
मः ॥ ८ ॥ उँब्रह्मा ॥ ९ ॥ उँवेदाः ॥ १० ॥ उँदेवाः ॥
११ ॥ उँऋषयः ॥ १२ ॥ उँसर्वाणि च छन्दांसि ॥ १३ ॥
उँआंकारः ॥ १४ ॥ उँवषट्कारः ॥ १५ ॥ उँमहाव्या

टी. री देवतीयें (आंगलीओना अग्र भागे करी) बे हायवडे एक
एक अंजलीये देव तर्पण करवुं ॥ ते आ रिते ॥ जमणा
हायमां जल लइ पत्त २० ना टीप्पणमां लख्या मुजव वेश
कालनुं कीर्तन (संकल्प) करी “ममोपात्त० तर्पयिष्ये” ए रिते
संकल्प करी जेम सूत्रमां भण्याछे ते प्रमाणेना मंत्रो वडे देव
ताओने छेतालीश अंजलि आपवी ॥

૧. પૂરતે બોલી નદી વીગેરે એ જલમાં અને ઘરમાં તર્પણ કરે
તો એકપાત્રમાંથી બીજા પાત્રમાં તે જલનો અંજલિ નાચવો.

मू. हृतयः ॥ १६ ॥ उँसावित्री ॥ १७ ॥ उँयज्ञाः ॥ १८ ॥
 उँज्ञावाप्ययिवी ॥ १९ ॥ उँनक्षत्राणि ॥ २० ॥ उँअन्त
 रिक्षम् ॥ २१ ॥ उँअहोरात्राणि ॥ २२ ॥ उँसंख्या ॥
 ॥ २३ ॥ उँसंध्या ॥ २४ ॥ उँसमुद्राः ॥ २५ ॥ उँनद्यः
 ॥ २६ ॥ उँगिरयः ॥ २७ ॥ उँक्षेत्रौषधिवनस्पातिगन्ध
 वाप्सरसः ॥ २८ ॥ उँनागाः ॥ २९ ॥ उँवयांसि ॥
 ॥ ३० ॥ उँसिद्धाः ॥ ३१ ॥ उँसाध्याः ॥ ३२ ॥ उँविप्रा
 : ॥ ३३ ॥ उँयक्षाः ॥ ३४ ॥ उँरक्षांसि ॥ ३५ ॥ उँमू
 तान्येवमंतानितृप्यन्तु ॥ ३६ ॥ उँश्रुतितर्पयामि ॥ ६ ॥
 ॥ ७ ॥ उँस्मृतित० ॥ ३८ ॥ उँधृतित० ॥ ३९ ॥ उँर
 तित० ॥ ४० ॥ उँगतित० ॥ ४१ ॥ उँमर्तित० ॥ ४
 २ ॥ उँश्रद्धामेधे ॥ ४३ ॥ उँधारणांच ॥ ४४ ॥ उँगो
 ब्राह्मणान् ॥ ४५ ॥ उँस्थावरजङ्गमानिसर्वभूतानितृ
 प्यन्तु ॥ ४६ ॥ इतिदत्त्वा ॥ ततःप्राचीनावीतीआग्ने
 य्यभिमुखः सव्यंजान्वाच्य द्विगुणदर्भैस्तिलैः पितृती

टी. १ ए प्रमाणे अंजलि आपी ते पछी जनोइ अपसव्य राखी
 अँघ्रिकोण सामामुखे बेडी डावो पगवाली वेवडा दर्भो अने
 तिलबडे पितृतीर्थे (अंगोठा अने तेर्ना पासेनी आंगलीना

* ते तिल लेबानो विविधबोछे के मातापिताना सांस्कारिकना अने माहालय श्रादना
 दिवसे गयाजीया, पर्वणीना दिवसे, अने तीर्थादिक (पुष्कर बीगेरे) मां तिल लेव

* * * * *
 म. ॥ उवाक्कलं ॥ ३३ ॥ उगाग्यं ॥ ३४ ॥ उशाक
 ल्यं ॥ ३५ ॥ उमांडूकेयं ॥ ३६ ॥ उमहादमन्नं ॥ ३७ ॥
 उमादवाहिं ॥ ३८ ॥ उमहौदवाहिं ॥ ३९ ॥ उसाया
 मिं ॥ ४० ॥ उशौतकिं ॥ ४१ ॥ उशाकपूर्णं ॥ ४२ ॥
 उगौतमं ॥ ४३ ॥ उयेवान्ये आचार्यास्ते सर्वतृप्यंतु
 ॥ ४४ ॥ इति चतुश्चत्वारिंशदंजलीन्दत्वा स्वीयान्पितृ
 नृपिवत्तर्पयेत् ॥ अदोगोत्रः अस्मत्पिता अदोदः शर्मा
 तृप्यतु एवं त्रिः ॥ ३ ॥ अदोगोत्रः अस्मत्पितामहः अदोदः
 शर्मा तृप्यतु ॥ ३ ॥ अदोगोत्रः अस्मत्प्रपितामहः अदोदः
 शर्मा तृप्यतु ॥ ३ ॥ अदोगोत्रा अस्मन्माता अदोदा तृप्य
 तु ॥ ३ ॥ अदोगोत्रा अस्मत्पितामही अदोदा तृप्यतु ॥ ३ ॥
 अदोगोत्रा अस्मत्प्रपितामही अदोदा तृप्यतु ॥ ३ ॥
 अदोगोत्रा अस्मत्सपत्न्यमाता अदोदा तृप्यतु ॥ ३ ॥
 अदोगोत्रः अस्मन्मातामहः अदोदः शर्मा सपत्नी कस्तृ
 प्यतु ॥ ३ ॥ अदोगोत्रः अस्मत्प्रमातामहः अदोदः
 शर्मा सपत्नी कस्तृप्यतु ॥ ३ ॥ अदोगोत्रः अस्मद्ब्रह्मप्रमा

१ एरीते चुमालीश अंजलि आपी पोताना पितृओने ऋषि
 नी पठे तर्पण करे ॥ आ पित्रादिना तर्पणमा " अदः " ए
 शब्दानी जगोये गोत्र, संबंध, अने शर्म, जे होय ते केहेवा एम
 वरनामे त्रण त्रण वार अंजलि आपवो *

मू. तामहः अदोदः शर्मासपत्नीकस्तृप्यतु ॥३॥ पित्रादि
 मातामहांतानांतुत्रयौजलयः * ॥ अदोगोत्राअस्मत्पत्नी
 अदोदातृप्यतु ॥ १ ॥ अदोगोत्रः अस्मत्तनयः अदोदः
 शर्मातृप्यतु ॥ १ ॥ अदोगोत्रा अस्मत्तनयाअदोदातृ
 प्यतु ॥ १ ॥ अदोगोत्रः अस्मत्पितृव्यः अदोदः शर्मा
 सपत्नीकस्तृप्यतु ॥ १ ॥ अदोगोत्रः अस्मन्मातुलः अ
 दोदः सपत्नीकस्तृप्यतु ॥ १ ॥ अदोगोत्रः अस्मभ्द्रा
 ता अदोदः शर्मा सपत्नीकस्तृप्यतु ॥ १ ॥ अदोगोत्रा
 अस्मत्पितृष्वसा अदोदा सापत्या सधवा तृप्यतु
 ॥ १ ॥ अदोगोत्रा अस्मन्मातृष्वसा अदोदा सापत्या
 सधवा तृप्यतु ॥ १ ॥ अदोगोत्रा अस्मत्स्वसा अदो
 दा सापत्या सधवा तृप्यतु ॥ १ ॥ अदोगोत्रः अस्म
 च्छूशूरः अदोदः शर्मा स०कस्तृप्यतु ॥ १ ॥ अदोगोत्रः
 अस्मद्गुरुः अदोदः शर्मा तृप्यतु ॥ १ ॥ अदोगोत्रः अस्म
 छिप्यः अदोदः शर्मा तृप्यतु ॥ १ ॥ अदोगोत्रः अस्म
 दाप्तः अदोदः शर्मा तृप्यतु ॥ १ ॥ एतेषां पत्न्यादीना
 मेकैकांजलिः ॥ ततः ॥ अग्निदग्धाश्रये जीवा येऽप्य
 टी १. पितायी मांडी वृद्ध प्रमातामह सुधीनाने त्रण त्रणअंजलि
 २ आ स्त्री वीगेरेने एक एक अंजली समजवो ॥ ते पंछी ॥

मू. दग्धाः कुले मम ॥ भूमौ दत्तेन तोयेन तृप्ता यान्तु प
रांगतिं ॥ १ ॥ इत्येकमंजलिं तटे दत्त्वा ॥ उँपितृवंशस्तृ
प्यतु ॥ उँमातृवंशस्तृप्यतु ॥ इत्यंजलिद्वयं दद्यात् ॥
एतान्पितृस्तर्पयित्वा मनुष्यांस्तर्पयेत् ॥ देवपितृनरे
भ्योदत्वेति पितृदानोत्तरं मनुष्यदानदर्शनात् ॥ तच्च
नीर्वातिनोदङ्मुखेन प्रजापतितीर्थेन कार्यम् ॥ उँसन
कस्तृप्यतु ॥ २ ॥ उँसनंदनस्तृप्यतु ॥ २ ॥ उँसनात
नस्तृप्यतु ॥ २ ॥ उँकापिलस्तृप्यतु ॥ २ ॥ उँआसुरि
स्तृप्यतु ॥ २ ॥ उँबोद्धुस्तृप्यतु ॥ २ ॥ उँपंचशिखस्तृ
प्यतु ॥ २ ॥ मनुष्येभ्योद्वौद्वावञ्जली ॥ ततोयज्ञोपवी
ती ॥ यन्मया दूषितं तीर्थं शारीरमलसंभवात् ॥ तदो
षपरिहारार्थं यक्षमाणं तर्पयाम्यहं ॥ इत्येकमंजलिं त
टी. “अग्नि दग्धा० गतिं ॥” ए रीते एक अंजलि कांठे आपी
॥ “पितृ० तु ॥ मातृ० तु” ॥ ए रीते द्वे अंजली आपवा आ पि
तृओने तृप्त करी मनुष्य तर्पण करवुं ॥ देव पितृ अने मनुष्य
ने दइने ए रीते पितृ तर्पण करी मनुष्य तर्पण करवुं एम ज
णाग्रछे ते मनुष्य तर्पण जनोइ कंठय राखी उत्तर सामा
मोये प्रजापतितीर्थे (छेवटनी आंगलीओना मूलवडे) करवुं ॥
१ मनुष्योने ववे अंजलि आपवा । ते पछी जनोइ सव्य रा
खी ॥ “यन्मया० न्यहं” ॥ इमंत्रे कांठे एक अंजलि आपी ज

मू॥ बालोजनित्रीं जननी च बालं योषित्पुमांसं पुरु
षश्चयोषां ॥१॥ तथा सर्वाणि भूतानि स्थावराणि चरा
णि च ॥ विप्रादुदकमिच्छन्ति सर्वाभ्युदयकृद्भिः सः ॥२॥
तस्मात्सदैव कर्तव्यमकुर्वन्महतेनसा ॥ युज्यते ब्रा
ह्मणः कुर्वन्विश्वमेतद्विभर्ति हि ॥ ३ ॥ इति ॥ पुराणसमु
च्चये ॥ देवताश्रमुर्नीं श्रैवपितृभ्योऽहिनतर्पयेत् ॥ देवा
दीनामृणीभूत्वा नरकं स व्रजेदथ * ॥ इति ॥ माध्य
न्दिनीयत्रिकाण्डिकासूत्रे ॥ यावज्जीवकृतं पापं तत्क्षणा
देवनश्यति ॥ इति ॥ अतर्पिता देहाद्बुधिरं पिबन्तीति वच
नो. ने, मुख्यो परिपूर्णं अन्नं बालक माने, मा बालकने, स्त्री पु
रुषने अने पुरुष स्त्रीने, इच्छे ॥ १ ॥ तेम स्थावर (अचल)
अनेचर (गतिवाला) सर्व प्राणिओ ब्राह्मणयी उदकने इच्छे
छे कारण के ते ब्राह्मण सर्वनो उदय करनारोछे ॥ २ ॥ ते
माटे हमेशां तर्पण करुं ने न करे तो सोटा पाप शुक्त था
यछे जेयी तर्पण करनारो ब्राह्मण विश्वनुं पोषण करेछे ॥ ३ ॥ पुरा
ण समुच्चयमां ॥ जे ब्राह्मण देव, मनुष्य, अने पितृने तृप्त न
करे, ते देव विगरेनो करजदार थइ नरकने पामेछे ॥ माध्यंदि
नीय त्रिकाण्डिकासूत्रमां ॥ जीवीत पर्यंत करेळुं पाप (जन्म
यी तर्पण कर्माना दीवस सुधीनुं) तर्पणयी तेज वखते नाश
पामेछे ॥ तर्पण न करेला देवो शरीरमांयी रुधिर पीयेछे° ए
रीतनुं वचनछे माटे आ तर्पण बाप जीवतो होय तेणे 'पण

मू. नादितिच ॥ एतत्तर्पणं जीवत्पितृकेणापि देवर्षितर्पणं ॥
ये चान्ये आचार्यास्तेसर्वे तृप्यन्तु ॥ इत्यन्तं यवैरेव
प्रत्यहमवश्यं कार्यं ॥ अपसव्यं तुह्याप्रकोष्ठात्कर्तव्यम् ॥
'जीवत्पितृकोप्येतान्' ॥ इति त्रिकाण्डिकासूत्रोक्तेः ॥
इति जीवत्पितृकस्य तर्पणविधिः ॥ इति चतुर्थभागकृत्यम् ॥
॥ अथ पञ्चमभागकृत्यम् ॥

॥ तत्राप ० ॥ चत्वारः पाकयज्ञाः स्युर्ब्रह्मयज्ञश्च पञ्चमः ॥ ए
ते पञ्चमहायज्ञाः प्रत्यहं सूतकादृते ॥ इति कारिकाकारो
कत्वादिमेयज्ञाः प्रत्यहमनुष्ठेयाः ॥ तेषु ब्रह्मयज्ञ उक्तः ॥
चत्वारो वैश्वदेवाख्ये कर्मणि संभवन्ति ॥ तस्मात्त उच्यते ॥

टी. देव अने ऋषिनुं तर्पण “येचान्येआचार्यास्तेसर्वे तृप्यंतु”
त्यामुधी यववहेज हमेशा अवश्य करतुं ॥ तेमां अपसव्य कां
डा मुधी करतुं “वाप जीवतो होय ते पण आ देव अने ऋ
षिनुं तर्पण करे” एम त्रिकांडिकासूत्रमां कहुछे माटे ॥ एरीते
जीवत पितृना तर्पणनो विधिपुरो थयो. एरीते दिवसना
चोथाभागनुं कृत्य पुरुंययं. ॥

॥ हवे दिवसना पांचमाभागनुं कृत्य कहछे ॥
 तेमां देव, भूत, पितृ, अने मनुष्य ए चार यज्ञोछे अने ब्रह्म
 यज्ञ पांचमेछे ॥ ए पांच महायज्ञो सूतक शिवाय रोज करवा ॥
 ए रीते कारिकाकोरे कह्युछे, माटे ए पांच यज्ञो रोज करवा ॥
 तेओमां ब्रह्मयज्ञ प्रथम कह्यो ॥ अने बाकीना चार वैश्वदेव
 नामना कर्ममां संबवेछे ॥ माटे तेकर्म कहिये छैये ॥

॥ अथ निरग्निकवैश्वदेवविधिः ॥

मू. स तु स्मार्त्तसूत्रे नोक्तः परंतु ॥ प० ॥ कण्डनी पेषिणीं च
होतुः रुद्रकुम्भ उपस्करः ॥ एतेषां पावनार्थाय पञ्चयज्ञाः प्र
कीर्त्तिताः ॥ इत्यनेनावश्यकतया कृत्वा च्छुवासिष्ठव्यास
शाकलस्मृत्यादिवाक्याच्च ॥ अपिच कारिकाकारेणापि
शाकलमंत्रादिना वैश्वदेवः कर्त्तव्यः इत्युक्त्वादावश्य
कः ॥ ते शाकलमन्त्रास्तु श्रीमच्छाङ्खायनाचार्येण श्रौ
तसूत्रे ॥ “पंच पंचशकलान्यादधते” ॥ इति खण्डे उक्त
त्वात्तदनुसरिण प्रयोगोऽभिहितः ॥

टी. ॥ हवे निरग्निक (स्मार्त्तवगरना) ना वैश्वदेवनो
विधिकहेछे ॥

ते विधि स्मार्त्तसूत्रमां कह्यो नथी परंतु ॥ खांडणीयो, घंटी,
चुलो पाणिनां ठामो, अने सुपडा वीगेरे, एटलाथी थएला
दोपोनी शुद्धिमाटे पांचयज्ञो कहाछे ॥ एरीतना आवाक्यवहे
तेनुं अवश्यपणाये कह्युछे अने शंख, वसिष्ठ, व्यास, अने शाक
ल एटलाओनि स्मृति विगेरेनुं वाक्यपणछे, माटे, अने कारि
काकारे पण शाकल मंत्र वीगेरेथी वैश्वदेव करवो एम कह्युं
छे तेथी अवश्य जाणवो ॥ ते शाकल मंत्रो श्रीमच्छांखाय
ना चार्ये श्रौतसूत्रमां ॥ “पंचपंचशकलान्यादधते” एवंढमां
कहाछे. माटे तेना अनुसारे प्रयोग कहाछे.

મ. સતુ સાયંપ્રાતર્દિવારઃ કાર્યઃ ॥ તદાહ શાહસ્વાયનઃ ॥
 વૈશ્વદેવમુક્તા ॥ ૫૦ ॥ વૈશ્વદેવમિમં યે તુ સાયંપ્રાતઃ
 પ્રકુર્વંતે ॥ તે અર્થૈરાયુષા કીર્ત્ત્વા પ્રજાભિશ્ચસમૃધ્નુયુઃ
 ॥ ઇતિ ॥ આશ્વલાયનઃ ॥ વૈશ્વદેવૌ દિવા નક્તં નભવેતાં
 પૃથક્પૃથક્ ॥ પ્રાતરેવદ્વિરાટૃત્યા કુર્યાદ્વા સહિતૌ
 દ્વિજઃ ॥ ઇતિ ॥ કર્મપ્રદીપે ॥ પંચાનામય સત્રાણાં મહ
 તામુચ્યતે વિધિઃ ॥ યૈરિષ્ટ્વા સતતં વિપ્રઃ પ્રાપ્નુયાત્સદ્મ
 શાશ્વતં ॥ ઇતિ ॥ શાશ્વતમવિનાશિ સદ્મ સ્થાનં પ્રાપ્નુયા
 ત્ ॥ બ્રહ્મલોકમિત્યર્થઃ ॥ ઇતિ તદ્વ્યાख्याકારૈરુક્તં ॥
 અકરણે દોષમાહશાતાતપઃ ॥ વૈશ્વદેવઃ પ્રકર્ત્તવ્યઃ પં
 તેવૈશ્વદેવ તો રાતે અને દીવસે વેવાર કરવો ॥ તેનુ વાક્ય શાસ્ત્ર
 યન કહેછે ॥ વૈશ્વદેવ કહ્યાપછી ॥ જે બ્રાહ્મણ સાયં અને પ્રા
 તઃ (રાતે અને દીવસે) આ વૈશ્વદેવ કરેછે તેઅર્થ આયુષ્ય
 કીર્તિ અને પ્રજાવહે સમૃદ્ધિવાલા થાયછે ॥ અશ્વલાયન કહે
 છે કે દિવસે અને રાતે જો જુદો જુદો વૈશ્વદેવ ન થાય તો દિ
 વસેજ વેઆવૃત્તિ વાતંત્રે બ્રાહ્મણે કરવો ॥ કર્મપ્રદીપમાં ॥ હવે
 મોહોટા પાંચ યજ્ઞનો વિધી કહેછે ॥ જે યજ્ઞોવહે યજ્ઞન કરી
 બ્રાહ્મણ અવિનાશિસ્થાન (બ્રહ્મલોક) ને પામેછે ॥ ઇતિ તે
 કર્મપ્રદીપના વ્યાખ્યાકારે (ડિવરામે) કહ્યુંછે ॥ હવે તે ન
 કરવામાં દોષ શાતાતપકેહછે ॥ પાંચ હિંસાના દોષની નિવૃત્તિસા
 રુવૈશ્વદેવ કરવો કારણકે પાંચદોષો ગ્રહસ્થના ઘરમાં રોજરોજ

मू.चलनाऽपनुत्तये॥ पंचसूनागृहस्थस्य वर्त्ततेऽहरहः स
 दा ॥ कण्ठिनी पेपिणी चैह्री उदकुंभश्चमार्जनी॥ पंच
 सूना गृहस्थस्य तामिः स्वर्गं न विन्दति इति ॥ क
 र्मदीपे ॥ सायं प्रातर्वैश्वदेवः कर्तव्यांबालिकर्म च ॥ अ
 नश्नताऽपि सततमन्यथा किल्बिषी भवेत् इति ॥ स
 तु ॥ अस्नात्वाशी मलं भुंक्ते अजप्त्वा पूयशोणितं ॥
 अहुश्चैव कृमीन्कीटानददंश्च शकृत्तथा ॥ इति पराशर
 वाक्याद्भोजनार्थं स्नात्वा कार्यः ॥ तथा चाचारार्कं व्या
 सः ॥ होमान्नदानरहितं न भोक्तव्यं कदाचन ॥ अकृत्वा
 पञ्चयज्ञांस्तु भुक्त्वा चाद्रायणं चरेत् * ॥ यदि दैवात्प्रा
 टी. कायम थायछे । ते दोपो खांडणीथो, घंटी, चुलो,
 पाणीनाठामो अने सावरणीथी थायछे. अने तेणेकरी स्वर्ग
 पामतो नथी ॥ कर्मप्रदीपमां ॥ राते अने दिवसे वैश्वदेव अ
 ने वलीदाननु कर्म नजमनाराये पण रोज करबुं ने न करे
 तो ते पापी थायछे ॥ ते वैश्वदेवतो ॥ नाया वगर जमेतो ते
 वीष्टा, खायछे. ने गायत्रीनाजपवगर जमेतो परु, अने लोहीने,
 वैश्वदेव वगर जमेतो रुमी, अने कीडा, अने दानवगर जमेतो
 छाणने खायछे. एरीते पराशरनु वाक्यछे. माटे जमवा सारु
 नाहिने करवो ॥ ते प्रमाणे आचारकमां ॥ वैश्वदेव अने अन्नदान
 वगर कोइ वखत जमबुं नही ॥ अने पांच यज्ञो न करि जमे
 तोते पछी चांद्रायण नामनु प्रायश्चित्त करे ॥ जो दैवयोगयी

मू. त्र्याजपोवा ॥ ब्रह्मं त्र्यहं लोपे तदावृत्तिः ॥ ततः परं
मयुतस्यैकं कृच्छ्रमिति रीत्या कल्प्यम् ॥ कृच्छ्रप्रत्याम्ना
यास्त्वन्त्यतोऽवगन्तव्याः

॥ अथ प्रयोगः ॥

कर्त्ता स्नात्वा प्राङ्मुखः पीठादावुपविश्य ॥ पवि
त्रपाणिः कुशोपग्रहोदक्षिणहस्ते जलं गृहीत्वा ॥ मास
पक्षाद्युल्लेखनान्ते ॥ “ममपंचसूनाजनितप्रत्यवाययारि
हारपूर्वकाऽऽत्मसंस्कारार्थमन्नसंस्कारार्थंचशाकलहोम
विधिनाप्रातः सायं वैश्वदेवास्यं कर्म तन्त्रेणाहंकरिष्ये”
इति सकृदल्पकर्मोद्गमाचम्य ॥ कुण्डे वा स्थण्डिले पंचभू

टी. होयतो सो १०० गायत्रीनो जपकरवो ॥ वे वा त्रण दी
वसं लोपयथो होयतो तेटली संख्या वधारवी, तेपछी वधारे
दीवस लोपथायतो. गायत्रीनी संख्याकरी दसहजारे एक क
छ कल्पवुं. तेकछना मौल्यवीगेरेना पक्षो अन्य ग्रंथ (धर्मसिं
धु वीगेरे) थी जाणवा ॥

॥ हवे वैश्वदेवनो प्रयोग कहेछे ॥

कर्त्ता नाही पुरव सामामुखे पाटला वीगेरे उपर वेशी दर्भनुं
पवित्रं जमणा हाथमां राखी पचीडा २५ दर्भनो उपग्रह डाबाहा
थमां राखी जमणा हाथमां पाणि लइ पत्र २०ना टीप्पण मुजव
मास तथा पक्षनो उच्चारकरी ‘ममपंच’ चप्पे एरीते संकल्पकरी आ
चमन लइ कुंडमां अथवा स्थण्डिल उपर पांच भूमिना संस्का

મૂલસંકારાન્કુર્યાત્ ॥ તેયયા ॥ તદર્ધેઃ સમૃજ્ય ॥ ૧ ॥ જલમિ
 શ્રગોમયેનોપલિપ્ય ॥ ૨ ॥ યજ્ઞિયકાષ્ઠેન તન્મધ્યાદપરે
 દક્ષિણોપક્રમામુદકસંસ્થામેકાં રેખાં પ્રાદશમિતાં ક
 ત્વા તસ્યાઽપરિતાવન્માત્રાં દક્ષિણતોમધ્યેઽત્તરતશ્ચ
 કુર્યાત્ ॥ ૩ ॥ તાભ્યોરેશ્વાભ્યપ્કર્શોઽગુષ્ઠાનામિકાભ્યાં
 ક્રમેણ પાંસૂન્પરિગૃહ્ય પ્રાઙ્ચં પ્રક્ષિપેત્ ॥ ૪ ॥ તતસ્તન્ત્રે
 ણ તા અભ્યુક્ષેત્ ॥ ૫ ॥ તતસ્તૈજસાદિપાત્રેણ વિહિ
 તં નિર્ધૂમમાગ્નિમાનીય ॥ તત્રાગ્નિપ્રણયામીતિ મંત્રેણ
 તૂર્ણાં વા સ્વાભિમુખં લૌકિકાગ્નિસ્થાપયેત્ * ॥
 ટી. ર કરવા ॥ તે આરીતે ॥ તે કુંડ અથવા સ્થંદિલને દર્બોવડે સંમા
 ર્જન (વાલીને સાફ) કરી ॥ ૧ ॥ જલમિશ્રિત ગાયનાં છા
 ળવડે લીપી ॥ ૨ ॥ દર્બવીગેરે યજ્ઞોપયોયી કાષ્ઠવડે તે કુંડ
 ના મધ્યથી પછવાડે દક્ષણથી માઢી ઉત્તરમાં જાયતેમ એક રે
 ખાં પ્રાદેશ (દસઆંગલ) ના પ્રમાણની કરી તેનાઉપર તેટ
 લા પ્રમાણની તે રેશ્વાથી માઢી પૂર્વમાં જાયતેમ દક્ષિણમાં વચ
 માં અને ઉત્તરમાં એરીતે ત્રણરેશ્વા કરવી ॥ ૩ ॥ તે ચારે રેશ્વા
 માંથી એક એકમાંથી અંગોઠો અને ત્રીજી આગલી એબેના અ
 ગ્રવડે કરેલી રેશ્વામાની અનુક્રમે ધુલનેલઈ પૂર્વમાં નાચવી ॥ ૪ ॥ તે
 પછી તે રેશ્વાને એકસાથે ડંધાહાથે પાંખી વડેછાંટવી ॥ ૫ ॥ તે
 પછી કાંસાવીગેરેના પાત્રવડે પાકનો ધુવાઢાવગરનો અગ્નિલા
 વી તે કુંડમાં “ અગ્નિપ્રણયામિં ઽચતુષ્પદે ” એમંત્રે અથવા મંત્ર
 વગર પોતાની સામુપાત્ર રહે તેમ લૌકિક અગ્નિનું સ્થાપન કરવું *

उ॒अ॒ग्निं प्र॒णयामि॒ मन॒सा शि॒वेना॒यमस्तु॒ संग॒मने॒वसु॒
नां॒ मानो॒हिंसीःस्थ॒वि॒रं माकु॒मारं॒शन्नो॒भव॒द्विप॒देशं॒चतु॒
ष्पदे ॥ १ ॥ तै॒तश्च॒त्वारि॒शृंगे॒ति ध्या॒येत् * ॥ वाम॒दे॒
वो॒गोत॒मो॒ग्निस्त्रि॒ष्टुप् ॥ आ॒ग्नध्या॒ने वि॒नियोगः ॥ उ॒च॒
त्वारि॒ शृं॒गात्रयो॒अस्य॒ पादा॒ द्वे॒शीर्षे॒ सप्त॒हस्ता॒सो॒अस्य॒
॥ त्रि॒धा ब॒द्धो॒वृष॒भो॒रोर॒वीति॒ महो॒दे॒वो॒मर्त्या॒ आवि॒वेश॒
॥ १ ॥ तै॒तः “ पाव॒कना॒म्ने वै॒श्वान॒राय॒ नमः ” ॥
इति॒ गन्वा॒द्युप॒चारैः संपू॒जयेत् ॥ ततो॒वै॒श्वान॒रस्ये॒ति
ति॒सृभि॒र्ऋग्भिः॒संस्तू॒य मंत्रे॒ण नम॒स्कुर्यात् * ॥ कुश॒आ॒
दि॒ रसो॒वै॒श्वान॒रो॒ग्निस्त्रि॒ष्टुप् ॥ अ॒ग्निस्तु॒तो॒वि॒नियोगः ॥
उ॒वै॒श्वान॒रस्य॒सुम॒तौस्या॒म॒राजा॒हि॒कं॒भुव॒नाना॒मधि॒श्रीः ।
इ॒तो॒जा॒तो॒वि॒श्वमि॒दंवि॒चष्टे॒वै॒श्वान॒रो॒यत॒तेसू॒र्येण ॥ १ ॥
ए॒ष्टोदि॒वि॒ष्टो॒अ॒ग्निः॒ष्टि॒व्यां॒ष्टो॒वि॒श्वा॒ओष॒धीरा॒वि॒वे

टी. १ ते पछी “ चत्वारि शृंगा० आविवेश ” एमंत्रे अग्निं
ध्यान करवुं *

२. ते ध्यान कर्त्तापछी “ पावकनाम्ने वैश्वानरायनमः ”
एम बोली अग्निनुं गंध वीनेरे उपचार वडे पूजन करवुं ॥ ते
पछी “ वैश्वानरस्य० उ॒तद्यौः ” ए त्रण रुचा वडे अग्निनुं
स्तवन.(स्तुति) करी ते पछीना “ सुखंयः०त्मने ” आमंत्र
वेडे नमस्कार करवो. *॥

श ॥ वैश्वानरः सहसाष्टष्ठो अग्निः स नो दिवा सरिषः पातु न

क्तं ॥ २ ॥ वैश्वानर तव तत्सत्यमस्त्वस्मान्नापो मघवानः स

चंतां ॥ तन्नो मित्रो वरुणो मामहंतामदितिः सिंधुः पृथिवी उ

तद्यौः ॥ ३ ॥ प० ॥ मुखं यः सर्वदेवानां हव्यभुक् क्रव्यभुक् तथा

॥ पितृणां च नमस्तस्मै विष्णवे पावकात्मने * ॥ ततस्त्रिः

परिसमुह्य ॥ त्रिः पर्युक्ष्य ॥ दक्षिणं जान्वाच्य ॥ सुस

मिद्धेऽग्नावेकां समिधमाधायैकस्मिन्पात्रे सघृतमोदन

मादाय देवतीर्थे नैकादशाहुतीर्जुहुयात् * उँभूः स्वाहा

इदमग्नये नमः ॥ १ ॥ उँभुवः स्वाहा ॥ इदं वायवे नमः

॥ २ ॥ उँस्वः स्वाहा ॥ इदं सूर्याय नमः ॥ ३ ॥ उँ

भूर्भुवः स्वः स्वाहा ॥ इदं प्रजापतये नमः ॥ ४ ॥ उँ

टी. १ ते पछी त्रणवार परिस मूहन (कुंड अथवा स्थंडिलनी

फरतुं कोर उपर ईशान कोणाथी मांडी ईशान कोणा सुधी

त्रणवार जल फेरवी ने पाछो खाली हाथ अवलो ईशान

कोणा सुधी लेवो). करी जमणा हाथमां पाणि लेइ ईशान को

णेथी मांडि फरती ईशान कोणा सुधी त्रणवार धारा करी उपर

मुजब अवलो हाथ लेइ जमणो पग वाली प्रदिस थयेला अ

ग्निमां एक समिध (दस आंगलनुं खाखरानुं अथवा तेठला

आंगलना त्रण दर्भना कटका) होमी एक पात्रमां धाई सहित

चोखा लइ देव तीर्थ (आंगलीओ तथा अंगोठाना अग्र) वडे

अगियार ११ आहुति अग्निमां होमवी ॥ * ॥

 आत्मकृतस्यैनसोवयजनमसि स्वाहा॥इदमग्नये नमः
 ॥ ५ ॥ उँमनुष्यकृतस्यैनसोवयजनमसि स्वाहा ॥ इदं
 म०म ॥ ६ ॥ उँपितृकृतस्यैनसोवयजनमसि स्वाहा॥
 इदम०म ॥ ७ ॥ उँदेवकृतस्यैनसोवयजनमसिस्वाहा ॥
 इदम०म ॥ ८ ॥ उँयच्चाहमेनोविद्वांश्चकार यच्चाविद्वांस्त
 स्य सर्वस्यैनसोवयजनमसि स्वाहा ॥ इदम०म ॥ ९ ॥
 उँप्रजापतयेस्वाहा ॥ इदंप्रजापतयेनमः ॥ १० ॥ उँ
 त्तरतः ॥ उँअग्नये स्विष्टकृते स्वाहा ॥ इदमग्नये स्वि
 ष्टकृते नमः ॥ ११ ॥ उँदकोपस्पर्शः॥ एवंहुत्वा पुनः
 सायंनिमित्तं पूर्वोक्ताएवैकादशाहुतयोहोतव्याः ॥ ततो
 ऽग्निं त्रिः पर्युक्ष्य ॥ गोमयोपलिप्तस्थले दर्भानास्ती
 र्योदक्संस्थान्पंचवलीन्दद्यात् ॥ उँघ्रात्रे नमः॥ इदं

टी. १ उत्तर भागमां अगियारमी आहुति होमवी ॥ ॥
 २ पछी पाणीनो स्पर्श करवो ॥ एरीते होमी फरी सा
 यंकाल निमित्त प्रथम कहेलीज अगियार ११ आहुतियो हो
 मवी ॥ ते पछी जमणा हाथमां पाणी लइ अग्निनी फरतां
 त्रणवार ईशान कोणेथी मांडी ईशान कोणा सुधी फरती धारा
 करी प्रथम मुजब पाछो हाथलेइ गायना छांण वडे लीपेला
 स्थलमां कुंडनी पासे उत्तरमां अघ (अणि) रेहे तेम त्रण,दर्भो
 पाथरी ते उपर उत्तरमां जाय तेम पांच बलि आपवा. ॥॥

धात्रे नमम ॥ १ ॥ उँविधात्रे नमः ॥ इदं विधात्रे न
मम ॥ २ ॥ उँविश्वेभ्योदेवेभ्यो नमः ॥ इदं विश्वेभ्यो
देवेभ्योनमम ॥ ३ ॥ उँसर्वभूतेभ्योनमः । इदं सर्वभूते
भ्योनमम ॥ ४ ॥ उँभूतानांपतयेनमः । इदं भूतानां प
तये नमम ॥ ५ ॥ स्वाचारचतुर्दशापरिशिष्टे तु ॥
“ उँगृह्योक्तदेवताभ्यो नमः ” इति षष्ठमपि बलिदान
मुक्तं तन्मृग्यं ॥ ततोदक्षिणामुखः प्राचीनावीती सव्यं
जान्वाच्य शेषमन्नं सोदकंसर्वबलिभ्योदक्षिणतः पितृ
तीर्थेन निनयेत् * ॥ उँपितृभ्यःस्वधा नमः ॥ इति
इदं पितृभ्योनमम ॥ एवं दत्त्वासव्यंकृत्वाप्राङ्मुखो
पविश्यतदुत्तरतः ॥ उँधात्रे नमः ॥ इत्यादि बलिदानं
पुनर्दत्त्वा ततोऽयज्ञोपवीती प्राङ्मुखोभूत्वा ॥ अप उप

ટી. ૧ સ્વા ચાર ચતુર્દશી પરિણિષ્ટમાંતો “ ॐઘ્વોક્તદેવતા
મ્ધ્યોનમઃ ” ॥ ઇરીતે છટું વલિદાન કહ્યુંછે તે જોવા જવુંછે
અર્થાત્ સંદેહ યુક્ત છે ॥ તે પછી દક્ષિણમાં મુખ રહે તેમ અપ
સવ્ય કરી ઢાલો પગ વાલી હોમ તથા વલિદાનથી શેષ રહેલું
અન્ન પાણી સાહેત સર્વ વલિયોથી દક્ષિણ દિશામાં પિતૃતીર્થ
(અંગોઠો અને તેની પાસેની આંગલીના મૂલ ભાગે) કરી રહેવું.

२ ए रीते बलि आपी सव्य करी पूर्व सामा मुखे बे
 ३ ती तेनाथी उत्तर भागमां “ ॐधात्रेनमः ” इत्यादि बलिदान
 ४ करीथी आपी ते पछी सव्य करी पूर्व मुखे बेड़ी पाणीनो

॥ वैश्वदेवप्रयोगः ॥

स्पृश्य ॥ हविष्पात्रं प्रक्षाल्य ॥ उयक्ष्मन्नेतत्ते नमः ॥
इदं यक्ष्मणे नममाइति बलिदेशाद्वायव्यां दिशि तंज
लं निनयेत् ॥ ततोहस्तं प्रक्षाल्य विश्वानिन इति ति
सृभिर्ऋग्भिरग्निं स्तुयात् * ॥ विश्वानिनइतितिसृणां
वसुश्रुतआत्रेयोभिर्लिष्टुप् ॥ अग्निस्तुतौ विनियोगः ॥
उविश्वानिनोदुर्गहाजातवेदः सिधुननावादुरितातिर्पि
॥ अग्ने अत्रिवन्तमसा गृणानो १ स्माकं बोध्यविता
तनूनां ॥ १ ॥ यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानोमर्त्यम
र्त्याजोहवोमि ॥ जातवेदोयशोअस्मासुधेहिप्रजामिरग्ने
अमृतत्वमंश्यां ॥ २ ॥ यस्मैत्वंसुकृतेजातवेदउलोकमग्ने
कृणवस्योनं ॥ अश्विनंसपुत्रिणंवीरवंतंगोमंतरायिन्न
शतेस्वस्ति ॥ ३ ॥ ततः ॥ ५ ॥ स्वरणे वर्णेन च यद्विहीनं
तथैव हीनं क्रिययापि यच्च ॥ तथातिरिक्तं मम तत्क्षम
स्व ततस्तुचाग्ने ! परिपूर्णमेतत् ॥ १ ॥ इतिबृहत्परा
टी. स्पर्श करी हविःपात्र (होमनुं पात्र) धोइ “उयक्ष्मन्ने०मम”
एरीते बलिना स्थानपी वायु विशामां ते पाणी रेडवुं ॥ ते प
छी हाथ धोइ “ विश्वानिनो०स्वस्ति ” ए त्रण ऋचा वडे अ
ग्निनी- स्तुति करवी ॥ * ॥
१ ते पछी ॥ “स्वरेण०मेतत्” ॥ एरीतना बृहत्पराशरो

શરીરકશ્લોકેનાર્મિ સંપ્રાર્થ્ય તદગ્નિયાયતનાદ્વિભૂતિમા
 દાય ॥ ત્ર્યાયુષમિતિ પંચભિર્મંત્રૈઃપ્રતિમંત્ર ॥ લલાટે
 ॥ ૧ ॥ હૃદયે ॥ ૨ ॥ દક્ષિણસ્કંધે ॥ ૩ ॥ વામસ્કંધે
 ॥ ૪ ॥ પૃષ્ઠે ॥ ૫ ॥ ચેતિ પંચસુ સ્થાનેષુ ત્રિપુંડાન્કુર્યાત્
 ॥ ઈત્ર્યાયુષંજમદગ્નેઃ ॥ લલાટે ॥ ૧ ॥ ઈત્રકશ્યપસ્ય
 ત્ર્યાયુષં ॥ હૃદયે ॥ ૨ ॥ ઈત્રઅગસ્ત્યસ્યત્ર્યાયુષં ॥ દ
 ક્ષિણસ્કંધે ॥ ૩ ॥ ઈત્રયજ્ઞેવાનાંત્ર્યાયુષં ॥ વામસ્કંધે ॥ ૪ ॥
 ઈત્રતન્મેઅસ્તુત્ર્યાયુષં ॥ પૃષ્ઠે ॥ ૫ ॥ દિવા રાત્રીં પૃથ
 વપક્ષે ॥ “શાકલહોમવિધિના” ઇત્યંતે ॥ “વૈશ્વદેવા
 સ્યં કર્માહં કરિષ્યે” ઇતિ સંકલ્પ્ય હોમબલિદાન
 યોર્દ્વિરાવૃત્તિવિહાય સર્વં યથાવત્કુર્યાત્ ॥ દેવભાગકલ્પ

કશ્લોકે અગ્નિની પ્રાર્થના કરી તે અગ્નિના સ્થાનમાંથી વિભૂતિ
 (અસ્મ) લેઈ “ત્ર્યાયુષં” એ પાંચ મંત્રો વહે મંત્રે મંત્રે લલાટ
 માં ॥ ૧ ॥ હૃદયમાં ॥ ૨ ॥ જમણે સ્થાને ॥ ૩ ॥ ઢાબે સ્થાને ॥
 ૪ ॥ પૃષ્ઠવાટે ॥ ૫ ॥ એ રીતે પાંચ ઠેકાણે ત્રિપુંદ્રો કરવા ॥
 દિવસે અને રાત્રે જુદો વૈશ્વદેવ કરવો હોયતો તે પક્ષમાં પ્રય
 મના સંકલ્પમાં “શાકલહોમ વિધિના” એ પદની અંતિ “વૈ
 શ્વદેવાંપ્યે” એમ સંકલ્પ કરી આહુતિઓનો હોમ અને બલિ
 દાનની બે વારની આવૃત્તિ છોડી દઈ તમામ જેમ પ્રયોગલક્ષ્યો
 છે તેમ કરવો ॥ આગલના દેવ પિતૃ મનુષ્યના ભાગની કલ્પના

नादिकं किमपिरात्री न भवतीति गृह्यभाष्ये नारयणे
 नेति ॥ तत एकस्मिन्पात्रे यथाशक्ति सघृतमन्नमादाय
 तत्त्रिधा विभज्य सकुशजलं गृहीत्वा ॥ “इदमन्नं विश्व
 भ्यो देवेभ्यो नमः” ॥ इदं विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमम इति त्यंजे
 त् ॥ ततो दक्षिणाभिमुखो भूत्वा प्राचीनावीती द्विगुणं
 कुशसहितं जलं गृहीत्वा ॥ अदोगोत्राः अस्मत्पितृपि
 तामहप्रपितामहाः अदोऽदः शर्माणो वसुरुद्रादित्यरू
 पाः सपत्नीकाः ॥ अदोगोत्राः अस्मन्मातामहप्रमा
 तामहवृद्धप्रमातामहाः अदोऽदः शर्माणो वसुरुद्रादित्यरू
 रूपाः सपत्नीकाः ॥ इदमन्नं यथायथाविभागं वः
 स्वधा ॥” इति द्वितीयभागमन्नं पितृतीर्थेन संकल्पये
 त् ॥ “इदं अदोगोत्रेभ्योऽस्मत्पितृपितामहप्रपिता
 दि कांइपण राते न होय एम गृह्यसूत्रना भाष्यमां नारायणे
 कह्युंछे ॥ ते पछी एक पात्रमां शक्ति प्रमाणे घीइ सहीत
 अन्न (चोखा) लइ तेना त्रण प्रकारे विभाग करी वर्ध सहीत
 जल लेइ “इदमन्नं वि० नमम” एम कही ते पाणी हेठे मुकुं
 ॥ ते पछी दक्षिण दिशा सामा मुखे अपसव्य करी बेवडा क
 रेला वर्ध सहीत जल ग्रहण करी “अदोगोत्राः० स्वधा” ए रीते
 बिजा भागना अन्ननो पितृतीर्थे (अंगोठा अने तेनी पासनी
 आंगलीना बे मूलना मध्यभागे) संकल्प करवो ॥ ते पछी ।
 इदं अदोगोत्रे० नमम’ ॥ ए रीते त्याग करवो ॥ ते पछी जनोइ

महंभ्योऽदोऽदः शर्मभ्योऽवसुरुद्रादित्यरूपेभ्यः सपत्नी
 केभ्यः ॥ अदोगोत्रेभ्योऽस्मन्मातामहप्रमातामह वृद्धप्र
 मातामहेभ्योऽदोऽदः शर्मभ्योऽवसुरुद्रादित्यरूपेभ्यः सप
 त्नीकेभ्योन मम” इति त्यजेत् ॥ ततोयज्ञोपवीती प्रा
 ङ्मुखोभूत्वाऽप उपस्पृश्य नीवीती सकुशं जलमादाय
 तृतीयं भागं षोडशग्रासपरिमितं यथाशक्ति वा ॥ इ
 दमन्नं सनकादिमनुष्येभ्योऽहंतः ॥ इतिमनुष्यतीर्थेनसं
 कल्प्य ॥ इदंसनकादिमनुष्येभ्योनमम ॥ इतित्यजेत्
 ॥ ततोयज्ञोपवीती शक्तिश्चेच्छ्रोत्रियं गंधादिभिः संपू
 ज्य संभोज्य तदभावे ब्रह्मचारिणे भिक्षां दद्यात् ॥ त
 तोदेवतानैवेद्यं ॥ पात्रेसर्वान्नमादायदेवाग्नेनिधाय ॥

सव्य राखी पुरव मोह्ये बेशी पाणीनो स्पर्श करी जनोइ कं
 ठय करी दर्भ सहित जल लइ त्रिजो भाग सोल ग्रास (को
 लिया) परिमित अथवा शक्ति प्रमाणे “इदमन्नं० हंतः” ए
 रीते मनुष्य तीर्थ (छेली आंगलीना मूल भाग) वडे संकल्प
 करी “इदंसन० मम” ए रीते त्याग करी ॥ ते पछी जनोइ
 सव्य करी शक्ति होयतो श्रोत्रिय (सांगवेदभणेल) ब्राह्मणने
 गंध विगेरेए पूजी जमाडी तेनो अभाव होय तो ब्रह्मचारीने
 भीक्षा आपवी ॥ ते पछी देवने नैवेद्य करवुं तेमां पात्रमां
 तमामं जातिनुं अन्न लइ ते पात्र देव पासे मुकी “ॐ चंद्र

“सू. उँचंद्रसामनसोजातश्चक्षोःसूर्यो ॥ अजायत ॥ मुखा
दिद्रेअग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत ” ॥ १ ॥ इति पठि
त्वा “ श्रीशिवविष्णुसूर्यविनायकशक्तिभ्योनमः ॥ य
थांशतइदंनैवेद्यं समर्पयामि ” ॥ ततो गोघ्रासमाहृत्य ॥
“ सौरभेय्यः सर्वहिताः पवित्राः पापनाशनाः ॥ प्रति
गृह्णंतु मे घ्रासं गावस्त्रैलोक्यमातरः ” इदमन्नं गो
भ्योनमः ॥ इदं गोभ्योन मम ” ॥ इति त्यजेत् ॥
ततो गृहस्थितबालवृद्धसुवासिन्यादिभ्योभोजनार्थमुप
कल्प्य ॥ गोदोहनमात्रमतिथीन्प्रतीक्ष्य समागताश्चे
दन्नादिदानेन तान्सत्कृत्य ॥ गृहाद्बहिः स्वादिभ्यो
भूमौ बलीन्दद्यात् ॥ यथा * ॥ श्वभ्योनमः ॥ इदं श्व
भ्योनमम ॥ १ ॥ उँश्वपचेभ्योनमः ॥ इदं श्वपचेभ्योन
मम ॥ २ ॥ उँवयोभ्योनमः ॥ इदं वयोभ्योनमम
टी. मा० यत” ए मंत्र भणी ‘श्री शिवव्यामि’ ए रीते नैवेद्य
करी ते पछी गोघ्रास (गायनो विभाग) काहाडी “सौरभेय्यः
स० नमम ” ए रीते तेनो त्याग करवो. ॥ ते पछी घरमांना
बालको वृद्ध सुवासिनीवीगेरे (गर्भिणी रोगी कृत्या) ने माटे
भोजनसार अन्ननी कल्पनाकरी ॥ गायदोहोतां जेटलोवखत
लागे तेटलावखतसुधी अतिथियोनीवाटजोइ ते आच्याहोयतो
अन्न वीगेरेना दानवडे तेओनो सत्कारकरी घरथकी वाहार
श्वान वीगेरेने भूमिउपर बली आपवा ते आरीते ॥ *

मू. ॥ ३ ॥ उपतितेभ्योनमः ॥ इदंपतितेभ्योनमः

॥ ४ ॥ उपापरोगिभ्योनमः ॥ इदंपापरोगिभ्योनमः

॥ ५ ॥ ऊकृमिभ्योनमः ॥ इदंकृमिभ्योनमः ॥ ६ ॥

इत्युदक्संस्थान्वादत्वा ॥ हस्तौ पादौ प्रक्षाल्याऽऽ

स्य प्राणानायम्य स्वेष्टदेवतां संस्मृत्य ॥ अनेन क

णा कृतेन भगवान्यज्ञपुरुषः प्रीय ॥ इतीश्वरार्पणं

कृत्वा ॥ भोजनशालायां गत्वा प्रसन्नमना विधिवद्भु

ञ्जीत ॥ ॥ इतिशाकलहोमविधिनावैश्वदेवप्रयोगः ॥

॥ पाकासंभवे वैश्वदेवनिर्णयः ॥

पाका संभवएकादश्यादौतंदुर्लभा पयोदधिघृतफलो

दकादिभिर्वा कार्यः ॥ ५० ॥ हस्तेनान्नादिभिः कुर्यादग्नि

दी. १. एरीते पूर्वमां अथवा उत्तरमां मोहो रहे तेम वेशी

उत्तरमां संस्था जाय तेम अथवा पूर्वमां संस्था जाय तेम बली

आपी हाथ पग धोइ आचमन प्राणायामकरी पोताना इष्टवे

वनुं स्मरणकरी ॥ 'अनेनक०यता' ॥ एरीते ईश्वरने कर्म अर्प

ण करी भोजन शालामां जइ प्रसन्न मन राखी विधि प्रमाणे

जमे ॥ एरीते शाकलहोम विधिये वैश्वदेवनो प्रयोग पुरो थयो ॥

॥ पाकना असंभवमां वैश्वदेवनो निर्णय कहेछे ॥

१. एकादशी वीगेरे व्रतना दिवसे पाकनो अभाव होय

त्यार काचा चोखा, दुध, दही, घीइ, फल, अथवा जल, इ

त्यादिवडे वैश्वदेव करवो. अन्न वीगेरे ब्रव्यना वैश्वदेवनो होम

रंजलिना जल ॥ काद्रवं चणकं माषं मसुरं च कलित्यक्त ॥
क्षारं च लवणं सर्वैश्वदेवे विवर्जयेत् * इति दर्माग्नौः

॥ अथ भोजनविधिः ॥

कर्ता हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य द्विराचम्य चंदनपुष्पा-
भ्यां स्वां तनुमलंकृत्य भोजनशालायां गत्वा एकांते पी-
ठादौ प्राङ्मुख उदङ्मुखोपविश्य स्वदक्षिणे जल-
पात्रोपपात्रं निधायाऽग्रे चतुरस्रं मंडलं कृत्वा तत्र
शुद्धमनिषिद्धपात्रं निधाय देवेभ्यः समर्पितं परि-

हाये करवो. अने जलवडे अंजलीथी जलमां करवो. कोदरा,
चना, अडद, मसुर, अने कलपी, सर्व क्षार, सघलां लवण
(मीठु) ए पदार्थो वैश्वदेवमां वर्जवा एम धर्म सिधुमां कहुंछे.

॥ हवे भोजननो विधि कहेछे ॥

कर्त्ता हाथ पग धोड बेवार आचमन करी चंदन अने पु-
ष्पेकरी पोताना शरीरने शोभावी भोजनशालामां जइ एकांत
मां पाटला वींगेरे उपर पूर्व अथवा उत्तर मुखे बेशी पोताना
जमणाभागवां पाणीनो कलशो अने प्यालो मुकी पोतानासामे
चोखहुं मंडल करी ते उपर शुद्ध अने निषधेवगरनुं (सोना अथ
वा रुपाना पात्र अथवा केल, कमल, मौडा, जांबुडो, फणस,
आबो, चंपो, उबरो अने खाखरानापादहानी पत्रावलीनुं)
पात्र मुकी देवने अर्पण करेलु अन्न पोताना पात्रमां परिशी

मू० विष्टमन्नं सपवित्रहस्तेन ॥ “उंसत्यत्वर्त्तेन परिषि
 चामि” रात्रौ ॥ “उंऋतं त्वा सत्येन परिषिचामि”
 इति मंत्रेण सान्नं पात्रं प्रदक्षिणं परिषिच्य गायत्र्यात
 दभिमन्त्र्य प्राचीमुदीचीवोदकधारां पात्रसमीपे दत्वा घृ
 ताकमन्नमादाय प्राक्संस्थमुदक्संस्थंवा ॥ उंभूपतयेनमः
 ॥ १ ॥ उंभुवनपतयेनमः ॥ २ ॥ उंभूतानांपतयेनमः
 ॥ ३ ॥ इति बलित्रयं दत्त्वोपर्युदकं दत्वा बलीनुत्कृत्य
 हस्तं प्रक्षाल्य अपोशानार्थं हस्ते जलमादाय वामेन
 भोजनपात्रं स्पृष्ट्वा ॥ उंअमृतोपस्तरणमसि स्वाहा ।
 इति मंत्रेण निःशङ्कं पीत्वा घृताकमन्नमादाय पंच प्रा
 तेने दर्भना पवित्रासहित हाये ॥ ‘सत्यं० चामि’ ॥ अने रात्रिये
 ॥ उंऋतं त्वा० चामि ॥ ए मंत्रे करी अन्नसहित पात्रनी फर
 तुं प्रदक्षिणाय जलछांटी ते अन्ने गायत्रीये अनामिका (त्री
 जी आगली) ये स्पर्शकरी अभिमन्त्रण करी पूर्वमां अथवा उ
 त्तरमां जाय तेम पात्रपासे पाणीनी धारा करी धीइवाळा चो
 खालइ पूर्वमां अथवा उत्तरमां संस्था जाय तेम (धारा उप
 र) ॥ भूपतये नमः ॥ इत्यादि त्रय बलि आपी ते उपर पा
 णीनी धारा करी बली आघां करी हाथ धोइ अपोशान सा
 रु हाथमां जल लइ हावाहायवडे भोजनपात्रनो स्पर्श करी
 ॥ ‘अमृ० स्वाहा’ ॥ ए मंत्रवडे शब्द न थाय तेम ते जल पीने
 धीइवाळा चोखा लइ पांच प्राणाहुति मुखमां होमवी ते

मू. णाहुतीर्मुखे जुहुयात् ॥ तर्जनीमध्यमांगुष्ठैः ॥ ईप्रा
 नायस्वाहा ॥ १ ॥ मध्यमानानिकांगुष्ठैः ॥ ईअपा
 नायस्वाहा ॥ २ ॥ अनामिकाकनिष्ठांगुष्ठैः ॥ ईव्या
 नायस्वाहा ॥ ३ ॥ तर्जनीरहिताभिःसांगुष्ठाभिः ॥ ईउदा
 नायस्वाहा ॥ ४ ॥ सांगुष्ठाभिःसर्वांगुलीभिः ॥ ईसमा
 नायस्वाहा ॥ ५ ॥ इत्येवं महामौनी दंतैरस्पृश
 न्हुत्वा पात्रं विमुच्य हस्तं प्रक्षाल्य शिखां विमुच्य
 जलं स्पृष्ट्वा यथासुखं भुंजीत ॥ मध्ये जलपानेच्छा
 यां वामेन जलपात्रं गृहीत्वा दक्षिणमाणिबंधे
 निधाय पिबेत् ॥ भोजनांते पुनः शिखां बध्वा पा
 आरीते ॥ अंगोठो अने तेनी पासेनी पेहेली अने बीजी आं
 गलीवडे ॥ ईप्राणा० हा ॥ १ ॥
 बीजी त्रीजी अने अंगोठा वडे ॥ ईअपा० हा ॥ २ ॥
 त्रीजी चोपी अने अंगोठा वडे ॥ ईव्याना० हा ॥ ३ ॥
 पेहेली आंगली वगरनी त्रण आंगली अने अंगोठावडे ई
 उदा० स्वाहा ॥ ४ ॥
 अंगोठो अने तमांम आगली वडे ॥ ईसमाना० हा ॥ ५ ॥
 ए प्रमाणे बोल्यावगर दांते स्पर्श न थाय तेम होमी पात्र
 मुकीदइ ते हाय थोइ शिखा छोडी जलनो स्पर्शकरी जेम
 सुख रहे तेम जमवुं जमतां वचमां पाणि पीवानी इछा थाय
 तो डावाहायमां जलपात्र लेइ ते जमणा कांडा उपर राखी

મૂ. ત્રસ્થમન્નં કિંચિદ્ગૃહીત્વા ॥ ૫ ॥ રૌરવે પૂયાનિલયે પ
દ્વાર્બુદનિવાસિનાં ॥ પ્રાણિનાં સર્વભૂતાનામક્ષય્યમુપતિષ્ઠ
તુ ॥ ૧ ॥ ઇત્યાગ્નેયકોણે ઉત્સૃજ્ય હસ્તે જલં ગૃહીત્વા
॥ ઈઅમૃતાપિધાનમસિસ્વાહા ॥ ઇતિ મંત્રેણાર્ધં પીત્વા
૬૪ધંભુવ્યુત્સૃજ્ય પવિત્રં ભૂમૌ પાત્રે વાનિક્ષિપ્યાંગણાદૌ
મૃદ્ધિરદ્ધિઃ પાણિમુક્તં સંશોધ્ય ષોડશ ગંડૂષાન્કૃત્વા દં
તાન્સંશોધ્ય હસ્તૌ પાદૌ પ્રક્ષાલ્ય દ્વિરાચામેત્ ॥
વયઃસુવર્ણંત્યેકર્ચસ્ય ગૌરીવિતિરિન્દ્રશ્ચિપ્પ ॥ ચક્ષુષોર્મા
ર્જને વિનિયોગઃ ॥ ઈવયઃસુપર્ણાં ઉપસેદુરિદ્રાં પ્રિયમેધાઋ
ષયોનાર્ધમાનાઃ ॥ અપંધ્વાન્તર્મર્ણુહિ પૂર્ધિં ચક્ષુર્મુમુગ્ધ્યા
॥ ૧ ॥ સ્માન્નિધયેવવદ્વાન્ ॥ ૧ ॥ ઇતિ ચક્ષ
ુષી માર્જયિત્વા તાંબૂલમક્ષણાદિ કૃત્વા ॥ અગ્નિર
પીવુ. ॥ ભોજન ધરહ્યા પછી ફરી ક્ષિત્વા બાંધી પાત્રમાં રહે
લુ યોડું અન્ન લઈ ॥ રૌરવે ૦ષ્ટતુ ॥ એ મંત્રે અગ્નિચુણે મુકી
હાથમાં જલ લઈ ॥ ઈઅમૃતા ૦હા ॥ એ મંત્રે અર્ધજલપી અર્ધ
ભૂમિઉપર નાલી હાથમાં રહેલુ પવિત્રુ ભૂમિઉપર અથવા પાત્ર
માં કાઠાહીનાલી આંગણાં વાંગેરમાં માટી અને પાણીવડે હા
થ અને મુલ્કને સાફકરી સોલ (૧૬) કોગલા કરીને ઢાંતોને
શોધી હાથ પગ ધોઈ બેવાર આચમન કરવુ ॥ ૬
૧. ઈવયઃ ૦હવાન્ મંત્ર બેઆંત્રોન પાણીવડે માર્જન (સાફ) કરી
પાનસોપારી વાંગેરે સ્વાહ “ઈઅગ્નિરિસ્મિ ૦નામ” એમંત્રે બેવાર અ

नृ. स्मृत्येकवर्गस्य विश्वामित्रोऽग्निर्वैश्वानरस्त्रिष्टुप् ॥ ना
 स्तुदनाभिमर्शने विनियोगः ॥ उअग्निरस्मिजन्मनाजात
 वेदाघृतमंचक्षुस्मृतमआसन ॥ अर्कस्त्रिधातूरजसोविम
 नाजन्नाघर्माहविरस्मिनाम ॥ १ ॥ इति द्विस्त्रिर्वानाभ्युद
 त्तमभिमृश्येष्टदेवताचस्मरेत् ॥ भुंजानस्य गुदस्त्रावे उपवा
 सः पंचगव्यं च ॥ अपोशनोत्तरं प्राणाहुतेः प्राकृतत्वावे
 स्नानं पट् प्राणायामाः ॥ भुंजानस्याशौचप्राप्तौ ग्रासंत्य
 क्त्वा स्नानं ग्रासाशने उपवासः ॥ सर्वाशने त्रिरात्रं ॥ स्ना
 तं विना भोजने एक उपवासो दिनं व्याप्य जपश्च ॥ यज्ञोप
 वीतं विना भोजनं ऽस्वुपाने च न कत्रतम् ॥ मत्याभोजने
 नृपवासः ॥ एकपंचयुपविष्टानां स्नेहादिनाविषमदाने
 टी. धवा त्रणवाग् नाभि अने उदर (पेट) उपर हाथफेरवी इष्ट
 देवनुं स्मरण करवुं ॥ भोजन करतां गुदस्त्राव थाय तो तेणे एक
 उपवास करी पंचगव्य लेवुं अपोशन लीधापछी प्राणाहुतिथी
 प्रथम गुदस्त्राव थाय तो स्नान करी ७ प्राणाम करवां भोजन
 करतां आशौच प्राप्त थाय तो मोढामाना ग्रासनो त्याग करी स्नान
 करवुं ते ग्रास खाय तो नाही उपवास करवो सघळुं अन्न जमेतो
 त्रण उपवास करवा नाह्याविना जमेतो एक उपवास अने आ
 स्वोदिवस गायत्री जप करवो अजाणथी जनोइ दिनाजमे अने
 पाणी पीये तो नक्तभोजन करवुं ॥ अने जाणीने जमे तो उप
 वास करवो ॥ एकपंक्तिमां जमवासारु वेठेला होय तेमां कोइने

મ. દાપને ચ પ્રાજાપત્યમ્ ॥ ઇતિ ભોજનવિધિઃ ॥

॥ અથજનનમરણાશૌચેકર્તવ્યવિધિઃ ॥

આચારાર્કે ॥ આશૌચે સતિ નિત્યસ્નાનાદિકં કાર્યં ॥ સ્મૃત્યર્થસારે ॥ સૂતકાદૌ નિત્યસ્નાનશૌચાન્નબલિદાનપ્રાણાહુતિપાત્રકરણાદયોભુજિનિયમા અસ્પૃશ્યસ્પર્શનેસ્નાનાદિકં ચેતિસર્વં કર્તવ્યમેવેતિ ॥ અત્રનિત્યસ્નાનનિષેધકવચનાભાવાત્સંકલ્પમાર્જનાદ્યમર્ષણાંગસંહિતસ્નાનંકાર્યં ॥ સંધ્યાપ્રકારસ્તુ ॥ અમંત્રકપ્રાણાયામપુ

ટી. સ્નેહ વીગેરે કારણથી કોઈ રસોડના પદાર્થો ઓછા વધારે પરીસે અથવા પરીસાવેતો તે “પ્રાજાપત્ય” (દાહલે ત્રણદિવસ વપોરેત્રણદિવસ નક્ત (રાતે) અને ત્રણદિવસ અચાલિત જમી પછીના ત્રણદિવસ ઉપવાસ) દરીતે વારદિવસનું વ્રત કરે નેતે ન વનેતો દક ગોદાન કરે ॥ દરીતે ભોજનનો વિધિ પુરો થયો ॥ હવે જન્મ અને મરણના આ શૌચમાં કરવાનો વિધિ ॥

આચારાર્કમાં ॥ આશૌચ હોય ત્યાહારે નિત્યસ્નાન વીગેરે કરવું ॥ સ્મૃત્યર્થસારમાં, સૂતક વીગેરેમાં નિત્યસ્નાન, શૌચક્રિયા, જમવા વસ્તનું બલિદાન, પાંચ પ્રાણાહુતિ ઢાલાહાયે પાત્રનો સ્પર્શ વીગેરે જમવાના નીયમો અને અસ્પૃશ્યવસ્તુનો સ્પર્શ થાય ત્યારે સ્નાન વીગેરે સર્વ કરવુંજ ॥ આ ઠંકાણે નિત્યસ્નાનના નિષેધના વચનનો અભાવછે માટે સંકલ્પ માર્જન અને અઘર્મર્ષણ દ અંગસંહિત સ્નાન કરવું ॥ સંધ્યાનો પ્રકારતો ॥ મંત્ર

सूरः सरमयदानात्प्राकर्त्नी संध्यां मनसा मंत्रोच्चारपूर्व
कं कृत्वा गायत्रीं सम्यगुच्चार्य सूर्यायार्घ्यदत्त्वोपस्था
नस्थाने सूर्यं ध्यायन्नमस्कुर्यात् ॥ मनसा दशगायत्री
जपः कार्यः ॥ इति सूतके कर्तव्यविधिः ॥ इति पंचमभा
गकृत्यं ॥

॥ अथ षष्ठादिभागकृत्यं ॥

दक्षः ॥ प० ॥ इति हासपुराणार्चैः षष्ठसप्तमकौन
येत् ॥ अष्टमे लोकयात्रा तु बहिःसंध्या ततः पुनः ॥ १॥
यमः ॥ खरस्तमयात्पूर्वं घटिकैका यदा भवेत् ॥
सायंसंध्यामुपासीत कुर्याद्दोमं च पूर्ववत् ॥ इति ॥

टी. बगर प्राणायाम पूर्वक अर्घदाननी पेहेलानी संध्या मनवडे
मंत्रोच्चार पूर्वकरी गायत्रीनो सारीरीते उच्चारकरो सूर्यने अर्घ
आपी उपस्थानने ठेकाणे सूर्यनुं ध्यान धरतां नमस्कार करवो
॥ मनवडे दश गायत्रीनो जपकरवो ॥ एरी ते सूतकमां करवानो
विधि पुरोधयो ॥ एरी ते दिवसना पांचमा भागनु कृत्य पुरु थयुं.

॥ हवे दीवसना छठाभागनु कृत्य कहेछे ॥

दक्षकहेछे ॥ इतिहास अने पुराणना श्रवणवडे छठो अने सा
तमो भाग निर्गमन करवो अने आठमा भागमां गृहकार्य अने
ते प्रछी फरीने तीर्थ वीगेरेमां सायं संध्या करवी ॥ यमकहेछे ॥
सूर्य अस्त थया पेहेलां एक घडी बाकी रहे त्यारे सायंसंध्यानु
उपासन अने प्रातर्होमनी जेम सायं होम करवो.

॥ अथ सायंसंध्याविधिः ॥

मू. तत्र शाङ्खायनः ॥ “अरण्ये समित्पाणिः संध्या
 भास्ते नित्यं वाग्यत उत्तरापराऽभिमुखोऽन्वष्टमदेशमि
 ति” ॥ अरण्येन गृहे ॥ तत्राप्यैशान्यां दिशि समित्पा
 णिः संयतपाणिर्नित्यं प्रत्यहं सायंकाले उत्तराभिमुखः
 कुर्यात् ॥ तत्र संकल्पे ॥ * “सायंसंध्योपासनमहं करि
 ष्ये” ॥ इति ॥ सूर्यश्चेत्याचमनस्थाने ॥ * ॥ नाराय
 णोऽग्निः प्रकृतिः ॥ आचमने विनियोगः ॥ उँ आग्निश्च
 मामन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः पापेभ्यो रक्षतां य
 दन्हा पापमकार्षं मनसा वाचा हस्ताभ्यां पद्भ्यामुदरे
 ण शिश्ना अहस्तदवलुपतु कल्किचिद्वरितं मयि इद
 मंहं माममृतयोनौ सत्यं ज्योतिषि जुहोमि स्वाहा ॥
 इत्याचमनं ॥ पश्चिमाभिमुखोऽजलित्रयं प्राक्षिपेत् ॥

॥ हवे सायंसंध्यानो विधि केहेछे ॥

तेमां शांखयन केहेछे ॥ अरण्यमां ईशानदिशामां उत्तर दिशा
 सामामुखे वोल्यावगर हाथजोडी हमेश अवश्य सायंसंध्यानुं उ
 पासन करवुं ॥ तेमां संकल्पमां विशेष आरीते ॥ *

१ “सूर्यश्च” एवाचमनना स्थाने ॥ *

२ ए रीते आचमन थयुं ॥ ते पछी पश्चिम दिशा सामा
 मुखे त्रण अंजलि आपवा गायत्री जपतो पद्मासने (डाबो

मू. गायत्रीजपस्तु ॥ पद्यासनेनासीनेन पश्चिमाभिमुखे
न कार्यः ॥ स चाऽऽतारकोदयात् ॥ अग्निमता तु होम
कालानुरोधेनाष्टोत्तरशतवारं दशवारं वा शक्त्या सा
यंप्रातर्जपः कार्यः ॥ अन्यत्सर्वं प्रातःसंध्यावत् ॥ त
त्राऽपिसायंकाले केचिदुपस्थानं न कुर्वति तदसत् ॥
यतः स्मृतौ दृश्यते शिष्टाः कुर्वत्यपि ॥ कल्पसूत्रे सा
यमग्निहोत्रहोमे ॥ “पश्चादन्वाहार्यपचनाद्यजमानः प्र
त्यकिष्ठन्नदित्यमुदतिष्ठते” ॥ इति दर्शनात्कार्यमेवेति
दर्पणकारः ॥ एवं संध्यां समाप्य रात्रिसूक्तं जपेत् ॥
टी. पण जमणा जांघना अने जनणो पण डाबा जांघना मूल
उपर मुकीने) वेशी पश्चिम दिशा सामा मुखे करवो ॥ ने ते जप
ताराना उदय सुधी करवो ॥ स्मार्त अने श्रौतना अग्निवाला
ये होमना संमयनो रोध पाय माटे एकसो आठ वार अथवा
दशवार शक्ति प्रमाणे सायंकाले अने प्रातःकाले जप करवो
वाकी सर्व प्रातःसंध्यानी पेठे जाणवुं ॥ तेमां पण सायंकाले
केटलाक उपस्थान करता नथी ते अयुक्तछे ॥ केमके स्मृति
मां जणायछे ने शिष्ट लोको करेपणछे ॥ श्रौत सूत्रमां सायं
कालना अग्निहोत्रना होममां ॥ “वक्षिणाग्निना कुंडनी पश्चममां
यजमान पश्चिमाभि मुखे उभी आदित्यनुं उपस्थान करे” ॥
ए रीते जणायछे माटे ते करवुज एम दर्पणकार कहेछे ॥ ए
रीते संध्या समाप्त करी नीचेना रात्रि सूक्तनो जपकरवो *

॥ अथ रात्रिसूक्तम् ॥

रात्रोः कुशिकः सौभरो रात्रिर्वाभारद्वाजीरात्रिस्तवं
 गायत्रं ॥ रात्रिसूक्तजपेविनियोगः ॥ रात्रीव्यस्यदा
 यतीपुरुत्रादेव्यक्षभिः ॥ विश्वाअविश्रियाधित ॥ १ ॥
 ओर्विप्राऽअमर्त्यानिवतोदेव्युक्षतः ॥ ज्योतिषा
 बाधतेतमः ॥ २ ॥ निरुस्वसारमृस्कृतोषसंदेव्याय
 ती ॥ अपेदुहासतेतमः ॥ ३ ॥ सानो अद्ययस्यावयं
 नितेयामनविक्षमहि ॥ वृक्षेनवसतिवयः ॥ ४ ॥ निग्रा
 मासोऽअविक्षतनिपद्वंतोनिपक्षिणः ॥ निश्येनासांश्चि
 दर्थिनः ॥ ५ ॥ यावयां वृक्यं वृकंयवयस्तेनमूर्म्यं ॥
 अथानः सुतराभव ॥ ६ ॥ उपमापेपिशत्तमः कृष्णव्यक्तम
 स्थित ॥ उषंरुणेवयातया ॥ ७ ॥ उपतेगाऽइवाकरं वृणा
 ष्वदुहितर्दिवः ॥ रात्रिस्तो मनाजिग्युषे ॥ ८ ॥ इति रा
 त्रिसूक्तं ॥ तंत्रेण न कृतश्चेदुक्तं वैश्वदेवं कृत्वा रात्रिभोज
 नेच्छायां सार्द्धं प्रहररात्रिपर्यंतं भुंजीयान्न तत ऊर्ध्वम् ॥

टी. १ ए रीति रात्रि सूक्त पुरुं थयुं मध्यान्हे एक साधे न क
 र्यो होय तो प्रथम कहा प्रमाणे वैश्वदेव करी रात्रिये जमवा
 नी इच्छा होयतो डोढ पोहोर रात्रि सुधीमां जमवुं ते उरांपत
 न जमवुं ॥

॥ अथ शयनविधिः ॥

१. ततो रात्रेः प्रथमप्रहरानंतरं ब्रक्षालितचरणः शुद्धस्थले यथोक्तशय्यामासनीर्य तत्समीपे शिरस्थाने मां गल्यं पूर्णकुंभं च, स्थापयित्वा ॥ सुत्रामाणमित्यस्य गयल्पातऋषिः । जगतीच्छंदः ॥ नौरूपायदिवदेवता ॥ प्रथमकारोहणेविनियोगः ॥ ॐ सुत्रामाणं पृथिवीं धामनेह संतु शर्मांशमदिति सुप्रणीतिं ॥ देवीनां यं स्वर्गित्रामनां गसु मस्वंती मासहेनास्वस्तये ॥ इति पठित्वा शय्यामारुह्य वैदिकैर्गारुडैर्मंत्रे रक्षां कुर्यात् ॥ वैदिकमंत्राः पूर्वांक्ता “रात्रीव्यस्य दायती” इत्याद्याः ॥ अथ गारुडमंत्राः ॥ सर्पापसर्प भद्रं ते दूरं गच्छ महविप ! ॥ जनमे

॥ हवे शयन विधि कहेछे ॥

टी. ते पछी रात्रिना पेहेला पोहोर पछी पग धोइ सारी जग्यो ए शास्त्रमां कह्या प्रमाणे शय्या पाथरी तेनी पासे माथाना भागमां मंगलीक द्रव्य (गारोचन, चंदन, काच, वींगेरे) अने जल भरेलो कुंभ सुकी “ ॐ सुत्रामाणं ० स्तये ” ए मंत्र भणी शय्या उपर वेडी वेदना अने गारुडना मंत्रो वडे रक्षा करवी ॥ तेमां वैदिक मंत्रो पूर्वे रात्रि सूक्तना “रात्रीव्यस्य दायती” ॥ वींगेरे हवे गारुड मंत्रो कहेछे “सर्पापसर्प ० नमः” ते प्रमाणे

મૂ. જયસ્ય યજ્ઞાંતે આસ્તિકિવચનં શૃણુ ॥૧॥ આસ્તીકિ
વચનં શ્રુત્વાયઃ સર્પૈર્નનિર્વર્તતે ॥ શતધાભિદ્યતેમૂર્ધા
શિશદૃક્ષફલંયથા ॥ ૨ ॥ ઈ નમોસ્તુસર્પેભ્યોયે કે ચ
પૃથિવીમનુ ॥ યેઅંતરિક્ષે યેદિવિ તેભ્યઃ સર્પેભ્યો નમઃ
॥૧॥ તથા ॥ ૫ ॥ નર્મદાયૈ નમઃ પ્રાતનર્મદાયૈ નમો
નિશિ ॥ નમો સ્તુનર્મદે તુભ્યંત્રાહિમાંવિષસર્પતઃ ॥૧॥
તથા સુખશાયિનોદેવાન્સ્મરેત્ ॥ યથા ॥ અગસ્તિર્મા
ધૈવશ્ચૈવમુચકુંદોમહાબલઃ ॥ કપિલોમુનિરાસ્તિકિઃ પૃચ્ચૈતે
સુખશાયિનઃ ॥ ૧ ॥ અચ્યુતંચનમસ્કૃત્યસમાધિસ્થ
સુખંસ્વપેત્ ॥ તત્પ્રાક્શિરા દક્ષિણશિરા વાઽનિષિદ્ય
ટી. નર્મદાયૈ૦ પતઃ ॥ તે પ્રમાણે સુખશાયિ દેવોનું સ્મરણ કર
વું તે આ રીતે ॥ “અગસ્તિ૦ યિનઃ ” તે પછી વિષ્ણુને નમ
સ્કાર કરી ઈશ્વરના ચિંતનને પૂર્વક પૂર્વમાં અથવા
દક્ષિણમાં માથું રેહે તેમ સુખેથી સુવું નિષેધ ॥ વગરના

*(ઋતુ પ્રાત્ર ધ્યાનો તારીખથી સોઢ દર્શિત ઋતુના તેમાં પ્રથમના ચાર, અ
ગિયરમો, અને તેરમો દીવસ વરતી પુત્રની કામના વાઢાપે બેકો દીવસે અને પુત્રીની
કામના વાઢાપે એકી દીવસે તેમાં અને ઋતુ ના સોઢ દિવસ વિનાના દિવસ
આઠમ,, ચૌદશ, પુનમ, અમાસ, મેષ વીગેરે ચાર સંક્રાંતિના દિવસો, વૈષાખ, વ્યતિ
પાત, પરિધનામનાયોગનો પેહેલો અરધભાગ, શિષ્ટિ, સંધ્યાવસંત, માત્રાપના સત્વિત્સ
રિકનો દિવસ, શ્રાદ્ધનો અને તેના આગલો દિવસ, પોતાના જન્મ નવમ, વ્રતનો દિવસ
અને દિવસ).

मू.दिने स्त्रिया सह स्वपेत् ॥ स्त्रिसंभोगांतरुतौ स्ना-
नमन्तौ मूत्र पुरीषवच्छौचं कृत्वा सुखं स्वपेत् ॥ प० ॥
निद्रासमयमासाद्य तांबूलं मुखतस्त्यजेत् ॥ शिरसः पु-
ष्पमालां च भार्या च शयनात्त्यजेत् ॥ ललाटात्पुंड्रं च
॥ प० ॥ प्रज्ञां हरति तांबूलमायुर्हरति पुंड्रकं ॥
सर्पाद्वपं च पुष्पेभ्यः प्रमदा बलनाशिनी ॥ ॥

॥ इति शयनविधिः ॥

॥ एवं यथा सुखं प्रबोधपर्यंतं सुप्त्वा पुनः प्रभाते
उत्थाय प्रातः स्मरणादीनि कर्माणि प्रतिदिनं कुर्यात् ॥
टी. दिवसो शीवायना वाकीना दिवसे रात्रीये एकवार स्त्रीनी
साथे शयन करवुं ॥ स्त्री संभोगनी छेवटे ऋतुना सोळ दिव
समां स्नान करवुं. ते पछीना दीवसमां पत्र १६ ना टीप्पणमां
लखेल मूत्र पुरीषना शौच प्रमाणे शौच करी सुखेधी सुवुं ॥
निद्राना वखते मुखमांथी तांबूल काहाडी नाखवुं माधामांथी
पुष्पनी माला अने शय्याथी स्त्रीनो त्याग करवो ॥ कपालमांथी
त्रिपुंड्र पण काहाडी नाखवुं ॥ कारणके निद्रा वखत
तांबूल मोहोमां रहुं होयतो ते बुद्धिने हरेछे ने त्रिपुंड्र आयुष्य
होछे ॥ पुष्प थकी सर्पनो भय थायछे ने स्त्री बलनो नाश
करनारीछे ॥ ए रीते शयननो विधि पुरो थयो. ॥

एभ रूचि प्रमाणे उठवाना वखत सुधी सुह फरी प्रातःकाले
उठी प्रातः स्मरणादि कर्मो हमेश करवां ॥ ते वावत शास्त्रा

म. तदाह तुः शांखायनशौनकी ॥ प० ॥ अहं हनि वे
 प्राणां कर्म नित्यमिहोदितं ॥ अह्ना निवर्त्तते
 द्विकं तद्विदुर्बुधाः * इति ॥ पुनरप्याह्निकविषये किंचि
 दुच्यते ॥ एतेषामकरणे प्रत्यवायः स्मृत्यर्थसारे ॥ प० ॥ १ ॥
 स्तिक्वात्कर्महानौ तु मासेन पतितः स्मृतः ॥ द्वादशा
 द्वव्रतेनैव तस्य शुद्धिस्तु नान्यथा ॥ १ ॥ तं निरीक्ष्यार्क
 मीक्षेत स्पर्शं स्नायात्सचैलकं ॥ तेन च सह योहास्यं
 कुवन्नद्धेन तत्समः ॥ २ ॥ तदन्नं भुक्त्वा सद्यस्तु स सर्पो
 गहने वने ॥ ॥ आश्वलायनः ॥ बह्वलं वा स्वग
 टी. यन अने शौनक कहेछे ॥ आ आह्निकमां ब्राह्मणोने दिवसे
 दीवसे करवानुं नित्यकर्म कहुं, जे कर्म दिवसे करी पुर
 पायछे तेने पंडित लोको आह्निक जाणेछे अर्थात् कहेछे ॥
 फरी पण आह्निकना विषयमां थोहुं कहिये छंये ॥ आ कर्मो
 न करवामां दोष स्मृत्यर्थ सारमां कहेछे ॥ नास्तिकपणाथी क
 र्मनी हानी थायतो ते एक मासे पतित थाय एम कहुंछे ॥
 तो द्वादशाद्वव्रते (व्रणशे साढ गोदाने) ज तेनी शुद्धि था
 यछे शिवाय थती नथी ॥ तेहेवा पतितने जोइ सूर्यनुं व
 र्शनकरनुं अने तेनो स्पर्श थायतो लुगडां बोळी नाहाबुं ॥ अने
 जे तेनी साये हास्य (भाषण सहित विनोद) करतो एक व
 र्धे तेना शरखो थायछे ॥ तेनुं अन्न खायतो मोटा वनमां अव
 श्य सर्प थायछे ॥ ॥ आश्वलायन कहेछे ॥ जे पुरुषना

म. ह्यंक्तं यस्य कर्म प्रकृतिर्नानस्य तावति शास्त्रार्थक
 ने सर्वः कृतो भवेत् ॥ यदि च गृह्यानुपलंभे ब्रह्मचोक्तरीत्यो
 पनयनादिसंस्काराः पंच महायज्ञादयश्च कार्याः ॥ इति
 ॥ कर्मपुण्ये भगवान् द्विजान् प्रत्याह ॥ इत्येतदखिलं
 प्राक्तमद्वयं हि विद्विजाः ! ॥ ब्राह्मणानां कृत्यजातमप
 यं फलप्रदं ॥ १ ॥ अस्याऽकरणे स एव बाधकमाह ॥ ना
 भिनियंति यथा ॥ १ ॥ अस्याऽहो ह्यणानं करोति यः ॥ स याति
 नरकं घोरं काकयोनीं च जायते ॥ १ ॥ करणे स एव
 कलमाह ॥ गण्यंते पांसवाभूमेर्गण्यंते वृष्टिचिद्रवः ॥
 श्री. गृह्यानुत्रं कहेलुं घणुं अथवा धांडुं कर्म कहेलछे तेणें ते टलो
 गान्धार्य कयों होय न्यारे सर्व विधि कयों कहेवाय ॥ जो पोता
 ना गृह्यानुत्रानुमारी (प्रयोग) न मलेंतो ब्रह्मवेदना कहेला प्र
 योगनी गीति प्रमाणे उपनयन धीगरे संस्कारे अने वेद्यदेवा
 दि नमामं कर्मो करवां ॥ कर्म पुण्यमां भगवान् ब्राह्मणोनी
 प्रत्ये कहेछे ॥ हे ब्राह्मणो ए गीति आ ब्राह्मणानां सोक्षेन आ
 पनारो हमेशा कहेलां कर्मोनां मसृह मे कह्यां ॥ १ ॥ आ कर्म न कर
 वामां ते भगवान् दोष कहेछे ॥ जे ब्राह्मण नास्तिकपणाधी
 अथवा आळसधी आ कर्म न करतो ते घोर नरकने अने ते
 पछी कागडानी योनीमां उत्पन्न थायछे ॥ २ ॥ करवामां फल
 पण तेज कहेछे ॥ पृथ्वीना इषाणा धुडना कणो गणाय तेम
 वृष्टिना छांटा गणाय पण धर्मना संरक्षणमांनु फल ब्रह्माधी

नू.द्वितः॥तद्वि कुर्वन्मयाशक्तिप्राप्नोतिपरमां गतिं॥प्रा
प्नोति परमां गतिमिति ॥द्विरभ्यासोत्राप्यान्हिकसमा
प्तिसूचनार्थ इति ॥ अवशिष्टं श्रुतिस्मृतिसदाचारस्व
शास्वोक्तग्रंथेभ्योऽवगंतव्यं ॥ ॥

अथाऽत्रसाग्रैर्वैश्वदेवस्यसायंप्रातर्होमयोश्च प्रयो
गोलिख्यते ॥ यद्यप्ययंस्वेस्वेकालेवकुमुचितस्तथाऽपि
“निरग्नीनांविशेषतः”॥इति प्रतिज्ञातत्वादत्रालिखित
इति बोध्यम् ॥

॥ अथ वैश्वदेवप्रयोगः ॥

प्रत्यहंप्रातर्होमानंतरंस्मार्त्ताग्रेरेकदेशमुत्थृत्यमहानसेकु
टीशक्ति करतां सारी गतिने पामेछे॥आ पुनरुक्ति आन्हिकनी
तमाप्ति सूचववा सारुछे॥बाकीनुं कर्म श्रुति, स्मृति, सदाचार,
अने पोतानी शाखाना कहेला ग्रंथोपी जाणवुं.

हवे आजगोए साम्रिकना वैश्वदेवनो अने सायं प्रात
“होमनो प्रयोग लखीये छीये ॥ जोके ते पोत पोताना काले
लखवो उचित हतो तथापि “विशेवे करी निरग्रिकने सारु
आ आन्हिक रचियेछेये” एम पूर्वे प्रतिज्ञा करीछे माटे आ
जगोये लख्योछे एम जाणवुं

॥ हवे वैश्वदेवनो प्रयोग कहेछे. ॥

हमेक्षां प्रातर्होम पछी स्मार्त्तना कुंडना अग्निनो एक

त्वातत्रपाकं विधाय पुनरेकदेशमादाय स्मार्त्ताग्नौ क्षिपेत् ॥
 मध्याह्ने उक्तविधिना सिद्धपाकाद् घृताक्तमोदनमादा-
 याऽऽभ्यागारात्पश्चिमत उपविश्याऽऽचम्य प्राणानाय-
 म्यदेशकालौ संकीर्त्य मम संपत्नीकस्य पंचसूनाजनित-
 प्रत्यवायापनोदनपूर्वकात्मसंस्कारार्थमन्नसंस्कारार्थं च
 प्रातर्वैश्वदेवकर्माहं करिष्ये इति संकल्प्य कर्मागमाच-
 म्याऽग्निं त्रिः परिसमुह्य त्रिः पर्युक्ष्य दक्षिणं ॥ १ ॥ वा-
 कां समिधमाधाय घृताक्तमन्नं पाणिना गृहीत्वा दशाहु-
 ती जुहुयात् ॥ तायथा * ॥ उँ अग्नये स्वाहा ॥ इदमग्नये
 टी. भाग लेइ चुलामां नाखी त्यां पाक करी फरी ते चुलामां
 ना अग्निनो एक देश लेइ स्मार्त्तना कुंडना अग्निमां नांखवो
 मध्याह्ने कहेला विधि वडे सिद्ध थयेला पाकमांथी घृत मिश्रित
 चोखा लेइ अग्निना कुंडथी पश्चिममां वेशी आचमन अने
 प्राणायाम करी ० २० प्रमाणे देशकालनुं कीर्त्तन करी” मम संप-
 त्नीकस्य ० करिष्ये “एरीते संकल्प करी कर्माग आचमन लेइ
 अग्निने त्रणवार परिसमुहन (कुंडनी कोर उपर फरतु प्रदक्षि-
 णा वर्त्तन इशान कोणेथी इशान कोण सुधी जल फेरववुते)
 अने फरी त्रणवार पर्युक्षण (ईशानकोणाथी ईशान कोणा सुधी
 प्रदक्षिणा वर्त्तन जलनी धारा) करी इशान सुधी पाछो अवळो
 हाथ लइ जमणो गोठण वाली एक समिध अग्निमां होमी घृत
 मिश्रित चोखा जमणा हाथे लेइ दश आहुति होमवीते आरीते *

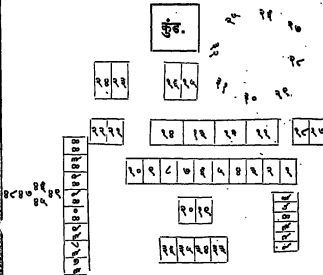
मू.नमम ॥ १॥ ॐ सोमायस्वाहा ॥ इदंसोमायनमम ॥
 ॥ २ ॥ ॐ इंद्राग्निभ्यां स्वाहा ॥ इदमिंद्राग्निभ्यां नमम
 ॥ ३ ॥ ॐ विष्णवे स्वाहा ॥ इदंविष्णवे नमम ॥ ४ ॥ ॐ
 भरद्वाज धन्वंतरयेस्वाहा इदं भरद्वाज धन्वंतरये
 नमम ॥ ५ ॥ ॐ विश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहा ॥ इदंविश्वे
 भ्योदेवेभ्यो नमम ॥ ६ ॥ ॐ प्रजापतये स्वाहा ॥ इदं
 प्रजापतयेनमम ॥ ७ ॥ ॐ अदितयेस्वाहा ॥ इदमदि
 तयेनमम ॥ ८ ॥ ॐ अनुमतयेस्वाहा ॥ इदमनुमतये
 नमम ॥ ९ ॥ ॐ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा ॥ इदमग्नयेस्वि
 ष्टकृतेनमम ॥ १० ॥ ततोऽप उपस्पृश्य पुनस्त्रिः पर्यु
 ष्यगृहमध्ये वक्ष्यमाणस्थानेषु बलीन्दद्यात् ॥ तत्राऽ
 संभवेऽग्नेः पश्चाद्गोमयेनोपलिप्तस्थलेकुशानास्तीर्य ते
 धुतानितानिस्थानानिप्रकल्प्यदद्यात् ॥ ॐ अग्नये नमः
 इदमग्नयेनमम ॥ १ ॥ ॐ सोमायनमः इदंसोमायनम

१ ते पछी जलनो स्पर्श करी फरी प्रथम मुजव आग्नि फरतु
 त्रणवार पर्युक्षण करी गृहना मध्यमां आगल केहेवाशे एवा
 स्थानोमां बलियो आपवा अने ते ते जग्योए वलि आपवा
 असंभव होयतो अग्निथी पश्चिम भागमां गायना छाण वहे
 लीपेला स्थळ उपर कुशो उपर ते ते बलिदानमां कहेला
 स्थानोनी कल्पना करी बलि आपवा. १०*

म.म ॥ २ ॥ ॐ इंद्राग्निभ्यां नमः ॥ इदमिंद्राग्निभ्यां नमः ॥
 ॥ ३ ॥ ॐ विष्णवे नमः ॥ इदं विष्णवे नमः ॥ ४ ॥ ॐ
 भरद्वाजधन्वंतरये नमः ॥ इदं भरद्वाजधन्वंतरये नमः ॥
 ॥ ५ ॥ ॐ विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः ॥ इदं विश्वेभ्यो देवेभ्यो
 नमः ॥ ६ ॥ ॐ प्रजापतये नमः ॥ इदं प्रजापतये नमः ॥
 ॥ ७ ॥ ॐ अदितये नमः ॥ इदमदितये नमः ॥ ८ ॥

॥ बलिदाननु कोष्ठक ॥

पूर्व.

मू. उ अनुमतये नमः ॥ इदमनुमतयेनमम ॥९॥ उ अ
 ग्रयेस्विष्टकृतेनमः ॥ इदमग्रयेस्विष्टकृतेनमम ॥१०॥
 इमान्दशवलीन्निवासगृहमध्ये दक्षिणतउदक् संस्थान्
 दत्त्वाऽपउपस्पृशेत् ॥ ततस्तस्मात् पूर्वस्यांदिशिद्विती
 यपंकौ उदक्संस्थांश्चतुरोबलीन् दद्यात् ॥ उदेवता
 भ्यश्चनमः ॥ इदं देवताभ्योनयम ॥११॥ उ नमो ब्रह्मणे ॥ इदं
 ब्रह्मणेनमम ॥१२॥ उ ब्राह्मणेभ्योनमः ॥ इदं ब्राह्मणे
 भ्योनमम ॥१३॥ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठो वास्तोष्पतिस्त्रि
 णुप् ॥ उ वास्तोष्पते प्रतिजानीह्यस्मान्त्स्वावेशोअन
 मीवोभवानः ॥ यत्त्वेमेह प्रतिज्ञो जुपस्व शन्नो भवा द्विपदे
 शंचतुष्पदेनमः इदं वास्तोष्पतयेनमम ॥१४॥ ततः
 प्रागादिचतुर्दिक्ष्वीशाने च प्राक्संस्थ मुदक्संस्थं वा द्वौ
 द्वौ बली दद्यात् ॥ पूर्वे ॥ उ नम इन्द्राय ॥ इदमिन्द्राय नम
 टी. १ आ दश बली निवास ग्रहना मध्यमां दक्षिण दिशाया
 आरंभी उत्तरमां संस्था जाय तेम आपी जलनो स्पर्श करवो
 ते पछी ते दश बलिना स्थानयी पूर्व दिशामां बीजी पांक्तिमां
 उपर मुजव उत्तरमां संस्था जाय तेम चार बलि आपवा. १४
 २ ते चार बलि आप्या पछी पूर्वादि (पूर्व दक्षिण पश्चिम
 अने उत्तर) चार दिशामां अने ईशान काणमां पश्चिमयी
 पूर्वमां संस्था जाय तेम अथवा दक्षिणयी उत्तरमां संस्था
 जाय तेम बवे बलि आपवा. २४

म.म ॥१५॥ ॐ इंद्रेभ्योनमः॥इदमिंद्रेभ्योनमम ॥१६॥
दक्षिणे ॥ ॐ नमोयमाय ॥ इदंयमायनमम ॥ १७॥ ॐ
यास्येभ्योनमः ॥ इदंयास्येभ्योनमम ॥ १८ ॥ उदको
पस्पर्शनं ॥ पश्चिमे ॥ ॐ नमो वरुणाय॥ इदंवरुणायन
मम ॥ १९ ॥ वरुणेभ्योनमः ॥ इदंवरुणेभ्योनमम
॥ २०॥उत्तरे॥नमः सोमाय ॥ इदंसोमायनमम॥२१॥
सौम्येभ्यो नमः ॥ इदंसौम्येभ्योनमम ॥ २२ ॥ इं
शानकोणे॥ ॐ नमोबृहस्पतये ॥ इदंबृहस्पतयेनम॥२३॥
ॐ बार्हस्पत्येभ्योनमः इदंबार्हस्पत्येभ्योनमम॥ २४ ॥
ततआग्नेय्यां गोमयेनकृतेआदित्याकारमंडले प्रद
क्षिणंमंडलाकारमष्टौ बलीन्दद्यात् ॥ ॐ नमोऽदितये
॥ इदमदितयेनमम ॥ २५ ॥ ॐ आदित्येभ्योनमः इ
दमादित्येभ्योनमम ॥ २६ ॥ ॐ नमोनक्षत्रेभ्यः ॥ इ
दंनक्षत्रेभ्योनमम ॥ २७ ॥ ॐ ऋतुभ्योनमः॥ इदंऋतु
भ्योनमम ॥ २८ ॥ ॐ मासेभ्योनमः ॥ इदंमासेभ्यो
नमम ॥ २९ ॥ ॐ अर्द्धमासेभ्योनमः ॥ इदमर्द्धमासे
भ्योनमम॥ ३० ॥ ॐ अहोरात्रेभ्योनमः॥इदमहोरात्रे
टी.१ ते पल्ली अग्निकोणामांगायना छान वहे करेला गोलाकार
मंडल उपर प्रदक्षिणा वर्त्तन मंडलाकार (गोळ) आठ, बली
आपवा ३२ *

संस्थानुदकसंस्थान्वादद्यात् ॥ ३१ ॥ ॐ संवत्सरेभ्योनमः ॥ इदं संवत्सरे
भ्योनमम ॥ ३२ ॥ ततोद्वारदेहलीपुचतुरोबलीन्प्राक्
संस्थानुदकसंस्थान्वादद्यात् ॥ ३३ ॥ पूष्णेपथिकृतेनमः
॥ इदंपूष्णेपथिकृतेनमम ॥ ३४ ॥ धात्रे नमः ॥ इदं
धात्रेनमम ॥ ३५ ॥ विधात्रेनमः ॥ इदं विधात्रेनमम
॥ ३६ ॥ मरुद्भ्योनमः ॥ इदं मरुद्भ्योनमम ॥ ३७ ॥
ततः पेपिण्यां ॥ ३८ ॥ विष्णवे नमः ॥ इदं विष्णवेनमम ॥
३९ ॥ उलूखले ॥ ४० ॥ वनस्पतये नमः ॥ इदं वनस्पतये
नमम ॥ ४१ ॥ धान्यगृहे ॥ ४२ ॥ ओषधीभ्योनमः ॥ इदं
ओषधीभ्योनमम ॥ ४३ ॥ जलगृहे ॥ ४४ ॥ पर्जन्याय नमः ॥
इदं पर्जन्यायनमम ॥ ४५ ॥ अश्विनः ॥ इदं अश्वि
नमम ॥ ४६ ॥ श्विनस्थले शय्यायाः शिरोभागे ॥
४७ ॥ नमः श्रियै ॥ इदं श्रियैनमम ॥ ४८ ॥ पौदभागे ॥ ४९
॥ भद्रकाल्येनमः ॥ इदं भद्रकाल्येनमम ॥ ५० ॥ मूर्त्त्याय

- १ पत्नी वारना उग्रमां पूर्व वा उत्तरसंस्थाए चारवलि आपवा.
- २ घंटीपासे ३७ ॥ ३ खांदणीयापासे एक वलि आपवो ३८
- ४ धान्यगृहं (दाणानो कोठार) मां एक वली आपवो. ३९
- ५ जलगृह (पाणीयार्ह) मां एक वली आपवो. ४०
- ६ श्विनस्थलमां शय्याना अश्विस्ताना भागमां. ४१
- ७ शय्याना पांगतना भागमां. ४२

मू. त्सर्गस्थाने ॥ उँनमः सर्वान्नभूतये ॥ इदं सर्वान्न
 नमम ॥ ४४ ॥ तँतोहस्तौपादौप्रक्षाल्याचम्यांगणैना
 छादिते ॥ उँअहश्चरेभ्योनमः ॥ इदमहश्चरेभ्योनमम
 ॥ ४५ ॥ रात्रौतु ॥ उँनक्तंचरेभ्योनमः ॥ इदंनक्तंचरेभ्यो
 नममेति ॥ तँत्रैवसमीपे परुच्छेपोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ उँये
 देवासोद्विवेकादशस्थष्टथिव्यामध्येकादशस्थ ॥ सु
 क्षितोमहिनैकादशस्थतेदेवासोयज्ञमिमंजुषध्वं नमः ॥
 इदंविश्वेभ्योदेवेभ्योनमम ॥ ४६ ॥ तँतउदग्भागे ।
 उँ अविज्ञाताभ्योदेवताभ्योनमः ॥ इदमविज्ञाता
 देवताभ्योनमम ॥ ४७ ॥ तँतउत्तरे ॥ उँ धनपतयेनमः
 इदंधनपतयेनमम ॥ ४८ ॥ तँतोपसव्यंकृत्वादक्षिण
 मुखोवैश्वदेवशेषमन्नंसोदकमादाय ॥ यामायनः शंख
 पितर स्त्रिष्टुप् ॥ येअग्निदग्धायेअनग्निदग्धामध्ये

टी. ८ सूत्रादिउत्सर्गना स्थानमां. ४४

१ तेपछी हाथपग धोइ आचमन लेइखुला आगणामां ४५

२ तेज जगोये ते बलिनी सामे. ४६

३ उपरना ४५-४६ मा बलिना उत्तर भागमां. ४७

४ उपरना ४७ मा बलिना उत्तर भागमां. ४८

५ ते पछी अपसव्य करी-दक्षिण सामु मूख राखी

थी शेष रहेलु अन्न जल सहित लेइ 'येअग्निदग्धा० कल्पये

सू. दिवःस्वधयामादयंते ॥ तेभिःस्वराळसुनीतिमेतांयथा
 दक्षंतन्वंकल्पयस्व नमः ॥ पितृतीर्थेन दक्षिणतोनिनये
 त् ४९ ॥ इदंपितृभ्योनमम ॥ ततः सव्यंकृत्वाऽपउप
 स्पृशेत् ॥ ततोदेवपितृनरेभ्योदद्यात् पितृभ्योदानंनि
 त्यश्राद्धत्वेन ॥ तत्रैवंप्राचामाचारः ॥ एकस्मिन्पात्रेयथा
 शक्तिसधृतमन्नमादायतत्त्रिधाविभज्य जलंगृहीत्वा “इ
 दमन्नंविश्वेभ्योदेवेभ्योनमम” ॥ इत्येकभागंदेवतीर्थेनसं
 कल्प्यइदंविश्वेभ्योदेवेभ्योनममेतित्यजेत् ॥ ततोदक्षिणा
 मुखोभूत्वाप्राचीनावीतीद्विगुणकुशसहितंजलंगृहीत्वा ॥
 अदोगोत्राःअस्मत्पितृपितामहप्रपितामहाःअदो ३ दः
 शर्माणोवसुरुद्रादित्यरूपाःसपत्नीकाः ॥ अदोगोत्राःअ
 स्मन्मातामहप्रमातामहदृढप्रमातामहाअदो ३ दःशर्मा
 टी.स्वनमः” एमंत्रेपितृतीर्थेदक्षिणमां रेडवुं. ४९
 १ सव्य करी जलनो स्पर्श करी देव पितृ अने मनुष्यने आपवुं
 पितृने दान नित्य श्राद्धपणाये आपवु जोइए तेमां प्राची
 ननो आवो आचार छे के एक पात्रमां शक्ति प्रमाणे धृतमि-
 श्रित चोखा लेइ तेना त्रण भाग करी जल लेइ “इदमन्नं
 मम” ए रीते एक भागनो देवतीर्थे संकल्प करी इदं
 मम” ए रीते त्याग करवो.
 ते पछी दक्षिणसामा मुख रहे तेम बेसी अपसव्य करी द्वि
 गुण(बेवडा करेला) दर्भसहित जल लेइ “अदोगोत्राः
 ३ दःशर्माणोवसुरुद्रादित्यरूपाःसपत्नीकाः ॥ अदोगोत्राःअ
 स्मन्मातामहप्रमातामहदृढप्रमातामहाअदो ३ दःशर्मा
 टी.स्वनमः”

 त्वागोघ्रासमः हरेत् ॥ प. सौरभेय्यः सर्वहिताः पवित्राः पा
 पनाशनाः ॥ प्रतिगृह्णन्तु मेघासंगावस्त्रैलोक्यमातरः ॥ * इ
 दमन्नं गोभ्योनम इति संकल्प्य इदं गोभ्योनमम इति त्यजे
 त् ॥ तैतो गृहस्थित बालवृद्धसुवासिन्यादिभ्यो भोजनार्थं
 मन्नमुपकल्प्य गोदोहमात्रमतिथिन्प्रतक्षिप्य समीगताश्चे
 दन्नादिदानेन सत्कृत्य गृहाद्बहिः श्वादिभ्यो बलीन्दद्यात्
 ॥ यथा * ॥ ॐ श्वभ्योनमः ॥ इदं श्वभ्योनमम ॥ ॐ श्वप
 चेभ्योनमः ॥ इदं श्वपचेभ्योनमम ॥ ॐ वयोभ्योनमः ॥
 इदं वयोभ्योनमम ॥ ॐ पतितेभ्योनमः ॥ इदं पतितेभ्यो
 नमम ॥ ॐ पापरोगिभ्योनमः ॥ इदं पापरोगिभ्योनमम
 ॥ ॐ कृमिभ्योनमः ॥ इदं कृमिभ्योनमम ॥ इत्युदकसं

टी. तेने भोजन करावी तेनो अभावं होय तो ब्रह्मचारीने
 भिक्षा आपी गोघ्रास आपवो. *

१ गोघ्रास आपी घरमाना बालको वृद्ध अने सुवासीनी वी
 गेरे सारु भोजन माटे अन्ननी कल्पना करी गाय दोता जे
 टलो वखत लागे तेटला वखत सुधी अतिथियोनी वाट
 जोइ ते आव्या होय तो अन्न वीगेरेना दानवढे तेनो सत्कार
 करी घरयी बहार श्वावि (श्वान वीगेरे) ने बलीदान आपवुं
 ते आ रीते. *

२ ए रीतना छ बली पूर्वमां अथवा उत्तरमां संस्था जाय

સ્થાન્પ્રાક્સંસ્થાન્વાદત્વાહસ્તૌપાદૌપ્રક્ષાલ્યાચમ્ય પ્રા
ણાનાયમ્યસ્વેષ્ટદેવંસંસ્મૃત્યાનેનકર્મણાકૃતેનભગવાન્ય
જ્ઞપુરુષઃપ્રીયતામિતીશ્વરાર્પણં કૃત્વાભોજનશાલાયાંગ
ત્વાપ્રસન્નમનાવિધિવદ્ધુંજીત૥૥ઈતિદિવાવૈશ્વદેવપ્રયોગઃ॥

॥ અથ રાત્રૌ વૈશ્વદેવપ્રયોગઃ ॥

एवसायंकालेनित्यहोमानंतरंपूर्ववदन्नंपत्काउक्त विधि
नावैश्वदेवंकुर्यात्॥विशेषस्तूच्यते॥संकल्पे“सायंवैश्वदे
वकर्माहंकरिष्ये”॥इति॥बलिदाने॥अहश्चरेभ्योइतिस्था
नेनकंचरेभ्योनमइतिदत्त्वा॥इदंनकंचरेभ्योनममेतित्य
जते ॥ एवं पितृबल्यंतं पूर्ववत्कुर्यात्॥ततोदेवपि.

टी. તેમ આપી હાથ અને પગ ધોઈ આચમન લેઈ પ્રાણાયામ
કરી પોતાના ઇષ્ટ દેવનું સ્મરણ કરી “અનેનકર્મણાં પ્રીયતાં”
એરીતે કર્મ હૈશ્વરને અર્પણકરી ભોજનશાલામાંજઈ પ્રસન્ન મન
રાખી ૫.૧૮૭પ્ર. વિધિવદે જમવું” એરીતે વૈશ્વદેવ પૂરો થયો. ॥

हवे रात्रे वैश्वदेव केहछे.

ए प्रमाणे सायंकाले नित्यहोम पछी प्रथम कहा प्रमाणे
चोखा रांधि उपरना केहला विधिवदे वैश्वदेव करवो
तेमां जे विशेष छे ते कहिये छीये, संकल्पमां “सायंवैश्व
करिष्ये” ए रीते अने बलिदानमां“अहश्चरेभ्योनमः” ए ४५
मा बलिदाननी जगोये “अनंकंचरेभ्योनमः” ए रीते
समजवुं ए रीते पितृबली सुधी वैश्वदेव प्रथम मुजब

मू. नुप्यभागाकल्पनाश्रोत्रियभोजनादिकं किमपि न
कार्यं मिति नारायणभाष्ये ॥

॥ अथ तंत्रेण वैश्वदेव प्रयोगः ॥

यद्युक्तौ वैश्वदेवौ पृथक् पृथक् कर्तुमशक्तश्चेतर्हि
तंत्रेण कर्तव्यौ ॥ तत्र संकल्पे “अन्नसंस्कारार्थं च”
इत्यंतमुक्त्वा “तंत्रेण प्रातः सायं वैश्वदेवकर्माहं करि-
ष्ये” इत्युक्त्वा “ॐ अग्नये स्वाहा” इत्यादिस्विष्टकृ-
तं दशाहुतीर्हुत्वा पुनस्ता एव दशाहुतयो होतव्याः
॥ एवं बलिदानमपि “ॐ अग्नये नमः” इत्यादिपि-
तृबल्यंतं दत्त्वा पुनस्तदुत्तरतः सायंकाल निमित्तं ता-

टी. ते पछी देवपितुं अने मनुष्यना भागनी कल्पना तेमज
श्रोत्रियना भोजन विगेरे कांइ पण न करवुं ए रीते नारायण
भाष्यमां कहुंछे. ए रीते सायं वैश्वदेव पुरो पयो.

॥ हवे तंत्रे वैश्वदेवनो प्रयोग कहेछे ॥

जो वैश्वदेव जुदाजुदा न बने तो तंत्रे करवा तेमांना सं-
कल्पमां “अन्न संस्कारार्थं च” त्यां सुधी प्रथम मुजब कही
“तंत्रेण प्रातः सायं वैश्व० रिष्ये” एम कहेवुं पछी “अग्नये
स्वाहा” इत्यादि स्विष्टकृत् सुधीनी दश आहुति होमी फरी-
तेज दश आहुति होमवी एम बलिदान पण “अग्नये नमः”
इत्यादिपितृबलि सुधी दइ फरीतेनी उत्तरमां सायंकाल निमित्त

મૂ.નેવબલીન્ દયાત્ ॥ इति विशपः ॥ इतितंत्रेणवैश्व
देवप्रयोगः ॥

॥ अथ सायंप्रातर्होम प्रयोगः ॥

कर्त्तासायंकालેશ્વચિઃ શુદ્ધવાસાહોષ્યમાણમાહુતિ
દ્વયપરિમિતં વ્રીહિયવાદિહવિવારણેપાત્રેકૃત્વાગ્નેઃ પશ્ચા
ન્નિધાયજલંસમિધં દર્ભોઞ્ચનિધાયઅગ્નિપ્રાદુષ્કૃત્યસૂર્યા
સ્તમયાત્પૂર્વમેવસાયંસંધ્યાંનિવર્ત્યાશ્ચગારાત્પશ્ચિમતઃ
પવિશ્યાચમ્યપ્રાણાનાયમ્ય દેશકાલૌસંકીર્ત્યમમોપાત્ત
દુરિતક્ષયદ્વારાશ્રીપરમેશ્વરપ્રીત્યર્થંસાયમૌપાસનહોમમ
દોદ્રવ્યેણકરિષ્યઈતિસંકલ્પ્યાચમ્યાગ્નેરુદકંચિદુત્સૃ
ટી. તેનાતેજ વલિ મુકવા ॥ एटलो वीक्षोपछे. ए रीते तंत्रे
वैश्वदेवनो प्रयोग पुरो ययो ॥

॥ हवे सायं प्रातर्होमनो प्रयोग कहेछे. ॥

कर्त्तासायंकालે પવિત્ર થઈ શુદ્ધ વસ્ત્ર પેહેરી બે આહુતિ પ
રિમિત હોમવાનું સાલ જવ વીગેરે હવિષ્ય વરણા (વિકલા) ના
પાત્રમાં રાखीते અગ્નિની પશ્ચિમ ભાગમાં મુકી જલ સમિધ અ
ને દર્ભો પણ મુકી અગ્નિનું પ્રાદુષ્કરણ (ઉભારવા) કરી સૂર્યઅ
સ્તથયાથી પેહેલાંજ સાયં સંધ્યાકરી અગ્નિના કુંડથી પશ્ચિમ
માં બેસી આચમન અને પ્રાણાયામ કરી પત્ર ૨૦ પ્રમાણે વેશ
કાલનું કીર્તન (સંકલ્પ) કરી “મમોપાત્તં કરિષ્યે” એરીતે
સંકલ્પ કરો આચમન લેઈ અગ્નિથી ઉત્તરમાં જરા સ્વણી વારં

मूज्य पुनः पुनर्जलं गृहीत्वाग्नित्रिः परिसमूहः ऋतं त्वास-
त्येन परिर्षिचामी” तिमंत्रावृत्त्याग्नेस्त्रिः पर्युक्षणं कुर्यात् ॥
हविषा सह पर्युक्षणं कर्त्तव्यमिति कारिकायां ॥ ततोऽस्त-
मितमात्रे सूर्ये एकद्विनक्षत्रदर्शने वा सव्येन कुशानादाय
प्रादेशमात्रीपालाशीमन्ययज्ञियवृक्षजावापर्णरहितांक-
निष्ठांगुलिवत्स्थूलांशुष्कांसत्वचमसंधिकांकृमिदोषरहि-
नां समिधमादाय समिधनलेऽग्नावाधाय दक्षणापाणि-
नावारणपात्रस्थं हविः किञ्चिद्वयूनमर्द्धं गृहीत्वा दक्षिणं जा-

त्री. वार जल लेइ अग्निनुं त्रणवार पत्र २०४ मां लख्या प्रमा-
णे परिसमूह करित्या “ ऋतं त्वा० मि” ए मंत्रनी आवृत्ति-
ये उपरना पत्र २०४ मुजव अग्निनुं त्रणवार पर्युक्षण करवुं ने-
ते पर्युक्षण होमवानो पदार्थ अंदर आवी जाय तेम करवुं एम-
कारिकामां कहेलुंछे. ते पछी सूर्य मात्र अस्त थाय ते वखत
अथवा एक बे नक्षत्र (तारा) देखाय ते वखत दक्षा हस्तभो-
दभों लेइ प्रादेश (दस आंगल) प्रमाणनी स्वाक्षरानी अथवा
बीजा यज्ञमां उपयोग आवे तेवा वृक्षनी पांढवा रहित अने
कनिष्ठिका (चोथी आंगली) जेवी जाडी सुकाएली छाल सहि-
त सांधा वगरनी अने जीवातना दोष रहित समिध लेइ सा-
री रीते प्रदक्षिण थयेला अग्निमां होमी जमणा हाथ वढे वीर-
णाना पात्रमां रहेलुं हविष्य अरध भाग माठेरु लेइ जमणो

मू. न्वाच्यप्रदीप्तसमिधमुपरिमूलतोद्यंगुलं त्यक्त्वा उ अग्र
 ये स्वाहा इति मंत्रेणांगुल्युत्तरपार्श्वेण जुहुयात् ॥ “इदमग्र
 येन मम” इति त्यागः ॥ ततः पात्रस्थं सर्वहविर्गृहीत्वा प्रजा
 पतितनसो द्विष्य प्रथमाहुतेः संसर्गो यथान त
 रतो द्वितीयमाहुतिं तूष्णीं जुहुयात् “इदं प्रजापतयेन म
 म” इति त्यागः ॥ प्राजापत्य होमेव पट्टकारस्थानीय स्वाहा
 कार उच्चैः कर्त्तव्य इत्युक्तं जरद्व्याख्यातृभिः ॥ अन्येतुये
 षां प्रजापतिरुपांशुधर्मक उक्तस्तेषां तथास्तु अस्माकं तु प्र
 जापत इति “मनसा यजति मनसा वषट्करोती” तिसू-

टी. गोठण वाली सलगेला समिधना उपर मूलथी वे आंगल
 की वइ “अग्रे ये स्वाहा” ए मंत्रे आंगलीना उत्तर ६९
 (उत्तरतरफ हाथ वाली कनिष्ठिकाना मूलथी पडे तेम) वे
 होमवी ने “इदममम” एरीते त्याग करवो. ते पल्ली पात्र
 सर्व हविष्य लेइ “प्रजापतिनो मन वडे उद्देश लेइ
 आहुतिनो संसर्ग न थाय तेम उत्तरमां बीजी आहुति व
 बोले होम वी “इदं प्रजामम” ए रीते त्याग करवो प्रा
 पत्य होमनां वषट्कारस्थानीय स्वाहाकार उंचा स्वरे फ
 एम जरद्व व्याख्यातृ नामना आचार्ये कहंछे, अने
 आचार्यों जेओने प्रजापति होम उपोंशु (बहुज धीमो)
 नो क्रह्यो होय तेओने उचा स्वरे त्याग भले हो पण
 तो “प्रजापते” ए रीते मन वडे यजन करेछे, मन वडे

॥ साधेः मायं होम प्रयोगः ॥

म. द. निरुक्त उच्चैः प्रजापतिरिति श्रुतेश्चात्रापितूष्णीमित्यु-
क्तेश्च प्रजापतेः सर्वमानसमेवेत्युच्यते ॥ ततः ऋतं त्वेति मंत्रेण
पूर्वदत्त्रिः पर्युक्ष्याचाराद्विश्वानिन इति तिसृभिरग्निं संस्तु-
यन्त्यायुपमित्यादिना विभूतिधारणं कृत्वान्यूनातिरिक्त-
परिपूर्णार्थविष्णुं संस्मृत्यानेन कर्मणा भगवान्यज्ञपुरुषः
प्रीयतामित्युक्ताग्निं विभूत्याच्छादयेत् ॥ एवमपररात्रौ ॥ उ-
पसिस्नात्वा संध्यां कृत्वानिवृत्ते तमसि प्रादुर्भूतस्याग्नेः
पश्चाद्द्वौ म्यद्रव्याद्यासाद्य स्वयमुपविश्या च म्याऽसूनाय
दी. कारस्थानापन्न त्याग करेछे' एवी श्रुतिछे साटे आंही पणवग
रेवोले होम कह्योछे तेथी प्रजापतिनो होम तथा त्यागमनवडे
बोलवो एम कह्येछे ते पछी ॥ “ॐ ऋतं त्वा० सि” ए मंत्रे पूर्वनी
पेठे त्रणवार पर्युक्षण करी आचार प्राप्त थकी पत्र १८१ मांल
खेली” विश्वानिन० स्वस्ति,, ए त्रण ऋचाओ वडे अग्निनीस्तुति
करी पत्र १८२ मां लख्या मुलव “त्र्यायुषं० युषं” इत्यादि मंत्र
वडे विभूति (भस्म) धारण करी न्यूनाधिकनी परि पूर्णता माटे
विष्णुनुं स्मरण करी “अनेन० प्रीयतां” एम कहि अग्निने
विभूति वडे भारवा ए रीते बीजा दीवसनी राते होम करवो.
ए प्रमाणे बीजा दीवसनी रातमां उषा काले (पाच घडी
रात्रि बाकी होय त्यारे) नाही संध्या करी अंधार निवृत्ति थाय
त्यारे उदरण करेला अग्निनी पश्चिममां होम द्रव्यनु आसादन
करी पोते पूर्व सामा मुखे बेडी आचमन अने प्राणायाम

मू. स्यदेशकालौ संकीर्त्य ममोपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपर
मेश्वरप्रीत्यर्थं प्रातरौपासनहोममदोद्रव्येण करिष्ये इति
संकल्प्य कर्माङ्गमाचमनं विधाय पूर्ववत्परिसमूह "उंसत्यं
त्वत्तेन परिषिंचामी" तिमंत्रावृत्त्या त्रिः पर्युक्ष्योदयात् पूर्वमु
दितमात्रे वा सूर्ये सव्येन कुशानादाय पूर्ववत्समिधमाधाय
इषम्यूनं हविः पात्राद्गृहीत्वा "उंसूर्याय स्वाहा" इति स
मिधमुपरिमूलतो द्व्यङ्गुलं त्यक्त्वा जुहुयात् ॥ "इदं सूर्याय नमः
मइतित्यागः ततो द्वितीया माहुतिसायमिव हुत्वा त्यजेत् ॥
ततः सत्यं त्वत्तेनेति त्रिः पर्युक्ष्यान्तरं सायं होमेन समाप्तं ॥

टो. करी पत्र २० मुजव देश कालनु कीर्त्तन (संकल्प) करी "ममो
पात्तं करिष्ये" ए रीते संकल्प करी कर्माङ्ग आचमन करी प्रथम
नी जेम परिसमूहन करी "सत्यं०मि" ए मंत्रनी आवृत्ति
वडे त्रणवार प्रथम मुजव पर्युक्षण करी सूर्य उदय थया
पेहेलों अथवा उदय थाय के तरत डावा हाथ वडे दर्भ लइ ॥
पेहेलां (सायं होम) नी जेम समिध होमी जरा माटे अर्ध
हविष्य पात्रमांथी लइ "उंसूर्या०हा" ए मंत्रे समिध उपर
मूलथी बे आंगल छोडी होमवुं "इदं सू०ममए" रीते त्याग
करवो ते पछी विजी आहुति सायंकालनी पठेज ते त्रि
त्याग करवो ते पछी 'सत्यं०मि' ए मंत्रे त्रणवार पर्यु
करी ते पछी सायं होमनी पेठे बाकीनु समजवुं, ए रीते सायं

॥ ग्रंथकारयितृकृतं नाम ॥

मू. एवंसायंप्रातर्यावर्जीवंकुर्यात् ॥ अग्निहोत्रं जुहोति
सायंचप्रातश्चेत्यत्रद्विश्वकारकरणात् ॥ इति श्रीमद्व्य-
वहारिकोपाख्य धरणीधर सूनुना दयाशंकरेण कृते प्र-
योगदीपे औपासनहोमप्रयोगः ॥

॥ अथ ग्रंथकर्तृ नामोच्यते ॥

श्री गौरीशंकरेणैव तत्सुताभ्यां विशेषतः ॥ कृता-
मु वेदशालासु शिक्षायै शिष्यसंततेः ॥ १ ॥ चतुर्णां
वेदराशीनां तत्तच्छास्त्रीयकर्मणां ॥ निर्माणायाद्दि-
कानां च चतुर्णां प्रेरितेनच ॥ २ ॥ रःखंभट्टीत्युपनामा
आपाभट्टात्मजः सुधीः ॥ महाराष्ट्रोवालकृष्णधर्मशा-
स्त्रविचारवान् ॥ ३ ॥ तत्सहायेन संवीक्ष्य प्रयोगदीप-
टी. प्रातर्होम जीवतांसुधी करवो कारण के “अग्निहो०प्रतश्च”
ए मंत्रमां वंचकार छे माटे ॥ ए रीते सायं प्रातर्होम पुरोधयो-
राजेश्री गौरीशंकरे तेमज तेमना राजेश्री विजयशंकर तथा
प्रभाशंकर नामना वै पुत्रोये स्थापेली वेदशालामां शिष्य-
समुदायना उपदेश माटे चारे वेदोनी शांखायन, माध्यंदिनी,
कोथुमी, अने शौनकी ए रीते चार शाखाना कर्मना चार
आह्निको करवा प्रेरणा करतांरः खंभटी ए उपनामना आपा-
भट्टनापुत्र बुद्धिशाली महाराष्ट्र धर्मशास्त्र विचारवाळा वालकृ-
ष्ण (वाळंभट्ट) नी साहायता वडे प्रयोगदीप, प्रयोगदर्पण,

॥ ऋग्वेद शाखायनशाखाद्विके ॥

म.सू तथा ॥ प्रयोगदर्पणं चैव तथाचारार्कमाह्निकं ॥ ४ ॥
निर्णयाब्धिचधर्माब्धिमचलकृतमाह्निकं ॥ वासुदेवकृतं
वीक्ष्य ग्रंथानन्यान्यथामति ॥ ५ ॥ नारायण इति स्या
तः पुराह्यात्रेयगोत्रजः ॥ छंदोगाध्ययने दक्षस्तस्मा
न्माधवनामकः ॥ ६ ॥ दामोदरः सुतस्तस्य गंगाधर
स्तदात्मजः ॥ जीभाइस्तु ततो जातो बजीभातातुत
स्तुतः ॥ ७ ॥ नागर द्विजवर्येण शुक्लवृत्त्युपजीविता ॥ त
दीयेनतनूजेनजयानंदेनसाग्निना ॥ ८ ॥ शांखायनानां हि
तकृदाह्निकं रचितं मया ॥ विबुधाः परिगृह्णन्तु शंकराय
समर्पितं ॥ ९ ॥ चंद्रवेदांकचंद्राब्दे १९४१ शुभे चैत्रसि
टी. आचारार्क, (ते नामजुं आह्निक) निर्णयसिंधु, प्रमर्सिंधु,
अचले करेलु, तेमज वासुदेवे करेलु आह्निक, अने ते शिवाय
वज्जि ग्रंथो बुद्धि प्रमाणे जोइ आत्रेयस गोत्रमां उत्पन्न पये
ला सामवेदना अध्ययनमां कुशल पूर्वे नारायण नामे थया
ने ते थकी माधव नामे पुत्र थया तेना पुत्र दामोदर ने
तेना पुत्र गंगाधर ने तेना पुत्र जीभाइ ने तेना पुत्र
बजीभाइ ने तेना सुत नागर ब्राह्मणमां श्रेष्ठ शुक्लवृत्तिनी
आजीविका वाला साग्निक (आवसथ्यवाला) नामे जयानंदे शा
खायन शाखावालाने हित कारक करेलुं आह्निक श्री शंकर
ने अर्पण करेलुंछे. तेने हे पंडितो तमो ग्रहण करो.
संवत १९४१ ना चैत्र शुद्ध १४ रबीवारे आ आन्हिक पुरुषयुं

मू. तेदले ॥ चतुर्दश्यां भानुवारे चाह्निकं पूर्णताम
॥ १० ॥ इति श्रीसकलशिरोमणिविद्वज्जनकृपाकटाक्ष
लब्धकिञ्चिद्वोधेन भावनगरनिवासिना नागरद्विजेन
शुद्धवत्पुपजीविना वजीभ्रातृ तनूजेन जयानंदेनविर
चितं शांखायनशाखीयानामाह्निकं समाप्तिमगमत् ॥
भावार्थद्योतिनी नाम्ना टीका गुर्जरभाषया ॥ कृता
मयाशंकरस्य त्रिपाठिवल्लभस्य च ॥ १ ॥ सुतस्यैवानु
मत्याच जयानंदेन साग्निना ॥ भर्जीभ्रातृ सुतेनैषा
नागरद्विजजन्मना ॥ २ ॥ बन्धव्यकैकगे ॥ १९४३ ॥
ह्यवदेह्यापाढाश्रयदलादिमे ॥ दिने भृगाविता पूर्ण बाल
बुद्धिविवर्द्धिनी. ॥

टी. श्री सर्व शिरोमणि विद्वज्जनना कृपाकटाक्षे (सारी नजर)
जरा बोध पामेला भावनगरना निवासी नागर ब्राह्मण शुक्ल
वजीभाइना पुत्र जयानंदे रचेलुं शांखायन शाखानुं आह्निक
समाप्त थयुं ॥ ॥

नामे भावार्थ द्योतिनी बालकोनी बुधिने वधारनारी गुज
राती भापाये त्रवाडी वल्लभजीना पुत्र मयाशंकरनी संमति
वडे वजीभाइना पुत्र नागर ब्राह्मण साग्निक जयानंदे करेली
आ टीका संवत् १९४३ ना आपाढ शुवी १ वार शुकरे पुरी
थइ ॥ १-३ ॥ श्री शिवार्पणमस्तु ॥

॥ ऋग्वेदशाङ्खायनशाखाऽह्निके ॥

स्तुतः

र्ण

॥

॥ इति श्रीशाङ्खायनशाखीयानामाह्निकं समाप्तम् ॥

॥ शुद्धि पत्रं ॥

॥ मूलस्य ॥

॥ यथामति दृष्ट्वा शुद्धि पत्रं लिख्यते ॥

अशुद्धं.	शुद्धं.	पत्रांकः	पंक्त्यंकः
भ्रिते	भ्रिते	१५	१३
शाङ्ग	शाङ्ग	१८	९
तैषां	तैषां	२१	६
चामीद्धा	चामीद्धा	२३	६
समुद्राद	समुद्राद	२३	७
त्यदस्म	त्यदस्म	२४	११
कुलयः	कुलीः	३२	७
गोप	गोषु	३९	६
नस्यशे	नस्पशे	७०	८
शूद्राणा	शूद्राणां	७१	१
अथैव	अथैवं	७२	९
सुधे	सुधे	९०	६
वेराद्	वेवराद्	९३	१०
अप्सु	अप्सु	९७	६

॥ शुद्धि पत्रं ॥

पुष्पे	पुष्पे	९९	७
पुष्पे	पुष्पे	॥	९
शिवदे	शिवदे	१०४	१०
ज्वला	ज्वला	१०५	६
वहं	वहं	॥	८
आपोहिष्ठा	आपोहिष्ठा	११८	११
शम्भवे	शम्भवे	१२०	१२
श्रुतये	श्रुतये	१२१	१
व्याघ्र	व्याघ्र	१२४	१०
समर्थ	समर्थ	१२५	३
दूर्वा	दूर्वाः ॥	१२७	५
वनां	वचनां	१२८	११
स्मिज्जाते	स्मिज्जाते	१२९	६
वन्धौ	वन्धौ	॥	७
इति	इति	१३३	१
नञ्चुं	नञ्चुं	॥	२
द्वाम्यां	द्वाम्यां	१३९	११
मार्जयेत्	मार्जयेत्	१४०	१२
सूरयः	सूरयः	१४१	९
तरमृत	तरमृत	१४२	१
मुत्त	मुत्त	॥	॥

॥ शुद्धि पत्रं ॥

अप्सुमे	अप्सुमे	॥	२
आपष्ट	आपःपृ	॥	४
दुरितं	दुरितं	॥	५
दुद्रोह	दुद्रोह	॥	६
आपो	आपो	॥	॥
नग्न	नग्न	॥	७
तंमा	तंमा	॥	॥
दयारो	दयोरार	॥	१४
स्योति	स्येति	॥	१८
वामनस्ता	वामनस्ता	१४३	१७
न्यवते	न्यवते	१४४	७
मधूं	मधुमं	॥	११
त्यष्ट	त्यष्ट	॥	१२
त्रिव	त्रिर्व	॥	॥
सर्वत्सु	सर्वत्सु	॥	१६
मद्रौ	मद्रौ	॥	१७
दध्वि	दध्वि	१५०	५
पूर्व	पूर्व	॥	६
देवताः	देवताः	१५२	३
अपृषदापि	अष्टपदाष्टि	॥	४
पुषोष	पुषोष	॥	१२

॥ शुद्धि पत्रं ॥

भृतवा	भृतवा	॥	१३
तसं	तसं	॥	॥
तं	तं	१५४	२
क	क	॥	९
वृष	वृष	॥	९
न्वलोके	न्वलोके	३५५	८
राणां	राणां	१५६	६
थैयव	थैयव	१५७	११
कामादि	कानादि	॥	१३
ग्नीदि	ग्नीन्दि	१५८	१
ह्यग्नी	ह्यग्नी	॥	॥
मुष्मिहं	मुष्मिहं	॥	१४
कोत्प	कोत्प	॥	१५
कण्डनी	कण्डनी	१७१	२
ऊदकुं	ऊदकुं	॥	३
मार्जनी	मार्जनी	१७३	२
ददंश्च	ददंश्च	॥	१७
परि	परि	१७५	२७
दपरे	दपरे	१७६	९२
प्रादेश	प्रादेश	॥	१३
कुश	कुत्स	१७७	९
धिःश्रीः	भिःश्रीः	॥	११
चापो	चापो	१७८	२

॥ शब्द पत्र ॥

नत्र	नम	१८१	७
तेजा	तेजा	॥	१०
दिग्ध	दिग्धे	१८३	३
सूयो ॥ अ	सूयोअ	१८५	१
स्वेष्ट	स्वेष्ट	१८६	५
या	यतां	॥	६
तत्पत्व	तत्पत्व	१८८	१
दक	दकं	॥	७
पात्र	पात्रं	१८९	॥
सुवर्णे	सुवर्णे	१९०	८
मेधा	मेधा	॥	९
बन्हा	बन्हा	१९४	१०
यत्पा	यत्पा	१९७	५
मुच	मुच	१९८	८
द्वत्र	द्वत्र	२००	६
द्वेन	द्वेन	॥	८
द्विक	द्विक	२०३	२
दग्धा	दग्धा	२१०	१३
जेत्	जेत्	२१४	१०

॥ टीकानुं शुद्धिपत्रक ॥

चडाववा	चडाववा	७६	१०
--------	--------	----	----

॥ शुद्धि पत्र ॥

म. २७	घंटाये	घंटाये	८८	७
	आचमप्रा	आचमनप्रा	१०७	३
	स्कंदपु	स्कंदपु	१३८	२
	त्रिकांदि	त्रिकांदि	१६९	९
	अश्वला	आश्वला	१७३	४
	चण्ड्ये	रिण्ये	१७५	१०
	एक	एक	१७६	८
	जबुछे	जेबुछे	१८०	२
	विश्वानि	विश्वानि	१८१	३
	लरुयो	लरव्यो	१८२	८
	सिंधुमां	सिंधुमां	१८७	३
	भागवां	भागमां	॥	८
	वर्यः	वर्यः	१९०	॥
	मंत्र	मन्त्रे	॥	॥
	खोन	रव्योने	॥	॥
	अग्नि	अग्नि	१९०	९
	सायं	सायं	१९४	३
	आन्हिक	आद्विक	२००	॥
	॥	॥	॥	४
	श्रुति	श्रुति	२०३	९
	आन्हिक	आद्विक	॥	७
	फलपये		२१४	१०

22239
Ranasthali Vidyapeeth
294 12 B167R(os)
Central Library

Sl-J-1413
Librarian,
B. V. Hr. Sec. School
Banasthali-304022Raj.